

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskerens Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

E. DAM

ODENSE LØVEAPOTEKS
HISTORIE

MDXLIX—MCMIII

E. DAM

ODENSE LØVEAPOTEKS HISTORIE

MDXLIX—MCMIII

TIL MINDE

OM

ERNST GUSTAV LOTZES
VIRKSOMHED

1853—1893

UDGIVET AF HANS HUSTRU

1903

F.H.R.

Den 1. Maj for halvtresindstyve Aar siden overtog *Ernst Gustav Lotze* Odense Løveapotek.

I det foregaaende halve Aarhundrede havde en kraftig Haand efter vanskelige Tider faaet bragt det gamle Apotek paa Fode; der havde været meget at bringe Orden i, Arbejdet var blevet gjort dygtigt, myndigt og med Held; men Tiden var vel tilsidst ved at løbe fra den gamle Ejer, Ledelsen maatte forynges, om det skulde blive muligt at føre Udviklingen videre paa den solide Grund, som endelig var lagt.

Denne Opgave kunde vanskeligt være tilfaldet nogen bedre Mand end Lotze. Af de fyrretyve Aar, hvori han besad Landets næstældste Apotek, gik de fleste med til at omdanne, udvide, forbedre og forskønne den Ejendom, han som ung tiltraadte. I ham forenedes Sansen for det gamles Ret og Skønhed med en aldrig svækket Iver efter at knytte det til hans egen Tids, hans egen Indsigts Krav til Fuldkommenhed.

Han fik ikke blot Tid og Ævner til at fuldføre dette, de strakte til at fylde et lykkeligt Liv i Hjemmet og til et storartet Arbejde for offentlige Formaal; paa det Almenes og sit eget Omraade har han virket saaledes, at hans Navn sent vil glemmes.

Fru Étatsraadinde Lotze har ønsket ogsaa ved dette Skrift at fæstne Mindet om hendes Mands Gærning, som hun nu i ti Aar har søgt at fortsætte i hans Aand. Det Apotek, som Lotze modtog hin første Maj, bar saa stærke Spor af Ælde, var saa lidet tidssvarende indrettet, omfattede Virksomheder, som burde indstilles, at der nødvendigvis straks maatte begyndes paa en Omdannelse; der blev da først taget fat paa det, som skulde være det bærende i hele Lotzes fremtidige Virksomhed, paa Apoteket. I Løbet af den første Sommer modtog det den Indretning, som

blev Grundlaget for dets senere Udvidelse og Forbedring. *Den 19. November 1853* flyttede den nye Apoteker ind i sit nye Apotek; han regnede selv senere denne Dag for den første, paa hvilken hans egentlige, selvstændige Virksomhed begyndte.

Derfor er denne Dag valgt som Mindedag for hans Værk. Firmaet Gustav Lotzes Grundlægger bør ikke mindes for det smaa og gamle, han gik ind til, men for det store og nye, han har skabt.

København, d. 21. Juni 1903.

E. D.

ODENSE LØVEAPOTEKS HISTORIE kan føres tilbage til 1549, da Kornelius Hamsfort fik Bevilling til at holde *enn godtt abetecke*; efter ham fulgte hans Søn og Sønnesøn af samme Navn. I nogle Aar indehavdes Apoteket derefter af Kristoffer Jakobsen Wolf, Kristoffer Schultz og Georg Billhardt, indtil Stefan Ram 1655 overtog det; efter hans Død 1656 fortsatte Enken dets Drift, indtil hun giftede sig med Kristoffer Pedersen Balslev, der saaledes fik Apoteket. Balslevs Efterfølger var Jakob Gottfried Becker, som ægtede Rams Datter Kristina; Beckers Datter Elisabeth blev gift med Peter v. Westen, som i Aaret 1700 kom til at eje Løveapoteket, og nu indtraf paa ny det Tilfælde, at tre Skægtled af samme Apotekerfamilje fulgte efter hverandre indtil 1774, da Kæden blev brudt, hvorefter Folckmar Jakobsen Holm og efter ham Sønnen Jakob Holm nedbrød Apotekets Anseelse. I de første fire Aar af det nittende Aarhundrede ejedes Apoteket af Blumensaadt, hvis Enke ved sit Ægteskab med Jannick Andersen bragte ham Apoteket, som han besad indtil 1853, da Gustav Lotze overtog det; i hele det 19. Aarhundrede har Apoteket saaledes kun to Gange skiftet Ejer. Siden Kong Kristian den Tredje gav Hamsfort den gamle Gaard paa Flakhaven, hvori *enn abetecker alletiidt skall boe*, er det gaaet op og ned for Apotekerne i Odense; de færreste af dem kom til at bo i Beldenaks Gaard, de fik andet Steds hver sin Skæbne i Medgang og Modgang, som det nu skal fortælles.

KORNELIUS HAMSFORT.

1549—1580.

Kun nogle faa Breve og en lille Blyplade fra hans Kiste er bevaret som personlige Minder om den første Apoteker i Odense. Der er mang-

foldige Vidnesbyrd om, hvor skattet Hamsfort var af det danske Kongehus i to Slægtled, i mere end tyve Aar var han paa det nøjeste knyttet til dets unge og gamle Medlemmer, han paaskønnedes med store Forleninger, han færdedes mellem Landets fornemste Mænd og Kvinder, levede og døde rig og æret, og dog er vi ikke i Stand til at forestille os hans Træk, intet Billede fortæller os derom, til at gense det Hus, der var hans Hjem, Beldenaks Gaard paa Flakhaven, hvor det første Odenseapotek indrettedes af ham, er forsvundet; dets Udstyrelse med Kar og Redskaber, med Bøger og Optegnelser er spredt, gaet til Grunde; jordet blev han og hans Slægt i St. Knuds Kirke, men ogsaa Graven, for mange andre en sikker Kilde til Kundskab, er forstyrret.

Familjen Hamsfort har uden Tvivl sit Navn af Byen Amersfort i den hollandske Provins Utrecht¹⁾.

Slægtens Stamfader var Petrus Hamsfortius kaldet den hellige; han var gift med Lutera og havde med hende 5 Børn, blandt hvilke Henrik Hamsfort Orshotanus, gift med Kornelia de Vale, blev Fader til vor Kornelius, født 26. April 1509; Henriks Broder Petrus Hamsfort havde en Søn, Johannes, som var paa Apoteket i Odense og giftede sig med Valborg Brixen.

1539 blev Kornelius Hamsfort indskrevet i Københavns Universitets Matrikel af Johan Bugenhagen. Han var allerede den Gang Kongens Læge og Aaret efter, den 29. September, fik han følgende Bestalling som Hofapoteker:

Wir Christiam etc. Bekemenn hiemit offentlich das wir Carnelius hambffortt vor vnsern appoteker bestelltt vund angenommen haben also das er vnns am vnserem hoff so woll in dem reicheim als in dem furstenthumbem, auch außerhalbblandes volgem, getrewlich, diemen vund in sounderheit auff vnserem auch vnser freuntlichem geliepten gemahell vund jungem herschafft leib vund gesuntheit ein vleisig erfahrens gebem vund alles was er weis, so zu des leibes gesuntheit gehörig soll er so uernu ehr darumb gefraget wirtt allem seinen besten vleis anwenden, auch alles was wir vnserem gemahell vund junge herschafftem vor erkney aus seiner furwarung zu vnns nhemen werden getrewlich warthem vund dermassen zurichtem, solle also er das vor gott vund vns verantworten wolle, wie dann sollichs einem jedem ehrlichenden geziemtt vund woll anstehet. Darnehem vnserem nutz, frommen vund bestes getrewlich furderem vund widderumb vnserem schaden vund nachtheill souiell wie muglich vorkommen vund abwerem helfsem. Vund diemeill dann gemelter Carnelius einem teglichem aus vund eingangtt in vnser cammer haben wirtt vund ob er also etwas heimlichs reden, lesenn vund horenn wurdhe, das er dasselbige nicht melden sunderem pis in sein grubem, behalttem solle. Dargegen wolleim wir gemeltem Carnelius jehrlichem ein hundert golltguldenn im gollt, ein guth erlich kleith vund ein hoffkleith vor seinem knecht zu solde gebem vund reichen lassen, darzu mit essen vund trincken aus vnser kochen vund keller nach zimlicher weyse vom bestem werden lassen. Wo auch gedachter Carnelius im vnserem gewerbeim oder sunst vf dem zugem etwas nottorfftlighen vorzereim wurdet,

dieselbigem zernig, souil zur notturft erscheinlich vund beweislich gescheen, wollen wir ime auch gelten, widderlegem vund bezalem. Darzu soll er auch nicht lenger dienem, dann es vms oder ime gefellig. Wollem auch alsdenne wo er nicht leiniger zu dienem willens, nach verlauff der zeit mit ime abrechnen vund seine bezaltung gnediglichem geben vund reichem lassem, alles getreulich vund vngenerde. Zu vrfunt mit vnserm secret wissentlich besiegelit vund gegeben auff vnserm flos Coppenthagen am tage Michaelis 2° etc.

Hamsfort skulde saaledes tage Vare paa Kongens, Dronningens og deres Børns Sundhed baade hjemme og uden Lands og som Hofapoteker tilberede den Medicin, de skulde bruge; om de Hemmeligheder, han ved sin Færden i Kongens Kammer fik Lejlighed til at høre og læse, skulde han bevare Tavshed til Graven. Hans Løn var 100 »Guldgylden i Guld«, en god, ærlig Klædning og en Hofklædning til hans »Knægt« foruden Mad og Drikke fra Kongens Køkken og Kælder.

Men desuden fik han Tid efter anden forskellige Forleninger. Saaledes 1541 for Livstid Kanonikatet ved St. Mikkels Alter i Roskilde Domkirke; senere tillige St. Nikolaj Alters Vikarie i Roskilde, som i Følge Frederik den Andens saakaldte nye Fundats for Universitetet af 1571, efter Kornelius' Død skulde tilfalde Primarius Medicus.

Kongen gav ham 17. Januar 1551 Forleningsbrev paa Krongods i Fyen bestaaende af 16 Gaarde i Nørreby, 1 Gaard i Vesterby og 4 Gaarde i Vesteregense; Kristian den Tredje forbeholdt sig dog Ret til selv at lade bruge samme Gods imod at forsørge Hamsfort med andet lige saa godt i Stedet; det nævnes i Brevet udtrykkeligt, at Hamsfort skal lade sig bruge i Kongens og Hertug Frederiks Tjeneste.

Fire Aar senere, den 9. Januar fik Hamsfort og hans Hustru Mericke Livsbrev paa Vingodset i Fyen, der allerede var tillagt ham Skærtorsdag 1547; af Vingodsets Indtægter skulde Kirkerne forsynes med Vin.

Efter Vikaren Jens Jonsens Død, skænkede Kongen den 24. Maj 1543 Vikariatet til St. Birgittes Alter i Frue Kirke i København med tilhørende Residens til Hamsfort for »den tro og villige Tjeneste, han os troligen hertil gjort og bevist haver og herefter troligen gøre og bevise maa og skal«. Residensen laa bag Petri Kirke; Hamsfort mageskiftede den 1544 med en af Professorgaardene og overlod Vikariatet til Universitetet for en fire Aar senere fastsat aarlig Afgift af 60 Mark i hans Levetid. 1556 lejede Universitetet endnu et andet Hus af ham for en aarlig Leje af 9 Daler. I 1541 boede Hamsfort, som et eller to Aar i Forvejen havde erhvervet sig Doktorgraden, i Jep Heyes Kannikerresidens, nuværende Borchs Kollegium i St. Kannikestræde, Nabohus til den Gaard, hvori Odense Løveapoteks sidst afdøde Ejer, Etatsraad Lotze, fødtes næsten 300 Aar senere.

Den 7. Februar 1550 gav Kristian d. Tredje Hamsfort Kongetienden af Munkebo Sogn, hvilken Forlening senere gav Anledning til adskillige Stridigheder med Præsterne i Munkebo, som mente at have Ret til noget af den paagældende Jord.

Foruden de Indtægtskilder, Hamsfort saaledes havde i Sjælland og Fyn, fik han af Kongen den 26. Februar 1551 Ventebrev paa det Kannikedømme, som den gamle, forhenværende kongelige Sekretær Jesper Brochmand besad i Aarhus og paa S. Karine Alters Vikarie i Kolding, som denne ligeledes havde; saa snart han ved Brochmands Død kom i Besiddelse af disse Forleninger, skulde han give Afkald paa den Pengeløn, han hidindtil havde nydt som Livlæge og Hofapoteker; Brochmand døde først 11. November 1562. Den 22. Juni 1561 gav Frederik den Anden Hamsfort Bekræftelsesbrev paa Besiddelsen af Aarhusgodset og 1565 bevilgedes ham Frihed for det, han sidste Gang var takseret at give Kongen af sin Rente i Domkirken.

Det fremgaar af alle disse Begunstigelser, at Hamsfort var en Mand, der nød megen Paaskønnelse for sin Tjeneste ved Hoffet. Men vi har endnu tilbage at omtale en Gunstbevisning, som fik en endnu større Betydning, ikke blot for ham og hans Slægt, men for den By og Landsdel, hvortil den knyttede ham; det blev Kornelius Hamsfort, som grundlagde Odense Løveapotek.

Kong Kristian den Tredje havde 1547 af Palle Kristensen, Biskop Jens Andersen Beldenaks Søstersønnesøn og Arving købt Biskoppens Gaard paa Flakhaven i Odense. Gaarden var bygget af Biskoppen 1518 paa St. Knuds Kirkegaard og bestemt til hans Kancelli og et gejstligt Domhus. Denne Gaard tillagdes nu Hamsfort

25. APRIL 1549

paa det Vilkaar, at han der skulde oprette et Apotek med de i følgende Kongebrev angivne Rettigheder og Forpligtelser:

Wij Christian etc. Giøre alle wiittherliigt, att ephterhij wij forfare, att merckelige brøst findes her wdij rigett for Doctore wdij medicium oc paa gode abbetecker, saa att naar nogen aff riigens inndbyggere eller andre her wdij riiget samte nogen yngdomme, tha bort doe mange aff forfommelse. Tha paa thet sliig brøst her wdij riiget icke findes skall, haffue wij forordinerett em wor gaardtt liiggenndes wdij wor kiiobsted Odensse emellom St. Knudhs kyrckegaardtt oc flackhaffin mett ett murett hus [oc] gaardsrom, wdij lengem oc bredem, som oss elst^e Doctor Cornelis Hamsfortt wor liifarst nu wdij were haffuer, som her ephther alletiidt skall bliiffue tiil ett abetecke, oc em abbetecker alletiidtt skall wdij boe, som kamid findes fall, huifs som til legedomme bruges oc behofft giøres oc er att bekomme. Och haffue wij aff wor symerlige gunst oc naade saa oc for trostfaff oc wiillig tiennesthe, som for^e Doctor Cornelis oss oc worre wunderstothte her til giortt oc bewiist haffuer oc her ephther troligem

giøre [oc] beuise maa oc skal, wmdtt oc tiiladett, oc nu mett thette wortt obne breff wunde oc tiillade for^{me} Doctor Cornelis, att haund oc hans egte born oc theres born oc affkomme nue oc stille haffue, nyde, bruge oc beholle for^{me} hufs, gaardt oc abetecke, ald them stund oc saa lenge for^{me} Doctor Cornelis oc hanns born oc noer aff hanns born oc affkomme tiil ere. Och skall for^{me} Doctor Cornelis oc hanns born oc affkomme, huilken som samme hufs oc gaardt tiilkommer, were forpligthett tiill att holle wdij samme hus em godtt abetecke mett alle houde wrther oc amndett, som paa abetecke bor att were, saa att naar wore Doctores in medicinis, som wij haffue hos oss, eller amndre her wdij riiget noget behoffue tiil legedomme, att the tha kunde thet ther bekomme for ett skelligt werd. Oc skall thet were tiiladitt kiobmennd, fremmere oc amndre ther wdij Odensse att selge sucker, inngeserdt, peber oc amndre wrther epther gamell seduame, dog skall inngem fremer eller kiobmenndtt nue selge the wdij byem nogle tilgiorde legedomme, som fallis composita, wdem for^{me} Doctor Cornelius oc hanns affkomme for^{me} abbetecke [re] wdij Odensse, oc skall for^{me} Doctor Cornelis oc ett hans born oc affkomme, huilken som boer paa samme abbetecke gaardt oc abesteltt opholler, werre frij for lamdheknegte hold oc amndem Odensse bys tyngge, oc liigenell were hannom friit for att bruge sym neruing oc hieruing mett kiobmanndhs haundell baade indem bys oc wdem, som amndre borgere ther boendes erre. Oc the som for^{me} Doctor Cornelis born oc affkomme icke nogem af themom saa duellig ere, att the kunde selff forestaa samme apetecke, tha skulle the were forpligthett att holle the em godtt duellig abetecke[r], som kaund forestaa samme apetecke, paa thett att samme abetecke kaund saa mogett thuis beder wedtt magtt holles. Schede thet ochsaa, att for^{me} Doctor Cornelis oc hanns born oc affkomme icke wedtt magtt holle samme apetecke, saa att Doctores oc apetecker, som tha ere her wdij riiget, kunde kinde, att merckelige brost findes, tha skall thette wortt breff the mett forbrott were, oc samme hus forordineris til em amnden apetecker, som the wil oc kaund wedtt magtt holle, dog att for^{me} Doctor Cornelis oc hanns born oc affkomme beholle huss the haffuer the iindfortt. Thij forbiude wij alle, ehuo the helst ere eller were kinde, serdelis wore fogeder, embizmennd oc alle amndre, for^{me} Doctor Cornelis oc hanns egte born oc affkomme her emodtt paa for^{me} gaardt oc abetecke, epther som forschreffuet staar, att hindre eller y noer maade forsamg att giøre, wmdre wortt hyldeste oc naade. Datum Kiopnehaffuen Torssdagem nest epther Paaste dag aar etc. Mdxlix. Wmdre wortt siignett.

Dominus rex manu propria subscripsit.

Dette omfattende Privilegium har ikke saa lidt tilfælles med det, som Kristian den Tredje i 1536 havde udstedt for den københavnske Apoteker Willum Unno, der ogsaa virkede i Kongens Tjeneste. Begge disse Apotekere fik Brugsretten til hver sin af Kongens Gaarde, men medens Hamsfort fik sin uden Afgift for sig og sine Efterkommere, skulde Unno kun nyde sin, saa længe han levede og betalte 30 Joakimsdalere i aarlig Leje af den, naar han ikke behøvede at holde nogen Svend, der kunde ledsage Kongen paa hans Rejser. Begge Apotekere fik Eneret paa at sælge sammensatte Apotekervarer, men der tillagdes Hamsfort udtrykkelig Ret til at drive Købmandshandel baade inden- og udenbys. I begge Privilegierne bestemmes det, at deres Indehavere er fritagne for al borgerlig Tyngge; fælles for dem er endvidere Truslen om, at Bevillingen fortabes, hvis de to Apoteker ikke holdes i god Orden.

Den her anførte lange Række Bevillinger taler tydeligt om den Yndest,

Hamsfort stod i hos Kongen; der findes imidlertid adskillige andre Vidnesbyrd om, hvor uundværlig han har været for Kongefamiliens ældre og yngre Medlemmer. Han fulgte Kongen paa Jagt, og han modtog Hans Naades Besøg paa »Biskopsgaarden« i Odense. Efter Kongens Død opholdt han sig et Par Aar hos Enkedronning Dorothea paa Koldinghus; 1560 eller sikkert 1561 var Hamsfort med hende i Dresden; i dette Aar havde han nemlig en Strid med en Læge ved det sachsiske Hof; det lykkedes ham at faa Lægen fjærnet, efter at han i en Disputats, der overværedes af Kurfyrsten, havde godtgjort den Paagældendes Løgnagtighed og Uvidenhed.

Kurfyrst Avgust den Første af Sachsen var gift med Kristian den Tredjes virksomme Datter Anna; hun beskæftigede sig blandt andet meget med Apotekerkunsten og grundlagde Hofapoteket i Dresden; hendes Portrætmedaljon er nu Varemærke for dette Apotek. I 1561 raadførte hun sig med Hamsfort, med hvem hun ofte vekslede Breve, om Sammensætningen af en Slags blodrensende Piller, der endnu som Mutter Anna-Pillen aarligt sælges i et Antal af omtrent 1 Million fra hendes Apotek²⁾. I en Pakke Breve fra Kurfyrstinde Anna, bevaret i det danske Rigsarkiv, findes Hamsfort omtalt et Par Gange³⁾. Den 17. Januar 1558 beder hun Kongen, om Dr. Kornelius maa faa Lov at rejse ned til hende; hendes Søn Joachim var nemlig død kun faa Maaneder gammel, Kurfyrsten havde med en den Gang ualmindelig Fordomsfrihed befalet, at Liget i tre Lægers Nærværelse skulde skæres op, for at man kunde se, hvad Barnet var død af⁴⁾. Mutter Anna vilde gjerne høre Hamsforts Raad og Betænkning for at det ikke skulde gaa hendes andre Børn lige saa ilde som den døde Dreng. Hendes Bøn blev ikke opfyldt; i et Brev fra Maj Maaned gentager hun den; det fremgaar af det, at Kongen har lovet hende Kornelius' Nærværelse, men da Hans Naade ligger syg af Feber, kan Doktoren ikke undværes. Kort efter blev Kongen rask, men synes nu at have forestillet sin Datter, at den fremmede Læge vilde blive misundt og lagt for Had af de kurfyrstelige Medici. Fyrstinden forsikrer i en Skrivelse fra Juli Maaned, at denne Antagelse er ganske uden Grund. Kornelius kom dog ikke afsted i dette Aar; snart efter blev Kongen syg til Døden og fik atter Brug for Hamsforts Omsorg, som nu ydedes for sidste Gang; et Par Dage før sin Død fortalte Kongen sin Læge, at en Engel i en Drøm havde forkyndt, at det Nytaarsdag skulde blive godt med ham; paa denne Dag var Hamsfort hos sin Herre i Dødstimen; faa Uger senere var han sammen med den medicinske Professor Jakob Bording paa Kallundborg Slot for at balsamere Kristjern den Andens Lig.

Kurfyrstinden havde i 1557 sendt sin Fader et Pulver, der virkede som Modgift; det bestod navnlig af Firebladbær kogte i Eddike og tørrede, samt Engelsødrod; for at prøve Modgiftens Virkning lod Kongen en dødsdømt Forbryder give et Kvintin Kviksølvsublumat i Risgrød, hvorefter Staklen straks svulmede op og befandt sig meget ilde; Hamsfort gav ham nu Pulveret i Vin; efter gentagne stærke Udtømmelser kom Patientten sig og fik da Lov at leve⁵).

Fem Aar senere var Anna beskæftiget med at samle en Receptbog; hun henvendte sig da ogsaa til Hamsfort med et Brev, i hvilket det hedder:

Wenn ihr denn nicht allein von deswegen, dass ihr weiland unsres herzliebsten Herrn Vaters vertrauter Leibarzt gewesen und noch bei unserer Frau Mutter in solchem Amt seid, sondern auch sonst eurer besondern Geschicklichkeit und Erfahrung halber hoch und weit berühmt und bekant und wir auch zu eurer Arznei vor andern ein sonderlich Herz und Vertrauen haben, als begehren wir ganz gnädigst, da ihr etliche bewährte Arzneistücke für die aufgezeichneten Gebrechen die gewiss wären, hättet, ihr wollet uns dieselben mit allen Umständen, wie man die zurichten und gebrauchen soll, fleissig aufschreiben lassen und mittheilen, die wollen wir euch zu Ehren und mit Vermeldung eures Namens in berühretes unser Kunstbuch schreiben lassen, dieselben auch sonst niemand gemein machen etc.⁶).

Paa samme Tid var hendes Søn Kristian for sin Sundheds Skyld sendt til Bedstemoderen paa Koldinghus, hvor Hamsfort særligt og med Held tog sig af den etaarige Drengs Behandling⁷).

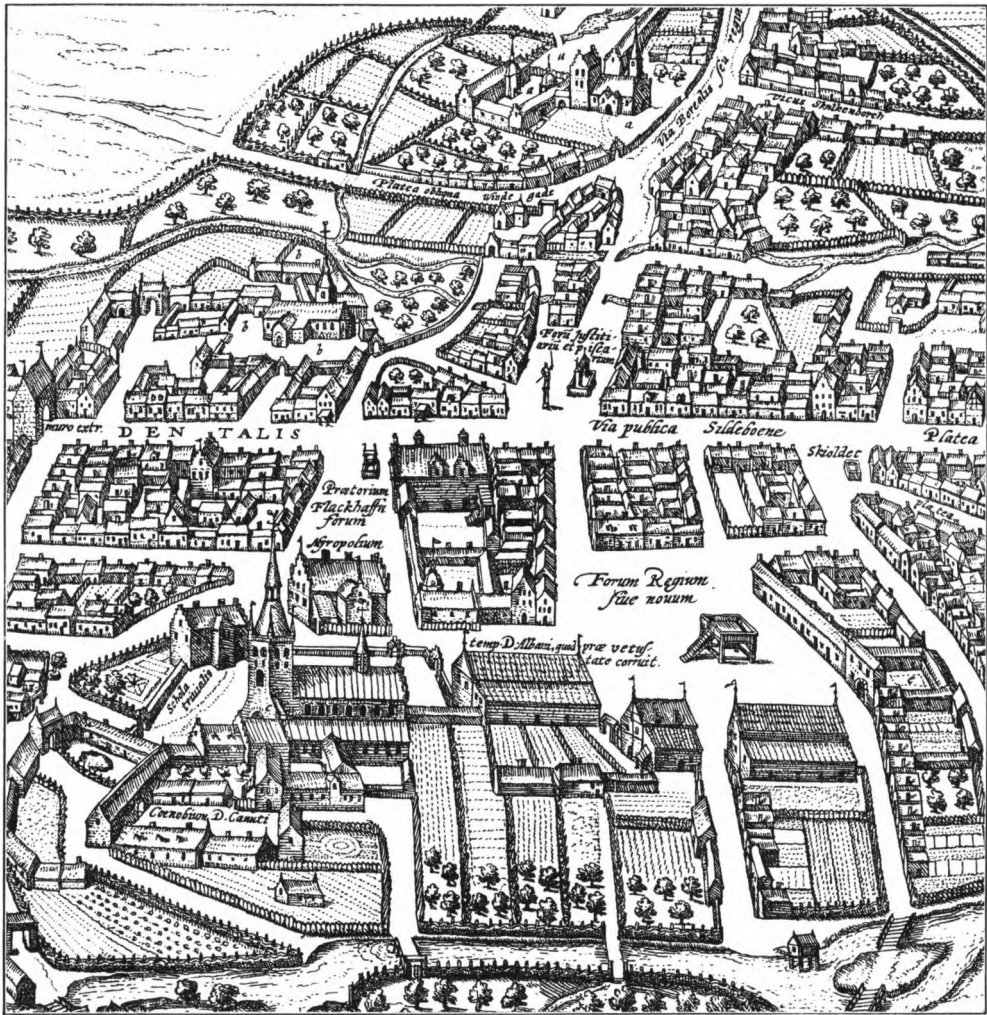
Endnu 1572 sendte Kurfyrstinden en Kurer til Odense for at hente Dr. Kornelius og hans Hustru, som han »besserer Pflege halben« skulde tage med sig til Dresden⁸).

Kort efter Kongens Død foretog han en Rejse til Nederlandene og var ved Krigens Udbrud paa Vejen hjem gennem Ditmarsken nær bleven taget til Fange. Han opholdt sig ved Frederik den Andens Hof i Slutningen af August 1559, da en Pengegave gennem ham udbetaltes til nogle fremmede Digtere for Lykønskningens vers til Kongen; ved Lejlighed hyldedes da ogsaa Hamsfort paa Gudernes Tungemaal.

Omtrent ved Aar 1562 er Hamsfort rimeligvis bleven fritaget for den daglige Hoftjeneste, uden at hans Forbindelse med Kongen derfor helt afbrødes, som det kan ses af et endnu bevaret Brev fra ham til Frederik den Anden; Brevet er skrevet paa Hald den 7. Maj 1563; Hamsfort har været kaldt did til den syge Rigsmarsk Olte Krumpen, der led af »een kranckheyt, welkren men vp idt Latyn Melancoliam nennet.« Hamsfort skildrer for Kongen den Syges Tilstand som meget alvorlig.

Kornelius maa nu have taget fast Ophold i Odense, hvor hans Fætter vel ellers har staaet for Styret til daglig. Han dyrkede Lægeplanter i sin

Have, og 1575 opførte han et Laboratorium ved Gaarden paa Flakhaven. Af denne er bevaret en Afbildning paa et kobberstykke Fugleperspektiv af Odense By fra 1593, udgivet af den lærde Henrik Ranzau til Ranzaus-

1. Apoteket (Myropolium) paa Flakhaven 1593.

holm (nu Brahetrolleborg); et Udsnit af Perspektivet gengives her efter det Odense Musæum tilhørende Eksemplar. Apoteket (Myropolium = Balsamhandel) ses liggende ved Flakhaven Nord for St. Knuds Kirke.

Af Hamsforts Medhjælpere kendes foruden Fættøren Johannes en Adam Apoteker, som maatte forlade sin Tjeneste 1551 paa Grund af sine afvigende religiøse Meninger, idet han ofte overfor Dr. Kornelius angreb Barnedaaben. Endvidere Johan Klobwech, som 1545 stod i Forbindelse

med nogle Hollændere, med hvem Konsistoriet beskæftigede sig paa Grund af deres Udtalelser om Religionen. Endelig nævnes i et Kongebrev fra 1561 en Klement Small, hvem Statholderen paa Københavns Slot, Mogens Gyldensjærne, fik Paalæg om at give fri Underholdning paa Slottet i to Aar, da han vilde studere ved Universitetet.

Hamsfort var først gift med Mericke eller Maren Splenters fra Husum, Enke efter Herman Hoyer (død 1541), Frederik den Førstes og Kristian den Tredjes Krigsoverste og Lensmand paa Helgoland; ved dette Ægteskab blev han Stedfader til Kaspar Hoyer, som spillede en fremtrædende Rolle i Slesvig og oprettede det adelige Gods Hoyersworth i Ejdersted, i hvilket Landskab han senere i en Række Aar var Staller. Mericke døde i Odense den 19. September 1560. I August det følgende Aar giftede Hamsfort sig med Magdalene Payens, Enke efter den kongelige Raad, Dr. juris Bernhard Wejbold Fries. Kongen gjorde hans Bryllup sammen med hans Datter Magdalenes; denne ægtede kongelig Raad, Dr. juris Hieronymus Thenner. Datterens Ægteskab bragte svære Sorger over Hamsfort. 1566 opsagde Thenner sin Tjeneste og vilde forlade Landet. Da dette imidlertid blev anset for farligt for Staten, paa Grund af det nøje Kendskab Thenner havde til den danske Regerings Planer, blev han anklaget som den, der havde brudt sine Forpligtelser, og hvis Adfærd vakte Mistanke om Forræderi; 1567 dømtes han til livsvarigt Fængsel; han indsattes paa Dragsholm Slot og bevogtedes her saa strængt, at hans Hustru og Svigerfader maatte have særlig Bevilling for at faa Adgang til ham kort før hans Død 1570. Paa sit Dødsleje bestemte han 100 Daler til de Fattige; heraf tog hans Enke Lejlighed til at oprette »Doktors Boder« i Odense for 16 gamle og trængende Kvinder; denne Stiftelse laa, hvor nu Huus's Boder staar; 1798 blev den nedbrudt og dens Midler henlagte til Graabrødrehospital, af hvilket den endnu udgør en særlig Afdeling.

Magdalene Payens døde 11. Februar 1578; to Aar efter, den 8. Marts, fulgte Hamsfort hende i Graven. Før sin Død havde han stiftet et Legat paa 100 Daler, for hvis Renter der skulde indkøbes Træsko til fattige Børn i Odense Skole. I 1577 havde han oprettet en Plads for et forældreløst Barn i Graabrødrehospital.

I Odense Musæum opbevares en Blyplade, 14 Ctm. lang, 11 Ctm. bred; den skal være fundet ved Gravning paa St. Knuds Kirkegaard og har formodentlig haft sin Plads paa Hamsforts Kiste; tidligere fandtes den i Nationalmusæet, men Etatsraad Lotze erhvervede den 1882 for Odense. Pladen gengives her til Sammenligning med en tidligere foretagen ufuldstændig Tydning⁹⁾.

2. Blyplade med Gravskrift over Hamsfort.

Indskriften lyder i sin Helhed saaledes: Ossa Cornelii Hamsfortii, Christiani Tertii Regis Danorum Archiatri. V(ixit) A(nnos) septuaginta, M(enses) decem, D(ies) tredecim. O(biit) An(no) Chr(isti) millesimo qvinqvigesimo octogesimo (ante diem) octavo Eid(us) Martii. H(oc) s(epulcrum) S(uum) Liberi Moerentes Patri Carissimo Opt(ime) Mer(ito) F(ieri) G(esserunt). Paa Dansk: De jordiske Levninger af Kornelius Hamsfort, Kong Kristian den Tredje af Danmarks Livlæge. Han levede i 70 Aar, 10 Maaneder, 13 Dage; han døde den 8. Marts i Kristi Aar 1580. Denne hans Grav have de sørgende Børn ladet gjøre for den højtelskede og højt fortjente Fader.

Gennem Indskriften faar vi her Oplysning om Hamsforts Fødsel; han er kommet til Verden den 26. April 1509.

De Børn, som overlevede ham, var Magdalene, gift med Thenner, Kornelius, Faderens Efterfølger som Apoteker, og Dorothea, først gift med Klavs thor Smede, senere med den gottorpske Livlæge Matthias Kornarius og død den 5. Juni 1608 i sit 58. Aar. To andre Børn, Frederik og Margareta, døde unge.

I Aaret 1596 udgaves i Hamborg: Twee korte eenfoldige Recepten tegen de Pestilentz: dat erste eenes olden, hochgelarden, wolerfahrnen der Königl. Maiestät to Dennemarek Lif-Medici, D. Cornelis van Hamsfort, vör den gemeenen Mann gestellet; dat ander Mosis Staffelsteiners, Jöden-Medici to Weimar wahnhaft.

Dette er den ældste Hamsforts eneste svage Berøring med den medicinske Literatur.

KORNELIUS HAMSFORT.

1580—1627.

Denne anden Kornelius blev født i Kolding den 6. Maj 1516 »paa en Torsdag Eftermiddag, Klokken var fire«. Det formodes, at han besøgte et Lyceum i Lyneborg eller Lybæk, da hans smukke Haandskrift har en afgjort tysk Karakter¹⁾. Hans Interesser vendte sig tidligt til Fædrelandets Historie, men han lagde sig som Arving til Apoteket i Odense efter Studiet af Medicin og Farmaci. 1571 studerede han ved Universitetet i Marburg¹⁰⁾, men det følgende Aar, den 4. November, immatrikuleredes han i Padua, hvor han opholdt sig i lang Tid. Selv her, hvor han havde rig Lejlighed til at dyrke sit Brødstudium under Tidens berømteste Lærere, glemte han ikke sine historiske Studier; han udarbejdede i Padua et Udkast til en Odense Bisperække, som han forsynede med Pennetegninger; paa Titelbladet ses saaledes et Billede af Odense, ved St. Knuds Kirke viser sig tydeligt Taget med Trappegavle og Tinder paa det gamle Apotek.

Efter sin Hjemkomst tog Hamsfort ivrigt fat paa sine historiske Samlinger; Lektor Hans Lang i Odense var hans Ven og Medarbejder, Biskop Niels Jespersen opmuntrede hans Virksomhed; han afskrev Dokumenter i Stiftsarkivet og traadte i Forbindelse med Arild Huitfeldt. I Aaret 1579 drog han atter til Italien formodentlig for at afslutte sine medicinske Studier med en Doktorgrad, men ved Faderens Død i det følgende Aar vendte han hjem efter først at have erhvervet den medicinske Licentiatgrad rimeligvis i Basel, hvor han udgav en lille medicinsk Afhandling: Dispositio brevis de menstruis.

Efter Faderens Død overtog han Apoteket og virkede i mange Aar

Anno
1625
18te br

Vorzeuendt das das Jahr. fündliche Dankschreyung
zu Jandertt die der by dhr zu Danffordt yungfraw
der füllytt

	sol	g	n
$\frac{1}{2}$ lb gelbe Monfellen	1	4	24
$\frac{1}{2}$ lb weiß Monfellen	1	4	24
$\frac{1}{2}$ lb Candifirt Marmalad	1	4	24
$\frac{1}{2}$ lb Candifirt Succad	1	4	34
$\frac{1}{2}$ lb Candifirt Rosen duff	1	4	34
$\frac{1}{2}$ lb Abobera	1	4	34
$\frac{1}{2}$ lb Cifonin Cand	1	4	34
$\frac{1}{2}$ lb Candifirt Cannel	1	4	34
$\frac{1}{2}$ lb Cifonin gelber Candib	1	4	34
$\frac{1}{2}$ lb Mandel Candib	1	4	34
$\frac{1}{2}$ lb yomerrant Candib	1	4	34
$\frac{1}{2}$ lb Myrfaten Candib	1	4	34
$\frac{1}{2}$ lb Myrfaten Blumten Candib	1	4	34
3 granat byffel	1	4	34
1 Martylben die Zind lund. ungenoff	1	4	1 4 14
$\frac{1}{2}$ lb Mandel Cenf	1	4	14
$\frac{1}{2}$ lb Linnit Cenf	1	4	14
$\frac{1}{2}$ lb Droy Succad	1	4	14
$\frac{1}{2}$ lb Rosmarin Cenf.	1	4	14
$\frac{1}{2}$ lb yobarday Cannel	1	4	14 8
1 lb die fündfere byp	1	4	14
$\frac{1}{2}$ lb Candifirt Zinn	1	4	34
$\frac{1}{2}$ lb Candifirt Nuylein	1	4	34
$\frac{1}{2}$ lb Candifirt Marmalad	1	4	34
$\frac{1}{2}$ lb Candifirt yomerrant	1	4	34
$\frac{1}{2}$ lb weiß Monfellen	1	4	34
$\frac{1}{2}$ lb gelbe Monfellen	1	4	24
$\frac{3}{4}$ lb prun prinnell	1	4	24
$\frac{3}{4}$ lb Droy Succad	1	4	24 4
			34 12

Om 24. 18. 26

Was der Nach bekonnen,

1 $\frac{1}{2}$ Cannel Amp	-	-	-	4 12
4 loth Zinn Amp	-	-	-	1 1
1 $\frac{1}{2}$ Cannel	-	-	-	4 12
10 Linyumessl Linsen	-	-	-	1 19
1 $\frac{1}{2}$ Cannel Raygamb	-	-	-	2 1
1 $\frac{1}{2}$ loth Cannel	-	-	-	1 18
1 $\frac{1}{2}$ Cannel Zinchen	-	-	-	2 1
1 $\frac{1}{2}$ Cannel	-	-	-	1 18
1 $\frac{1}{2}$ Cannel	-	-	-	3 1
2 loth für Cannel Cannel Zinchen	-	-	-	4 1
2 $\frac{1}{2}$ Cannel für Cannel Zinchen	-	-	-	1 1
1 $\frac{1}{2}$ Cannel	-	-	-	1 1
1 $\frac{1}{2}$ Cannel	-	-	-	1 18
1 $\frac{1}{2}$ Cannel	-	-	-	3 1
8 $\frac{1}{2}$ Cannel	-	-	-	1 18

Summa 479 24 6

Summa 437 4 1 12

J. J. V. V. V.
Lorenz von der
Gumboldt

Die J. J. bezuglich der
 21. part. anno 1626

V. V. V. V. V.

her ogsaa som Læge, hvad man eksempelvis kan se af Povl Andersen Medelbys Ligprædiken over Erik Hardenberg til Skovsbo fra 1604.

Medhjælper hos Hamsfort var rimeligvis den Apoteker Jesper Thimmesen, over hvem der tidligere i St. Knuds Kirke fandtes en latinsk Indskrift, der fortalte, at han den 1. September 1602 døde af Pest, og desuden at han var gift med Kirsten Jørgensdatter Mule, med hvem han havde en Datter Maren. Den senere Apoteker i Nyborg Knud Wulff var Medhjælper paa Odense Apotek 1622—30.

Hamsfort vedblev at beskæftige sig med Historien, han tilvejebragte betydelige Samlinger navnlig til de danske Middelalderbispens Historie og Aarbøger til Danmarks almindelige Historie. Intet af hans Arbejder blev udgivne, men de fleste af hans Optegnelser er bevarede i Haandskrift og benyttedes navnlig af Langebek i hans store Kildesamling *Scriptores rerum Danicarum*. Dr. Holger Rørdam har i vore Dage udgivet et Par Rækker af hans Optegnelser.

Om Hamsforts Apotekervirksomhed er et Par Erindringer bevarede. Fyrst Rudolf af Anhalt opholdt sig den 5. og 6. December 1610 paa Odensegaard; fra Apoteket leveredes til hans Behov for 22 Daler 6 β »Urter og Konfekt«¹¹⁾. Under den udvalgte Prins Kristians Ophold paa Odensegaard i November 1625 blev der til ham brugt Sukker, Krydderier, Konfekt o. l. for 37 Daler 1 ₰ 2 β, for hvilket Beløb Hamsfort udstedte den her gengivne Regning, der er attesteret af Prinsens Kammerjunker Otte Kruse og kvitteret af Hamsforts Medhjælper Dietrich Ottho¹²⁾.

Man har vel saaledes paa højeste Sted ikke haft noget at udsætte paa Hamsforts Konfekt; men i 1621 var Kongens Livlæge Henning Arnisæus og Dr. Oluf Worm i Odense for at besigtige Apoteket, »om derudi findes den Del, der bør at være hos et oprigtigt Apotek«. Hamsfort maatte godtgøre Visitorerne, »hvad de paa Rejsen billigen fortærendes var.«.

Hamsfort havde nogle af sine Midler staaende i Odensegaarde. Hans Schultz Bardskær udsteder saaledes St. Hansdag 1609 Pantebrev til »der erbaren vnd hochgelarten Hernn Cornelio vonn der Hamsfordt Medicine Candidato Erbghessessen binnen Odennse« for »200 gude ganckbare Reichthaler also tho Lubech vnnnd Hamborch ganckbar ist«¹³⁾. Lignende Forskrivninger findes i senere Aar fra Peiter Terkell Bader, Detleff Folcker-szen Bardskær og Andreas Boman, Borger og Remmer i Odense¹³⁾.

Man har et Brev fra Holger Rosenkrands til Kansleren Kristian Friis af 6. November 1625; heri beretter Rosenkrands, der havde faaet det Hverv at skaffe Kronen nogle Pengelaan i Fyn i Anledning af Krigen, at han ikke har kunnet opnaa noget hos Kornelius, da han laa til Sengs og

havde ringe Fornuft at tale med; han ventede hver Time en salig Forløsning, hans fleste Penge stod i Holsten, og de kunde ikke opkræves før det følgende Aar. Maaske staar det i Forbindelse med hans Sygdom, at Medikus i Odense den 16. December 1625 fik Kongebrev om at have Indseende med Apoteket der¹⁴).

Hamsfort kom sig dog denne Gang; hans Død indtraf første Pinsedag den 13. Maj 1627 mellem 12 og 1, Biskop Hans Michelsen holdt Ugedagen efter Ligtalen over ham i St. Knuds Kirke, Raadhusets Stormklokke ringede ved hans Begravelse, der indbragte Kirken 50 Daler.

Kort før sin Død, den 13. Januar, stiftede han et Legat paa 1000 Rdl., hvoraf Renten skulde udbetales til 3 Disciple i Odense Gymnasium. Efter Gymnasiets Ophævelse kom Legatet 1802 til Latinskolen i Odense og er nu optaget i dennes Stipendiefond. Desuden gav han 500 Rdl. til Kirken¹⁵).

Hamsfort var to Gange gift. 10. September 1587 holdt han Bryllup med Mette, Datter af Raadmand Reinhold thor Smede i Flensborg og Gesa Lange; han blev ved dette Ægteskab Svoger til Frederik den Andens berømte Livlæge Peder Sørensen, der var gift med en anden Datter af thor Smede. Mette Hamsfort døde snart efter sit Giftermaal, og Enkemanden giftede sig da med en tysk Kvinde Katharina Jers, der var beslægtet med ham, hvorfor han 18. September 1596 fik Kongens Dispensation til Ægteskabet. Katharina var Datter af Johan Jers, Raadmand i Kiel.

Katharina Hamsforts overlevede ham længe. Kristian den Tredjes gamle Privilegium for Familjen Hamsfort synes at være gaaet i Glemmebogen; det var i 1628 blevet paalagt »afgangne Cornelii von der Hamsfordts Efterleverske og Søn, som underholder Apoteket i Odense« at udstaa al borgerlig Tyngde efter »Formuen« som andre Odenseborgere; herimod gjorde Moder og Søn Indsigelse, hvorefter Kristian den Fjerde under 24. Januar 1629 udstedte en Befaling til Magistraten i Odense om, at den i Overensstemmelse med den af hans Hr. Faders Fader givne Bevilling skulde forskaane de Paagældende for Byens Tyngde¹⁶). Atten Aar senere har Katharina forestillet Kongen, at hun efter et hendes Søn meddelt Privilegium har kontribueret lige med Gejstligheden, naar nogen Kontribution eller anden Udgift paabydes den; dette er hun fremdeles villig til, men agter derimod ikke at betale Byens og borgerlig Tyngde, da hun ingen borgerlig Næring og Haandtering bruger. Den 15. Marts 1647 stadfæstede Kongen den hende givne Rettighed¹⁷). Samme Aar den 5. Avgust befalede Kristian den Fjerde Henning Valckendorff at tilholde Borgmester og Raad i Odense, at de skulde lade hendes Bo registrere efter lovlig Medfart, naar hun ved Døden afgaar¹⁸). Hun levede dog nogle Aar endnu; ved Konge-

brev af 2. Februar 1650 forløvedes Dr. Jakob Sperling og Thomas Brodersen fra deres Værgemaal for hende, Borgmester og Raad indsattes i deres Sted¹⁹⁾. De to Mænd havde fungeret i Følge Kongebrev af 25. Marts 1648, der ogsaa bestemte, at Katharina maatte være forskaanet for Indkvartering i sit Hus mod at betale saa mange Soldaters Ophold andet Steds i Byen, som hende kunde tilkomme »efterdi udi disse Tider den Ene med den Anden bør at udstaa Byens Tyngde«²⁰⁾.

Katharina Hamsforts var i sine sidste Aar blind og svagelig i anden Maade. I 1644 begærede hun af Kongen, at en Johannes Khemmes Gods, som stod i hendes Hus, maatte komme i Forvaring paa andre Steder, da hun laa paa sin Sotteseng og ikke kunde have Tilsyn med det. Kongen skriver derfor 25. Marts til Stiftsbefalingsmanden paa Odensegaard Henning Valckendorff, at han skulde lade Godset hensætte et andet Sted indtil videre Besked. Desligeste at han henlægger Johannes Khemmes Svigermøder, som holdt til i Katharinas Hus, hvor Borgerskabet sørgede for hendes Kost, paa et Sted, hvor hun indtil videre kunde blive forvaret med hvad hun havde hos sig, da Katharina formedelst sin høje Alder og Svaghed ikke kan have nogen i sit Hus²¹⁾.

Denne Khemme var født i Liffand, i mange Aar Sekretær hos den svenske Rigsmarsk Jakob de la Gardie og som saadan bosat i Stockholm. Han var gift med en Datter af en Agnete Neuhaus i Odense og derved besvogret med den hamsfortske Familie. I Krigen 1643 optraadte han i Slesvig og Holsten som Spion; han synes at have konfereret med Torstensons Hovmester om et passende Sted for den svenske Hærs Overgang til Fyn. I Januar 1644 var Khemme i Odense, hvor hans Svigermøder var ufornuftig nok til overfor Fremmede at tale om et Beskærmelsesbrev, Torstenson havde givet ham. En Johan Krumb, der boede i det hamsfortske Hus, var Khemmes Uven paa Grund af en Arvestrid og angav ham for Øvrigheden. Kristian Thomesen Sehested tog ham i Forhør, hvorefter han førtes til København til videre Behandling; hans videre Skæbne udover Forhøret i København er ubekendt; at Kristian den Fjerde ikke var ham god ses af et Brev fra Kongen af 4. Marts 1644, hvori han til Iver og Niels Vind skriver: »Safremdt hand Nu indted uyl herud med sanden, daa skal Skrapretteren leeden(!) den vd af hannem med hans konst«²²⁾.

Johan Krumb faar sit Skudsmaal i Anledning af en Sag, som 1654 var rejst af Generalavditør Henrik Langermann. Denne havde begæret Indførsel i noget af Katharina v. d. Ammesfortz Gods i Eidersted i Følge en Obligation, hun 1649 skulde have udstedt til ham i Odense. Hendes

Formyndere Herman Hahne, Byfoged Erik Nielsen og Kæmner Knud Rasmussen mente, at Obligationen var uretmæssig. De havde ved Borger i Odense Bendiks Lauritzen ladet tilkendegive Hertugen af Gottorp, at den salig Kvinde for høj Alderdom og Blindhed efter Kongens Befaling var under Godtfolks Værgemaal, den Gang Haandskriftet blev underskrevet; ingen af hendes Værger kendte noget til Obligationen, før Gælden nu blev krævet; desuden havde Katharina ikke Behov at laane Penge, hvorimod hun tog Rente af Andre. Obligationen var underskrevet af Johan Krumb; men om ham siges det, at han var en Mand, der sig nogen Tid i Odense opholdt og utilbørligt fravendte Katharina noget af hendes Gods og Breve, hvorfor han blev dømt i Arrest og af Arresten borttrømt. Imidlertid blev Langermann og andre Interesserede stævnedes til at møde paa Gottorp den 20. Marts 1654, hvor Bendiks Lauritzen vilde imødegaa Generalavdi-tøren²³).

Johan Krumb havde den Gang været død i en halv Snes Aar. Den 25. April 1641 registreredes og vurderedes hvad Gods, der fandtes efter salig Krumb, tilforn tilholdende paa det gamle Apotek i Odense og der samme Steds ved Døden afgaaet. Den Afdøde har muligvis været i Slægt med Hamsforterne og maaske haft Tjeneste i Apoteket, da den sidste Kornelius drev det, i det mindste efterlod han sig omtrent 80 medicinske og farmaceutiske Værker, blandt hvilke en Del af det sekstende Aarhundredes mest berømte; sandsynligt er det, at en Del af dem har tilhørt Hamsforterne; Apotekertaksten fra 1619 var imellem Bøgerne, der tilsammen vurderedes til 193 Sldl. 3 f 10 β . Hans øvrige Ejendele bestod, foruden i Klæder, i Skøder og Adkomstbreve paa adskilligt Jordegods i Holsten til Værdi 15,620 Mark lybsk eller 7,810 Sldl.; hele Formuen beløb sig til 8,358 Sldl. 14 β ; han skyldte kun 323 Dl. 1 f bort, saa at der altsaa blev en betydelig Sum i Behold. Katharina Hamsforts havde udlagt og betalt til den salig Karls Begravelse 47 Dl. 2 f 12 β ; Gravstedet i Kirken kostede 75 Sldl. Doktor Kristoffer Schultz behandlede Krumb i hans sidste Sygdom og fordrede herfor 10 Rdr.; Apoteker Kristoffer Jakobsen Wolf havde leveret ham Medicin for 5 Daler 4 β , men desuden var der brugt Medikamenter for 16 Dl. 3 f , som var hentede hos Knud Apoteker i Nyborg; man havde ikke tilstrækkelig Tillid til den daværende Apoteker i Odense²⁴). Endnu 1647 var Gravstedet i Kirken ikke helt betalt, og Skiftet saaledes næppe bragt til Ende²⁵).

Da Katharina Hamsforts endelig lukkede sine blinde Øjne, havde hun næppe mere nogen Slægt i Kongeriget; hendes Dødsaar kan ikke med Sikkerhed angives, men 13. Marts 1655 forbyder Frederik den Tredje Magi-

straten i Odense at kræve Sjette- og Tiendepenge af noget Landgods, hun havde efterladt sig i Slesvig; Arvingerne var Anna Hoyers, Vilhelm Wanchres af Tønningen og Peder Kremmer, forrige Løjtnant under det Ahlefeldske Kompagni²⁶). Aaret efter, den 9. April, maa Kongen endnu give Tilladelse til, at Arvingerne faar deres Arv uden Kavtion for Afgiften²⁷).

Dette er det sidste Spor, Hamsfortslægten har efterladt sig her i Riget; dens sidste Mand var

KORNELIUS HAMSFORT.

1627—1636.

Han kalder sig altid selv von der Amessfort og tiltales paa lignende Maade i de Kongebreve, der er bevarede i hans Anliggender. Han var Søn af Historikeren Hamsfort, men hans Fødselsaar er ubekendt. 1619 studerede han i Strasborg, og han overtog Apoteket i Odense otte Aar senere.

Under en Strid mellem Arvingerne efter Magdalene Thenner forlanger Kornelius den 30. April 1634 Skifte foretaget efter sin Faster, der var død »for nogen Tid siden«; hendes Død maa saaledes være indtruffet 1633 eller i Begyndelsen af det følgende Aar, hvad ogsaa stemmer med, at hun i 1633 sidste Gang forekommer paa Listen over dem, der betaler Fattigskat. Han fik senere foretaget en Forandring ved Stiftelsen Doktors Boder, som Magdalene havde oprettet. Kristian den Fjerde skriver fra Antvorskov Nytaarsaften 1636 til Henning Valckendorff og Hospitalsforstanderen i Odense, at Cornelius von der Amisfort havde ønsket at foretage et Mageskifte med en Haveplads liggende ved nogle Boder, som hans Faders Søster har givet til fattige Kvinders Underhold, og en anden Plads, som er de Fattige mere belejlig. Da de to Mænd nu har erklæret, at den tilbudte Plads ligger næst op til disse Boder, og at den, naar den ryddes og jævnes til Haverum, vil blive meget belejligere end den Have, de nu har, befaler han dem at bringe Mageskiftet i Stand »paa Voris Naadigst *ratification*«, dersom det kan ske Hospitalet uden Skade, og det ikke strider mod Fundatsen²⁸).

Den sidste Kornelius beholdt ikke Apoteket til sin Død; han var ugift og havde saaledes ingen Udsigt til, at Kristian den Tredjes Privilegium kunde opretholdes. Kristoffer Jakobsen Wolf, der boede i Odense, havde i Sommeren 1636 paataget sig herefter at holde Apoteket vedlige og søgt Kongen om Tilladelse til at beholde »det store Stenhus«, som Kornelius

hidtil havde holdt Apotek i; han havde ogsaa opnaaet Tilladelsen mod at betale en vis aarlig Husleje, eftersom der gives af andre Huse i Odense²⁹). Men dette har ikke været efter Hamsforts Vilje. Han havde tilbudt Apoteket til Kongens Hofapoteker Johannes Fabricius, hvorfor Kongen 22. Juli 1636 befaler Henning Valckendorff at lade kalde en eller flere Doctores medicinæ paa samme Apotek og forfare, om det er saa forsvarligt og med adskillige nøjagtige *medicamentis* forsynet, som det sig bør³⁰). En Maanedes Tid senere, den 30. Avgust, ønsker Kongen det store Stenhus, hvori der hidtil har været Apotek, vurderet af uvillige Dannemænd³¹). Hamsfort har formodentlig allerede den Gang faaet Lyst til selv at eje det Hus, hvortil Slægtens Minder var knyttede, men som den dog bestandig kun havde været Bruger, ikke Besidder af. Hverken Kristoffer Wolf eller Johannes Fabricius kom til at bo i Beldenaks Gaard, Hamsfort købte den med den Grund og Ejendom, som de andre Huse derhos er paabygte af hans afgangne Forældre for 1000 Speciedalere, der skulde betales til Steen Bilde til Kærsgaard, Befalingsmand paa Rugaard; Valckendorff skulde give Kornelius Skøde paa Ejendommen, saa snart den var betalt³²). Pengene skulde Steen Bilde anvende til Ulrik Kristian Gyldenløves Nytte og Gavn³³). I Summen skulde fragaa 240 Rdl. for en Halvgaard i Munkebo, som Kornelius samme Efteraar havde solgt til Kongen³⁴).

Kornelius fik ikke ret længe Glæde af Erhvervelsen af sine Fædres Gaard. Den 19. Avgust 1640 stiftede han et Legat for de Fattige i Odense paa 1000 Rdl., samme Dag er han vistnok død, den 21. Avgust fik St. Hans Kirke $\frac{1}{2}$ Rdl. for at ringe over hans Lig; da er han vel bleven begravet i Familjens Grav i St. Knud³⁵). Det de Fattige tiltænkte Legat blev ikke straks udbetalt; hans Efterladte gjorde Vanskeligheder, fordi intet formeligt Gavebrev var oprettet. Først 1648 blev Katharina Hamsforts ved Dom nødt til at udlægge det fornødne; hun gav da to Obligationer paa tilsammen 1500 Rdl., hvorved hun godtgjorde de siden 1640 paaløbne Renter.

»Det store Stenhus« havde udspillet sin Rolle som Apotek; Hamsfortslægtens Ældste, den blinde og skrøbelige Katharina, fandt sin Død i det; men dernæst gik det over paa fremmede Hænder. Endnu en Gang blev det et Hjem for en af Odenseapotekerne, efter at han var bleven kastet ud af sin farmaceutiske Virksomhed, og 1857 jævnedes det med Jorden, for at dets Nabo, St. Knuds Kirke, hvori næsten alle Apotekerne havde fundet deres sidste Hvilested, kunde faa Lys og Luft.

KRISTOFFER JAKOBSEN WOLF.

1636—1645.

Kristoffer Wolf var født i Odense, hans Fader, Magister Jakob Jakobsen Wolf, var Lektor i Teologi ved Gymnasiet³⁶⁾. Vi véd intet om, hvor han har lært Apotekerkunsten, men han fik Kongens Tilladelse til at leje Beldenaks Gaard paa Flakhaven og samme Aar, 1636, Bevilling til at drive Apoteket, som han indrettede i nuværende Nr. 9 paa Overgade; denne Gaard tilhørte Wolfs Svigerfader, kongelig Majestæts Kaptejn Avgustinus Ebell, gift med Margrete Friis, og han gav Wolf Skøde paa den den 26. September 1638³⁷⁾.

Der var i Odense megen Misfornøjelse med Wolfs Apotek; til Kongen klagede man over hans ringe Forraad og høje Priser. Derfor fik Kongens Livlæge Jakob Fabricius Befaling til paa sin Rejse gennem Fyn i Februar 1639 at visitere Apoteket og med Flid forfare, om der sælges alt det, man kunde forlange af et »vel bestilt« Apotek, ja om Apotekeren selv havde Forstand paa Apoteket³⁸⁾.

Kristoffer Jakobsen fik dog Lov til at fortsætte sin Virksomhed, men ikke uden Sorg og Bekymringer; hans Hustru Ottilia Avgustinusdatter døde 1642³⁹⁾, og det følgende Aar klages der atter over Apoteket. Nu maa Doktor Fabricius og desuden Doktor Schultz i Odense undersøge, om Byens Apotek saaledes holdes ved Magt og fuldkomment er, som et Apotek bør at være⁴⁰⁾.

Stillingen begynder at blive Wolf uholdbar. »Den ærlige og velagtede Mand« lader 2. September 1641 registrere alt hans og hans salig Hustrus Gods og Formue, og det var ikke saa lidt, men Ottilias Oldefader var ogsaa den store Odensekøbmand Oluf Bager. Deres Gaard paa Overgade vurderedes til 2400 Sletdaler; deres Halvdal af en Gaard paa Nørregade mellem Niels Frandtzen og Niels Tollelund til 300; en Have i Vindegade kaldet Bjørns Løkke med Bygning til 900. I Laboratoriet fandtes mange »adskillige Instrumenter«, Destillerpande, Tabulerebrædt med Dæksel, Konfektbakke, Tabulerepander, et Balneum Mariæ, i selve Apoteket stod en Jærnvindovn, en Krumkniv, et Sisorium og en Presse med to Jærnskruer.

Kristoffer vurderede selv Medikamenterne til 1036 Daler 1 $\frac{1}{2}$ 6 β , og der fandtes til dem Sten- og Glasflasker samt Krukker, som han ikke takserede, desuden var der den 28. Marts 1645 indkommet fra Lybæk »adskillige Materialia« til en Værdi af 892 $\frac{1}{2}$ Daler 4 β .

Kristoffers »linnede Gangklæder« bestod i to gamle Skjorter, to

Skjorter af et Stykke og seks andre Skjorter; han havde fire Par Lærredsstrømper, fire Haandduge, fire slette Kraver og en Kniplingskrave.

Hertil kom hans »Klæder og Gevær«. Der var en stakket sort Kappe til 12 Daler, en Sørgekappe til 11; hans brune Rejseskjortel var 4 Daler værd, den sorte forede Kjortel 8 Daler og den gamle, sorte forede Kjortel 2 Daler 2 f ; det var Overtøjet. Derunder kunde han bære en Borattes Klædning, en af sort Tersenalie, af Atlask eller af sort Klæde; hans gamle Atlaskes Kalmasak var 3 Daler værd ligesom et Par Ærmer af samme Stof. Hovedbeklædningen bestod i en Hat med Baand og en gammel, foret Sobelhue; foruden de tidligere nævnte Lærredsstrømper fandtes to Par uldne Strømper og et Par af Silke med Hosebaand. Kristoffer havde kun et Par Sko til at binde, et Par Hansker og en Odderskindsmuffe; hans Væрге bestod i 1 Kaarde med Gehæng til 4 Daler og 3 Bøsser med Krudt og Hagelpung til 15 Daler. Biblioteket vurderedes til 38 Daler 3 f 12 β . Hele Formuen beløb sig til 9349 Sldl. 1 β . Men dertil kom saa en Gæld paa over 8000 Sldl., deriblandt Varegæld i Amsterdam, Hamborg og Lybæk; til Arvingerne, Kristoffer og hans fire Børn, blev kun 1259 Sldl. 1 β .

Apoteker Wolfs senere Skæbne er ubekendt; det følgende Aar var han endnu i Odense, men derefter tabes ethvert Spor af hans Færd.

KRISTOFFER SCHULTZ.

1645—1616.

Schultz er rimeligvis Søn af den Kirurg i Odense Johannes Schultz, der døde 1632⁴¹). Om hans Opdragelse og Uddannelse ved vi intet.

Biskop Hans Michelsen friede i 1638 for Schultz til Enken efter Odense-lægen, Dr. Jens Mule; hendes Navn var Anna, og hun var Datter af Raadmand Willum Lukassen og Barbara Arntsdatter; Anna, der havde været Enke i fem Aar, optog Frieriet gunstigt, men hendes Moder satte sig imod Forbindelsen; Schultz rejste da til Leyden og erhvervede sig der Doktorgraden i Løbet af et Par Maaneder. Efter sin Hjemkomst gentog han sin Bejlen, vandt Barbara salig Willums for sig og holdt Bryllup med sin Anna den 23. September 1638. Han kom ved sit Ægteskab i Besiddelse af Gaardene Nr. 4 og 6 paa Vestergade og praktiserede som Læge, indtil han 1645 søgte Bevilling som Apoteker, den han opnaede 26. April. Kristoffer Jakobsen Wolf var ikke for vel anskrevet i Odense, men de gentagne Visitatser maa antageligt ikke have bragt noget særlig slemt for Dagen, i det mindste fik han udvirket et Kongebrev af 10. Juni 1645, hvis Fremkomst begrundes ved den Beklagelse, Wolf har ført over, at han har haft

store Udgifter til Apotekets Materialier og Instrumenter; derefter opfylder det hans Ansøgning om, at Schultz, »som samme Apotek nu efter hannom bekommer«, maa afkøbe ham, hvad han behøver til sit Apotek; Stifts-befalingsmanden faar Besked om at være Mellemand og sørge for, at Wolf ikke lider for stor Skade⁴²⁾.

Schultz var kun Apoteker et Aars Tid; han fik 13. Maj 1646 Toldfrihed for de Medikamenter, som han indførte her i Riget, »Suedsker og Gewürtz undtagen«. Efter 8 Aars Ægteskab, døde han fra Hustru og tre Børn og fandt sit sidste Hvilested i St. Knuds Kirke i samme Grav som Jens Mule og hans første Hustru; i Kirkens Krypt ses endnu den i 1753 med en ny Indskrift forsynede Ligsten over ham.

Schultz havde af en Del af den fynske Adel været antaget som Læge, men ved hans Død resterede endnu den aarlige Løn, den havde tilsagt ham. Laurids Ulfeld og Henning Powisch fik derfor paa Enkens Ansøgning Befaling til at forhandle mellem hende og Skyldnerne og endeligt afgøre Sagen⁴³⁾.

Anna Willumsdatter søgte Kongen om Tilladelse til at beholde det Apotek, hendes Mand efter Borgmesters og Raads Ansøgning og derpaa med kongeligt Privilegium havde anrettet med stor Bekostning, og som hun efter hans Død med stor Besværing havde holdt ved Magt; hun fik den ønskede Bevilling 22. April 1649⁴⁴⁾.

Det følgende Aar holdt Anna Skifte efter sin Mand; Beretningen om denne Handling viser, hvilket rigt Hus Apoteker Schultz havde ejet⁴⁵⁾.

Gaarden, den salig Mand havde beboet, ansattes til 2500 Slettedalere; men desuden ejede Boet en Tredjedel af en Gaard i Nedergade, syv Boder paa Sortebrødrekirkegaard tvært for Urtehaven, fem Boder paa Kirkegaarden, fire i Mellemstræde, syv i Mester Nielses Stræde (Overstræde), tre ved St. Jørgens Port, fire bag Skolen og et højt Hus næst ved, fire nye Boder i Klarestræde, en Urtehave ved Skulkenborg, en Humlehave udenfor St. Jørgensport, Rødegaard, der ogsaa var i senere Apotekeres Besiddelse, (den vurderedes til 500 Daler), og endvidere Tolderlund (1600 Daler). Al fast Ejendom udgjorde 8735 Daler, i Guld, Sølv og rede Penge fandtes over 1500 Daler. En Del af de i Skiftet nævnte Apoteksredskaber er aabenbart de samme, som Kristoffer Wolf ejede; der omtales af nyere Sager ti Par store og smaa Vægte, fire indsatte Messingvægte paa 7 Pund, en Jærnbom til en Vægt med Skaale, 22 R Blyvægte; i Kontoret stod et stort Apotekerskab med 24 Skuffer.

Schultz's Garderobe vurderedes til 100 Sldalere, og bestod i en sort, stakket Flosses Klædning, hvortil kom fire Kapper: en sort Grovgryns,

en sort Klædes med Flos forneden, en sort Silke Grovgryns underforet med Atlask og en sort Kappe med Flos under. Desuden var der naturligvis Linklæder, Sengeklæder, Spærlagen, Sengetækker, Bænkedyner og -hynder; Doktorens Liberi, hans Bogsamling, vurderedes af Magistrene Jørgen Bertelsen Taulov og Ludvig Hansen, der ejede det gamle Apotek paa Flakhaven, til 200 Sldl. 2 Ƴ 12 β .

Apotekets Medikamenter og andre Materialier ansattes til 1620 Daler 1 Ƴ , hvorfra gik hvad Lorentz Apotekersvend havde indført i Boet og nu igen fordrede med 113 Daler 1 Ƴ 12 β .

Med alt det nu anførte, med Kornet paa Loftet, de brune Heste, Kærne og Svinene udgjorde hele Boets Formue 28,515 Daler 1 Ƴ 3 β ; der blev til Arvingerne 10,166 Dl. 2 Ƴ 13 β ; al Gæld var da betalt, deriblandt Lorentz Apotekersvends Landtepenge og Løn, 184 Rdl.; ligeledes var det fastsat, at Lærlingen Jakob Knudsen efter Læretiden skulde have den sædvanlige Æreklædning.

Schultz's Enke drev Apoteket, til hun blev halvtresindstyve Aar gammel, hun døde den 6. Oktober 1652 og begravedes hos sine to Mænd.

Skifteretten træder atter til⁴⁶). Det oplyses, at der i Apotekerstuen stod en Kakkellovn, en Egeskive, en Fyrretræs Stabelseng, en gammel Bogstol og to stakkede Bænke. Varcheholdningen vurderes af Apoteker Knud Wolff fra Nyborg og Handelsmand Habakuk Kok i Odense til 3061 Daler 9 β , altsaa ikke saa lidt mere end ved Schultz's Død; de to Vurderingsmænd fik hver 30 Daler for deres Umage.

Den salig Kvinde ejede selv Bøger for 31 Daler, men desuden var Schultz's Bibliotek i Behold; det takseredes af Dr. med. Stefan Ram og Magister Hans Klavsen Mule til 277 Daler 8 β . Dr. Ram havde været den Afdødes Læge under hendes Sygdom, hvorfor han krævede og fik 20 Daler; Medicin har hun vel væsentligst faaet fra sit eget Apotek; men hendes Provisor og Efterfølger som Apoteker Georg Bilhardt havde forskrevet Medikamenter fra sin Broder, Hofapotekeren i Slesvig Sebastian Bilhardt for 3 Daler 3 Ƴ 8 β ; selv havde han til Gode af sin Løn 30 Daler. Af »Skrinet i Apoteket« indkom der i Boet, førend Bilhardt overtog Officinet, 245 Daler 5 β .

Anna Willumsdatter havde holdt godt Hus med, hvad Manden havde efterladt hende; der blev til Arvingerne omtrent den samme Sum til Deling, som den Doktorens Bo udviste.

GEORG BILHARDT.

1652—1655.

Bilhar dt havde været Provisor hos Schultz's Enke og fik allerede Ugedagen efter hendes Død Privilegium paa Apoteket, »saafremt han med hendes Arvinger om, hvad udi samme Apotek fandtes, kunde akkordere«⁴⁷⁾. Det følgende Aars 13. November, da han var kommen til Rigtighed med Arvingerne, fik han den endelige Bevilling, som var eksklusiv: kun han maatte falholde alle Slags Konfekt, som med Sukker er præpareret, alle Slags »indsyttet Tøj«, Medikamenter og alt andet, som hører til Lægedom, hvilket han altsammen maatte indføre toldfrit, »Sukker og Gewürtz« dog undtagne⁴⁸⁾. Som yderligere Begunstigelse fik han 30. Juni 1654 udvirket told- og akcise fri Indførsel til Apotekets Fornødenhed af 3 Ammer Malvasier, 3 Ammer spansk Vin, 3 Ammer fransk Brændevin, 3 Ammer rhinsk Vin og 3 Ammer Vineddike⁴⁹⁾.

Paa det samme Aars 10. Maj fremkom Bilhardt for Raadstueretten i Odense og begærte sit Privilegium læst og paaskrevet; men paa samme Tid lod han sig forstaa med, at han havde fornummet, hvorledes noget i samme Privilegium var Købmandslavet præjudicerlig og imod deres Retfæthed og Frihed; han erklærer derfor, at han ej noget mod samme deres Ret vil protestere, men frit tillade Enhver i nævnte Lav, som handler med Konfekt og indsyttet Tøj, herefter som altid tilforn brugeligt og sædvanligt har været, det uimodsigeligt maa nyde og falholde, idet han alene forbeholder sig Handelen med Medicamenta, Materialia, Medicinalia og andet, som hans Privilegium gav ham Eneret paa. Denne Erklæring har Bilhardt i Raadstuebogen bekræftet med sin egen Haand⁵⁰⁾.

Bilhar dt har uden Tvivl levet sin korte Apotekertid i det samme Hus som Schultz og hans Enke; han maa være død i første Halvdel af 1655 og 3. Marts 1656 fik hans Broder, Hofapotekeren i Slesvig, Kongens Tilladelse til at udføre hans Apotek uden Erlæggelse af Told og Tiendepenge⁵¹⁾.

STEFAN RAM.

1655—1658.

Ram fødtes 1625 i Marne i Ditmarken, studerede ved forskellige fremmede Universiteter, 1648 saaledes i Leyden, indtil han 1651 blev Dr. med. i Strasborg med en Disputats de apoplexia. Han kom nu til Odense, hvor han blev Provinsialmedikus. Den 8. Oktober 1651 ægtede han Karen Riisbrigh, Datter af Borgmester Thomas Brodersen Riisbrigh og Birgitte Seebled;

Karen var født 18. September 1635; paa det af hendes Fader i 1651 i St. Knuds Kirke opsatte Epitafium ses endnu hendes Portræt.

Da Billhardt døde, fandt Ram Lejligheden gunstig til at erhverve Apoteket i Odense, og 28. Juli 1655 fik han Bevilling til at drive det⁵²⁾; i tre Aar virkede han som Apoteker, men da maa en alvorlig Sygdom have mindet ham om snarlig Død, paa Treaarsdagen for Udstedelsen af hans Privilegium, bevilgede Frederik den Tredje, at hans Hustru, hvis hun overlevede ham, maatte nyde og beholde Apoteket i Odense med samme Privilegier, som det var ham forundt, eftersom han skal have anvendt stor Bekostning paa det; det gøres Karen Rams til Pligt at holde Apoteket forsvareligt vedlige med friske, tjenlige og fornødne Varer saa og gode, dygtige og erfarne Svende, som Apoteket tilbørligen og uden Klage kan forestaa og forrette, hvad deres Bestilling vedkommer⁵³⁾.

Fire Dage efter, den 1. August 1658 døde Stefan Ram; han nedsattes i Thomas Riisbrighs Begravelse, og Enken fortsatte den Apotekervirksomhed, hendes Mand saa tidligt kaldtes bort fra.

KRISTOFFER PEDERSEN BALSLEV.

1661—1664.

Ret længe fik den unge Enke, Karen salig Rams, ikke Lov til at sidde ene med sit Apotek; den 20. Oktober 1661 holdt hun Bryllup med Dr. med. Kristoffer Pedersen Balslev paa Odense Raadhus; baade Byens egne Musikanter og Stadsinstrumentisterne fra Haderslev opvartede Gæsterne med Musik. Bevilling til at drive Apoteket havde han allerede faaet den 14. Juli.

Balslev var Læge som sine nærmeste Forgængere. Han fødtes i Odense 16. Januar 1628 paa Vestergade lige før Flakhaven, hvor nu Nr. 11 er; Forældrene var Stifts- og Regimentsskriver Peder Rasmussen, en Bondesøn fra Landsbyen Balslev ved Middelfart, og Karen Bruun, der stammede fra en fornem Borgerfamilje i Odense. Faderen døde 1632, og Moderen giftede sig otte Aar efter med Lektor i Teologi ved Odense Gymnasium, Magister Jens Povlsen Winding. Efter femten Aars Ægteskab døde han, og Balslevs Moder giftede sig 1657 med Professor ved Gymnasiet Jørgen Bertelsen Taulov, som overlevede hende.

Kristoffer Balslev blev Student fra Odense Skole 1647 og lagde sig først efter det teologiske senere efter det medicinske Studium, 27. April 1649 immatrikuleredes han ved Universitetet i Leyden, studerede ogsaa andet Steds i Udlandet, indtil han 1658 blev Dr. med. i Utrecht. Sin Doktordisputats

de Nephritide tilegnede han Biskoppen, Professorerne og Magistraten i Odense. Kort Tid derefter er han vendt hjem og praktiserede som Læge, indtil han giftede sig og overtog Apoteket, som fremdeles befandt sig paa Vestergade.

Imidlertid steg hans Velstand ved Arv efter rige Slægtninge, 1664 solgte han Apoteket, blev endnu nogen Tid boende i Odense, men flyttede saa ud paa Fravdegaard, som han 1671 købte af Fru Dorthe Daa, Gregers Krabbes, der havde maatte pantsætte en anden af sine Hovedgaarde, Hverringe, til ham. Balslev levede nu som Godsejer; 1680 udnævntes han til Kancelliassessor; hans Hustru døde 8. August 1686 og begravedes i St. Knuds Kirke, hvor Stiftsprovsten Ludvig Stoud holdt en senere trykt Ligtale over hende.

Kristoffer Balslev døde 6. September 1693 paa Fravdegaard. I Fravde Kirke nedsattes hans Lig; hans læderbetrukne, med store Metalbeslag prydede Kiste staar i Kælderen under det sydlige Kapel, hvor hans Datter Birgitte og hendes Mand Thomas Kingo har deres sidste Hvilested.

Paa Kisten er anbragt to Vaabenskjolde, af hvilke det ene viser tre Palmblade omslutede af en Krone, det andet en Rose, tre Stjærner og en Halvmaane. Pladen paa Kistelaaget har følgende Indskrift:

Udi et saligt Haab til en ærefuld Opstandelse er her nedlagt Siælens iordiske Bolig af velædle Doct. Christopher Baltzlow til Fraugdegaard, Medicinæ Practicus i Fyn oc Assessor udi Kandsellicollegio, som var fød her i Odense A° 1628 den 16. Januari; efter otte Aars Reiser i sin Ungdom paa de fornømste (!) Stæder i Europa, levede 25 Aars ynskelig, frugtbart Egteskab med velædle Karen Thomasdaatter Risbrich og efter 7 Aars Enkemands Sæde saligen hensov paa Fraugdegaard A° 1693 den 6. September Klokken Halfgaan (!) 4 Eftermiddag. Oprigtighed, Forstand med gammel Troe og Love de gik saa sagte ned her hos hans Been at sove.

Universitetet udstedte et Program ved hans Død.

Thomas Kingo ægtede den 19. December 1694 Balslevs Datter Birgitte; tre Aar efter købte han Fravdegaard af sin Svoger Peder Balslev, der var Læge i London og 1706 bragtes i Forslag som Apoteker paa Kristianshavn, men afslog det ham af Kancelliet gjorde Tilbud om Privilegium, da han som Læge fandt det under sin Værdighed at underkaste sig farmaceutisk Eksamen ⁵⁴).

Paa det pragtfulde Epitafium, som Kingo 1702 lod opsætte over sig og sin Hustru i Fravde Kirke, nævner han sin Svigerfader med Hæder.

JAKOB GOTTFRIED BECKER.

1664—1700.

Endelig kom Odense Apotek igen i en Farmaceuts Besiddelse; af de tidligere otte Ejere havde de seks været Læger. De sidste seks Indehavere af Privilegiet sad kun med det i faa Aar, Becker ejede det i seks og tre-

4. Jakob Gottfried Becker. Malet 1640 (af Eyserschüttel?).

dive; men den sidste Halvdel af denne Periode under meget vanskelige Forhold. Apoteket lagde ikke saa stærkt Beslag paa hans Tid og Arbejde som Handel med Korn, Stude, Gaarde og Huse i Odense og Jordegods; det er sikkert rigtigt nok, naar det i en gammel Optegnelse om ham hedder, at »denne Becker passerede i begyndelsen for een meget riig Mand, blev siden fattig, døde i yderste armod i een gaard, hvor han boede, og havde ingen hos sig uden een gammel Karl«⁵⁵).

Becker blev født i Husum den 24. Juli 1638; hans Forældre var Rektor

ved Byens Latinskole Gottfried Becker og Elisabeth Ehrenreich; han »opfødtes med Baron Wedderkop, som siden blev halshugget i Stockholm«⁵⁵).

Fjorten Aar gammel var han forældreløs; hans Formynder Frederik Langheim lod ham besøge den lærde Skole og sørgede desuden for privat Undervisning, indtil han 1654 blev Discipel hos Samuel Meyer paa Svaneapoteket i København. Her var han som Medhjælper under Belejringen og opføres paa Rodemesterlisten blandt dem, der fra Meyers Enke skulde gaa paa Volden.

Senere rejste han nogle Aar i Udlandet, kom saa hjem og købte 1664 Apoteket i Odense af Kristoffer Balslev; den 9. Avgust s. A. fik han Privilegium.

Balslev blev boende i sin Gaard paa Vestergade, men overlod Becker sin Gaard paa Overgade, som udgjorde den østlige Del af nuværende Nr. 10. Her indrettede Becker sit Apotek med Bistand af sin yngre Broder, den senere Hofapoteker Johan Gottfried Becker. Denne Gaard havde 1581 tilhørt Oluf Bager, derefter Jørgen Hansen Mule og Raadmand Herman Hahne. Senere lejede han af Balslev og Otto Riisbrigh et Hus, som udgjorde Klubgaardens vestlige Del; det rev han ned og byggede det sammen med sin Ejendom; han indrettede samtidig en Port paa sin nye Grund ud til Overgade, hvorved den uheldige Omstændighed blev afhjulpet, at Apotekets Udkørsel hidtil var bag om Kancelliraad Jørgen Skeels Gaard (vestlige Del af Nr. 12) til det Stræde, som løb ud til Overgade mellem denne og Postmester Søren Bolts Gaard (østlige Del af Nr. 12)⁵⁶.

Over Porten lod han sætte en Bjælke med hans og hans anden Kones Vaaben og Initialer. Imellem disse var anbragt en Bladkrans, som bares af to Engle; indenfor Kransen stod: *Der Nahme des Herren ist ein festes Schloss, der Gerechte lauft dahind vnd wird beschermet.* Desuden fandtes Aarstallet 1684. Da Ejendommen 1840 blev nedrevet, flyttedes denne Bjælke ud i Ejendommen Nr. 108 (nu 102) paa Vestergade. Ved Gadeanlæg og Nybygning er denne Bjælke nu forsvunden.

Af den saaledes udvidede Ejendom er bevaret en meget interessant Beskrivelse i en Taksation foretaget den 5. Marts 1701⁵⁷).

Gaarden med Apoteket vurderedes til 3144 Rd. 5 $\frac{1}{2}$ 4 $\frac{1}{2}$, hvad rimeligvis var temmelig lidt; Becker protesterer da ogsaa imod Forretningen; han har sat over 8000 Rd. paa sin Gaard, siger han, Gaarden og dens Tilliggende er 150 Fag Hus, paa den har han nu bygget i 38 Aar, der er over 50 Logementer og Kammerser i den, »saadant koster noget at indrette«. Desuden har han opbyggt og forbedret 36 Huse og Gaarde i

Odense, bygger og forbedrer endnu, men har lidt for over 100,000 Rdl. Skade af onde Mennesker.

Desværre mangler den største Del af selve Apotekets Beskrivelse; det defekte Dokument begynder med den Erklæring, at Officinet er vel forsynet med Reoler, Skuffer og Diske item 3 Kobbøl Vinduer ud til Forstuen; i det ene Hjørne er af et Fag et lidet Kontor afdelt med Vinduer indvendig paa begge Sider til Apoteket. Ved Siden af Apoteket var en Stue paa to Fag; Loftet og Væggene var her betrukne med Lærred, i »Skildrearbejde« anstrøget og paa Væggene omsat med en enkel panelet, anstrøgen Frise; Gulvet var lagt med hollandske Fliser, paa tvende Sider af Kakkelovnen var opsat med fine hollandske Klinker. Ved Enden af denne Stue var en liden Afdeling med en Vindeltrappe til de øverste Værelser og en Nedgang til Kælderen.

Huset til Gaden var paa 22 Fag, to Etager højt og med to Kviste foruden en Kvist til Gaarden. Sidehuse og Tværbygninger delte Byggepladsens Omraade i tre Dele, de to øverste Gaarde og Baggaarden. Fra Hovedbygningen gik et Sidehus mod Nord imellem de øverste Gaarde; paa første Sal i dette var Materialsalen med Vinduer til begge Sider, Loftet var af ru Brædder, anstrøgne med Okker, Væggene ligeledes beklædte med anstrøgne Brædder, Gulvet var lagt med Teglastrag, ved Siden af Salen var et mindre Rum, Materialkamret; dette Hus var noget brøstfældigt.

De to Gaarde begrænsedes mod Nord af en Bindingsværks Bygning med Svale ud til en af Gaardene; den var vel vedligeholdt, »alleneste Huset overalt var af meget gammelt Tømmer«. Her fandtes to Laboratorier, et med Vinduer baade mod Nord og Syd og med Murstensgulv, et andet med »sine indehavende Destilleroevne, Fyrsteder og Esse samt en derover opsat Hvælving«. Svendekamret laa ogsaa her; det var paa fire Fag og havde Vinduer til Baggaarden. Lofterne over dette Hus var afdelte til Urtekamre og Glaskammer.

I Baggaarden laa det store Pakhus mod Vest, i Nord laa Staldbygning, Ved- og Kullhuse.

Til Ejendommen hørte endvidere syv smaa Vaaninger i Hans Jensens Stræde og den store Lysthave, som endnu hører til Apoteket, skøndt dette ikke længere er i Beckers Gaard. Den var over 16,000 Kvadratalen stor, »anlagt med Rosen- og andre Træer«; i den nordre Ende af Haven var en Fiskepark; ved denne laa et rødmalet, to Etager højt Bindingsværks Lysthus; forneden var en Forstue og to Værelser, ovenpaa en stor Sal og et Kammer; Lysthuset vurderedes til 190 Rdl., Haven til 800 Rdl.

I Beckers store Hus logerede Hertugen af Holsten Gottorp, da han

1671 rejste gennem Odense til København. Af de 36 Huse, Becker siger, han har opbyggt og forbedret, har vi i øvrigt endnu Kendskab til følgende: 31. Oktober 1685 fik han af Inger, Borgmester Knud Knudsens Enke, Skøde paa 5 Boder i Nørregade næst den Gaard, Andreas Bartskeer ibor⁵⁸); 10 Aar senere solgte han dem til Raadmand og Tolder Jakob Kristensen Møller ved Skøde af 12. Oktober⁵⁹). 1691 solgte Becker til Maren Marie Bang paa Hollufgaard Steen Billes Gaard i Vindegade, som Oberst Rantzau boede i (Skøde $\frac{19}{11}$)⁶⁰), medens han overtog Borgmester Knud Knudsens Enkes Gaard paa Fisketorvet for den Prioritet, Fattigvæsenet havde i den. Det følgende Aar afhændede han Gaarden Nr. 13 i Overgade, hvor sal. Jacob Andersen Suidtzer havde boet, mens nu hans Enke Susanne Eriksdatter boede der, Gaarden havde en Vaaning og Indkørsel imod Torvestræde; Køberen var Sognepræst Mads Madsen i Lumby (Skøde $\frac{30}{9}$ 1692)⁶¹). 1693 skødede han til Amtsskriver og Ridefoged Rasmus Andersen et Hus bag Skolen ($\frac{30}{1}$)⁶²). Samme Aar den 8. August pantsatte han for 8800 Rdl. Apoteksgaarden med Have, Lysthus, omliggende Boder og Vaaninger samt Apoteket tillige med Gaarden Nr. 11 paa Vestergade og hans Gaard i Kerteminde⁶³). Gaarden paa Vestergade solgte han 1697 til Byfoged Laurids Rasmussen Høeg, den havde tilhørt Magister Jørgen Bertelsen Taulov (Skøde $\frac{9}{3}$)⁶⁴). Samme Aar, den 15. Oktober tilskødede han Handelsmand, Overformynder Daniel Bastianssøn to Vaaninger i Sortebrødre Kirkegaards Mellemstræde⁶⁵).

Ved Avktion den 15. Marts 1698 afholdt efter Begæring af Raadmand Peter Marfeld i København over Diderik Sachmands øde Gaard og Ejendoms, Skjolden, købte Becker denne for 62 Rdl. (Skøde $\frac{10}{8}$ 1698)⁶⁶). Nogle Dage efter solgte han Halvdelen af den til Byfoged Høeg (Skøde $\frac{22}{8}$)⁶⁷). Ved Skøde af 11. December 1706 afstod han Sværdfejer Johan Harm Poppe en Vaaning paa Skjolden⁶⁸) og ved Skøde af 15. Januar 1707 en anden Vaaning samme Steds til Skræder Nikolaj Jørgensen⁶⁹). Kancelliraad Jørgen Skeels Enke Elisabeth Bille til Broholm tilskødede 21. December 1700 sin tidligere nævnte Gaard til Beckers Broder, Hofapoteker Johan Gottfried Becker i København⁷⁰), der overlod den til Odenseapotekeren; fire Aar efter solgte denne Gaarden til Købmand Jørgen Hahne (Skøde $\frac{11}{12}$ 1704)⁷¹). Endelig kommer vi til den sidste Gaard, Becker var i Besiddelse af, nemlig Ide Skinkels Ejendom paa Overgade, mellem Skomager Jakob Skotte og Mellemstræde; Johan Gottfried havde faaet Skøde paa den 23. December 1700 og afstaaet den til Jakob, der lod den forandre og ombygge⁷²).

Foruden disse Ejendomme i Byen havde Becker en Del Gods paa Landet. Af Borgmester Knud Knudsen fik han 29. Juni 1674 Skøde paa

Hovedgaard i Veflinge Sogn; i 1675 pantsatte han til Frederik v. Vittinghof til Eskebjerg en Mængde Bøndergods; to Aar senere maa han afstaa samme Herremand 25 Gaarde og Peder Winding til Lammehave andre 2. En Købmand i Hamborg tilskødede ham 1675 2 Gaarde i Skovby Herred, en anden overdrager ham Bøndergods paa 41 Tdr. Hartkorn. 19½ Td. Hartkorn i Sunds Herred tilskødede han Generalfiskal Kristian Pedersen til Rødkilde i 1679. Syv Aar senere skøder Becker en Gaard i Rønninge og en i Kappendrup til Generalløjtnant Hans v. Løvenhjem til Vejrup og en Gaard i Højrup til Dr. Kristian Luja i Odense. 1687 skødede han en Gaard paa 18 Tdr. Hartkorn i Eskildstrup til Johannes Heerfort i København, der Aaret efter ogsaa fik en Gaard i Søsøby. 1690 den 12. Juli skødede han til Maren Bang, Borgmester Jens Eriksens til Hollufgaard, 2 Bøndergaarde i Glavendrup, som han havde faaet i Betaling af Erik Banner til Oregaard. Det følgende Aar fik han af Valdemar Kristian v. Gabel til Hvidkilde to Bøndergaarde i Egense, medens han tilskødede Gabel en Gaard i Rynkeby.

Ved sit tredje Ægteskab i 1692 med Susanna Hahne, Assessor Peder Windings Enke, fik han Godset Lammehave, som han 11. Januar 1696 skødede til Generalløjtnant Hans Løvenhjem; senere paa Aaret solgte Becker ham ogsaa en Gaard i Højby.

1693 afstod Becker 3 Gaarde til Frederik Giedde til Hindemæe og det følgende Aar et Jordstykke Brundsas i Vigerslev Sogn til Henrik Gyldenstjerne til Boltinggaard; Jordstykket havde han faaet med sin Kone, som havde arvet det efter sine Forældre.

Hermed er Rækken af Beckers Transaktioner udenfor Apoteket afsluttet, saa vidt det endnu lader sig gøre at efterspore dem. Han ejede en Tid et Skib Fortuna, hvormed han i Aarene 1673—74 antageligt har udført Korn fra Assens, Børgense og Kerteminde til Hamborg og Bremen⁷³).

Alle disse Handler, hele den store Virksomhed, Becker udfoldede, med Omsætning af Ejendomme, Korn og Stude gik ikke for sig uden gentagne alvorlige Rystelser af hans Pengeforhold.

I hans Privilegium stod, at han skulde være fri for at svare Skat og andet borgerlig Paalæg og Besværing; desuden gav det ham Tilladelse til at holde Vinkælder med fransk og hed Vin. Fritagelsen gjaldt naturligvis kun for hans Apotekervirksomhed. For den almindelige borgerlige Bedrift, han lagde sig efter, gjaldt ingen Undtagelse, ligesom han maatte svare sine Skattebyrder af de Ejendomme, han erhvervede foruden Apotekergaarden. Han fik imidlertid 1. Februar 1668 udvirket et Kongebrev, der tilsagde ham Frihed for Skat og Kontribution af, hvad han ejede og

handlede med, naar han efter sit Tilbud aarligt vilde komme Byen til Hjælp med 60 Sletdalere; Tilsagnet fik tilbagevirkende Kraft og skulde gælde for Fremtiden dog den Summa uformindsket, som den hele By i Kontribution og Skat ansættes til. Af den Told og Akeise, som allerede var paalagt eller fremdeles paalagdes, skulde Becker være pligtig at udgive, hvad billigt kunde tilkomme ham⁷⁴). Herved havde han nu skaffet sig Sikkerhed mod overdrevne Skattepaalæg; de 60 Sletdaler kunde næppe spille nogen Rolle blandt de Summer, Becker var vant til at regne med.

I 1675 begynder Vanskelighederne for Alvor, han pantsætter og afstaar adskilligt Gods, og 10. Februar faar han et Beskærmelsesbrev mod sine Kreditorer. I de følgende Aar samlede han sig ny Gæld; Købmand Evert Holst i København fik 21. Februar 1683 Højesteretsdom over Becker paa 5000 Rdl.; da Pengene skulde betales, erklærede Skyldneren, at der hos ham intet var til Betaling at bekomme; paa Holsts Begæring blev der da afsagt Arrestdom over ham; han maatte ikke forlade sin Gaard, før Gælden var betalt⁷⁵).

Hovedkreditor var Købmand i Hamborg Joachim Heinrich Anckelmann, hvem Becker for Kavtion og Forstrækning skyldte 15747 Rdl. 3 ŷ 5 β ; baade 1682 og 83 havde Anckelmann villet gøre sig betalt, og begge Gange var der blevet udnævnt Kommissioner, dels for at mægle, dels for at gøre Indførsel hos Becker, men disse Skridt var blevne afvendte; nu blev der derimod paa Anckelmanns Forestilling givet Ordre til Landsdommer Johan Monrad og Præsidenten i Nyborg Niels Lassen om at være Kommissærer mellem Anckelmann paa den ene og Landsdommer Otto Riisbrigh, Kristoffer Balslev og Becker paa den anden Side. Kommissionsdommen gik til Højesteret, hvis Kendelse faldt 15. Oktober 1684; den bestemte, at Beckers Gaard med Apotek burde sælges ved Avktion; hvad der indkom, efter at Balslev var tilfredsstillet, skulde tilfalde Anckelmann, som 5. April 1684 havde faaet Privilegium paa at drive Apoteket, hvis han købte det, og i saa Tilfælde lade til dets Drift en Person beskikke, som dertil befindes dygtig. Avktionen fandt Sted den 4. November 1684. Da solgtes fem Boder paa Nørregade, fire Boder i Mellemstræde, fem Boder i Hans Jensens Stræde. Anckelmann købte den nye Del af Apotekergaarden for 484 Rdl. samt Steen Billes Gaard. Dagen efter solgtes det gamle Apotek med Have saa og med Adgang til at faa Privilegiet for, hvad det har kostet Anckelmann, og de Penge, der fandtes i Apotekets forseglede Lade. Højstbydende blev Sr. H. Führsen for 4090 Rdl.; hans Kavtionister var Evert Holst og Hofapoteker Becker. Den gamle Del af Gaarden fulgte Assessor Balslev til hans Pants Afbetaling.

Efterat Anckelmann var bleven tilfredsstillet for Apotekets Salg, udstedte Hofapoteker Becker 20. September 1685 en Obligation til ham paa 3000 Rdl., som skulde afdrages i visse Terminer; Evert Holst fik Skøde paa Boderne i Nørregade, Hans Jensens Stræde og Mellemstræde, paa det nye Stykke af Apotekergaarden med Haven og paa Steen Billes Gaard, all efter at han havde indløst dem. Hofapoteker Becker fik derefter 23. Marts 1686 kongelig Bevilling paa, at have samme Ret, Pretention og Prioritet til sin Brøder og hans Middel, som Anckelmann havde haft, naar han denne havde tilfredsstillet.

Da Evert Holst var død, blev der den 31. Maj 1688 oprettet en Kontrakt mellem hans Enke Maria og Brødrene Becker, i Følge hvilken hun vilde lade sig nøje med i Stedet for de hende skyldige 8558 Rdl. at modtage 4000 Rdl. i forskellige Afdrag; hun vilde da anse sig skadesløs og udlevere de hos hende beroende Dokumenter, nemlig Balslevs Transport af 8. December 1684 til Holst og Johan Becker paa sit Pant i Jakob Beckers Hus, Kvittering for Apotekets og Havens Køb, Anckelmanns Privilegium, Skøderne paa Steen Billes Gaard, de 14 Boder samt den nye Bygning. I Marts 1689 var Kontrakten opfyldt, og Becker havde atter Raadighed over sin Ejendom⁷⁶).

Under hele denne vidtløftige Sag, der stillede store Krav til Beckers Paarørende, havde Odenseapotekeren ogsaa at forsvare sig mod en Johan Filip Rauch Waltman, som 1686 havde solgt Medikamenter paa Torvet i Odense og taget Patienter i Kur. Den 10. April 1686 udstedte Kristian den Femte en Bevilling, hvorefter de Varer og Medikamenter, som Becker ved Byfogeden havde ladet Waltman fratage, skulde gives ham tilbage; det tillodes ham endvidere frit og ubehindret at fuldbringe og udføre sin Kur paa de Patienter, han allerede havde antaget sig, dog at han ingen Varer, som Apotekerne vedkommer, til Nogen sælger og forhandler. Ugedagen efter fik Waltman en endnu mere omfattende Bevilling. Kong Kristian gjorde Alle vitterligt, at Johan Filip Rauch Waltman, Flod-, Tand- og Wundarzt fra Tønningen, havde Lov til at falholde og sælge sine Medikamenter paa alle Markeder og ellers paa andre Steder i de danske Riger og Lande, dog kun for saa vidt det ikke stred mod den allernaadigst udstedte Forordning og Apotekertakst; hvis Nogen kunde behøve og begære hans Kur, maatte han betjene dem for billig Betaling, naar han tilforn var bleven eksamineret af det medicinske Fakultet og Stadsfysikus i København og fundet dygtig.

Her havde Becker aabenbart lidt et Nederlag; at han ogsaa havde den offentlige Mening imod sig synes at fremgaa af følgende *Attest*

fra Borgmester og Raad, der her gengives ordret efter Odense Magistrats Kopibog:

Wir Bürgermeistere und Rath der Königl. Dänemarsche Stadt Ottense Thun Kundt und Bekennen hiemit, gegen Jedermännigliche, dass vorweiser dieses der Ehre vester und Kunst Erfabrner Meister Johan Philip Rauch auss der Stadt Nürnberg Bürtig, Laborant und wund arzt, mit einen grünen Kräuter und wund Balsohn Lebens Pulver, und anderen Medicamenten im freyen Market, alhie eglliche tagen ausgestanden die Medicamenta Verkauff dess sahls ziemlichen Zu Lauf gehabt auch damit zu eines Jede vergnügen gute proben und Cuur gethan dass Männlich mit demselben wohl friedlich-Maschen unter andern Einem Man vom Lande Namens Jacob Hansen ein Müller wonhafft in Marup einen abscheulichen Krebs schaden welchen er schon drey Jahr in seinen Munde Gehabt, gesehen, und eines halb 10 tagen Nest Gottlicher Hülffe, wieder nun glücklich Curirt und zu Seiner vorigen gesundtheit geholfen wie auch einen Knaben namens Christian Hansen seines alters 16ten Jahr, einen abscheulichen Hasenmund Geschnitten, und enner halb 9 tagen Glücklich Curirt und zu Recht gebracht, weile nun Er dieser tuns umb Ertheilung eines Attestati, Dienstlich und Indständig angesucht, So haben wir Jhn solches Nicht abschlagen Können Sonder mit diesem Briefe versehen, und wegen seines guten verhaltens hiemit Männiglichen zum Beste Recommenderen und dessen zu Uhr Kunde den selben Mittelst unter Getruckte dießer Stadt Sigiel und des Secretarej Subtenption Bestärche wolle So geschehe, Othense dend fünffte May Anno 1686.

L. S. Jusu spectabilis Senatus Christiernus
Jacobi Secretarius Otthoniensis⁷⁷).

Becker var paa dette Tidspunkt ikke længere Medlem af Magistraten, i hvilken han sad som Raadmand fra 1667—82.

Mens Rauch Waltman rejste Landet rundt med sin Bevilling og sin værdifulde Anbefaling, fortsatte Becker sine Spekulationer og Handler, indtil det 1695 igen blev galt med ham. Der blev nedsat en Kommission til at afvikle Gælden, og Broderen i København maatte atter træde til. Jakob Gottfried androg 29. Juni 1695 allerunderdanigst, troskyldigst Kongen om for adskillige Aarsager og for sin antrædende Alderdoms Skyld at maatte overdrage sit Apotek til sin Svigersøn Klavs Oldenburg, Apoteker i Nyborg. Det var Meningen, at Oldenburg skulde afstaa Nyborg Apotek til Beckers Søn Kristoffer, som var uden Lands for at perfektionere sig i sin Profession; hvis Kongen gav Kristoffer Becker Bevilling paa det ham tiltænkte Apotek, vilde hans Fader holde en dygtig Provisor der, til han kom hjem, og anvende sin største Flid paa at holde Apoteket saaledes vedlige, at Ingen med Rette skulde have Aarsag at klage paa det⁷⁸).

Kongen gav 20. August 1695 Oldenburg Privilegium som Apoteker i Odense, hvor han dog sikkert kun har været Tilsynshavende. Becker havde været i Underhandling med Frederik Seidelin om at købe Apoteket i Nykøbing paa Falster; men denne Handel gik ikke i Orden.

Jakob Gottfried fik i dette Aar adskillige Domme i Gældssager; Kre-

ditorerne fandtes i Familjen eller var Folk, han havde handlet med uden at kunne opfylde sine Forpligtelser; i Marts blev der som en Gang tidligere forkyndt Becker Arrest i hans Hus, men han slap dog ud og kørte til Vejrup; 20. Avgust fik han Bevilling til at indkalde sine Kreditorer med et Aars Varsel.

Men ogsaa efter at denne Storm var redet af, fortsatte han med Køb og Salg og deraf flydende Retssager⁷⁹⁾; han sælger sine Ejendomme ud; 21. Januar 1699 faar han igen Moratorium paa to Aar; næste Aar sælger han Apoteket og kommer for Retten med Køberen. Nu ejede han vist nok ingen fast Ejendom mere; Broderen i København gav ham Bolig i Skeels Gaard i Overgade; da Jakob Becker senere fik den til Ejendom, solgte han den og flyttede til Skinkels Gaard, hvor han boede de tre sidste Aar af sit bevægede Liv.

Becker var ikke gift, da han seks og tyve Aar gammel købte Odense Apotek; men tre Aar efter, 25. Juli 1667, ægtede han Katharina, en Datter af Hofapoteker Kristoffer Heerfort i København. I Maj det følgende Aar fødte hun ham en Datter Dorothea, der blev gift med to Apotekere, først med Jørgen Hervig i Køge og efter hans Død med Efterfølgeren, senere Ejer af Løveapoteket i København, Andreas Winther.

Den 1. September 1671 blev den tidligere nævnte Søn Kristoffer født; Katharina var svagelig efter denne Fødsel; den 7. Januar 1672 døde hun og nedsattes seks Dage efter i Beckers hvælvede Begravelse under Alteret i St. Knuds Kirke. Biskop Niels Bang holdt Ligtalen, og Præsten i Svin-
dinge Frederik Brandt skrev i Anledning af Dødsfaldet et Trøsteskrift, som tryktes i København 1672. Kristoffer Becker døde ung.

Det følgende Aars 15. Oktober giftede Becker sig med Balslevs Steddatter Kristina Ram, Datter af den afdøde Læge og Apoteker Stefan Ram, født 9. September 1655. Bryllupet stod paa Raadhuset. Brudens Fætter, Jens Bircherod, senere Biskop i Aalborg, havde skrevet Lykønskningsvers i Tidens Stil; mere malende og ejendommelige er Indbydelsesbrevene til Festen; de er i en anden Stil end vore Dages korte, trykte Formular; et af dem lød saaledes, det er sagtens Forbillede for dem alle:

Høværde fornehme gode wenn

Morten Michelsen.

Nest ald Selffbehagelig welstandh onske och Bereduillig Thiemistes Erbydelse, forstendiges Hermed wenligen, At efter som den Høyachtbar wiiss och welfornemme Mand Jacob Gottfried Becker Raadmand oc Apoteker herudj Staden, efter den Alduisje Regerende Guds Providenz, Sampt forældris och paarørende Wenners Consentz er Sambtydt Woris Kiere Datter den Hæderlig Dyd Elskende och Gudfryctig Møe

Kristina Ram til It Kierligt och wenligt Echteskab; Saa er Deris Bryllups Hoytid berammit Alt schal holdes herudj Ottensse Onsdagen dem = 15. October forstkommande, Huortil den Aldmechtige Gud Naadelig forleene Ald Lycke och Welsignelse. Er der for til Hammem somn moris høyæride wem Min, Sampt Min Kieristes wenlig Begering, at Hand Ubesuergit til Samme tiid wille Lade sig finde, och med hanss Hæderlig Veruerelse De Unge Brudfolck til Guds Huuss geleide, dermed Undechtige Wønner Saadandt Gudeligt foretagende Befordre, Alt det Maatte geraade til Guds Aller — helligste Nafns Vere, paarørende Wønner till glede, och dennem Selffuer til Timelig och Ewig Welsardt: Siden effter Guds Thiennistes forrethning til Raadhuuset Dennem Vere følgachtig, och dermed forneme goede Wønner Were Doris Kierkommen giest, Tagendis tiltæfte med huiss Den gode Gud Beschierendes Worder. Saadan Store Unag och Wris Benisning wi med ald tacknemelighed stedje tienstuillig wil Erkiende. Befalende Hammem Med Alt Kiert haffuende Under den Allerhøyestes Beschyttelse. Och forbliffuer

Hanss Thienstwilligste

Christoph. Walflow. M. D.

m. p.

Ottense d. = 16. Septem.

Anno 1675⁸⁰).

Assessor Morten Michelsen var paa denne Tid Ejer af Ørridslevgaard og Dallund.

I sit andet Ægteskab havde Becker tre Døtre, Katharina, senere Apoteker Klavs Oldenborgs Hustru Elisabeth, gift med den følgende Apoteker og Karen, som to Gange blev Præstekone. Kristina Beckers døde 7. Oktober 1686 i Barselseng med en Søn Stefan, død det følgende Aar. Hendes Død indtraf i en af Beckers Pengekriser; han har ikke saa hurtigt som forrige Gang kunnet se sig om efter en ny Kone; der gik seks Aar, før han den 20. Maj 1692 ægtede Susanna Hahne, Enke efter Assessor, Licentiat juris Peder Winding (død 1684), Datter af Raadmand Herman Hahne og Else Mule; hun var af rig Slægt og bragte Becker Godset Lammehave, hvor Bryllupet stod, og tre Stedbørn, en Søn og to Døtre. Efter ni Aars Ægteskab døde Susanna Beckers; hun begravedes i St. Knuds Kirke den 20. Marts 1701.

Til forskellige Tider kan man følge Beckers Husstand; dens Medlemmers Antal aftager i Aarenes Løb. 1672 bestod den af 15 Personer; foruden Becker og hans to Børn, var der Apotekersvenden Petter Karstensen (21 Aar gl.), tre Dreng: Klaus Hag 16 Aar, Samuel 17 Aar, Hans Kristensen 17 Aar, 2 Gaardskarle, 1 Tjener, 2 Piger, 1 Amme, Mette Hansdatter, som var Mandens sal. Kvindes Slægtning 16 Aar, og en syttenaars Knøs Lorends Fabricius, som gik i Latinskolen. I Stalden stod 5 Heste⁸¹).

1688 er der ti Personer i Beckers Hus, ham selv og hans tre Børn, en Svend, to Dreng, to Piger, 1 Gaardskarl, dertil 2 Heste; det følgende Aar kun et af hans Børn, ellers det samme Antal; men 1690 er der udenfor Familjen kun 1 Svend, 1 Dreng og 2 Piger⁸²).

Efter hans sidste Kones Død synes Kreditorerne at være faldne over Becker igen; i det mindste fik han 30. Juli 1706 Moratorium for dem,

indtil Skiftet efter hans afgangne Hustru var sluttet⁸³). Denne Afslutning oplevede han næppe; den 29. Maj 1707 døde han og blev siden begravet i St. Knud. Skinkels Gaard, hvor han tilsidst boede, solgtes ved Avktion til Professor Knud Landorph.

PETER VON WESTEN.

1700—1727.

Efter det urolige Beckerske Tidsrum fulgte en lang Række Aar, i hvilke Apoteket fik Lov til at virke i Fred, medens driftige Ejere samlede sig Formue ved mange Handler. I tre Slægtled sad Familjen von Westen ved Ledelsen af det gamle Apotek, indtil dens sidste Apoteker satte sin Ejendom men ikke sin Anseelse eller Arbejdsævnne over Styr.

Peter von Westens Forældre var Købmand og Raadmand i Nysted Mathias v. Westen og Sidsel Marie Lerche. Han fødtes 1662 den 28. November. Apotekerkunsten lærte han hos sin Broder Arnold, der fra 1680 til sin Død 1698 var Ejer af Løveapoteket i Trondhjem. Senere var han paa Svaneapoteket i København, som han bestyrede paa niende Aar efter Kristoffer Heerforts Død, da han 16. Februar 1700 søgte Kongen om Privilegium paa Apoteket i Odense, om hvilket han paa Majestætens allernaadigste Behag havde sluttet et Køb med Becker (9. Februar 1700)⁸⁴). Von Westen skriver i sin Ansøgning, at han havde *fornommen*, hvorledes adskillige Personer sig i Odense ofte lod finde og tværtimod Kongens Forordning solgte det, som Apoteket alene vedkom, hvorved den gemene og ukyndige Mand meget blev bedraget, medens Apotekeren, som med stor Bekostning maatte holde Apoteket vedlige, ved saadan forbuden Handel led ikke ringe Skade og Afbræk i sin Næring; derfor beder han Kongen om, at det alene maa blive tilladt ham at sælge alle Slags Akvaviter, enten de var destillerede af dansk eller fransk Brændevin, endvidere at det maa blive forbudt enhver Medikus, Badskær, Feltskær, Okulist, Broksnider, Bader, Kvaksalver, Urtekræmmer eller nogen Anden at udgive, fra fremmede Steder forskrive eller falholde hemmeligt eller aabenbart noget purgerende, sveddrivende eller vomerende Medikament, Sal volatile, Teriak, Røgelsler, Kager, Spiritus, Pudder, Balsam, Snustobak, ungarsk Vand, Elik-sirer, destillerede Oliteter og andet, som Forordningen og Taksten alene tillod Apotekerne at sælge, under Straf af 100 Rdl.; desuden bad v. Westen om Forbud mod, at nogen Apotekersvend var i Tjeneste i Odense hos andre end Apotekeren, alt for at Apoteket des bedre kunde konserveres

og holdes som et vel beskikket Apotek, Byen og Landet til Gode, hvorved Enhver kunde fornøjes og upaaklageligt betjenes.

Kongen udstedte den 9. Marts 1700 Privilegium for v. Westen efter hans Ønske, dog at Bestemmelsen om Apotekersvendene ikke optoges deri⁸⁵). Apotekeren lod det tinglæse 21. Juli og fremlagde samtidigt Beckers Bevilling, der var tinglæst 28. September 1664⁸⁶).

Von Westen kom straks i Proces med Becker om Pengeforholdene ved Ordningen af Købet; det kom saa vidt, at han maatte gøre Indførsel i Ejendommen efter en Bytingsdom af 24. Januar 1701, der imidlertid forkastedes ved Raadstuerettens Dom af 21. September s. A.; v. Westen blev henvist til at søge sin Ret efter Loven⁸⁷).

I 1713 var v. Westen i Strid med Byen om sin Vandforsyning. I en Ansøgning til Kongen siger han, at han uanset den ham ved Apotekerprivilegiet hjemlede Fritagelse for Byens Bestillinger har paataget sig Inspektionen over Byens Vand og sat Vandforsyningen i god Stand. Stiftamtmand Pritzbuer har derfor bevilget ham uden Betaling at maatte lægge en Portion Vand i sin Gaard paa egen Bekostning. Han ansøger nu om kongelig Stadfæstelse herpaa. Odense Magistrat erklærer derimod, at al den Tjeneste, v. Westen har gjort Byen, ikke er 2 Skilling værd, Inspektionen var betroet ham af hans Patron Stiftamtmanden uden Magistratens Samtykke, alene for at han derved skulde faa Vandet for intet, hvilket Magistraten ej kan billige. Den kongelige Stadfæstelse blev derefter nægtet⁸⁸).

Ni Aar senere bliver Sagen taget op igen. Von Westen beklager sig til Kongen over, at han ikke mod den Besværlighed, han har haft som Brand- og Vanddirektør fra 1709—17, maa lade indlede det ferske Vand fra Byens Hovedrende i hans Gaard til Bedste for hans Laboratorium, at ham forholdes de Penge, han af egne Midler har udlagt til Brandvæsenets Vedligeholdelse, nemlig 112 Rdl. 4 $\frac{1}{2}$ 4 β , og endelig at Byens Skatter og Besværing paalægges ham imod hans Privilegium. Magistraten erklærer, at den har forundt ham at lede Vandet ind i Gaarden mod en Gang for alle at betale 50 Rdl. (12. Oktober 1722)⁸⁹). Dette anser den for en stor Føjelighed imod det ringe Besvær, han i nogle Aar har haft for Byen som Direktør.

Med Hensyn til Skatteklagen siger Amtmand Kristian Sehested, at v. Westen af Byen som en Myndling og den, han har sit rigelige Brød udaf, prætenderer sine Penge uden Proces, men vil, at Byen skal sagsøge ham for at faa sit eget; han bør svare Skat af den Næring, han driver foruden sit Apotek, nemlig ved at herbergere Rejsende og bespise Officerer og andre Fremmede⁹⁰).

Efter Magistratens Fremstilling har v. Westen i den Del af Gaarden, som Becker byggede, indrettet Logement for Rejsende, som han for Betaling huser og derfor daglig trækker mange Penge, saa de andre af Magistraten indrettede Herberger derved i deres Næring svækkes, siden han ene næsten optager det allsammen, »og det mener han at være et Apotek«; den ham paalagte Broskat og Vognmandsskat havde han altid været uvillig til at betale. Han, som i mange Maader tjener store Penge med Næring og Brug større end nogen Andens i Odense, havde Magistraten mindst formodet for en Bagatel af 4 eller 5 Rdl. aarlig skulde svare saa uvillig til Kongens Tjeneste og Publici Bedste at fremme; han kunde jo opkøbe alle Huse i Byen og sidde skattefrit med dem. »Men som vi i andet fuldkomment kender hans ræsonable Gemyt og nøksom ved, at dette ej sker af nogen Fortrædelighed eller utidig Gerrighed, saa slutter vi, at han ikke drives til dette af sig selv, men af Andre.«

Mathias Jensen Randers opgør 8. Januar 1722, at v. Westen siden 1711 skylder for Møllebroskat, Vognmandsskat, Officerernes Ildebrandsskat, Vand- og Brandskat til 1721 i alt 54 Rdl. 4 ƒ 15³/₄ β .

Efter at Sagen var indberettet til Kongen, fik Sehested stiftet Forlig mellem Parterne 29. Juni 1722. Forliget gik ud paa, at v. Westen fra 11. Juni 1723 aarligt skulde betale til Byen 3 Rdl. 2 ƒ , desuden samme Beløb for de foregaaende 10 Aar, alt i Stedet for Vognskat, Raadstueskriverløn og andre Byens nødvendige Udgifter. Den resterende Møllebroskat skulde han betale med 4 Rdl. 1 ƒ 14 β , Officerernes Brændpengeskat med 5 ƒ 14 β , Brand- og Vandskat med 8 Rdl. 1 ƒ 3¹/₂ β , i alt 47 Rdl. 1 ƒ 15¹/₂ β ; von Westen fik saaledes til Gode af Byen 65 Rdl. 2 ƒ 4¹/₂ β , som straks skulde udbetales ham⁹¹).

Paa samme Tid havde v. Westen forlangt af Byen 94 Rdl. 3 ƒ for 20 Dages Logement og Standkvarter, Hertug Karl Rudolf af Würtemberg ved Hærens Gennemmarsch til Sjælland havde taget hos ham i Februar 1716. Hertugen havde selv medført Køkken og Kareter samt Senge og andre Rekvisiter, saa de 94 Rdl. var kun for Slid paa Service, for Ildebrændsel og Lys. Magistraten fandt Fordringen for høj og nægtede at betale⁹²).

Maaske er det denne Begivenhed, som har givet Anledning til Sagnet om Czar Peter den Stores Ophold paa Odense Apotek. Der fortælles, at v. Westen 1704 skal have faaet Ordre til at beværte Czaren paa kongelig Bekostning; men at han gjorde det altfor kongeligt, idet han i sin Have lod afbrænde et Fyrværkeri, der kostede 4000 Rdl., dem Kongen siden ikke vilde betale, hvorfor v. Westen henvendte sig derom til Czaren; men

denne vilde lige saa lidt; deraf fik man siden det Ordspil, at Peter v. »Østen« den Gang snød Peter von »Westen«⁹³).

I det nævnte Aar kan Czaren ikke have været i Odense; hvis Historien er passeret, maa det være i Oktober 1716, da Selvherskeren over alle Russere drog fra København over Fyn til Tyskland; hans Staldekvipage bestaaende af 340 Heste og 131 Betjente blev da befordret gennem Odense til Haderslev, hvilket medførte en Udgift for Odense Amt paa 21 Rdl. 2 ſ ⁹⁴). Da v. Westen var Byens største Hotelejer, er det sandsynligt, at Kejseren har boet hos ham den ene Nat, han maaske var i Odense, saa meget mere som hans Ophold ikke ses at have kostet hverken Staten eller Byen noget; nogen Ordre fra Kongen til v. Westen eller nogen Ansøgning fra denne om Godtgørelse for overdreven flot Behandling af Landets mægtige Gæst har hidtil ikke været at finde.

Om v. Westens anselige Formuesomstændigheder er det et Vidnesbyrd, at han 1723 havde laant sin Svoger Kristian Karl Bircherød til Fravdegaard 1200 Rdl. god dansk Kurant og i December Termin faaet Pant i Bese-løkken ved Odense samt i et lille Hus derved kaldet Humlehuset, item Engen ved Broen ved St. Knuds Kloster, som var tilskødet Bircherød af Kongen 1720, og som v. Westen kom til at eje⁹⁵). Endvidere at han Aaret efter havde laant Grev Kristian Ludvig Wedell 5826 Rdl. og faaet Pant i Wedellsborg Hovedgaard⁹⁶).

Apotekernes Ret til at holde Værtshus gav ofte Anledning til Spektakler og Slagsmaal; sjældent gik der Menneskeliv i Løbet, som det en Gang i v. Westens Tid skete paa Odense Apotek.

Juleaften 1711 havde Kristian Karl Merckel, en Søn af Borgmesteren i Kerteminde Johan Adam Merckel, ved et ulykkeligt Sting af sin Kaarde dræbt og formyrdet sin egen Kusk navnlig Søren i Apoteker v. Westens Hus.

Under et af Forhørene i Sagen forklarede Apotekersvend Jakob v. Westen, at han hin Helligaften mellem Kl. 2 og 3 var i en lille Stue bag Apoteket hos sin Principal, og samme Tid var Merckel i Apoteket; Vidnet gik derud for at hente noget til Apotekeren; da sagde en af deres Disciple til ham: Monsieur Merckel stak efter sin Kusk med blottet Kaarde. Kusken stod *udenfor Apoteket* ved Disken. I det samme gik Vidnets Kollega Samuel Joakim Grubbe for at befare, om bemeldte Kusk var stukket eller ej; Jakob v. Westen fulgte med, og de spurgte Kusken, om han havde faaet nogen Skade, hvortil han svarede: Blodet løber mig saa varmt neder. Jakob løb nu efter Barts-kæren Hans Reichert; da han kom tilbage med Kirurgen, saa de Karlen gaa ude paa Gaden, hvor han i det samme faldt om; Merckel gik hen til Søren, greb ham om Armen sigende: Søren staa

op, hvad skader Dig? Men dermed slap han den Saarede og gik ind i sit Logement hos Jakob Kristensen Lerche og Johan Kristian Hollænder. Søren blev bragt ind i Reicherts Hus, hvor han døde et Par Timer efter.

I Apotekersvenden Grubbes skriftlige Vidneforklaring fremstilles Begivenheden saaledes: Merckel kom ind paa Apoteket og hilste ham meget venligt, saasom han havde kendt Vidnets Broder Johan Gerhard, der var Læge i København. Merckel forlangte et Glas Akvavit og bad Grubbe drikke ham til med det, hvad Vidnet ogsaa gjorde. Ordret lyder den følgende Del af Forklaringen som følger: »Men som han var drukken, og jeg havde et og andet at forrette, gik jeg fra ham og tog Kladdebogen i min Haand, og idet jeg vender mig om, blev jeg var, at Merckel staa med sin blotte Kaarde og stikker ud gennem Vindvet til Karlen, og førend dette skete, hørte jeg ikke, at de havde et ondt Ord sammen.« Heraf ses det, at Apoteket var indrettet som de fleste andre Apoteker paa den Tid, og som Odense Løveapotek har været det endnu langt senere. Paa tværs gennem Huset gik en Gang, hvis ene Side begrænsedes af Skranken, Disken; bag den laa Apoteket, hvor Merckel var kommet ind; i Gangen foran havde Kunderne ellers deres Plads; over Disken var Glasruder, som kunde skydes op og ned. Karlen Søren Hansen stod den sørgelige Juleaften ude paa Gangen og lo ad sin overstadigt drukne Herre, der var indenfor Disken; i alt for stor Lystighed eller maaske i pludselig Vrede har Monsieur Merckel da draget sin Kaarde og stukket sin trofaste Kusk, for hvem han ellers altid havde næret stort Venskab og megen Godhed; Søren tilgav da ogsaa paa sit Yderste den, der havde taget hans Liv, og bad godt for ham.

Merckel var imidlertid echapperet baade fra det Sted, hvor Gærningen skete og fra sit Logi; men Byfogden dømte den 15. April 1715 efter Lovens 6. Bogs 6. Kapitel 1. Artikel, at Merckel, om han blev antruffet, ved et Sværd burde bøde Liv for Liv og dernæst i kristen Jord vorde begravet; desuden skulde han have sin Boslod, om han nogen ejede, til Kongen forbrudt, efter at Sagens Bekostning af den var betalt med 16 Rdl.

Under Forhørene optræder ogsaa Drengen Johan Andersen, som maaske var en af »deres Disciple«⁹⁷).

To Aar efter, den 14. August, fik Borgmester Merckel Bevilling til Opregnsning og Stævne at paatale den hans Søns overgaaede Dom⁹⁸).

Fra v. Westens sidste Aar er bevaret en Klage over Apoteket fra Fyns og Langelands Provinsialmedikus, den i Ungarn fødte Dr. med. Karl Muses. Klagen er rettet til Stiftamtmand Sehested og har følgende Ordlyd:

Hochwohl Geböhrender Hr. Geheimder Rath und Stifts-Amtmann,
Gnädiger Herr!

Daß die renomé unserer Odenseischen Apotheke eben nicht die allerbeste ist, solches ist im ganzen Lande, glaub ich, mehr als wohl bekandt; Und niemand werden die Ohren mehr damit gerieben als mir, weil die meisten Leute glauben daß es in meiner Macht stehe solches abzuschaffen, welches doch in der that sich nicht so verhält: Denn ich kan wohl einem Apotheker zureden, vernahmen, warnen, encouragiren und dergleichen, und wenns aufs höchste kommt ihn bey Ew. Excellence verklagen, da gehören dem Zeug(en) oder schriftlicher Beweis dazu, solches aber fällt so wohl difficile als weitläuffig, und mehr kan ich doch nicht thun. Ich habe auch bißher nicht ermangelt die vorgekommene Klagen vorzuhalt(en) zu erinnern und zu verweisen, so wohl dem Apotheker selber als seinen bedienten, sowohl unter 4 Augen als auch in Gegenwart anderer Leute, so wohl höflich und freundlich als auch ernsthaft; weil ich aber unmöglich kan immerfort selber zugegen seyn auf der Apotheke, so hilft auch alles mein streb nicht mehr als es helfen kan und als am tage liegt.

Ich habe also oft und manchmahl darauf Speculiret, auf was Arth und Weise denen vielen Klagen über die Apoteken am besten konnte abgeholfen werden, finde aber kein sicherer, geschwinder und souverainer remede als die Aufhebung des Monopolii. Und zu solchem Ende und in dieser Absicht habe ich inliegende Supplique aufgesetzt, unsern Allergnäd: König zu bitten um die permission noch eine Apotheke anzulegen.

Ich meine daß ich in solcher Supplique solche argumenta habe angeführet, welche von Simlicher Wichtigkeit, solidität und dabey handgreiflich wahr sind. Ich sehe dabey keine andere difficultæt, als nur diese einige, daß der Apotheker pretendiren will ein privilegium pro monopolio zu haben; Allein ich kan Ihre Excellence auf mein Gewißen versichern, daß sich der Apotheker selber, vor diesem so wohl gegen mich als auch gegen andere hat ausdrücklich verlauten lassen, daß seine Apotheker-privilegium von dem Schreiber in der Canssley aus sonderbahrer freundschaft vil favorabler ist ausgefertigt worden, als es von dem König ist resolvirt word(en). Ferner so steht auch nicht in dem privilegio, daß er das pretendirte monopolium sollte auf immer und ewig haben, und also folget daraus von sich selber, daß es nach der damahligen beschaffenheit der Zeit, des Orths und anderer Umstände concediret worden ist, und also auch ohne alle Unbilligkeit gar wohl wider verändert werden kan, wenn die veränderung der Zeit und das bonum publicum solches mit sich bringen, ja gar als eine große Nothwendigkeit erfordern. Über dieß so ist das privilegium dem Apotheker mit dieser ausdrücklichen Condition gegeben, so lange er eine vollständige Apotheke hæltt, gute Wahren und billichen preis giebt, Aber dieses sind justement die Klagen, welche am meisten über ihn geführt wird, und das monopolium ist doch eigentlich die meiste Ursach und Gelegenheit, daß gedachte conditionen nicht erfüllet werd(en). Warhafftig, Ihr Excellence! ich halte es vor eine gewisens sache, daß viele leute versäumen ihre Gesundheit, u. zuweilen auch ihr leben, bloß aus furcht vor Kostbaren medicamenten und aus Mißtrauen auf die Apotheke. Es würd(en) auch viele vornehme Leute offer einige medicamenten an die Armen patientenen spendiren, oder auch in ihrem haus haben, wenn es auf der Apotheke nicht gleich so schrällig hoch ins Geld lief. In summa, Ihr Excellence! ich halte davor, daß ich als ein rechtschaffener, Christlicher, gewissenhaffter u. redlicher Landmedicus gegen die ganze provints handle, wenn ichs dahin bringen kan, daß das mehr gedachte schädliche monopolium abgeschaffet, und die vielen Klagen aufgehoben werd(en) können. Ihre Excellence werden, hoffe ich, versichert seyn, daß gedachte Klagen nicht fingirt oder exaggerirt sind, sondern leider mehr als gewieß und schon seithen vielen Jahren. Ich bin voren Jahr, vor allen and- vorigen Medicis so glücklich gewesen, ein reputirliches salarium von der provintz zu erhalten; Kan ich nun dieses Jahr wider so glücklich seyn, und die Klagen dieser provintz über die Apotheken aufheben, welche alle vorige Medici nicht haben abstellen kön(nen), so soll es mir eine sehr große freude und Vergnüung seyn. Woferne nun

Jhre Excell. dieses mein dessein vor rechtmässig, aufrichtig und nothwendig find(en), so zweifle ich auch gar nicht, daß ich darinnen durch Dero Hülfe diesesmahl eben so wohl werde feliciter reussiren, als voren Jahr.

Bitte demnach Ew. Excell. ganz unterthänig u. gehorsamst, daß Sie wollen die hohe Güte haben, und so wohl meine Supplique als auch die ganze affaire unbeschwert examiniren, ob es Jhre approbation hat oder haben kan. Finden Jhre Excell. etwas unbilliches darinnen so will ich Jhr Sentiment dem Meinigen gar gerne vorziehen. Find(en) aber Jhre Excell. daß mein Vorhaben recht und billich und dem hono publico profitable ist so bitte ich hiemit allerdemüthigst, daß Ew. Excell. solches durch eine gütige und nachdrückliche vorstellung und Recommendation an Unsern Allergnädigsten König so viel secondiren und poussiren wollen, als es immer möglich ist. Gott wird Ew. Excellence dafür Gesundheit und langes leben geben, das publicum große obligation haben, und ich aufs neue insiniment engagiret werden, ein getreuer und alleregebenster Diener von Jhrer Excell: und Jhrem ganzen Haus zu seyn und lebenslang zu bleiben.

Odense d. 27. Febr. 1725.

Hochwohl-Geborner Gnädiger Herr, Ew. Excellence

unterthäniger Diener

D. Musæus.

Zu.

Des Hen. Geheimden Raths und Stifft Amtmanns von Sehestedt Excellence⁹⁹).

Det har sikkert været den nidkære Musæus' Alvor med at ville søge Monopolet ophævet; at han dog ikke alene har arbejdet derpaa af Hensyn til, hvad der var »dem hono publico profitable«, fremgaar af, at han for Kongen forestillede adskillige Aarsager til at udbede sig selv Permission og Tilladelse til at indrette og holde det andet Apotek i Odense. I Konseillet vedtoges det 2. Maj 1725, at Tilladelsen ikke kunde bevilges, siden det v. Westen forundte Privilegium var for ham alene¹⁰⁰). Musæus fornyede senere paa Aaret sin Ansøgning med samme Resultat¹⁰¹).

Som et Modtræk imod Musæus' Bestræbelser søgte v. Westen i 1725 at faa Kongens Tilladelse til, at hans Privilegium efter hans Død »maatte hvile paa enten af hans 13 Børn, Sønner eller Døtre, eller hvem han i levende Live Familien til Bedste vil tiltænke og forunde samme Apotek« saaledes, »at hvad Dispositioner, han i saa Maade enten skriftligt eller mundtligt gør, maa holdes og efterkommes, og at den, som nyder Apoteket, maa tillige nyde de samme ham givne Privilegier og for ham hans Livstid og Efterfølgende blive uforandret«. Von Westen opnaede den Bestemmelse, at han fik udnævne En, som med Tiden kunde gøre sig kapabel til at forestaa Apoteket¹⁰²).

Kort efter at have købt Apoteket giftede v. Westen sig med Beckers Datter Elisabeth, født 8. December 1679; Ægteparret fik 13 Børn, af hvilke de 9 døde før Faderen, det yngste var 4 Aar gammelt, da v. Westen den 18. Juni 1727 afgik ved Døden; den 25. Juni blev hans Lig nedsat i den salig Mands Begravelse under Alteret.

Om Peter v. Westen minder endnu en paa Løveapoteket opbevaret

Malmmorter med Indskriften P. v. W. 1709. Elisabeth v. Westen drev Apoteket i Odense et Aars Tid efter Mandens Død. Hun beklagede sig til Magistraten over, at en Del Købmænd, i Sær Vinhandlere, i Odense daglig i adskillige Maader gjorde hende Indpas og Fornærmelse tvært imod Apotekerprivilegiet. Magistraten sendte 19. Juli 1728 hendes Memorial til Oldermænden for Købmandslavet Klavs Nissen med Begæring, at han ved Lavets Samling vilde lade samtlige Købmændene det bekendtgøre og dennem derhos alvorligen tilholde, at lade sig det udi alt efterretteligt være, paa det at ikke Nogen, der her efter Dags maatte befindes herimod at handle, sig med Uvidenhed skal have at undskylde¹⁰⁴).

Aaret efter at Elisabeth Becker var bleven Enke, giftede hun sig med Borgmester Kristian Ulrik Bless (22. Oktober). Bless var 22. April 1710 bleven gift med Pernille Pilegaard, Søster til Ridefoged i Graabrødrekloster Jens Pilegaard; hans anden Hustru var Maren Lime, der døde 31. Maj 1727.

I 1744 arvede Bless og hans Hustru Fravdegaard efter Kristoffer Balslevs Datter Birgitte, der først havde været gift med Thomas Kingo, derefter med Justitsraad Kristian Karl Bircherod. Fru Bless døde paa Gaarden den 6. November 1749, men begravedes hos sin første Mand i St. Knuds Kirke i Odense. Bless døde 1751 paa Fravdegaard; hans Kiste staar nu i Fravde Kirke ved Siden af Balslevs.

Ved v. Westens Død var Frederik Schneider Svend hos ham. Af hans tidligere omtalte Personale skal her særligt omtales Samuel Joakim Grubbe, som tjente paa Apoteket, da Merckel stak sin Kusk ihjæl; hans Levned oplyser om, hvorledes en Farmaceut, der ikke blev Apoteker, paa hans Tid kunde komme gennem Verden.

Grubbe var født i Haderslev, hans Forældre var den lærde Fysikus Herman Grubbe og Beata Katharina Baldov. Mandag den 10. August 1716 blev Grubbe i salig Johan Barchhausens Hus i Odense gift med Barchhausens Enke Karen Povlsdatter, Søster til Raadmand Hans Povlsen. Købmand Barchhausen var død i Juni Maaned og begravet den 12.; han ejede en Gaard paa Vestergade mellem Sakso Bager paa østre og Graabrødrestræde paa vestre Side; hans Bos Overskud var 416 Rdl. 4 ŷ 9 β ¹⁰⁴). Enken var syg og sengeliggende, da hun giftede sig igen; fire Dage efter Brylluppet Kl. 5 om Formiddagen døde hun. Ved Skiftet blev der til Enkemanden og hans Steddatter Marie 408 Rdl. 2 ŷ 8 β ¹⁰⁵).

I to Aar drev Grubbe Købmandshandlen i enlig Stand; saa giftede han sig paa ny en Mandag den 24. Januar 1718 med Margreta Helena Borch, Enke efter Tobakspinder Wolrath Dam, der var død 1716, begravet 9. September.

Dam havde 10. November 1713 faaet Bevilling paa i ti Aar alene at være Tobakspinder i Odense; Bevillingen blev den 30. Oktober 1716 udstrakt til Enken, og 3. April 1722 fik Grubbe og hans Hustru en ny Bevilling for 10 Aar¹⁰⁶). Grubbes anden Hustru var født i Haderslev ligesom han selv; hendes Forældre var Raadmand Anton Borch og Helene Marie Rademan; hun havde i sit første Ægteskab en Søn Andreas og en Datter Sofia Maria; i andet Ægteskab fødtes Datteren Beate Juliane og desuden tre andre Børn; det Sidstes Fødsel kostede Margreta Helena Livet, hun begravedes 7. Juni 1722.

Grubbe havde da skilt sig ved Købmandsforretningen og kun givet sig af med Tobakspinderiet; da han anden Gang blev Enkemand, ejede Boet en Gaard paa Vestergade med Indkørsel fra Pugestræde, 4 Vaaninger i dette Stræde og en i Graabrødrestæde; dets Forfatning var daarlig; Aktiva udgjorde 4015 Rdl. 1 fl 13 b , men Passiverne var 1185 Rdl. større. Grubbe overtog Boet med Forpligtelse til at nedbringe Gælden; til Dams Børn, der kom til Bedsteforældrene i Haderslev, skulde han udrede 1200 Rdl.¹⁰⁷).

Grubbe fortsatte sin Virksomhed; han giftede sig for tredje Gang med Karen Bertelsdatter, der var døbt i Assens 2. Februar 1687; hendes Forældre var Provst Bertel Ludvigsen og Birgitte Kristiansdatter Luja; i dette Ægteskab fødtes Sønnen Bertel Herman Grubbe, der blev Præst i Præstø, Everdrup, Maribo og Vordingborg.

Skøndt Grubbe sad i en ret anselig Bedrift, lykkedes det ham ingen Sinde at skaffe det rette Forhold til Veje mellem Indtægt og Udgift; han opnaaede at blive Raadmand; men efter at hans tredje Hustru var død i 1762 og bleven begravet den 8. Maj i hans egen aabne Begravelse i St. Knuds Kirke for Enden af de korte Fruentimmerstole ved Koret, maatte Skiftet efter hende med Arvingernes Samtykke sluttet to Aar senere, da Grubbe »som bekendt« var i saadanne Omstændigheder, at han langt fra kunde betale sin Gæld endsige yde noget til Arv¹⁰⁸).

Grubbes senere Skæbne er ubekendt. Han er ikke død i Odense; maaske er Forholdene voksede ham over Hovedet, og han har foretrukket at tage til sin Søn eller at gaa tilbage til Haderslev og ende sine Dage der.

JOHAN KRISTOFFER v. WESTEN.

1728—1761.

Peter v. Westen og Elisabeth Beckers Søn Johan Kristoffer fødtes paa Apoteket i Odense den 20. Oktober 1701. Han lærte Apotekerkunsten hos sin Onkel Apoteker Andreas Winther paa Løveapoteket i København.

Derefter har han vel tjent som Medhjælper hos sin Læremester, til han 1723 rejste uden Lands og fik Kondition i Magdeburg; paa samme Tid var den senere Apoteker i Nykøbing paa Falster Klavs Seidelin i Berlin; de fornyede ved Korrespondance deres forrige Venskab, skriver Seidelin i sin bekendte Levnedbeskrivelse¹⁰⁹); Venskabet skrev sig fra Discipeltiden, som de samtidigt havde tilbragt i København, hvor Seidelin var i Lære paa Hofapoteket. 1725 var v. Westen i Strasburg, hvor Seidelin ogsaa havde Plads, dog paa et andet Apotek end Vennen. Seidelin fortæller, hvorledes han sammen med sin Kollega som Hr. von Seidelin deltog i en meget fornem Maskerade, som gaves af et Par danske Adelsmænd, der opholdt sig i Strasburg; de lejede sig hver en Parlamentsherres Dragt og kørte til Ballet i Adelsmændenes Vogn med en Tjener staaende paa hvert Vogntrin med en brændende Fakkell.

Til Paaske 1726 tog de to danske Kolleger Plads hver paa sit Apotek i Bern. Rejsen gik over Basel og Solothurn. I Bern nød de som tvende danske rejsende Apotekersønner megen Ære og Godhed af Alle, som til Professionen henhørte, »thi vi førte os temmelig tykt op«, siger Seidelin. Dog var de nær blevne arresterede første Paaskedag under Aftensangen, fordi de gik paa Gaden under Gudstjenesten; dog slap de som Fremmede for Hullet. Under Opholdet her foretog v. Westen og Seidelin en Fodtur til Milano. Seidelin beretter, at de straks ved Ankomsten til Bern havde fattet Beslutning om at bese og bestige de højeste Schweizeralper og maa ske fortsætte Turen til den italienske By, »men dette *dessein* holdt vi *caché*, thi ellers havde vi ikke faaet *Permission* til Rejsen af vore Principaler«. Men i August fik de den ønskede Tilladelse til at tage op i Alperne; de hvervede 10 andre fremmede unge Karle, som skulde gøre Selskab; alle udmunderede de sig med en Overkjortel, en *Cannifas* Trøje, *Stiveletter*, en god Hirschfænger ved Siden, lidt Linned, et Par Strømper og Penge i Lommen, en grøn Kokarde i Hatten og en god Stav i Haanden. Da de paa Rejsen en Søndag var komne noget op i Bjærgene, forefandt de en Kirke, et Landretshus og et Værtshus, hvor hele Selskabet lod sig beværte med et Middagsmaaltid. »Aldrig«, siger Seidelin, »har jeg spist fornemmere end den Dag, thi Menigheden, som oppe i Bjærgene sjældent ser nogen Fremmede, stimlede ud af Kirken for at se os spise, ligesom det kunde have været et stort, fyrsteligt Herskab«. Her aabenbarede de to Apotekersønner nu Rejsefællerne Planen om at gaa til Italien; det lykkedes at overtale dem Alle; paa Landretshuset fik de sig et Rejsepas lydende paa 12 Personer, og de antog en bekendt Vejviser, som forstod Italiensk, for en Betaling af $\frac{1}{2}$ Rigsdaler daglig og fri Forplejning, til han

bragte Selskabet tilbage. Allerede Dagen efter blev de ti Ledsagere kede af den anstrængende Bjærgbestigning og vilde ikke med længere; v. Westen og Seidelin fortsatte derimod Turen, skøndt det for 12 Personer udstedte Pas maatte gøre dem mistænkelige. De gik over Griserbjærg til Wallis, dernæst over »det endnu højere og gruligere Grimselbjærg« og kom da paa fjerde Dag vel til Milano, hvor de opholdt sig i tre Dage. I den første italienske By, Fæstningen Domo, de ankom til, vilde Kommandanten arrestere dem, »formedelst det urigtige Pas, og fordi vi af Sved og Støv saa ud som *Maroder*, helst v. Westen, som paa Vejen havde tabt sin Paryk af sin Lomme og saa virkelig ud som en Spitzbube«. Da Kommandanten og Garnisonen bestod af Tyske, som de Rejsende kunde tale sig til Rette med, slap de dog igennem. I Milano havde de Sorg af deres Vejviser, om hvem de havde faaet oplyst, at han havde ombragt tidligere Rejsende; paa et Værtshus søgte han at sætte ondt for dem som Kættere; paa Tilbagevejen optog de derfor en schweizisk Haandværkssvend i deres Selskab; de besøgte Isola bella i Lago maggiore, men fulgte ellers den samme Vej som paa Udturen; efter 17 Dages Fraværelse kom de atter hjem til deres Principaler, som de frygtede for at finde meget fortørnede, fordi de mod Forlov havde opholdt sig saa længe paa Rejsen, saa at man halvt frygtede for, at de var deserterede eller komne til Skade; men ved Hjemkomsten viste de sig meget artige og var vel fornøjede, at de fik dem tilbage igen. »Vi havde ogsaa for at fornøje vore Madamer en Present med hjem til dem af Isola-bella-frugter, som de med Behag antog«.

Til Maj 1727 forlod de to danske Apotekersvende Bern. Seidelin skulde endnu blive et Aar i Udlandet og besøge Frankrig, England og Holland; v. Westen bad derfor sin Fader om Tilladelse til at følge sin Kollega; men han fik hverken Tilladelse eller Penge; alligevel besluttede han at rejse med Seidelin til Frankrig i Haab om endnu at kunne overtale Faderen. Rejsen foretoges til Hest over Neufchâtel til Besançon, hvorfra Turen fortsattes med den *ordinære Landkarosse*, som gik lige til Paris. Afskeden fra Bern var ikke uden stor Højtidelighed. De to Rejsende ledsagedes til Besançon af en Postillon, som førte deres to Kufferter med sig paa Hesten; 18 unge, beredne Karle, som var deres gode Venner og Bekendte, vel ekviperede og hver forsynede med 2 Pistoler fulgte dem ud af Byen; fire Mil fra Bern havde Vennerne ladet anrette et Afskedsmaaltid; da det med Fornøjelse var fortæret, og af Alle sidste Afsked taget, satte man sig til Hest igen, de Rejsende med deres Postillon ved én Side, alle de 18 andre i én Linje ved den anden Side; Postillonen blæste, gav Hesten Sporene og galopperede med de Rejsende ad den Vej de skulde,

medens de Andre gav 3 Salver af deres Pistoler og siden vendte tilbage til Bern.

Paa Køreturen fra Besançon oplevede vore Rejsende et meget galant Æventyr med en Madame d'Aubigné og hendes Datter; ved Afskeden udenfor Paris fandt Moderen, det var Uret, at den unge Frøken ikke kunde skilles fra de artige Herrer danske Edelmænd, der havde bevist Damerne saa megen Høflighed paa Rejsen, uden at *regalere* dem med et Kys, »hvilken given Frihed vi da ikke forsømte at betjene os af.«

I Paris kom Vennerne til at bo hos en Kirurg, der boede i Faubourg St. Germain, Rue de Boucherie, hvor de arvede en Seng, i hvilken en af Kirurgens Patienter netop var død; Sengen var slet nok, thi alle Franskes Sengklæder bestod i en Madras, en Uldpølse under Hovedet, et Par korte Lagener og et hvidt Bajs Dække.

Seidelin beskriver udførligt, hvorledes han studerede hos Jussieu, Geoffroy og Bolduc; men af alt dette kunde von Westen ikke profitere, thi af Mangel paa Penge, som hans Fader nægtede ham, maatte han forlade det fælles Logis og tage Kondition i Paris, som var en kummerlig Omstændighed. Endelig fik han Brev, at hans Fader var død, og at han straks maatte komme hjem, men man sendte ham ingen Penge dertil; Seidelin kunde ikke miste nogen af sine Penge for at hjælpe ham; v. Westen maatte da løbe omkring til alle Danske, Holstenere og Hamborgere for at bede om Laan, men kunde intet faa, saa at Seidelin endelig maatte forstrække ham med 8 Louis d'orer, at han dermed pr. posten til Hest kunde komme gennem Nederlandene til Amsterdam, hvor han ventede at faa Penge hos en Materialist, som havde handlet med hans salig Fader, og saa havde han lovet Seidelin, at denne skulde finde Assigation paa sine Penge i London, naar han kom dertil. Dette lykkedes; v. Westen fandt Kredit i Amsterdam, og han assignerede Seidelin rigtigt sine Penge.

Da Seidelin sidst paa Aaret 1727 rejste hjem efter at have besøgt England og Holland, opholdt han sig en 14 Dages Tid hos v. Westen og hans Moder i Odense. Han siger, at Fru Bless var en meget ferm Kone, som tog meget venligen og kærligen imod ham og beviste ham al mulig Estime og Confidence; hun trakterede ham prægtigt, »og som Fyen er bekendt for Bakkelselandet, saa kan jeg og sige, at den gode Frue i de 14 Dage, jeg var der, hver Dag til Frokost, Middag og Aften havde et nyt Slags Bagværk at præsentere mig, hun bragte mangan en Time hen ved at sidde og snakke med mig alene, sagde, at hendes Søn havde været lykkelig, idet han i mig havde haft saa tro en Ven uden Lands, han havde og noksom berømmet mig, og hun maatte da og sige, da hun havde lært at kende

mig, at dersom hun kunde faa saadan en Svigersøn som jeg, da vilde hun skatte sig lykkelig«.

Efter v. Westens Hjemkomst fra den lange Rejse bestyrede han Apoteket for sin Moder, indtil hun 31. Juli 1728 overdrog ham det med Gaard og Have for 10,200 Rdl.; de paa Haven opbygte Vaaninger mod Hans Jensens Stræde blev forbeholdt hans Faders Bo. Privilegium som Apoteker havde han alt faaet 12. April samme Aar.

I Følge Bevilling af 3. April 1717 var det Elisabeth v. Westen tilladt at sidde i uskiftet Bo, og, naar hun ønskede det, senere at skifte med Samfrænder. Da hun nu i 1728 agtede at indgaa Ægteskab med Borgmester Bless, vilde hun foretage dette Skifte; men da flere af hendes Venner og Frænder var udeblevne ved den af hende til den 23. September berammede Skiftesamling, besluttede hun at skifte ved Magistraten for at undgaa Dispyt, og for at alting lovmæssigt kunde tilgaa uden nogen Paaanke i Fremtiden¹¹⁰).

Til Stede ved dette Skifte, der paabegyndtes den følgende Dag, var da Enken, hendes Børn Apotekeren, Mathias v. Westen Studiosus 22 Aar gl., Peter v. Westen 10 Aar, Abel Kathrina v. Westen 14 Aar og Charlotta Kristiana v. Westen 4 Aar; paa de Umyndiges Vegne mødte deres Farbroder Apoteker Edvard v. Westen fra Flensborg og deres »Svoger« Købmand Anders Lauridsen (Stamfader til Slægten Eilschou), der var gift med deres Farbroders Datter Kirsten Mathiasdatter v. Westen; paa de fremmede Venners Vegne mødte Postmester Andreas Melby.

Mod Skiftets Afholdelse protesterede Apoteker Klavs Oldenborg i Nyborg paa egne og Svogeren Andreas Winthers Vegne i et Brev af 15. Oktober; han har søgt Kongen om Udnævnelse af Kommissærer og som en af dem foreslaaet Justitsraad Bircherod, »som min gode Svogerske og hendes Mands og Børns samt os andre Samfrænder voris altiid befundne fællidtz Troefaste Ven«. Grunden til Protesten ses af et tidligere Brev fra Oldenborg »A Madame, Madame Elisabeth Becker veuve D. Westen ma tres honorée Soeur«; han siger deri, »at han for sig og Sine maa vigilere at forekomme den Paaanke, som de Umyndige i sin Tid kunde tage over den Omgænge, som sket er med Apotekets og Vinkælderens Frastaaelse, der eragtes for en af Boens bedste Velstand«.

Skiftet gik imidlertid sin Gang trods Indsigelsen; der mødte Ingen for at tage sig af Oldenborgs Protest. Edvard v. Westen støttede skriftligt Enken i hendes Forhold til Johan Kristoffer, det samme gjorde Apoteker Winther, der skriver, at Apoteket snarest var for højt takseret til 6000 Rdl., hvorefter Gaardens Værdi altsaa blev 4000 Rdl., »welches nach itziger Zeit, da die Häuser in schlechter Preis, und dazu in Odense wohl passiren

kan«. Apoteker Gottfried Kristoffer Becker i Rudkøbing undskyldte sin Udeblivelse med, at han paa nogen Tid havde været inkommoderet i sine Øjne, saa at han ikke kunde taale Luften i dem. Han var gift med Susanne v. Westen, Datter af den afdøde Odenseapotekers Broder Arnold i Trondhjem. Blandt de fraværende var ogsaa Kapellanen Jørgen Hervig fra Køge, Stedsøn af Winther og gift med Jakob Gottfried Beckers Datter Karen.

Foruden Apoteket ejede v. Westens Bo 21 Vaaninger i Hans Jensens Stræde til en Værdi af 1155 Rdl., 2 Vaaninger i Ramsherred, og et Hus i Nedergade; desuden var der det halve af et Engmaal langs Aaen udenfor Vesterport kaldet Gertrudsholm, en Gaard i Røjerup af Hartkorn 9 Tdr. 2 Skpr. 2 Fdk. vurderet til 373 Rdl. 4 Ɔ 8 β , i Fravde Sogn en anden Gaard paa 7 Tdr. 4 Skpr. 3 Fdk. Hartkorn til 303 Rdl. 4 Ɔ 8 β . Ved Saks-købing ejede Boet en Vandmølle, som Peter v. Westens Søster Sidsel beboede for Livstid uden nogen Afgift; den afdøde Apoteker havde købt den 1710 for 176 Rdl. 4 Ɔ . Den salig Mands Gangklæder var til Enkens Børn og Folk i Apoteket employeret. I Staldene fandtes 7 Kvier, 9 Stude, 16 Faar, 9 Lam, 2 brune Heste, 2 Søer og 6 Grise.

Hele Boets Formue udgjorde 27,842 Rdl. 2 Ɔ 7 β . Blandt Kreditorerne var Købmænd i Hamborg, Altona, Lybæk og Haarlem. Apotekersvenden Monsieur Frederik Schneider havde 150 Rdl. til Gode af sin Løn. Til Deling mellem Arvingerne blev 18,462 Rdl. 2 β .

Johan Kristoffer kom i Tidens Løb til at eje adskillige Huse og Gaarde i Odense foruden flere Herregaarde.

Ved Avktion den 4. Maj 1729 købte han de tre Fjerdedele af Sortebrødreløkken og en derved beliggende Urtehave (Skøde 18. December 1730) for 550 Rdl.¹¹¹⁾ Ved Skøde, dateret Tranbjærg 11. Juni 1738, udstedt af Margrete Lauridsdatter Munch, salig Kristen Kristensens Enke, købte han den sidste Fjerdedel af Sortebrødreløkken med Haveplads¹¹²⁾. Det følgende Aar solgte han til Rebslager Laurs Sørensen 2 Huse og derhos liggende Urtehave ved Sortebrødrekirkegaard for 300 Rdl.¹¹³⁾ Sortebrødreløkken afstod v. Westen ved Skøde af 14. December 1753 til Rebslager Hans Hansen Leopold med Undtagelse af et Stykke derved liggende Engbund¹¹⁴⁾. Fra 3. Februar 1732 ejede han en Tid Herregaarden Krængerup, nu Frederikslund, ved Assens.

I 1733 kom v. Westen i Besiddelse af Størstedelen af det nuværende Løveapoteks Grund og Bygning. Ved Skøde af 4. Maj dette Aar købte han af Klara Levetzau, Enke efter Oberst Günther Didrich von Finecke hendes Gaard paa Overgade, liggende mellem v. Westens egen og Niss Brodersens Gaard, med Gaards- og Haverum. Finecke havde købt Gaarden paa Avk-

tion 1728 efter Margrete West, Borgmester Jens Kristensens Enke¹¹⁵). Gaarden er rimeligvis bygget af Tolder og Raadmand Kristen Westesen, da den opføres i Odense Bys Grundtakst af 1683 som hans; den var da den højest vurderede Gaard i Byen (1010 Rdl.), de nærmest følgende var Klubbens Gaard (750 Rdl.), Jordan (600 Rdl.) Bispegaarden paa Flakhaven (det gamle Apotek, 600 Rdl.). Becker havde i sin Tid opført sin nye Gaard paa en Del af Abigael, Borgmester Otto Knudsens tidligere Grund; Kristen Westesen købte det øvrige af den tilligemed to Nabogaarde mod Vest og byggede her sin store Gaard, der prydedes af 32 brændte Lertavler med bibelske Fremstillinger, Mands- og Kvindehoveder, det lybækske Bergenfarerselskabs Vaaben (Stokfisken og den halve flakte Ørn), det norske Vaaben. En af dem bærer Aarstallet 1559; formodentlig har Westesen forefundet dem paa en ældre Bygning fra Oluf Bagers Tid; indtil 1855 sad de endnu paa Apotekets Façade; en Del af dem blev i 1879 indmurede i en Sidebygning, andre kom til Odense Musæum og Nationalmusæet. (Se Vignetterne S. 7 og 116.)

Ved Skøde af 11. Juni 1737 købte v. Westen af Kapellanen til St. Knuds Kirke Niels Sass dennes Gaard paa Nørregade; Gaarden laa med Østgavlen mod Gaden, mod den søndre Side laa Oberst Holst til Langesø hans grundmurede Gaard og mod Nord St. Hans Kirkestræde eller Port¹¹⁶). Ved Skøde af 10. Juni 1738 afstod v. Westen Gaarden til Bodil Katharina, Aage Falcks Enke¹¹⁷). Kapellanen Sass blev siden gift med v. Westens Søster, Abel Katharina.

Udenfor Nørreport ved Kræmmerleddet købte v. Westen ved Skøde af 3. Juni 1737 af Anders Nielsen en Vaaning liggende imellem Johan Niemands og Raadmand Borrings Vaaninger¹¹⁸). Dertil erhvervede han endnu ved Skøde af 25. Juli 1739, udstedt af Købmand Peder Simonsen Ris, 11 Lejevaaninger udenfor Nørreport, bestaaende af 51 Fag Hus til Jordbroen, to Baghuse og en Urtehave¹¹⁹). Af Ris købte han ogsaa to Vaaninger i Skulkenborg (Skøde 8. Avgust 1739¹²⁰).

Skomager Anders Nielsens Gaard paa Nedergade købte v. Westen 1740 (Skøde 16. Marts); den laa med sin Vaaning Sønden for Gaden mellem den Gaard, Handskemager Søren Laursen iboede, og Parman Klokkers Gaard¹²¹). Den nye Ejer solgte den igen tre Aar senere (Skøde 11. Juni 1743) til Jakob Jensen¹²²).

Af Handskemager Jakob Hendriksen og Handskemagersvend Hans Hendriksen købte han 1745 (Skøde 11. December) den Gaard, der 1741 var tilfaldet dem efter deres Fader Handskemager Hendrik Jørgensen; den laa paa søndre Side af Nedergade mellem Bager Niels Jørgensen Harboes

Gaard paa den vestre og Madam Ribers Gaard paa den østre Side¹²³). Ved Skøde af 12. Juni 1748 solgte v. Westen Gaarden til Anders Nielsen¹²³).

Rødegaard blev v. Westens, da han i 1746 (Skøde 19. Marts) købte den af Niels Knudsen for 1180 Rdl. Ejeren skulde fraflytte den til paafølgende Paaske¹²⁴). Von Westen byggede en ny Gaard derude og kaldte den Kragberg efter sin første Hustru. Han havde allerede ved Avktion i Provsten Jens Rosenvinges Dødsbo den 14. April 1739 (Skøde 12. Juni 1739) købt Munkeris, der strakte sig fra Østbæk mod Syd til Rødegaards Jorder¹²⁵).

I 1749 skilte v. Westen sig ved Beckers gamle Apotekergaard; ved Skøde af 6. Marts 1749 solgte han den til Gæstgiver Herman Kristian Kyhn tilligemed en bag samme Gaard liggende Haveplads mellem Regimentskvartermester Belligers, Gæstgiver Niels Schousboes og hans egen nyindrettede Have. I Gaarden boede Etatsraad Hans Simonsen, Amtmand over Assens og Hindsgavls Amter. Kyhn agtede nu at bruge Gaarden til et Herberghus og vilde søge Privilegium herpaa; det var aftalt, at dette Privilegium skulde følge og urykkeligt forblive ved denne ham solgte Gaard¹²⁶). Den vestlige Del af Gaarden, som Becker havde bygget, beholdt v. Westen, Professor ved Gymnasiet Søren Hee boede i den. Kyhn og v. Westen mageskiftede senere nogle Smaabygninger ved Grænsen af deres Ejendomme (25. September 1750)¹²⁷).

I Tiden mellem 1733 og 49 maa v. Westen da have indrettet Apoteket paa sin nuværende Plads; et Minde om dets første Aar her er den endnu bevarede Indskrift paa en Bjælke i en af Kælderne til Gaden:

HÆC CELLA RENOVATA DEPICTA EST A° 1751
PETRO VON WESTEN.

Paa Heden ejede v. Westen et Hus og en liden Have, som han i Fyrerne havde købt af Borgmester Bless, og som han ved Skøde af 19. Februar 1750 solgte til Købmand Fobian Kristensen Adler¹²⁸).

Sammen med Amtsforvalter Jens Baar og Borgmester Lars Eriksen købte v. Westen 1751 (Skøde 11. December) af Købmand Henning Jensen dennes Gaard udenfor Møllebro, en Rytterbarak i Skræppestrædet udenfor St. Jørgens Port og Ejby Lykke; for Gaarden betaltes 2775 Rdl., for Løkken 1600 Rdl.¹²⁹).

Ved sit Ægteskab i 1752 med Kancelliraad Thomas Neergaards Enke Barbara Olivarius blev v. Westen Ejer af Vibygaard i Ørsted Sogn mellem Roskilde og Køge; han solgte den ved Skøde af 11. Juni 1757 til Kammerherre Adam Kristian v. Holsten til Holstenshus¹³⁰); v. Westen forbeholdt sig Kaldsret for Gadstrup og Syv Præstekald første Gang til Fordel for

sin Søn, der 1755 var bleven teologisk Kandidat; den daværende Præst døde imidlertid først 1788, og da var Kandidaten forlængst forsørget andet Steds.

Ved Avktion foretaget 20. Oktober 1755 af Fru Etatsraadinde Sofie Krag til Egeskov købte v. Westen Herregaarden Løjtved i Stenstrup Sogn ved Svendborg; den var paa 176 Tdr. 3 Skpr. og $\frac{4}{7}$ Album Hartkorn og kostede 32,340 Rdl. 1 $\frac{1}{2}$ β (Skøde 13. Juli 1756)¹³¹). 1768 afstod han Gaarden til sin Søn Apoteker Peter v. Westen; denne afhændede den 1771 til forhenværende Møllejejer Gregers Leopold. Den Hovedbygning, som de to v. Westener ejede, var opført af Niels Krag i Midten af det attende Aarhundrede; Johan Kristoffer forøgede den med to Fløje, i hvilken udvidede Skikkelse den stod, indtil den nedbrødes i 1842.

En kort Tid ejede v. Westen Herregaarden Krumstrup i Ryslinge Sogn mellem Nyborg og Odense. Han købte den ved Avktion 4. December 1760 efter Mikkell Langes Enke Karen Haurum Lange; dens Hartkorn var 214 Tdr. 6 Skpr. 2 Fdk. 1 Album, dens Pris 34,010 Rdl.¹³²). Seks Aar senere solgte v. Westen den ved Avktion til Krigsraad Morten Møller.

Johan Kristoffer v. Westen stod ikke tilbage for sin Bedstefader med Hensyn til store Ejendomserhvervelser; men medens Becker købte og solgte sig fattig, steg v. Westens Rigdom i Aarenes Løb. Maaske for at følge Beckers Eksempel købte han i 1731 sammen med Skipper Pedersen af Seden en Jagt for 333 Rdl. 2 $\frac{1}{2}$ af Steffen Blad og Peder Nielsen fra Als (Skøde 25. Juni)¹³³). 1736 solgte han sin Part til Medrederen (Skøde 19. Marts)¹³⁴).

Naturligvis maatte den rige Apoteker ogsaa forstrække adskillige af sine Medborgere med Laan, ja Niels Brodersen, som i Følge Dom og Indførsel var blevet frataget alt, hvad han ejede, havde efter Kontrakt af 2. Oktober 1738 lejet en Del Indbo af v. Westen, som derfor aarligt skulde have 15 Rdl.¹³⁵).

Om det daglige Liv paa Apoteket kan intet oplyses; lejlighedsvis er Navnene paa Personalet i et enkelt Aar opbevarede; 1743 beskæftigede han 1 Præceptor, 2 Svende, 2 Gaardskarle, 4 Piger og 2 Dreng.¹³⁶

De sjældnere Begivenheder, som Uordener i Apotekets Vinstue, kan der derimod skaffes Besked om. Følgende Tildragelse viser, hvilken Forstyrrelse i Apoteksarbejdet Gæstgiveriet kunde afstedkomme.

Der foreligger et Andragende af 15. April 1736 fra Kammeradvokat og Højesteretsprokurator Bredo Munthe, senere adlet som v. Munthe af Morgenstjerne, til Stiftamtmand Schested om at indsætte Johan Foss, Forpagter paa Sanderumgaard, som Sættedommer, medens Vidnerne afhøres under

et Tingsvidne, han vil foranstalte optaget i en Sag, som ham er arriveret under et af Prokurator Søren Borring, Hans Bryde, Student Jørgen Piil og Købmand Nis Nissen iværksat voldeligt Overfald. Andragendet bevilgedes, og til den 12. Marts indstævnes som Vidner Apoteker v. Westen, Monsieur Laurids Rasch hos sin Fader Sr. Jess Kiersing, Byfogden Niels Langgreen, Apotekersvendene Jørgensen og Schneider, Kældersvenden Laurids Jensen og Drengene Jokum og Markus; desuden Justitsraad Simonsens Tjener Nis, Justitsraad Eichels Tjener Rasmus, Landsdommer Billes Tjener, Birkedommerne Lorentz Petersen og Erik Kristens samt Mons. Sølling. Von Westen skrev paa Forhørsdagen til Dommeren, at hverken han eller hans Folk kunde møde i Retten, fordi Markedet just holdtes den Dag, da en Del fra Landet indkom paa Apoteket og affordrede Medikamenter til Patienter¹⁸⁷).

Prokurator Borring protesterer under 18. Februar mod Stævningen og skriver saaledes: Uventelig var det for mig, at da Jeg i Søndags Eftermiddag den 12. Februarij var indkommen paa Apoteket her i Byen, og i en Stue, hvor almindelig for skikkelig Folk tappes og skænkes Vin, der af adskillige med usømmelige Ord og tilsidst af Højesteretsprokurator Sr. Munthe i Gærningen skulde have bleven overfaldet.

Men mere uventeligt, ja fast utrolig holdt Jeg det, at den gode Mand, der i sin egen Samvittighed var og er overtydet, paa hvad Maade han mig paa samme Tid beegnede, skulde falde paa de Tanker i denne Materie at lade udstyre Stævnemaal, da Jeg og ingen anden kunde tilregne sig at være fornærmet, følgelig og ingen uden Jeg haft Aarsag Omgangen at søge oplyst og derefter paatale Satisfaktion.

Borring meddeler, at han agter at føre Tingsvidne for:

1) At M. Munthe indkom til mig i omrørte Vinstue og derfra indkaldte mig i Apoteket, og da Jeg der havde talt lidet med ham, vilde han sætte mig til Rette og ligesom reprimandere mig for min Tale, og hvad Jeg tilforn havde sagt.

2) At Jeg des Aarsag forlod Ham og gik igen ind i Skænkestuen, hvorhen han efterfulgte mig, blev ved det samme og derpaa udtalte adskillige Ord mig til Fornærmelse.

3) At Hr. Ritmester Viereck og Mons. Matthias v. Westen straks derefter tilkom, og begge istemmede med ham i adskillige fornærmelige Ord.

4) At Hr. Ritmesteren derved ofte og mange Gange slog mig paa mine Skuldre.

5) At Hr. Ritmesteren derefter greb mig fast om begge mine Arme eller Hænder, og at Mons. Munthe, da Jeg saaledes var holdt af en anden

og ej havde med ham at gøre, slog mig, at Jeg deraf ligesom i Besvimelse faldt over nogle Stole, og Blodet straks løb mig ud af Mund og Næse.

6) At de begge derpaa gik ind i Mons. von Westens Sengekammer.

7) At Mons. Munthe noget derefter igen indkom i Skænkestuen, og hvorledes han blev efterfulgt af en vis Herre (som jeg af Respekt i denne Handel ej vil nævne) og Ritmester Viereck, der begge havde deres Kaarder, førend de endnu kom i Stuen, udtrukket og blottede, og hvad de siden dermed forrettede og samtligen talte.

Borring havde dog faaet Lejlighed til at forsvare sig; han slog Munthe med en Stok, hvis Knap og Baand denne fik fat i og vilde tage med sig til København som Bevismateriale¹³⁸).

Det vides ikke, hvorledes denne mærkelige Sag med en af Landets høje Embedsmænd som den ene Part udviklede sig.

To Aar senere forefaldt der atter paa Apoteket et af de urolige Optrin, som for os synes uforenelige med den farmaceutiske Gærnings Værdighed. Brødrene Ulrik Adolf Vilhelm og Henning Kristoffer von Holstein havde den 24. August 1738 besøgt en tredje Broder Ditlev von Holstein, der laa som Kornet i Odense; da de alle tre fulgtes ned ad Gaden, fik de i Sinde at gaa ind paa Apoteket for at drikke et Glas sammen til Afsked. I en Skrivelse til Amtmanden i Odense, dateret Frederiksgave d. 1. September, skildrer de, hvad derefter hændte. »Als nun wir 3 Brüders in die Apoteck, wo die Medicamenta verkauft werden, eintreten, finden wir die zum Weinn-Gästen eigentlich aptirte Stube offen stehen«; Holsteinerne vil da gaa ind i Vinstuen, men Døren bliver slaaet i. Paa Kornettens Spørgsmaal til de Personer, der var i Apoteket, om hvem der var derinde, svaredes, at det var to Prokuratorer Borring og Holm, Byfogden Niels Langgreen og en Borger Nikolaj Klausen, »selbige theils betruncken und in Dispute zusammen«. Idet samme lukkedes Døren op af Borring, Kornetten tog sin Hat af, sagde god Aften! og vilde gaa ind, men Borring gik ud i Apoteket og lænede sig til Bordet »uns andern beyde steiff in das Gesicht sehent mit einer gantz ernsthaftt und dabey mocanten mine stets betrachtent«, hvorhos han udlod sig med, at han nok vilde tage sin Hat af for Kornetten, men ikke for de to andre »Kerls«. Den ældste Holstein bad nu Apotekerdrengen om nogle brændte Mandler sigende »es sey gut, dass er keinen Hut auf habe, weile er dadurch der Mühe überhoben selbigen abzunehmen«. Denne Spydighed bevirkede, at Borring for løs paa Kornetten med knyttet Næve, saa at v. Westen maatte gribe ham i Armen og holde ham tilbage. Holm og Justitsraad Klebe kom nu ud af Apotekerens Stue, Holm blandede sig i Striden til Fordel for sin Kollega og

vilde sætte en af Holsteinerne paa Døren, hvad dog ikke lykkedes; imens pøb Byfogeden efter Vægterne, hvorpaa Holsteinerne tog de Tilstedeværende til Vidne paa, hvad der var sket, og gik bort¹³⁹).

Det var i Apotekets Vinstue, at en tysk Teaterdirektør, hvis Selskab under megen Tilslutning havde spillet Komædie i Odense, ved en uforsigtig Yttring skilte sig af med sit velvillige Publikum; Manden hed Cunniger. En Dag i 1755 opholdt han sig i Vinstuen, da en Mand, som Cunniger ansaa for en Tysker, spurgte ham, om han kunde stoppe Omkostningerne, siden han spillede i et fremmed Sprog; han svarede dertil *med en sejrende Glædes Smil*: »Wenn die dummen Dänen nur was fürs Auge haben, so sind sie leicht befriedigt und geben willig ihre Batzen her«. Dette uforskammede Svar gjorde Cunniger meget upopulær i Odense; hans hele Selskab, som havde rejst med ham i mange Aar, skiltes ganske. Nogle blev tilbage; blandt dem le Claire, der siden ernærede sig som Dansemester. Men Cunniger rejste og glemte at betale en Del Godtfolk, han havde faaet Varer og Arbejde af¹⁴⁰).

Maaske har Vinstuen ogsaa fra først af tiltrukket Digteren Ambrosius Stub, der fra 1737 til 1744 boede i Odense; men baade før og efter dette Tidsrum er der Spor til venskabelig Forbindelse mellem Stub og Apoteker v. Westen. I 1736 laante Digteren, der ved Arv havde faaet en Bondegaard i Langsted, 96 Rdl. af Apotekeren; senere stod denne og hans Datter Fadder til Stubs Børn. Da Stubs Kone døde i Foraaret 1747, var v. Westen blandt Kreditorerne i Boet med en ti Aar gammel Obligation paa 19 Rdl., som han frafaldt under Skiftebehandlingen¹⁴¹).

Fra Aaret før hidrører Stubs »Gravskrift over en Ælling med toe Hoveder, fød 1746 in Junio og forvaret paa Apotheqvæt udi Odense«. Den lyder saaledes:

Hvi døde du (saa) snart, du lille Ande-Noer?
 Du skulde bleven her i Verden rar og stor.
 Dog dette var end da til deels for meget loved',
 Da Lycken føyer dem, der fødes uden Hoved¹⁴²).

Den mærkelige Ælling genfindes sikkert senere i den yngste Peter v. Westens Naturaliekabinet.

Von Westen dyrkede i en Aarrække Tobak paa Rødegaard; han var den Tid den Eneste, der i Odense anvendte sin Jord hertil.

Hvert Aar maatte han til Magistraten afgive Beretning om sin Høst. 1748 synes han at være begyndt paa Avlen; hans Høst fra dette Aar var endnu ikke solgt den 22. Januar 1749; han agtede da at sende den til

København, hvis den ikke blev afsat i Odense. Aaret efter indberettede han, at han i 1750 havde avlet nogle Tusind Pund Tobak, 1751 fik han 2—3000 \mathcal{R} ; det følgende Aar indvandt han 700 Bundter, hvert Bundt paa 9 \mathcal{R} , i alt 6300 \mathcal{R} , som endnu i Februar henlaa usolgt og uspundet, »saasom Tobakspinderen beklager sig deraf intet at kunne afsætte, formedelst den i stor Kvantitet fra Fredericia i Landet [Fyn] indbringende spundne Tobak, som siges at skulle vokse paa Fredericias Grund, og naar det saaledes kontinuerer, forbyder Tobaksplantning sig selv her udi Landet«.

I 1754 sendte v. Westen 4285 \mathcal{R} Tobak med vedbørlig Passerseddel til Sr. Melchior Diderik Thomsen i Svendborg. De 4000 \mathcal{R} , han fik ud af det det følgende Aar, kunde derimod ikke afsættes, »saasom de Svendborger Tobakspindere, der plejer at bruge og købe deslige Blade, dennem i Aar for visse Aarsagers Skyld ej vil tilforhandle«.

Høsten fra 1755 laa endnu det følgende Aar usolgt, »saasom den gemene Mand haver mere Behag til den hollandske og andet fremmed Gods, end hvad Landet kan producere«. 1756 blev ingen Tobak dyrket, fordi den Plantør, som v. Westen havde antaget, lod sig overtale til at gaa udi Hans Kongl. Majestæts militære Tjeneste i sidst afvigte Foraar; da v. Westen ingen Anden kunde bekomme, som forstod at fortsætte dette Værk, saa blev hans Indretning og gjorde Bekostning paa den dertil destinerede Grund forgæves. I 1757 avlede han ved Kragssberg og end et andet Sted udenfor Byen omtrent 8000 \mathcal{R} Tobak, af hvilke 2040 \mathcal{R} sendtes til København og 1000 \mathcal{R} til Svendborg, Resten var endnu efter Nytaar 1758 i Behold. Høsten fra dette Aar udgjorde 4305 \mathcal{R} , som v. Westen mente alle vilde komme til Svendborg, »siden Ingen i Odense disse Varer var behøvende«.

For 1759 erklærer v. Westen, at han ikke har plantet Tobak, men i dens Sted har ladet saa »Rapsat, som geraadede ganske godt«, hvorfor han agtede at fortsætte med den, siden sligt af Kongen var befalet. Det samme var Tilfældet det følgende Aar; v. Westen havde ikke kunnet bekomme nogen Plantør, han var tjent med.

Der foreligger endnu en Erklæring fra v. Westen om hans Tobaksdyrkning; han siger i den, at han i en Del af de forbigangne Aaringer i Følge kongelige Ordinancer har ladet plante Tobak; i Sommeren 1761 har han derimod aldeles ingen Tobak plante eller haft, siden han mente samme allernaadigst at være forbuden; i Stedet for har han saaet Raps.

Hermed ophørte Tobaksdyrkningen i Odense i nogenlunde stor Stil; senere findes der Spor af, at Andre har dyrket Tobak i Grønløkken¹¹³⁾.

Af Tobakssorter, som han i 1761 havde paa Lager aabenbart til Salg

i Apoteket, kan anføres 50 ⊗ Contille, 82 ⊗ Aschara, spansk Tobak, en Fustage Rapé og 10 ⊗ spansk Snus¹⁴³).

Af hans øvrige Varelager fra dette Aar nævnes 50 ⊗ Risgryn, 10 ⊗ Allehaande, 100 ⊗ Vitril, 50 ⊗ Galmejsten, 1 ⊗ Safran, 10 ⊗ hvidt Voks, 8 ⊗ Sagogryn, 30 ⊗ Svovl og 150 ⊗ Kaffebønner.

Vinkældereren indeholdt 11 Ammer rhinske og hede Vine, 116 Oksehoveder gamle og unge, hvide og røde franske Vine, 5 Oksehoveder fransk Brændevin og 2 Oksehoveder Vineddike¹⁴³).

Den 3. Februar 1750 blev hele Apoteket underkastet et Eftersyn, for at det kunde konstateres, om Varelageret var fortoldt; Eftersynet foretoges af Raadmændene Samuel Grubbe og M. Aabye i Overværelse af Tolderen, Raadmand Nørager og Lauritz Bang paa Toldforpagternes Vegne.

Der forefandttes paa Lofterne en Del Destillerapparater, Glas, Buteljer, Krukker, Digler og andet til Apotekets Brug henhørende, en Del Vine samt et komplet Apotekervarelager af Oliteter, Urter, Rødder, Frø og Medikamenter, som ikke var specificerede i Toldrullen, og som var for vidtløftigt at opregne. Men af de i Toldrullen anførte Varer fandtes følgende, som giver en god Forestilling om Forretningens Omfang: 25 ⊗ Anis, 4 ⊗ Bævergejl, 50 ⊗ Blaatræ, 40 ⊗ Kakaobønner, 4 ⊗ Kanel, 4 ⊗ Kardemomme, 6 ⊗ Kubeber, 50 ⊗ Galæbler, 100 ⊗ forskellige Gummisorter, 16 ⊗ Indigo, 25 ⊗ Ingefær, 6 ⊗ Segllak, 120 ⊗ Mandler, 10 ⊗ Mastiks, 4 ⊗ Muskatnødder, 1½ ⊗ Muskatblomme, 1½ ⊗ Nelliker, 50 ⊗ Pommeransskaller, 16 ⊗ Salmiak, 40 ⊗ Salpeter, 8 ⊗ Salvieblade, 80 ⊗ Vinsten, 2 Dusin Flasker Jasminolje, 5 Ris Skrivepapir, 4 Ris brunt Papir, 12 Ris Makulatur, 2 Ris blaat Makulatur, 1 Ris tyrkisk Papir, 200 ⊗ Stivelse, 300 ⊗ Pudder, 10 ⊗ Rabarberrod, 1 Fustage Alun, 70 ⊗ Lavrbær, 60 ⊗ Avripigment, 150 ⊗ Korender, 20 ⊗ Figen, 1 Anker Linolje, 1 Anker Lissabonolje, 200 ⊗ Rosiner, 500 ⊗ Svedsker, 60 ⊗ Spydglands, 100 ⊗ Sølverglød, 300 ⊗ Te, 40 ⊗ Guldsvovl, 120 ⊗ Mønje, 300 ⊗ Blyhvidt, 50 ⊗ Kapers, 30 ⊗ Oliven, 80 ⊗ hvid Sæbe og 100 ⊗ Terpentinolje¹⁴³).

Af sine Medborgere var v. Westen anset for sine Ævner som Købmand. Da derfor Kongen i 1735 udstedte en Befaling om nogle af Indbyggerne, der om Handelssager maatte have nogen Oplysning, til det i Odense indrettede Kommercekollegium at forsvare, saa meddelte Magistraten (^{25/1} 1736), at den dertil havde udnævnt Jens Dreyer, Jens Nielsen, Johan Frederik Kurrelbaum og Apoteker v. Westen, »som efter vores ringe Tanker af de herved Stedet befindende Negocianter synes her til mest at være tjenlige«; samtidig meddelte Magistraten Stiftsbefalingsmanden, at den

ikke skulde ermangle de i dette Tilfælde til et bekvemt Samlingssted behøvende Værelser paa Raadhuset tilbørlig at lade indrette¹⁴⁴).

I nogle Aar var v. Westen Toldforpagter¹⁴⁵).

Om Apotekets store Have forekommer kun sparsomme Oplysninger; i 1740 omtales et Orangeri foruden det ret selvfølgelige, at der i den dyrkede Kaal, Urter, Blomster og »andre Hauge Gevexter«¹⁴⁶). Den nævnes ligeledes i en tilfældigt bevaret lille Epistel fra v. Westen til Stiftamtmanden, Grev Kristian Rantzau; den meddeles her som Prøve paa Tidens Brevstil:

Deris Høy-Grefslige Excellence

Høy- og Velbaarne Herr Stifts-Amtmand.

Naadige Herre!

Da dend agende Post fra Hamborg mig inat nogle faae slamske sild haver medbragt, saa tager dend underdanige frihed samme herhos at oversende, i haab de, som noget nyt af Maret skulde være Deris Høy Grefslige Excellence Og naadige Grevinde behagelige, og derfor ønsker samme med Got helbred og god appetit maatte nyde, hvornæst jeg med største veneration stedse er

Deris Høy-Grefslige Excellence
min Naadige Herris
underdanigste tiener
J. C. Westen.

Odense, d. 12. Julij 1748.

P. S. Udi hosfølgende eske tager mig dend frihed at sende prøver af dend sorte dobbelte Maij Kischen, som jeg haver udi min Have, og jeg ved Deris Høy Grefslige Excellences(!) nærværelse lovede, skulde nu dend art være behagelig, kand oculere qviste deraf bekomme, de ære langt delicatesere, naar de ære fuldkommen mode, men her blive de af spurrene før bestadigede, end mode¹⁴⁷).

Grev Rantzaus Forgænger i Embedet var Kristian Sehested til Ravnholt; Natten mellem d. 31. August og 1. September 1740 skete hans Ligbegængelse gennem Odense til Herrested Kirke; der ringedes med alle Stadens Klokker, Vinduerne i de Gader, hvorigennem Processionen drog, var illuminerede med Lys, Apoteket derimod med gule, røde og blaa Glaslamper, medens der herfra hørtes en travrig Musik¹⁴⁸).

Johan Kristoffer v. Westen blev d. 21. April 1730 gift med Karen Krag Holmsted, Datter af Apoteker i Aarhus, senere Apoteker og Borgmester i Nyborg, Kancelliraad Bernt Holmsted og Dorthea Marie Kryssing; hun døde i December 1747 og nedsattes den 4. Januar 1748 i v. Westens aabne Begravelse under Koret i St. Knuds Kirke.

Anden Gang blev v. Westen gift d. 20. September 1752 med Barbara Olivarius, døbt 26. Juni 1716, Datter af Provsten i Ørslev, Holger Olivarius og hans anden Hustru Kirstine Magdalene Smith. Hun havde først været gift med Kancelliraad Thomas Neergaard, der døde 1742 som Ejer af Vibygaard mellem Roskilde og Køge. Fru Neergaard bevarede ved dette Ægte-

skab sin Plads i Rangforordningen, idet v. Westen den 12. April 1751 havde faaet Bestalling som Agent med Rang som virkelige Kancelliraader¹⁴⁹).

Agent v. Westen og hans Hustru oprettede 28. November 1764 et Testamente, konfirmeret af Kongen 21. December s. A.¹⁵⁰). Det hedder heri, at v. Westens Søn Peter havde faaet Apoteket og Kragssberg, hvorfor det skulde glæde dem, om de to andre Sønner Berent og Kristian Ulrik kunde

5. Johan Kristoffer v. Westen.

faa deres tvende Jordegodser Løjtved og Krumstrup, »saa meget mere som jeg Barbara Olivarius er aldeles ingen Elskere af at besidde saadant Gods, eftersom sligt forhen ved Vibygaard i Sjælland haver tilvejebragt mig megen Møje og Fortrædelighed«. I Testamentet bestemtes, at Fru Barbara, hvis hun blev Enke, skulde have forlods af Boet 8000 Rdl. med Pant i en af de bedste Ejendomme, desuden Løsøre for 1000 Rdl., en hende tidligere skænket københavnsk Bankaktie paa 700 Rdl., samt af Godserne aarligt 10 Favne tørt Bøgebrænde af 5 Kvarters Længde, som skulde køres 3—4 Mil, hvorhen hun forlangte det.

Efter at have overdraget Apoteket til sin Søn Dr. med. Peter v. Westen, blev Agenten boende i Odense, indtil han to Aar senere flyttede til Falster. I September 1766 stilledes det i Kristian den Femtes Tid oprettede falsterske Rytterdistrikt til Avktion; v. Westen købte ved denne Lejlighed Hvededal, tidligere Grimmelstrup i Nørre Vedby Sogn Syd for Stubbe-købing og Nørreladegaard i Nykøbing Landsogn. Det førstnævnte Gods

6. Karen Krag Holmsted.

var paa 548 Tdr. Hartkorn og kostede 32,000 Rdl.; her blev ingen Sinde opført nogen Hovedbygning. Nørreladegaard var paa 712 Tdr. Hartkorn og betaltes med 53,000 Rdl.; Hovedbygningen omdøbtes til Westensborg, og der tog Agenten Sæde.

Havde Opholdet paa Vibygaard bragt Barbara v. Westens »megen Møje og Fortrædelighed«, saa gik det ikke bedre her paa Falster, hvor Organisation af de ved Salget af Krongodset opstaaede nye Hovedgaarde voldte mange Vanskeligheder. Bønderne søgte ved kraftige Midler at unddrage sig det forøgede Hoveri, der nu paalagdes dem, og v. Westen maatte tage

sin Del af Besværet med at faa dem til at gøre det meget rigelige Arbejde, han bebyrdede dem med¹⁵¹).

Han forstod imidlertid at faa noget ud af sine Godser og efterlod sig et rigt Bo ved sin Død den 4. December 1774.

Han bisattes den 13. Januar 1775 i Justitsraad Greens aabne Begravelse i Nykøbing Kirke, hvorfra han senere førtes til Systofte; her stod hans Kiste i Kirkens Taarn indtil 1870, da den sænkedes i Jorden paa samme Sted, uden at Nogen tænkte paa at afskrive Indskriften paa Laagets Blyplade¹⁵²).

Straks efter Mandens Død gjorde Enken Indsigelse mod Testamentet; hun erklærede, at Renten af de 8000 Rdl., som Testamentet fastsatte for hende, passede til deres daværende økonomiske Ævne; »men som min salig Mand og jeg siden den Tid har lagt os noget anseligt til Bedste og i Sær ved en sparsom Husholdning her paa Westensborg, saa har han indset, at den ved bemeldte Testamente stipulerede Summa er alt for liden at anse imod det, han siden den Tid saa vel ved sin egen som min Flid har forhvervet og derfor faaet i Sinde at oprette et Stamhus, paa det han ved sammes Erektion kunde opfylde det, som mangler i Testamentet, og se mig efter sin Død bedre forsynet ved at tillægge mig Hus, noget til Ildebrand og videre«. Hun gør faa Dage efter Mandens Død energiske Skridt til at faa Stamhusbrevet, der var affattet 20. Juli 1774, og som kun Mandens Sygdom havde afholdt ham fra at indsende til Kongen, stadfæstet; dette blev imidlertid afslaaet, da alle Betingelserne for Oprettelsen af et Stamhus ikke var til Stede. Men derpaa erklærer hun, at hun ved Trusler, Lokken, haard Medfart og anden utilladelig Omgang var bleven truet til at underskrive Testamentet og Stamhusbrevet; hun stævner sine Stedsønner for Falsters Birketing og de hende for Odense Byting for at faa den utilladelige Omgang bevist; paa Falster blev hendes Beskyldninger mod den Afdøde mortificerede, og i Odense afkræftes hendes Paastande ligeledes. Fysikus Eichel erklærede, at han af sin Journal kunde se, hvorledes han vistnok Aaret efter, at v. Westen havde solgt Apoteket, havde behandlet ham for inflammatorisk Kolik med nogen Smærte i venstre Side og Stranguri; Sygdommen var ikke forbunden med »Fantasi«, men smærtefuld og farlig.

Da Fruen saaledes ikke kunde faa sin Vilje ad disse Veje, forlangte hun Skifte og Deling efter Loven. Og nu opnaaede hun at faa sig tilsikret Renten af 14,000 Rdl. i Stedet for af Testamentets 8000; derimod delte Stedsønnerne Apoteker v. Westen, Major Bernt v. Westen og Præsten i

Brændekilde Kristian Ulrik v. Westen, der var gift med Fru v. Westens Søsterdatter, Arven ligeligt.

De falsterske Gaarde skulde have været solgte ved Avktion i Maj 1777, men den 27. Maj s. A. solgtes de underhaanden, Westensborg Hovedgaard med Systofte, Nørre Ørslev, Tingsted og Eskildstrup Kirker samt Eskildstrup Kongetiende og Nykøbing Vandmølle til Justitsraad Peder Thestrup paa Stadager, Kancelliraad Hans Tersling af Vennerslund samt Købmand Hincheldej i Nykøbing for 100,000 Rdl.; Hvededal overgik til Kristian Ulrik v. Westen tilligemed Nørre Kirkeby, Nørre-Vedby, Nørre Alslev, Kippinge og Brarup Kirker samt et Kornmagasin paa Nykøbing Langgade kaldet Smedegaarden for 44,000 Rdl. Gaarden Garnevraa, hvis Jorder nu er lagte under Næsgaard Landbrugsskole, solgtes til Birkedommer Kierulf.

Efter at Boets 18 Huse i Odense var afhændede, og Kristian Ulrik v. Westen endnu havde købt Gartnergaarden med Have og et Stykke Jord i Nykøbing Mark for 1000 Rdl., kunde Skiftet endelig sluttes 31. August 1778; hver af Brødrene fik udlagt omtrent 32,000 Rdl.; Professor v. Westen, der ved Faderens Død var under Fallit, havde dog optaget saa meget af Arven, at han kun fik udbetalt 1625 Rdl. 5 ſ $\frac{1}{6}$ β ¹⁵³).

Fru Barbara v. Westen flyttede nu til Næstved, hvor hendes Søster var gift med Præsten ved St. Mortens Kirke Jakob Hansen Haagen. Hun købte Gaarden Nr. 18 paa Østergade og døde her 15. December 1789. Hendes Efterladenskaber, der udbragtes til 1890 Rdl. 2 ſ $14\frac{1}{2}$ β , deltes mellem hendes Søsken og deres Børn¹⁵⁴).

PETER VON WESTEN.

1764—1774.

Denne Johan Kristoffer von Westens Førstefødte kom til Verden i Odense den 20. Marts 1731; fire Dage efter bar hans Bedstemoder paa fædrene Side ham til Daaben, hans Faddere var Bedsteforældrene fra Nyborg Borgmester og Apoteker Holmsted og Hustru, Købmand Anders Lauridsen paa Vestergade og hans Faster Jomfru Abel Katharina v. Westen.

Han lærte *Apotekerprofessionen* hjemme hos Faderen, deponerede 1751 fra Odense Gymnasium og studerede de følgende Aar ved Universitetet i København, hvor han tog farmaceutisk Eksamen. 1753 rejste han uden Lands, serverede som Svend og Provisor i adskillige berømte Apoteker¹⁵⁵) og blev 1758 Dr. med. i Rostock for en Afhandling: De inflammatione sangvineae, causa tympanitidis. Aaret efter vendte han hjem til Odense, hvor

han praktiserede som Læge. Ved Bestalling af 19. September 1760 blev han Professor designatus ved Gymnasiet i sin Fødeby; ved forefaldende Vakance blandt Professorerne skulde han efter Senium tiltræde og nyde Professors Løn og Indkomst¹⁵⁶). ¹⁷⁶³ 1761 blev han Medlem af Academia naturæ curiosorum ^{Tralles 20} germanicā, ⁶³ 1762 af det tyske lærde Selskab i Halle og ~~1763~~ af et lignende Selskab i Jena; 1783 traadte han ind i det kongelige lærde og typografiske Selskab i Odense¹⁵⁷). ¹⁷⁸³ 1783

Professoren taalte i Længden ikke de med hans Lægepraxis forbundne *fatiguer* og Rejser, hvorfor han nødtes til at ophøre med den; han købte af Faderen Kragberg, en Tredjedel af Sukkerraffinaderiet og Apoteket, som denne havde indrettet med betydelige Omkostninger, dem han ikke kunde vente af nogen Anden end sin Søn erstattet og betalt. Den 11. Maj 1764 fik Peter v. Westen dernæst kongelig Bevilling paa at være Eneapoteker i Odense¹⁵⁵).

Man skulde tro, at v. Westens gode Uddannelse, hans Faders Rigdom og Familjens rodfæstede Anseelse blandt de Odense Borgere, til hvilke tre af dens Slægtled nu var knyttede, vilde have beredt ham en i en sikker og rolig Bane afstukket Fremtid; imidlertid skaffede hans urolige Sind ham et mere springende Levnedsløb, end man paa Forhaand kunde antage, da den otte og tyveaarige Dr. med. vendte hjem til sin Fødeby. Det tjener ham dog til den største Ære, at han overvandt den første Fortvivlelse, da alting syntes at glippe for ham; hans Karakter og Kundskabsfylde gjorde ham det muligt at komme frem ad nye Veje og at ende sit Liv som en virksom Borger.

Af det i Provinsarkivet for Fyn bevarede Mandtal over saavel Mand- som Kvindekønnet i Odense af 15. Avgust 1769, der udviser et samlet Indbyggerantal for Byen af 5209 Personer, fremgaar, at v. Westens Husstand bestod af 15 Personer, ham selv iberegnet; i Apoteket var 2 Svende og 2 Dreng, til Husets Førelse fandtes 4 Piger, Kusk, Tjener og Dreng, desuden Wasmann Skildrer og Professorens Fuldmægtig.

Apoteket var ved at miste sit Fodfæste i Publikum, da Collegium medicum den 15. Marts 1771 skrev til Landfysikus Johan Eichel i Odense om at indkomme med en omstændelig Relation, om Apoteket var i Orden og med Beretning om, hvorvidt han antog, at Byen og omliggende Distrikt kunde kræve endnu et Apotek oprettet¹⁵⁸). Den tidligere Apoteker i Sorø Ludvig Martini søgte om Tilladelse til at oprette et nyt Apotek, hvad Kollegiet dog fraaraadede. I Eichels Erklæring hedder det, at Apoteket var forsvarligt forsynet; det havde ikke alene et anseligt, men næsten altfor stort et Forraad af Medikamenter. Taksten, som vel imellem havde været

noget stærk, var nu aldeles indrettet efter den ved de københavnske Apoteker brugelige; Apoteket var næsten altid forsynet med duelige og paa-lidelige Folk, hvorved Behandlingen ved Recepturen var i Orden og uden paaklageligt Ophold.

Kollegiet skrev derefter til det danske Kancelli, at da man havde bemærket, at Publikum havde et Slags Paaanke og Mistro til dette Apotek, havde Kollegiet for at foretage sig alt, hvad der kunde eragtes for billigt til Publici Tilfredsstillelse og Tillid, paalagt v. Westen herefter altid at holde en eksamineret Provisor, hvorefter man formodede, at han vilde rette sig, da man ellers nærmere skulde indkomme med allerunderdanigst Forestilling.

Kollegiet lod dernæst under 17. April v. Westen tilflyde følgende Pro-memoria:

Saa som Deres Apothecque i Odense har den Vandhæld at staa i Miscredit hos Mængden af Publico baade i henseende til Vahrenes Beskaffenhed, saa og i henseende til Taxten, ja vel og i henseende til Opsigten og Tilsynet med Apothecquet: Saa finder Collegium Medicum sig beføyet til for at tilfredsstille og forvisse det tvilende Publicum, deels og for at fravende fra Dem en større Prejudice, som kunde møde ved et nyt Apo-thecques Oprettelse der i Staden, at paalegge Dem fra nu af og saa længe De ere Ejere af Officinet, at holde en examineret Provisor derved. Og saasom denne for-anstaltning Allerunderdanigst er andraget for Hans Majestæt, formode vi, at De ufor-tøvet efterleve denne Anordning, og sligt til os indberetter, og saaledes forstaaer sig selv for den Ubehagelighed herom at erholde en Høvføngelig Befaling.

Von Westens Indberetning om dette Forhold er ikke bevaret; derimod beklagede han sig i Slutningen af 1772 over de jævnlige og store Udgifter ved Provisorernes Eksamination, hvorfor han bad, om den maatte finde Sted i Odense af Landfysikus og to Apotekere i Magistratens Overværelse. Kollegiet modsatte sig denne Ordning, men henstillede til Apotekeren at antage til Provisor en Farmaceut fra København, som enten havde Eks-amen eller snart kunde tage den, hvilket ikke letteligt vilde mangle i Hovedstaden¹⁵⁹).

Kollegiets Skrivelse danner Indledningen til den store Ulykke, som skulde overgaa v. Westen. I 1772 dømtes han til Betaling af 1140 Rd. 4 ŷ 1 β , gammel Gæld¹⁶⁰). Men det følgende Aar faar han fra Februar til September Gældsdomme til Beløb af 36,007 Rd. 4 β ¹⁶¹).

Han skyldte Indkvarteringspenge til Byen, Købmænd i Lybæk, Am-sterdam og Hamborg for Varer, Renter af Prioriteter, opsagte Kapitaler, kontante Laan; til Svigerfaderen, Amtsforvalter Jens Baar over 19,000 Rd.; Statskassen gjorde Arrest i hans Ejendom for 3690 Rd.; Skatter var ikke betalte, Kristian den Syvendes Konfirmation paa Professorbestillingen (99 Rd. 3 ŷ 4 β) og paa Apoteksprivilegiet (25 Rd. 1 ŷ) var ikke indløste.

Da rejste Professoren bort fra Hus og Hjem, hvor hans Hustru laa i Barselseng; han var i lang Tid usynlig og landflygtig, indtil han omsider erholdt kongeligt allernaadigst *Salvum conductum*¹⁶²⁾. Den 1. September 1773 tog Magistraten hans Bo under Fallitbehandling¹⁶³⁾.

Den tidligere nævnte Martini prøvede straks at udnytte Forholdene; han ansøgte om at maatte oprette et andet Apotek i Odense, men fik Afslag, da Collegium medicum ikke vilde indstille ham; »han har ikke den bedste Formodning for sig fra den Tid, han var Apoteker i Sorø og ikke kunde soutenere sig; desuden vil et nyt Apotek i nærværende Crisi, da P. v. Westen for Gæld har absenteret sig, være til for stor Skade for hans Kreditorer og bevirke, at Folk rundt om vilde opsigte de Kapitaler, de havde i Apotekerne«, skriver Kollegiet den 26. Oktober til Kancelliet¹⁶⁴⁾.

Under Boets Behandling solgtes Apoteket, Kragssberg, Selleberg, største Delen af v. Westens Indbo, hans »rare og prægtige Skilderier af italienske og andre Mestre i forgyldte Rammer og Glas«, talrige musikalske Instrumenter, Vogne, *Raritetsskamrets* »store, rare og kostbare Samlinger af Ertzer, Conquiller, Insecter etc., som alt er sorteret liggende i dertil indrettede Glasskabe«, og endelig hans betydelige Bogsamling.

Kragssberg med tilliggende Jorder solgtes ved tredje Avktion d. 29. Oktober til Forskellige for i alt 7010 Rdl.; dens Hartkorn, indbefattet Munkeris og en Løkke paa søndre Side, udgjorde i alt 10 Tdr. 4 Skp. 4 Fdk. 1 Alb.; Jordernes Navne var Portløkken, Hunderupløkken, 13 Agre, lille og store Wilms Løkke, Kohaven og Margreteløkken; ved kgl. Bevilling af 31. Januar 1766 var desuden til Gaarden henlagt Killerups Jorder, som havde hørt til Borgmesterembedet i Odense. Gaarden selv bestod af fire Længer; Hovedbygningen var paa en Etage, anselig, teglhængt og vel indrettet til fornemme Folks Beboelse; den laa i en prægtig Have, hvortil hørte en liden Skov med Lystkvarterer og Alléer. Her søgte Byens Borgere ud om Søndagen.

Endnu i samme Maaned solgtes herude en Del Mobilier og Effekter for over 1300 Rdl.; der fandtes 143 *Skilderier*, iblandt hvilke sikkert mange gode Billeder; saaledes nævnes et hollandsk Stykke, den romerske Borgmester og hans Datter i hans Fængsel, et polsk Gæstebud, en gammel Mand med en Øllebrødspotte (6 Rdl. 2 F), Portræter af Ludvig den Fjortende, Frederik den Femte som Prins, Billeder af Marstrands Erobring, Frederiksborg Slot og Københavns Vartegn. Dyrebesætningen omfattede 45 Stykker Kvæg, 10 Heste, Svin og en Del Fjerkræ.

I November solgtes Vinlageret, Fortegnelsen over det fylder 4 trykte Oktavsider; i December gik Davinde Kongetiende, Færgejagten Endrægtighed ved Nyborg, Kirken, tre Huse og en Gaard i Allese, et Hus i Paarup, en

Gaard og syv Huse i Villestofte, 1 Gaard i Biskorup, Paaskeagreene og Hunderuphuset.

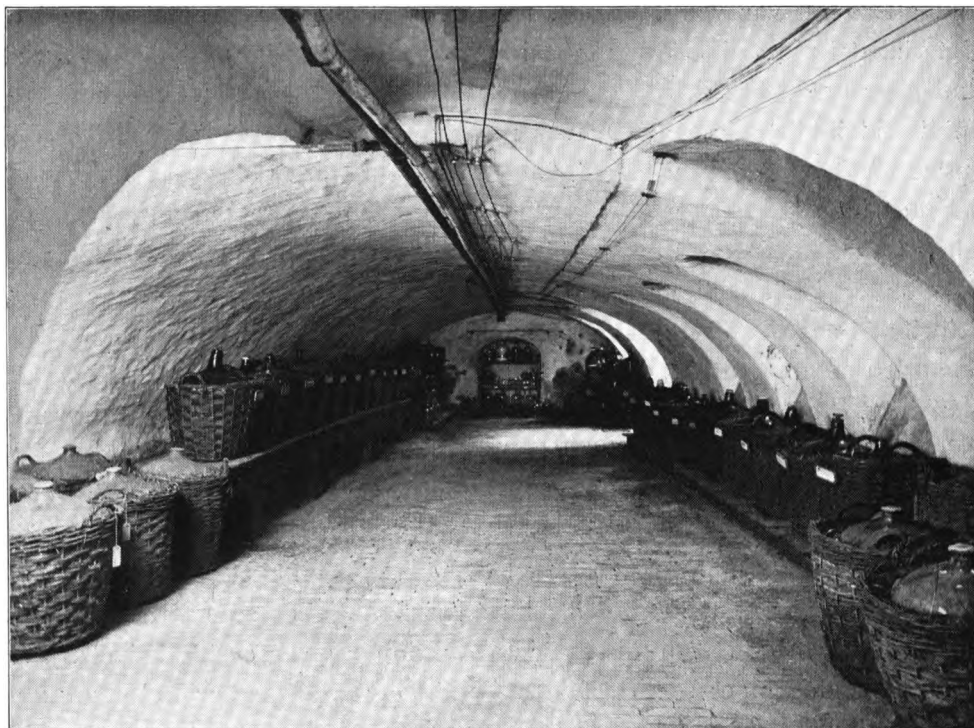
Ved kgl. Bevilling af 20. Januar 1774 var det blevet Generalinde Sofie Hedevig Juel til Ravnholt med flere indenlandske samt nogle udenlandske Kreditorer tilladt at bortsælge Apoteket ved offentlig Avktion paa det Vilkaar, at Køberen kunde vente at faa Privilegium exclusivum paa at være Apoteker i Odense, da der ellers vilde blive lidet eller intet til overs til Panthaverne¹⁶⁵).

Allerede 18. Januar 1774 var Apoteket stillet til Avktion. Von Westen, som altsaa nu var vendt tilbage, fremlagde et Brev fra Apotekersvend og Materialist i København J. H. Stolpe, hvori denne siger, at der i Hovedstaden er nogle Lysthavende til Apoteket; paa Grund af Vejrliget kan de imidlertid ikke komme til Odense paa denne Tid; han foreslaar derfor at opsætte Avktionen til en belejliger Aarstid og tilbyder at gøre Lysthavende bekendt med Betingelserne. Hertil blev imidlertid intet Hensyn taget. Apotekets Gaard med hvad til Apoteket henhørte opraabtes for den Etatsraad, Overførster i Haderslev Amt Anton Frederik Schæffer tilhørende første Prioritets Paalydende 8000 Rdl. Apoteker Jessen fra Nakskov bød 8005 Rdl. Gaaarden alene med Have og Gaardsrum blev dernæst opraabt for 4000 Rdl., men intet Bud skete; ligesaa gik det, da Apoteket i sig selv med tilhørende Privilegium opraabtes for 4000 Rdl. Anden Avktion blev nu fastsat til 5. April, tredje til 12. April, altsaa til en Tid paa Aaret, da de Lysthavende fra Hovedstaden ikke kunde have nogen Vanskelighed ved at indfinde sig. Ved anden Avktion mødte imidlertid Ingen, og Apoteket dreves fremdeles med den senere Apoteker i Holstebro Kristian Faber som Provisor.

Bekendtgørelsen om disse sidste Avktioner giver en Beskrivelse over Apoteksejendommen; mange af dens Bygninger til Gaarden er nu forsvundne. Gaarden havde Indkørsel og to Indgange fra Gaden, den ene til Stuen, den anden til Kælderen. I første Etage var, foruden det anselige og vel indrettede Apotek, to Stuer og et Kontor, alle smukt gibsede og med Platfonds; Stuerne kunde bekvemt være Skænkestuer, hvortil de vel ogsaa tidligere har været anvendte. I anden Etage var en stor Sal med to Stuer, alle smukt betrukne og panelede. I tredje Etage fem vel indrettede Værelser foruden rummelige Opgange og Gange til Værelserne. Oven over tredje Etage var dobbelt Loftsrums, det underste helt igennem indrettet til at tørre de til Apoteket behøvende Sager, det øverste med Afdelinger til alle Sorter Glas.

Ved Hovedbygningen var tvende *egal* grundmurede Sidebygninger paa to Etager; i den højre Bygning fra Indgangen i underste Etage var en med Platfonds prægtig gibset og panelet Stue, derved det til Apoteket ind-

rettede Laboratorium, der til Sikkerhed var gibset og i komplet Stand med sine udfordrende Indretninger. I den venstre Sidebygning underste Etage fandtes fire Værelser, derover Materialkammeret i tre Afdelinger med alle sine Skuffer, Flasker med videre, nyt og fuldkommen komplet. Under disse tvende Bygninger var gennemgaaende, hvælvede Kældere, vel indrettede til et komplet Vinlager, hvori laa paa deres Lad nogle og tredive

7. Kælder under vestlige Sidefløj (1903).

Stykfade og Tokaster med Jærnbaand og i god Stand tillige med en vel indrettet Skænkestue, hvortil Nedgangen var fra Gaden.

For Enden af den højre Sidebygning var en Tværbygning af Mur- og Bindingsværk paa to Etager; i dens underste Etage var det til Apoteket indrettede Destillatorium med dets behørig Kedler, Pander o. s. v. og annekteret til Laboratorium. Ved den venstre Sidebygning var ligeledes en to Etagers Bygning af Mur- og Bindingsværk; i Stuen var Køkken og Forraadskamre og derved en liden Hønsegaard; oven paa ni Værelser foruden Opgang til Loftet, som var indrettet til Korn og Maltgører.

Endnu omtales en ny Bygning i to Etager paa højre Side, med to Remisser, fire Pakkamre, en Vinde i Kvisten; en Tværbygning med Stalde og *Gevækststue*, et stort Pakhus med to Sidebygninger til grove Varer. I de tre store Gaardsrum var to Vandposte, den ene med fersk Vand, den anden med sylt Vand. Den store, vel anlagte Lyst-, Køkken- og Frugthave indeholdt ogsaa medicinske Urter.

Bekendtgørelsen anbefaler Gaarden som særdeles bekvem for en Apoteker; den laa paa det bedste Sted, midt i Byen, og den var desforuden formedelst dens mange Værelser vel indrettet til at herbergere Fremmede og Rejsende.

I Følge Betingelserne for Avktionen skulde Apoteket overtages straks efter vedkommende Buds Antagelse; Apotekets Komposita skulde tilslaaes Køberen for halvt saa meget, som den nye Apotekertakst (af 1772) foreskrev, *Simplicia* for Aarets hamborgske Prislister med Tillæg af 12 pCt. for Told, Akcise o. s. v.; den fornødne Vurdering overdroges Martini, som nu var kongelig Gæstgiver og Vognmester i Postgaarden, og Provisor Faber; for dette Arbejde var der tiltænkt dem hver 150 Rdl. Køberen maatte forpligte sig til at beholde Provisoren og de antagne Folk i Apoteket og give dem deres tilsagte Kost og Løn indtil 1 Aar efter Approbationen af det gjorte Bud.

Den tolvte April kom og med den Avktionen, hvortil flere Lysthavende havde indfundet sig. Gaarden, Apoteket og Privilegiet opraabtes for 8005 Rdl.; Buddene gik langsomt op til 8320 Rdl.; først efter et Middagsophold blev den tidligere Raadmand og Apoteker i Fredericia Folkmar Jakobsen Holm højstbydende med 12,110 Rdl., hvilket Bud antoges. Købesummen var saaledes ikke 2000 Rdl. højere end i 1727; Holm har næppe paataget sig nogen Forpligtelse som den, Peter v. Westen 1764 havde erklæret sig villig til, naar han fik Privilegium, nemlig at forsyne de offentlige Indretninger, som i Fremtiden anlagdes i Odense, med de nødvendigste Medikamenter for saa billig og facil en Pris som muligt, det vil sige hans egen Indkøbspris iberegnet Told og Omkostninger, men uden nogen Fortjeneste.

Den Dag, da Apoteket første Gang udbødes til Salg, den 18. Januar 1774, begyndte Kl. 2 Avktionen over den fallerede Apotekers Møbler og Effekter. Af Avktionsprotokollen kan man se, i hvilke Omgivelser han og hans Familie daglig havde færdedes. I Apoteket fandtes af Sager, der ikke kunde regnes med til dets egentlige Udstyr, et Ottedagesstueur, en Ruslædersstol, et oprukket Gardin, to Ildkikkerter samt en Kobbervandtønde med Spildespand.

I Kontoret var et Skrivechatol, et andet Chatol og et stort Skab. Paa

Væggen hang to Barometre og to Tabeller over den prøjsiske og franske Hær; desuden havde v. Westen her et lidet Futeral med Instrumenter.

Den forreste Stue ved Apoteket indeholdt en Kakkelovn i to Etager med to Tromler, Tud og Jærnfod, et anstrøget Klaver paa Fod, to forgyldte Kommoder, en Kanapé samt otte Lænestole med blaat Plydses Betræk og blaat Lærredsovertræk; Gulvet var skjult under et broget, uldent, lidset Gulvklæde og to linnede Gulvklæder; for de tre Fag Vinduer hængte tærnede Gardiner med Kapper. Væggene prydedes af et stort Spejl med forgyldt og lakeret Ramme samt 68 Billeder, blandt hvilke syv Portræter af Kongerne fra Kristian den Fjerde til Kristian den Sjette. Vistnok bag denne fine Stue laa Sovekammeret ud mod Gaarden; her stod Tronsengen med hjemmegjorte Gardiner og Kappe af blommet Damask. Familjens Dagligstue har sikkert været Lejlighedens nuværende Spisestue med den gamle Loftsdekoration; den var møbleret med et Egetræs Kvadrillebord med Voksdugsbetræk, to Teborde med blaa Stenplader, Stueur, et anstrøget Krogskab, et stort Spejl, to Lænestole og seks Guldlædersstole. Den saakaldte nye Stue til Gaden rummede en Kanapé og seks Stole med gult Damaskes Betræk, fire Borde, to Spejle med Glasrammer; paa et af Bordene stod et komplet, toucheret, emaljeret Kaffe-, Te- og Chokoladestel af kinesisk Porcelæn.

Provisoren havde sit Kammer paa første Sal; dets Udstyr var et Spejl med beskadiget Ramme, fire gamle udsyede Stole, en liden Geridon med Marmorplade samt en blaat anstrøgen Himmelseng med indtrykket Lærredsomhæng. Apotekerdrengen, som havde sit Kammer tæt ved Provissorens, raadede over et lidet Skrivebord, to gamle Læderstole, et gammelt Skilderi, to Skabe og en Himmelseng; desuden var der inde hos ham en Slump Glas og en Kasse med en Slump gammel Snustobak.

Rundt om i Huset var Bryggers, Borgestue, Papirkammer, Pudderkammer, Skrivestue, Urtestue og en Mængde Rum til Husets Økonomi; Skænkestuen i Kælderen var besat med et langt Fyrrebord med Skuffe, tre aabne Bænke, en Jærnkakkelovn med Ildklemme og Puster, tre Ruslædersstole og en Stol med Guldlæder samt et Hængeskab.

Havens Inventar var ikke synderlig mærkeligt. I Vognporten og i Baggaarden fandtes Karet, Jagtvogn, Chaise, Postvogn og Arbejdsvogn, den udhuggede, grønt og rødt malede Kane laa paa Loftet.

Da nu alle v. Westens Møbler og øvrige Brugsgenstande var gaaet over paa fremmede Hænder, tog Avktonarius fat paa hans forskellige Samlinger, Raritets- og Naturaliekamrene ryddedes for deres Sjældenheder, Biblioteket paa mere end 1200 Bind spredtes for alle Vinde.

Paa Raritetsskabet gemtes en Del kirurgiske Instrumenter og Præparater fra den Tid, v. Westen praktiserede som Læge; hans »store Menneskeskelet« købtes af Etatsraad Holm i København for 3 Rdl. 5 ⷻ; Dyrskellet og de udstoppede Dyr af adskillige Arter fandt Købere til smaa Priser; 64 Glas med adskillige Orme og Dyr i Spiritus gik for i alt 10 Rdl. 8 β. Iblandt dem var rimeligvis Ambrosius Stubs Ælling med de to Hoveder. Morsomt nok kan den rimeligvis forfølges endnu længere paa dens Vej; i Odense Adressekontors Efterretninger for 1. Juli 1774 findes følgende Bekendtgørelse: »Adskillige usædvanlige Ting og Misfostre af menneskelig og anden Slags Skabning (bl. a. en Fugl med dobbelt Hoved), som for deres Sjældenheders Skyld er forvarede i Spiritus, er at se i Sr. Anders Finnces Hus ved St. Jørgens Port i Odense og samme Steds til Fals for Lysthavende enten samlede eller i Stykkevis«. Her er aabenbart v. Westens Raritetsskabet udnyttet; maaske har dets Indhold været at se paa mange Markeder siden.

Betegnende for Datidens historiske Sans er det, at ved Avktionen 82 Urner »med Ben og Aske udi« solgtes for tilsammen — 1 Skilling; Samlingen omfattede andre Genstande fra Oldtidsgrave, gamle Vaaben, etnografiske Sager fra Grønland og Kina, Snurrepiberier, musikalske Instrumenter, Luftpumper, Elektrisermaskine, Barometre, et Astrolabium med Fod, forskellige Solskiver bl. a. en af Kobber, som viste Kristi Lidelse. Dens Mangearthed viser sig i de snurre Avktionsnumre, der opaabtes, saaledes et Sværd af en Sværdfik og en Havgevækst, en gammel Stridsøkse og nogle gamle Tænder, nogle Stykker gammelt Malm samt en Fisk, en udstoppet Fisk og en Fugl og et Stykke Træ.

Ogsaa i de Rum, der gemte Samlingerne, fandtes Billeder. Protokollen nævner bl. a. et Kabinetstykke forestillende Seneca, som blev aareladt til Døde, Skriveren har tilføjet »prægtig gjort«; det gik for 1 Rdl. 2 ⷻ; et Portræt af Kristoffer Valckendorff til Glorup betaltes med 1 ⷻ 8 β, medens *en gammel General* kun opnaede 1 ⷻ 1 β, et stort Mesterstykke »Kristus paa Korset« med Indskrift omkring forsvandt for 4 ⷻ, Professorens Spansk-rør med Sølvknap købtes af Søren Andersen Kromand for 3 Rdl. 1 ⷻ 2 β.

Dernæst splittedes Biblioteket: de 192 Folianter, 532 Kvarter og 493 Oktaver, som var samlede i gode Tider, havde staaet sammen i Reolerne hos deres videlystne Herre repræsenterende de mest udmærkede Forfattere, baade danske og fremmede, samtidige og ældre, navnlig paa det medicinske og naturvidenskabelige Omraade; værdifulde Skrifter om Historie, Topografi, Geografi, Sprogvidenskab og enkelte teologiske Værker havde ogsaa haft deres Hjem paa Apoteket. Af Holberg havde v. Westen kun Klims

unterirtiske Reise, Leipzig 1741 og Desroches' Oversættelse af Moralske Tanker (Copenhagen 1749).

Opløsningen af Bogsamlingen var meget grundig; der solgtes Pakker med Billeder og Noder, en Dagbog »mest rene Blade«, en Inskriptionsprotokol for det fynske Societet 1747 kun med ubeskrevne Blade, v. Westens Kollegiehæfter fra Studietiden, Manuskripter til hans egne Bøger; 26 Eksemplarer i raa Materie af hans Tale paa Kongens Fødselsdag med Musik, holdt i Rostock 1759, trykt paa Postpapir, solgtes til Apoteker Jessen for 11 β, 50 Eksemplarer paa Skrivepapir købte Provisor Faber for 12 β, 55 Eksemplarer paa Trykpapir gik for 1 ₤. Af hans *Meditatio de chymia præstantia et utilitate ad medicam praxin* (Rostock 1758) solgtes i samme Tilstand 140 Eksemplarer; et Bundt af v. Westens Dissertationer *De febrium ortu* og *De inflammatione sanguinea* (begge Rostock 1758) indbragte 2 β.

Inden Udgangen af 1774 solgtes endnu en Del af v. Westens Løsøre, Afgrøden paa hans Eng ved Rebslagermarken Øst for Kræmmermarken og et Hus i Hans Jensens Stræde¹⁶⁷). Selleberg købtes af Generalinde Juel for 29,050 Rdl.

Fra 11. November 1771 havde Professoren paa 12 Aar forpagtet Skytteagrene; Forpagtningen opsagde han i Marts 1774 saavel som Forpagtningen af nogle Jordstrimler omkring Rødegaardsløkken »i Anledning af de ham indløbende Omstændigheder«¹⁶⁸).

Saaledes var han nu fuldstændigt revet ud af sin hidtidige Virksomhed og henvist til at skaffe sig nyt Erhverv.

Af v. Westens Personale kendes foruden Provisor Faber Hans Jakob Dreyer, der før 1771 tjente 5 Aar som Discipel og et halvt Aar som Svend paa Apoteket; han døde 1780 som Brændevinsbrænder i København. Johan Ertman Finch, død som Apoteker i Moss 1827, var Discipel og Medhjælper her fra 1763—70; den senere Apoteker i Kolding Morten Kristian Eilschou var Medhjælper hos v. Westen, da Falliten indtraf; Frederik Otto Flohr gjorde Tjeneste som Svend fra 1763 til 1765, han blev senere Købmand i Bergen; Karl Erdenreich Finch disciplinerede hos v. Westen fra 1770 og fortsatte hos Eftermanden; han endte som Apoteker i Korsør 1797.

Den 20. Oktober 1766 var v. Westen bleven gift med Anna Johanna Baar, døbt 13. Januar 1747, Datter af Etatsraad, Amtsforvalter Jens Baar til Lille Heshjærg og Birgitta Katharina v. Bergen.

Fru v. Westens Fætter, Overførster Anton Frederik Schæffer i Haderslev, havde ladet sig Kragtsberggaard udlægge for en ufyldstgjort første Prioritet paa 10,000 Rdl. Fra 11. Marts 1774 bortforpagtede han Gaarden til Professorinden for en aarlig Afgift af 400 Rdl. og med tre Maaneders

Opsigelse; her slog Familjen sig da foreløbigt ned. Men i December Termin 1775 skyldte Fruen, for hvem Birkedommer Rønnow i Odense var Kavtionist, 320 Rdl. i Afgift og over 150 Rdl. i Skatter. Schæffer fordrede nu 24. Januar 1776, at v. Westen skulde forlade Gaarden til 11. Marts, hvorimod Fru v. Westen forlangte at blive til 1. Maj det følgende Aar, idet hun gjorde gældende, at hendes Skyld kun udgjorde 8 Rdl. 2 ŷ 12 β . Schæffer fik imidlertid sin Vilje; i Frost og Kulde rejste den hjemsøgte Familie fra Kragssberg den anden Uge i Fasten, efter at Professorinden først havde maattet drage rundt til Bønderne paa Egnen og for gode Ord og Betaling faa dem til at tage sig af hendes Heste, Kvæg og Faar, som Forældrene havde betroet hende. Andre Kreaturer maatte over Hals og Hoved sælges til Spotpris¹⁶⁹).

I de følgende Aar har Familjen levet i Odense under trykkede Forhold, indtil v. Westen 1779 af Kristian Jørgensen Bierrings Enke købte Odense Adressekontor og de af hende efter Mandens Død udgivne Kongeligt privilegerede Odense Adresse-Contoires Efterretninger; 7. April 1779 fik han kongelig Stadfæstelse paa Bevillingen til Kontorets Drift¹⁷⁰).

Her fandt v. Westen en Virksomhed, som sikkert har tilfredsstillet hans bevægelige Sind og omfattende Interesser, selv om den ingen Sinde kom til at give ham store Indtægter. Vistnok i Anledning af Købet var han kommen i Gæld til Prokurator Uldall i Odense (200 Rdl.) og dennes Broder Højesteretsadvokat, Justitsraad Uldall i København (105 Rdl. 14 β). I 1780 søger de ham ved Odense Byting til Betaling af de to Poster; v. Westen paategner Stævningen en ydmygst Tak for de ydede Laan, som kun ren Umulighed har afholdt ham fra at betale, han beder Kreditorer og Dommeren om Taalmodighed og Overbærenhed, han skal nok betale til Juni Termin. »Min liden Kiøbhske Reise i Velfærds Sager har medtaget mig og min Liden etablissement ej mindre til de største Nødvendigheder for en Mand saa blottet som jeg, der som begynder skal, omskiønt en gammel, begynde saa tungt forfra«. Paa sin Veksel til Prokuratoren har han aftrykt sit Signet, et Skjold, delt af to sammenstødende Skraabjælker, i nederste Felt en Hane, i øverste to Roser, over Hjælmen hæver sig et Palmetræ¹⁷¹).

Peter v. Westen gik til sin nye Gærning med Iver og Lyst. I sit Blads Nr. 16 for 16. April 1779, som er det første Nummer, han redigerede, bekendtgør han den glædelige Begivenhed, der er overgaaet ham. Han siger: »Min Forfatning er herved bleven forandret, men ei min Lyst til at tiene enhver«. Og Bladets Program angiver han i følgende Ord:

»Mit Uge-Blad skal ieg bestræbe ligesaa meget at interessere den Tænkende, som Daaren, ligesaa meget den Handlende, som Søefarende, ligesaa

meget Kiøberne, som Sælgerne, og ieg vil gjøre mig det til en hellig Pligt at være til Nytte, saavel for Jordbrugerne, som Borgere, saavel for den Fremmede, som Indlendinger, ligesom den Plan, som min Formand i det øvrige har tilsagt og lagt ved Adresse-Contoirets Aabning og sammes Indledning den 25. Nov. 1771 skal ei heller blive ladet af Sigte«.

I de fem Aar v. Westen redigerede og udgav Efterretningerne, søgte han paa udmærket Maade at indfri de givne Løfter, saa vidt Pladsen i det lille Ugeblad tillod det; Indholdet er meget afvekslende; foruden alle Slags Nyheder findes talrige smaa Afhandlinger af praktisk Indhold, naturvidenskabelige Notitser, kongelige Forordninger, Efterretninger for Købmænd og Bekendtgørelser, baade officielle og private.

En Gang imellem, ved Dødsfald, til Pinse eller ved Aarenes Slutning fremkommer Digte, der giver Bidrag til Redaktørens Karakteristik.

I Avgust 1779 finder han Anledning til at anbefale Adressekontoret og Bogtrykkeriet til Publikums Bevaagenhed og slutter i bunden Stil saaledes:

Min Skiæbnes Vei forandret er: —
Dog! lader det, — som den, end vilde, —
Ved uforvænte Hændelser —
Mig — min Credit og Velfærd spille. —
Dog! nej! — min *Konges* Gunst og Publici Behag
Forsikre mig, — at jeg tør haabe vunden Sag.

I »Tanker paa den sidste Dag i Aaret« (1779) udtrykker han paa ny sin Tilfredshed:

Velsignet være Kongen!
Ja Tusind Tak for dette lidet leve Brød
Som jeg og mine udaf hans Naade nød.

Sin vekslende Skæbne kommer han atter tilbage til i et Vers i det sidste Nummer af Bladet for 1780; han giver der en Slags Bekendelse om Grunden til hans dybe Fald i ydre Henseende. Der staar:

Nu aldrig meer, det blive evig fast,
Nu aldrig meer, ieg Lysterne vil følge,
Som før er skeet. —
Jeg vil det ikke dølgje,
Om Verden det, end legger mig til Last.
Saa tænke hver: — Far vel — i gamle Synder,
Jeg Eder Krig fra denne Dag forkynder,
Om Hiertet end i tusind Stykker brast.

Adressekontoret og Bogtrykkeriet var ved v. Westens Tiltrædelse i v. Bergens Gaard paa Flakhaven, Hamsforts gamle Apotek; men allerede i Slutningen af 1779 flyttede han til Oberst Skinkels forhen ejende Gaard paa Vestergade, hvor Amtstuen tidligere havde været¹⁷²⁾.

Samtidig med Redaktørgæringen gik en omfattende Forfattervirksomhed. Et Par Skrifter fra Opholdet i Rostock er allerede nævnte, der findes fra denne Tid endnu et Par andre videnskabelige Afhandlinger. Efter sin Hjemkomst til Odense skrev han *De philosophiæ utilitate* og et Par medicinske Tidsskriftartikler foruden en *Oratio in natali Regis Frederici Vti, de medicinæ certitudine*.

Medens v. Westen var Apoteker, lod han Pennen hvile; men da han havde faaet et Trykkeri til sin Raadighed, og det gjaldt om at gøre det frugbringende, tog han atter fat; det latinske Sprog lod sig ikke længere bruge, han skriver nu Dansk om populære Æmner og oversætter tyske Bøger om de forskellige Ting, endog et Sørgespil af Brandes *Olivie* i fem Optog.

To Aar efter sin Fratrædelse af Apoteket indbyder han til Forelæsninger paa Gymnasiet om Naturhistoriens Nytte; han siger i Indbydelsesskriftet, at han selv i Leyden har set, foruden den bekendte, ypperlige, fuldstændige botaniske Have, med en overmaade Fornøjelse de rareste Samlinger af alle Slags Naturalier og præparata anatomicæ; men intet Syn var ham mere rørende end de udstoppede Dyr af alle Slags, og i Sær de prægtige, udstoppede Fugle i Haag. Det var nu hans Hensigt at gøre sine Medborgere delagtige i hans Viden og Glæder; han bestemte en Time hver Onsdag og Lørdag Eftermiddag fra 2—3 til offentligt paa Gymnasiets Auditorium at docere Naturalhistorie, affatte korte Udtog af ethvert Naturriges mest vigtige, nødvendige, tjenlige og mærkværdige Ting og Væsener, enten i Henseende til den Nytte og Indflydelse, de i Økonomien, Handel og Vandel etc. kan have, eller den Skade, de kan gøre, ligesom han heller ikke skulde efterlade paa sit Sted at tale om, hvad der var de danske Stater i Sær tilhørende; hans Afhandlinger skulde dele sig i to Hovedafdelinger; den første vilde betragte Verden, og hvoraf den bestaar, Elementerne og de himmelske Legemer, den anden de tre Naturriger: Dyrene, Planterne og Mineralierne. Forelæsningerne stansede imidlertid »ved mellemkommende Forhindringer«.

I 1779 udgiver han Skriftet *Om Podagra*, Aaret efter *Adressecontoirers Natur, Oprindelse og Rettigheder*. 1781 oversatte han Salchovs Anvisning, hvorledes Kvægsygen kan afhjælpes, idet han tilføjede en Afhandling om Kvægsygeindpodningens Fremgang og Udfald i Danmark, England, Holland o. s. v. Samme Aar kom Bøger *Om Krappens* eller *Farverodens*

Plantning og Eine ganz neue Art zu punctiren, hvilken sidste i 1782 ogsaa udkom paa Dansk ligesom Den filosofiske Bondes Økonomi i Schweiz samt Plan og Charte til en botanisk Haves Anlæg ved Odense Gymnasium. Hans Sønner F. C. og J. B. v. Westen oversatte J. G. Eisens Underretning om Urters og Rødders Tørring, hvortil han selv føjede et Tillæg om Havevæsenet. I 1783 udkom det tidligere nævnte Sørgespil, Bevis, at Tvekamp er et æreløst og taabeligt Foretagende (en Oversættelse), Forsøg til en Handelshistorie, Om Sildetrækken eller Udvandring og Sildefangsten, Kapitels-takster fra 1660, Efterretning om Bogtrykkerkunsten og en Oversættelse af L. C. Schmalings Naturlære. Endvidere Efterretning om Tobakken og Krappen, som han forfattede efter Opfordring »af Fredericia«, for at Landet kunde lære »at spare Penge ved Folks Dyrkning af disse Urter, der ellers maatte indføres«. Forfatteren siger, at han selv har anlagt en Tobaks-plantage ved Odense, men ikke haft Held med sig, tværtimod skaffede den ham hans »saa meget følsomme Tab«.

Skriftet om Adressekontorerne er paatrykt: Høyædle og Velbaarne Herr Jens Baar, Kongelig Majestæts Etats-Raad; min Høystærede og Elskeligste Sviger-Fader og min Velfærds trofaste Stytte; tilegnes dette Skrift med ærbødigste, hengivenste og taknemmeligste Hierte og Haand, allerpligt-skyldigst af Peter v. Westen.

Jens Baar var den største Kreditor i v. Westens Fallitbo med en Fordring paa 18,902 Rdl. 4 β; de øvrige Kreditorer lod sig forstaa med, at denne Gæld kun var en Forms Sag.

I Maj 1783 oplæstes i det kgl. lærde og typografiske Selskab i Odense en Afhandling, indsendt af v. Westen, om de nu brugelige Maader at konservere Kornet imod Muggenhed og Insekter. I Anledning heraf besluttede Selskabet at udsætte en Præmie af 25 Rdl. for den, som inden Nytaar indsendte det letteste og bedste endnu ubekendte Forslag til Kornets Bevaring, som i alle Tilfælde maatte have Fortrin for de brugelige Maader.

Dette er v. Westens sidste offentlige Handling i Odense. Han var da lige bleven beskikket til Toldforvalter og Konsumtionskasserer i Fredericia, hvorefter fulgte en Udnævnelse til Justitsraad (30. April 1783). Han solgte Kontoret og Trykkeriet til Frederik Seidelin og tog i Bladet for 2. Maj 1783 Afsked »med megen Fynd« paa denne Maade:

Til

det respective Publicum.

Saa svimler og standser I grandskende Tanker over Forsynets for vore kortseende Øine forunderlige og ufattelige Følelser!

Cirkler om Cirkler! Virvler om Virvler! Vuggen, vayede og vaklede, — veltende os hist og her; — dog sov, — og vaagede, — vi, næsten under det samme Zenith og Nardir.

Men, hvor blev vi siden af, — da vi begyndte at kravle — og — vakle — paa Jordens tumlende Klode? —

Vel slap vi Vuggen og Ledebaandet uden Fare. — Vi begyndte selv, ligesom at gaae ene. — Dog! — hvor tit havde vi ikke faldet til Lemmelæstelse, havde ikke de himmelske Bevogtere selv taget os under Armene, — og styrkende styret vores endda matte og uforsigtige Fied? — Vores medfødte naturlige Skrøbeligheder bleve forandrede — og bøiede — ved Opdragelsen inden for Ordeners og Anstændigheders Grendser.

De for vores Beste bedre, end vi selv indseende, og omhyggelige Forældre, gav den urandsagelige Viisdom og det uudtømmelige Forsyn Indsigt og Formue nok til at anvende og opofre enhver af os, deres kiereste og kostbareste Ægteskabs Panter og Forsikringer til de Videnskaber og Handlinger, som de, efter de meest forsigtige Overveielser, saae, at vi af Naturen var dannede og skikkede til, saaledes, at vi kunde blive Gud til Ære, vore Forældre til Glæde, og det Almindelige, ja os selv, til Gavn og Beste i Tid og Evighed. —

Dog seer det til Tidernes Ende og Evighedernes herlige Begyndelse klare Guddoms Øie langt tydeligere, end vore ømme og omhyggelige Forældre, midt i deres for Børnenes Vel opspilende Udsigter, Indsigter og Hensigter. —

Saaledes fordrister jeg mig af egen Erfarenhed til en taknemlig og rørende Afskeed at forestille alle mine velydende Velgiørere Forsynets ikke førend bag efter fattelige og indseete Vendinger! ja jeg maatte famle og fattes paa Ord, vilde jeg fra mit første Aandedræt til dette nu, forestille et kort, dog kiedsommeligt Udtog af mit Livs sammenflettede Kiede. — Og hvor lidet er dette imod det Hele?

Men, — hvorhen med alt dette? — Alene — for at sige Dem, respective Publicum, al det allernaadigst har behaget Hans Majestæt Kongen, at benaade mig med et andet Levebrød, og at jeg med allernaadigst Tilladelse har afhændet det her værende Kongelige privilegerede Adresse-Contoir og Bogtrykkeri for Fyens Stift til Velædle og Høilærde Hr. Friderich SEIDELIN, af hvem det respective Publicum maa forvente den nøiagtigste Vinskabelighed i dette Fag, for baade at fornøie og behage, og vil saaledes have Ham, Contoiret og Bogtrykkeriet paa det beste i enhvers Bevaagenhed erindret og anbefalet.

Vær i det øvrige, respective Publicum, fornøiet med, at jeg af den

ærbødigste og oprigtigste Taknæmmelighed imod Gud og Kongen, og af det meest fornøiede og skønsomste Hierte for det høirespective Publicums Yndest og Understøttelse til min Velfærds Befordring, i det Fag, jeg hidindtil haver været indsluttet, opofrer følgende

Afskeeds-Tanker.

Jeg smelter hen i Tak for Evighedens Fader,
Som saa til dette Nu har sørget for mit Vel.
Jeg beder, haaber, at Du aldrig mig forlader,
Jeg heel opofrer Dig mit Legem og min Siel.

Tak naadigste MONARK for al beviste Naade!
Tak for Du givet har til mig vist Levebrød;
Gud glæd' sin Salved' paa utællelige Maade,
Giv vore Børnebørn begræde maa Hans Død.

Guds Englevagt omring Hans høie Konge-Trone,
Al List og Vold flye bort fra Kongens Arvestoel;
Guds høire Haand hold fast paa Danmarks Konge-Krone,
Og lad ei noget Ondt formørke Rigets Soel!

Jeg ogsaa skyldigst bør min Tak til alle Stænder,
Som alle har beviist mod mig Bevaagenhed,
De ligesom med tet og sammenknyttet Hænder,
Har rækket Hielp og Raad til min Arbeidsomhed.

Giv Aandens klare Skin hver geistlig Mand oplyse!
Giv ærlig Vittighed maa boe i verdslig Stand!
Lad Fiender fuld af Skræk for Kongens Krigsmagt gyse!
Giv Kongens Riger staae i Flor! som Canans Land.

Giv Kiølen glide maa igiennem Havets Bølge,
Og altid naae sin Havn til Vinding i Behold!
Giv Bondens Plovjern faa Velsignelser i Følge!
Gud være Kongens og hans Rigers Soel og Skiold!

Til Lykke Eftermand! Hr. SEIDELIN! til Lykke!
Jeg i Oprigtighed vil ønske til Valet;
Tryk til enhvers Behag! Lad Uheld Dem ei trykke;
Nei! nei! bliv riig og glad ved hvert et Alphabet.

Den Friestad Frideritz mig ikke frie skal tage
Fra skyldig Skiønsomhed, fortiente faa enhver;
Tienstfærdighed en Pligt jeg øved alle Dage;
Ja kierlig Ven endog mod Avind selv jeg er.

Vel skal jeg kræve Told; dog Publicum maa kræve
Fuld Venskabs Told af mig, jeg svarer strax Courant;
Og om Misundelse vil noget hos mig hæve,
Tag Hiertet i mit Liv! der faar du ærligt Pant.

Peter von Westen.

Den nye Redaktør af Efterretningerne fejrede sin Forgænger ved i Numret for den 11. Juli at meddele v. Westens Biografi, eftersom Justitsraaden »nu for sine Embedsforretninger aldeles er gaaet ud af de Lærdes Fag, saa tror man at skyldte hans Erindring det billige Offer, man giver enhver Videnskabers Mand (naar Døden ellers bortkalder dem fra deres lærde Virksomhed).«

Seidelin giver en Fortegnelse over v. Westens trykte Skrifter, men tilføjer, »at der endnu kan forventes følgende under Pressen og Subscription hvilende Bøger: Et Index over Worms historiske Lexicon over danske, norske og islandske lærde Mænd, som et Forsøg til en dansk, norsk og islandsk Literaturhistorie. En heel fuldstændig Samling af alle latinske Autores, efter de bedste og rigtigste Udgaver, hvoraf enhver Autor udgjør et Bind eller Deel for sig. En latinsk Physica med Anmerkninger og Henviisning til de bedste Autores Meninger og Skrivter over de vigtigste Materier og Poster fra de ældre og nyere Tider. Odense Byes Beskrivelse efter mange Aars gl. Dokumenter og Efterretninger. Lector Thomas von Westens Missionshistorie i Nordlandene og disse Folks Skikke, Love, Religion og Overtroe, samt Landets geographiske Forfatninger, efter denne fortiente og flittige Mands Manuscripter. Siungende Gudstieneste hiemme i Huset af Lector Thomas von Westen, med en Efterretning om denne værdige Mands Levnetshistorie. En rigtig og proportioneret Beregning over alle gangbare europæiske Mynters, Maals, Vægts m. v. Forhold, imod vore Danskes. En Efterretning om den von Westenske Families Herkomst og de af dette Navn Fortiente m. v. Historisk Efterretning og Iagttagelser over Tobaksormene, med Kobbertegninger ved, især Tobaksplantagerne og Fabriquerne til Lærdom. En Samling af Monstra af Børn, Creature, Gevexter m. v., med anatomiske Anmerkninger og Efterretninger, tilligemed Kobbertegninger ved. En Physik paa Dansk, i en fortællende Stiil til al-

mindelig Undervisning og Fornøielse, endog for dem, som ikke forstaae nogen af de andre, med Physiken nærmest forvante, Videnskaber, samt Endeel paa sine Reiser i og uden Riget samlede Iagttagelser og Sjældenheder, om adskilligt til de saakaldte 3de Naturriger henhørende m. v., tiligemed en Fortegnelse over hans Naturalsamling af alle 3de Riger anatomiske præparata, skeleterte Bladesamling, efter systematisk Orden, Malerier, Kobberstykker, Antiquiteter, physiske og matematiske Instrumenter m. v.«

Af alle disse Skrifter saa ingen Dagens Lys, men ikke uden Grund slutter Seidelin sin Biografi med de Ord: »Af forestaaende sees hans Virksomhed og Flid, som ikke før nogen Professor ved Odense Gymnasium har naaet ham i, heller ikke har kunnet, eftersom han som designerende Professor ikke var bebyrdet med det trældende Arbeide, der ellers nedtrykker Høiskolens Lærere. Hans bestandige Lyst og Arbeidsomhed sees og af de mange hos ham findende Manuscripter, Excerpter og Herbarier, som lade haabe mere fra ham, om han maa leve, og hans nu idelige Embeders Forretninger ei maatte afholde og hindre ham derfra.«

Efter at være flyttet til Fredericia, fik v. Westen 19. November 1783 Privilegium for hele Ribe Stift paa at oprette og anlægge et Adressekontor og Bogtrykkeri; det har været hans Mening at fortsætte den i Odense afbrudte Skribentvirksomhed; men heraf blev der intet; derimod udgav han fra Nytaar 1786 Ribe Stifts Kongelig Allernaadigst allene Privilegerede Adresse-Contoires Efterretninger fra Fredericia. Bladet udkom ugentligt som det i Odense, men i Kvart; Indholdet var ganske lignende hans tidligere Efterretningers, udenlandske Nyheder, belærende og underholdende Artikler, Smaadigte, enkelte optrykte fra Odenseavisen; stedlige Nyheder, Efterretninger og Bekendtgørelser er meget sparsomme; der opfordres gentagende til at indsende »passerede Nyheder i og udenfor Stiftet«, men uden Resultat. Bladets første Nummer indledes med et Digt i v. Westens sædvanlige Stil; han siger:

En uforandret Lyst den kaager i mit Blod,
 Da jeg ei andet kan, end jeg maa flittig skrive;
 Jeg glemmer aldrig, at hver Stand mig før var god,
 Ja haaber ogsaa, at den her det vil forblive.

I den første Tid var Bogtrykker N. J. Lund i Kompagni med v. Westen om Bladet; men den 11. Juni 1787 hævedes Interessentskabet, og v. Westen fortsatte alene.

I Fyns Provinsarkiv er bevaret en Pakke Breve fra v. Westen og hans Hustru til Birkedommer M. T. Lund i Odense. Brevene drejer sig mest om de pekuniære Vanskeligheder, som synes at have forfulgt v. Westen under hans Fredericiaophold. I Foraaret 1789 skriver han, at han har været meget syg og endnu ligger for det meste, de ham overgaaede Fortrædeligheder og Bekymringer bidrager meget hertil; det sidste Brev til Lund skriver han »med Besvær« den 29. Maj; endeligt meddeler Fru v. Westen den fælles Ven, at hendes Mand er død den 18. Juni Kl. 11 om Formiddagen. I hans Blad for 3. Juli findes en indsendt Meddelelse om Dødsfaldet; »en virksom Borger, en kierlig Egtefælle og Fader for 4 Uforsørgede« er gaaet bort. »Hans Gravskrift er af ham selv faa Dage før hans Død forfattet i følgende Inskription: Herudi hviler Støvet af Peter von Westen, født den 20. Martii 1731 og død d. 18. Juni 1789. Det videre herom findes i Worms Lexicon og Provst Næraas Kirke-Historie om Odense Gymnasii Professorer«.

Denne Indskrift kom til at staa paa hans Kiste i Familjebegravelsen i St. Knuds Kirke.

Peter von Westens Enke fortsatte Virksomheden i Fredericia til sin Død den 26. Juni 1795. Boet solgte Trykkeriet, »som kaldes Ribe Stifts Adresse-Contoir« for 632 Rdl. 2 f 6 β . Fruens Formuesomstændigheder var ikke daarlige; Boets Aktiver beløb sig til 28,709 Rdl. 3 f 2 β ; da Passiverne udgjorde lidt over 17,000 Rdl. blev der til Deling mellem de fire Børn 11,484 Rdl. 3 f 2 β . Af faste Ejendomme ejede Boet Nr. 236 A og B samt Nr. 237 i Fredericia Princessindegade samt Korup Kirke ved Odense¹⁷³). Professor v. Westens ældste Søn Johan Kristoffer grundlagde i Aaret 1800 det v. Westenske Institut i København.

FOLKMAR JAKOBSEN HOLM.

1774—1781.

Apoteker Holm var en Mand paa 65 Aar, da han paa Avktionen efter v. Westen købte Apoteket i Odense. Han fødtes den 12. November 1709 paa Askø, hvor hans Fader Jakob Poulsen Holm var Præst og gift med Karen Wolrathsdatte. Forældrene maa paa en eller anden Maade have staaet i Forbindelse med den ældre Peter v. Westen,¹⁷⁴ efter hvem deres yngste Søn var opkaldt¹⁷⁴).

Det er ikke bekendt, hvor han har været i Apotekerkære, og hvor han derefter har gjort Tjeneste som Medhjælper; den 11. Juni 1738 fik han følgende Bevis for at have underkastet sig pharmaceutisk Eksamen:

Stempel.
En halv Rigsdaler.

Es hat Monsieur Volcmar Jacobsen Holm aus Lolland gebürtig, bey hiesiger Facultate Medica Hafniensi gebührend sich gemeldet und nach vorgezeigten Testimoniis von seinen Lehr-Jahren, und denen Apothekern, bey welchen er nachhero serviret, welche alle von seiner guten Aufführung, rühmlichen Verhalten, treuen Fleiß, und genaue Erlernung der einem Apotheker zu wissen nöthigen Stücken, einmuthig zeugen, Dienstslich verlanget, ad Examen Pharmaceuticum gelassen zu werden und nach solchen ihm ein gültiges Attestatum zu ertheilen. Wann allso in solchem Verlangen ihm gewillfahret, und denselben so wohl von der Facultæt, als nach hoher Königl. Verordnung von einigen hieselbst wohnenden privilegirten Apothekern examinirt worden, so wohl was die Simplicia und Composita in der Officin betrifft, als wie bey das Methodo Galenica als Chymica die Medicamenta auf das geschickteste und sicherste zu bereiten, nun aber derselbe zur Genüge auf alle Fragen geantwortet, mögen wir ihm das Zeugniß nicht verfahren, daß er geschickt sey, sowohl einen Provisorem in einer wohlbestellen Officin, als auch, wann sich die Gelegenheit äussern sollte, selbst einen erfahrenen Apotheker abzugeben. Unbey, da er ersuchet einige Fragen von der Praxi Medica beyzufügen, daraus erhellen möchte, wie weit ihm zu practisiren könnte erlaubt werden, im Fall kein Doctor medicinæ auf dem Ort oder in der Nähe vorhanden, allwo er der Apotheke vorstünde? und er auch hieren seine Wissenschaft durch zulänglich Antwort auf den aufgegebenen Fragen uns dargethan; dabey, auf geschene Verwarnung, sehr behutsam in dem practisiren zu verfahren, auch in schweren Fällen der nächste Medicos zu Raht zu ziehen, diesem ernstlich nachzukommen versprochen; so kann ihm besagtermassen die Kranken sich anzunehmen wohl erlaubt werden. Welches unser Attestatum wir mit unser Hände Unterschrift und Untersiegelung hiemit bestätigen wollen.

Copenhagen d. 11. Junii A° 1738.

J. v. Buchwald.
Facult. Medicæ Decanus.

£. S.
Gottfried Becker.
£. S.

G. Detharding.
£. S.

Andreas Winter.
£. S.¹⁷⁵.

Da Holm fik dette Eksamensbevis, var han Provisor paa Fredericia Apotek, hvis Ejer Nikolaj Rademacher var død i Januar samme Aar. Den 29. August fik han Bevilling til at drive Apoteket og den 19. November købte han det paa Avktion for 1200 Rdl. 3 $\frac{1}{2}$. To Aar senere den 26. Juli blev han gift med Anna Magdalene Winsløv af Nyborg.

Hun døde 1751 (begravet 9. Marts); 8. Maj 1753 ægtede Holm Ane Dorthea Iversen, Datter af Niels Iversen Erritsø og Maren Borck. Under sin Virksomhed i Fredericia fik Holm 30. Maj 1760 Bestalling som Vice-raadmand og Sæde og Votum med de andre Raadmænd samt efter Tur og Senium at tiltræde virkelig Raadmænds Løn og Indkomst. Efter 32 Aars Forløb solgte han Apoteket ved Avktion til Kasimir Martin Ingwersen.

Efter nu at have købt Apoteket i Odense, i hvilken By hans Broder Wolrath Holm havde været Prokurator, senere Borgmester, og hvor hans Moder var død, søgte han efter Sædvane Kongen om den fornødne Bevilling til Driften i Overensstemmelse med Avktionsvilkårene. Ansøg-

ningen gik til Stiftamtmand Billes Erklæring; denne lod den gaa videre til Odense Magistrat og til Landfysikus Eichel; Magistraten anbefalede Ansøgningen, medens Eichel henstillede til Bille at lade forhøre hos Myndighederne i Ribe og Fredericia om Holms tidligere Forhold, »i Sær da det Deres Ekscellence selv ej ubekendte Rygte, Nødvendigheden til en habil og duelig Apoteker og min Befrielse fra al Bebrejdelse«.

Nu blev der skrevet om Sagen til Stiftamtmand Levetzau i Ribe, der indhentede Erklæringer fra Præsident Hoffman, Magistraten, Doctor medicinæ Henrik Martin Ingwersen og Apoteker Ingwersen i Fredericia.

Magistraten attesterede 10. Maj paa Holms Foranledning, at han i sin Metier havde vist sig som en meget habil og vindskibelig Mand; da han modtog Apoteket, var det i en meget slet Tilstand, men derefter og i hans Tid var det blevet af ham mærkeligt forbedret, hvorfor der ikke hverken af Læger eller Andre havde været noget Klagemaal paa ham eller de af ham solgte Medikamenter.

Præsidenten skrev, at han ikke kunde give Raadmand Holm andet Vidnesbyrd end det, han allerede havde faaet; hans Attest fra Provinsialmedikus Anchersen og flere Andre viser, at han forstaar at være Apoteker; han skilte sig ved Apoteket i Fredericia paa Grund af den liden Næring, der var, da Byen laa i en Afkrog, og de fleste Familjer levede i yderlig Fattigdom, saa at han hverken kunde holde Folk eller anskaffe mere end de mest fornødne Varer, hvilket ogsaa den daværende Apoteker klagede over.

Apoteker Ingwersen afviste Stiftamtmandens Spørgsmaal, »da mir von selbigen nichts bewust ist«.

Doktor Ingwersens Erklæring er ret tvetydig; han skriver paa Tysk, at han ikke kan udtale sig om Holms Forhold som Raadmand; det overlader han til Magistraten, som han var Medlem af. Om hans Apotekervirksomhed siger Ingwersen, at da han har været privilegeret Apoteker, maa han have haft sin Eksamen efter de Fordringer til Videnskab og Dygtighed, som den Gang stilledes; det er ikke Doktoren bevidst, at Publikum nogen Sinde har klaget skriftligt til ham over Holm, og han slutter med den Udtalelse: »Wie Er seine Apothecke, Zeit meines hierseyens, im Stande gehalten, davon kann ich nicht wohl nachricht geben: jndem meine wenige Häusser und Patienten von mir verlanget, ihnen mit guten Rath von Hausmitteln und von meinen eigen *medicamentis Specificis* zu dienen, womit ich auch unter gottlichem Seegen in möglichen Fällen geholffen und womidt auch alle und jede best vergnügt gewesen«.

Magistraten henholder sig i sit underdanige Promemoria til Stiftamtmanden til den Attest, den tidligere havde givet Holm, »hvortil vi have

Aarsage, os saameget meere underdanig at *referere*, da den berømmelige, nu Salig Doctor Medicine og Riiber Stifts *Provincial Physicus* Hr. *Ancher- sen* haver givet bemeldte Hr. Holm saadan *Attestatum* om hans *Habilitet*, som vel icke enhver Apoteker kand *meritere*, og der ey heller, efter vores *Attestes* formelding har været nogen Klagemaal hos os over meerbem^{de} Hr. *Holm*.

Skulle der kunde uddrages noget af Hr. *Doctor Ingwersens*, eller hans Søns, som nu herværende *Apoteker*, Deris givne Besvaringer, til icke saa megen renomè for Hr. *Holm*, som vores jndeholder; Da maae vi tillige underdanig melde dette, at efterdj der har været en stoer og vidtløftig *Process* jmellem ham og Apoteker Ingwersen |: dog icke det angaaende, som nu *requireris* Erklæring om :| kand gjerne *versere* nogen *Animositet* derunder. Jmidlertid maae mand fornuftig slutte, at det her værende *Apotecke*, som Raadmand *Holm* har solgt til nu værende *Apoteker Ingwersen*, maa have været i goed Stand og Omstændighed, siden den første Bøed den sidste 400 Rdl. til Opladelse eller Fordeel paa Kiøbet, men *Ingwersen* ville icke sig dertil *resolvere*¹⁷⁵⁾.

Collegium medicum anbefalede Holms Ansøgning i Skrivelse til Kancelliet af 26. Juni. Eichel synes at have villet paavirke Kollegiet til Holms Skade, men dette finder det billigt indtil videre at forudsætte, at den, som anlægger saa betydelig Kapital i en Akquisition, hvis Lykke og Fremgang alene vil ankomme paa Publici Tillid, vil gøre sig al Flid for at sætte og holde Apoteket i forsvarlig Stand. Skulde det i Gærningen siden mangle, var Dr. Eichel paa Embeds Vegne berettiget til sligt ikke alene at paatale, men og videre at andrage til fornøden Forandring¹⁷⁶⁾.

Efter at alle disse Skrivelser var komne Kancelliet i Hænde, fik Holm endelig sit Privilegium exclusivum den 13. Juli 1774.

Imidlertid har de syv Aar, han tilbragte som Apoteker i Odense, næppe hørt til hans Livs lykkeligste. Til December Termin skulde han have betalt 4219 Rdl. 3 fl 9^{3/5} β til v. Westens Bo for Apoteket; han betalte kun 400 Rdl. og blev stævnet for Retten; i Marts det følgende Aar hævdedes Sagen, da Holm havde opfyldt sin Forpligtelse¹⁷⁷⁾.

Folk i Odense blev snart misfornøjede med hans Ledelse af Apoteket. Straks efter sin Tiltrædelse afskedigede han Provisor Faber, som havde skaffet Apoteket Publikums største Tillid og Yndest; i hans Sted antoges et Par Svende, som kun var paa Apoteket i kort Tid, hvorpaa han straks erklærede sin Søn, som ikke havde staaet ret længe i Lære, for Svend; Eichels Forestillinger derimod frugtede intet, Folk fattede slette Tanker og søgte andet Steds hen¹⁷⁸⁾.

Byens Købmænd synes at have udnyttet den mod Apoteket herskende Uvilje. Thomas Breinholm i Nørregade solgte den veritable engelske *Essentia vitalis*, »som et ypperligt Mavepræservativ og Hjælpemiddel for de fleste Sygdomme, der rejser sig af Maven, samt et sikkert Middel imod den her i Landet nu grasserende Koldfeber, naar man, efter at Maven paa den gode Dag ved Laksativ er blevet rensed, efter tredje eller fjerde Feberanfald bruger denne Essens, som den medfølgende Underretning nærmere forklarer«. Et Glas af Essensen kostede 2 Ƴ ¹⁷⁹⁾. Hans Riising bekendtgør 1778: »Foruden den berømte Wunder-Essentz, der bestandig til sædvanlig Priis 2 Mark Glasset hos mig er at bekomme, har ieg endnu i Commission: et Extraordinair probat Medicament, kaldet *Essentia Miraculosa Coronata*, eller: den Kronede Miracul-Essentz, som forskaffer den hastigste hielp og Helbredelse i de allerfleeste menneskelige Svagheder, efter den medfulgte trykte Underretning om dets brug i hver Sygdoms Tilfælde, hvilket koster et enkelt Glas 1 Mk. og et dobbelt 2 Mk. danske«¹⁸⁰⁾.

Ogsaa Adressekontoret i Odense konkurrerede med Apoteket. I dets Efterretninger læses, at paa Kontoret »er og bliver herefter, det overalt bekiendte som nyttige Sorte Engelske Hof-Plaster [Court-plaster, engelsk Hefteplaster] i heele og halve Stykker at bekomme, og da man har søgt at sætte Priisen saa taalelig som mueligt, saa overlades dette Plaster herefter

I heele Stykker, for 1 Mk. 12 β Stykket,
I halve — for 1 Mk. — Stykket.

Altsaa for billigere Priiser end man hidtil har kundet bekomme det, da det sædvanlig hidindtil har kostet 2 Mk., ja 3 Mk. Stykket; og da den rette Egenskab, som man almindelig fordrer af dette Plaster, fornemmelig bestaar deri, at det hæfter vel, og denne Egenskab aldrig skal savnes ved det Plaster, som herefter fra Odense Adresse Contoir bliver udsolgt; en Egenskab, som dog saa siælden har været at finde hos det man hidtil har kundet bekomme. Liebhave og Kiendere af dette rare Plaster, skal da finde sig fornøiede«¹⁸¹⁾.

Holm har for at bøde paa Apotekets ringe Omsætning solgt Frugt og Most formodentlig fra den store Have¹⁸²⁾. Herimod kunde Ingen have noget at indvende; men da han tilsidst greb til ulovlige Midler for at holde sig oppe, greb det offentlige ind.

I Tidsrummet fra 9. December 1777 til 28. December 1778 havde Stads-kirurgerne David Thidtko og Johan Frederik Ortmann en smitsom Sygdom under offentlig Behandling. De beskyldte nu Holm for at have takseret de af dem i den Anledning udstedte Recepter for højt og at have krævet Betaling for tidligere betalte Regninger, hvorfor det offentlige nægtede at be-

tale hans Regning paa 115 Rdl. 1 § 6 β. Da Kirurgerne imidlertid havde været letsindige nok til at bevidne Regningens Rigtighed, fik han dem dømt til at betale Summen med Renter og Omkostninger; under en senere Sag blev de dog fritagne herfor.

Under de Politiforhør, som i sidste Halvdel af Aaret 1779 efter Kancelliets Ordre afholdtes over Holm af Birkedommer Trojel, kom mange Misligheder for Dagen. Holm søgte stadigt at forhale Sagen ved at rejse andre Søgmaal, som han saa indstævnedes for Højesteret.

Han forestiller Stiftamtmand Bille, at Hans Ekscellence naadigst considerserer, at han har købt et forfaldent Apotek og deri sat sin Formue for at sætte det i en god og forsvarlig Stand, som han ved Guds Bistand skal holde det udi; men da han nu næsten er 71 Aar, og ønskede gjerne at ende sine Dage i Fred og Ro, vil han bede om at se Sagen aldeles nedlagt.

Ligeledes meddeler han Stiftamtmanden, at han vil søge Højesterets Dom for, om han skal vige sit Forum i saa betydelig en Æressag og svare for en Politiret, hvor han intet Forsvar maa have ej heller formedelst sit Apotek og sin Legemsconstitution kan møde. »Imidlertid er min underdanigste Begiering, at det vedlagte Edelige *Politieforhør* imod mig maae blive opholdt og *cessere*, indtil ieg saa snart mueligt, efter al: Kongel: Bevilling foreviiser Høyeste Rets Dom. Ieg beder Deres *Excellence* her udj følger den Aller Høyestes Lov, og ikke gjør videre, imod mig, end hans *Excellence* Selv ville vederfares, saa at *Politieforhøret* strax ophæves, for skulle ieg over den u-retfærdige Behandling, hendes noget, da hviler min Død paa Deres *Excellences* Samvittighed.«

Holm anklages for, at han opfører, fordrer og lader sig betale for Medikamenter langt mere, end det var Apotekerne tilladt efter Taksten, ja i sine Regninger anfører, hvad der hverken er foreskrevet paa Recepterne eller udleveret fra Apoteket, at han for sin Mageligheds Skyld undertiden skal have nægtet at udlevere Medikamenter til Syge om Aftenen eller om Natten, og at han ikke holder tilbørlig Orden og Opvartning paa Apoteket eller duelige Svende, hvorved endog skal være indløbet, at Gift er blevet udleveret fra Apoteket i Stedet for Lakserpulver.

Eichel fremhæver den Mistillid og Misfornøjelse, Apoteker Holm har til Veje bragt ved sit Apoteks Bestyrelse og Medikamenters Dispensation; Misfornøjelsen giver sig til Kende derved, at de Fleste fra Odense henter deres Medicin i Nyborg og Faaborg.

Efter at Holms Søn i et Par Aar havde forestaaet Apoteket som Svend, rejste han til København ved Nytaar 1779, hvorpaa Eichel med gode Ord og Trusler søgte at formaa Apotekeren til at antage en Svend i hans Sted;

dette var forgæves, Holm erklærede den ældste af sine Drengs Hans Siersted for Svend. Fysikus beretter videre: »Den sidste offentlige Visitation, som jeg foretog mig d. 17. Juni, gik i Sær ud paa nøjere at informere mig om Beskaffenheden med denne Dreng. Efter Forespørgsel, som skete i Regimentsfeltkær Brohms og Kirurgerne Thidtkes og Ortmanns Nærværelse, foregav Apotekeren, at han næsten i 4 Aar havde været i Tjeneste hos ham. Mens ved nøjere Forhør erfarede, at det ikkuns var 2¹/₂ Aar afvigte Mikkelsdag, da dette unge Menneske kom til Apoteket og først i Lære, at han ingen Løn nyder, at han ej kan sige op, og at han ej kan gaa ud af sin Tjeneste, førend Apotekeren dimitterer ham. Altsaa synes mig, han er ikkun Dreng endnu. I det mindste er han ej en dygtig, forfaren og med Testimonio forsynet Svend, som Forordningen af 4. December 1672 anbefaler, og som Apotekeren ved sligt et anseligt Privilegium exclusivum burde at holde.«

Vidneafhøringen bragte for Dagen, at Postmester Kurrelbaums Hustru havde faaet noget fejlt Pulver i Stedet for Svovlblomme og Præsten Schmaltz i Fuglevig Rauschgelb for Lakserpulver. Om Aftenen den 30. Juni 1779 fik Baron v. Dyro et Slagtilfælde, Kirurgen Ortmann blev hentet, aarelod Baronen og foreskrev Kremortartari; en Pige blev Kl. 10¹/₂ sendt til Apoteket med skriftlig Rekvisition paa Pulveret; hun blev imidlertid afvist med den Besked, at hun maatte komme igen næste Morgen, da Holm ikke kunde se at læse Seddelen.

Endnu i 1780 fortsattes Politiforhørene til hen i December Maaned; det oplyses, at Trojels Kone har faaet Gift i Stedet for Kremortartari; af et Vidne havde Holm forlangt 2 Rdl. for nogle Urter, som Vedkommende dernæst hentede paa Nyborg Apotek for 3 R efter Taksten; Regimentskvartermester Schiøt klagede over uopløst Kamfer i en ham udleveret Medicin; Premierløjtnant C. S. Høen ved Garnisonskompagniet i Frederiks-ort udtaler sig meget stærkt om Holms slette, fordærvede, forliggede og gamle Medicin og Urter, men ogsaa om Apotekerens ugudelige og umenneskelige Pengefordring; Løjtnantens Bud var blevet beegnet med Skælden og Banden ja med Trusel om Hug.

Til sidst gav Holm tabt; han indgav i Begyndelsen af 1781 Ansøgning til Kongen om, at Forhørene maatte blive indstillede, mod at han solgte Apoteket; senere tog han Ansøgningen tilbage, men fornyede den om Efteraaret, da han bad om, at Privilegiet maatte blive overført paa hans Søn Jakob. Stiftamtmand Bille anbefalede Sagen, efter at det medicinske Fakultet under 22. Februar 1781 havde attesteret, at Sønnen var bleven eksamineret og funden dygtig til at indrette og forestaa et Apotek. Bille

foreslaar 28. November, at Ansøgningen bevilges Holm, »naar Hand tillige meddeler sin Tilstaaelse her paateignet, at Hand . . . vil betale Omkostningerne paa de allerede holdte Forhørrer med viidere, efter vedkommendes meddeelede Reigninger, saa viit Lovlig og Billig kand være, imod at Ham igien gotgjøris Hans om *Quæstionerede* Reigning paa *Medicamenter* til den *veneriske* Svagheds *Cuur* for Aaret 1778 stoer = 115 rd. 1 ƒ 6 β , for saaviit som *Doctor Eichel* efter Embeds Pligt ved *revision* finder at deraf kand og bør tilstaaes; og paa disse vilkaar, formeener ieg at viidere Undersøgning og Sags Anlæg imod *Supplicanten* nu ligeledes kunde bortfalde, for at undgaae yder meere viitløftighed som ellers her af kunde flyde.«

Den gamle Apoteker gik ind paa Betingelserne og »paateignede« Amtmandens Erklæring følgende:

»Endskiønt ieg er uskyldig udj nogen forseelse paa mit apotheqve, som [af] hos følgende Hr. *Doctor Eichels*, *Apothequer Bøwings* og flere attester allernaadigst maatte erfares, saa dog siden ieg er over 72 aar, og mit sinds og legems Kræffter ikke taaler at indlade mig i videre viitløftighed, er ieg villig til at indgaae de vilkaar som overstaaende Hans *Excellence* Hr. Stifts Befalings Mandens Erklæring indeholder, naar min Søn nyder allernaadigst Bestalling paa mit Apotheqve, og Sagen der veed paa alle Sider Bliver ophævet. Odense ut supra.«

Sønnen Jakob fik nu Bevillingen, og 19. December 1781 resolverede Kongen, at Sagen mod Folkmar Holm kunde nedlægges, naar Apotekeren betalte Omkostningerne ved Forhørrerene¹⁸³).

Folkmar Holms Sinds- og Legemskræfter har dog endnu trængt til Stimulans af »videre viitløftighed«. Birkedommer Trojel havde under 24. Marts 1782 givet Holm sin Regning paa Forhørsomkostningerne, 245 Rdl. 4 ƒ 8 β , men Apotekeren vilde ikke betale hverken meget eller lidt, hvorfor Trojel stævner ham for Bytinget. Her lader Holm sig forstaa med, at han vil betale med Kontraregning paa, hvad Trojel ved sine liderlige Drukkenskaber har beskadiget, sønderslaget og fortæret paa Apoteket. Han kommer frem med en gammel Historie om, hvorledes Birkedommeren en Gang i Fuldskab slog en hel Del Flasker med æteriske Oljer i Stykker og tilsidst maatte bæres ind i Apotekerens Seng, som han aldeles ødelagde i sin utilregnelige Tilstand. Holm har i Anledning af Trojels Adfærd opsat en Regning paa 118 Rdl. og tilbyder Likvidation, hvis Birkedommeren vil betale 18 Rdl. Under Sagens Behandling døde Holm; hans Enke tilbød at lade Processen falde, mod at begge Parter gav Afkald paa deres Fordringer; herpaa gik Trojel ind, og Sagen hævdedes¹⁸⁴).

Holms Død indtraf efter Forbud af 15 Dages Sygdom den 2. Januar

1783, han indsattes Ugedagen efter i St. Knuds Kirkes store Begravelse; hans Gravskrift siger, at han ved vindskibelig Brug af Tiden nød ønskelig Velstand, og at han tilsidst omskiftede Tidens byrdefulde Uro med en evig Fred.

Apoteket førte i Holms Tid som Mærke en springende Enhjørning.

Af hans Personale kendes foruden de tidligere nævnte Karl Erdenreich Finch (Medhjælper 1775—76) og Mikael Johansen Juul (Discipel i Holms sidste Aar).

Holms Enke Anc Dorthea blev i 1785 dømt til at betale Johan Henrik Kaysers Enke i Lybæk for Varer, hendes Mand havde modtaget i 1780 og 81¹⁸⁵). Hun døde den 9. Februar 1800 hos sin Søn Niels Holm, der var Præst i Dalby i Fyn.

JAKOB HOLM.

1781—1799.

Til Trods for den mangelfulde Uddannelse, Jakob Holm havde faaet hjemme hos Faderen, var der dog Nogle, der nærrede Forventning om en bedre Forretningssgang paa Apoteket i Odense, naar Folkmar Holm overdrog det til sin Søn; Byens Magistrat anbefalede denne Ordning i den Antagelse, at den unge Holm kunde blive en god og nyttig Mand og Apoteker. Men den nye Apoteker viste sig ikke Magistratens Tillid værdig.

Jakob Holm blev født den 21. December 1751, medens Faderen var Apoteker i Fredericia. 1766 kom han i Byens Latinskole, hvor han avancerede til den øverste Post i Mesterlektionen. Fra 1770 til 75 var han Discipel hos Faderen, der dog i den længste Del af dette Tidsrum ikke havde noget Apotek, serverede derefter hos ham i 3 Aar og kom i Begyndelsen af 1779 til Kong Salomons Apotek i København, hvor han var til Mikeldsdag samme Aar. Den 21. Februar 1780 tog han farmaceutisk Eksamen, ved hvilken det viste sig, at »hans Profectus var saadanne, at han blev tillagt Characteren Haud illaudabilis«¹⁸⁶). Herefter har han rimeligvis været hjemme i Odense, indtil han overtog Apoteket; han fik som Forgængerne eksklusivt Privilegium den 19. December 1781.

Af Folketællingen 1787 erfares, at hans Personale i dette Aar bestod af Provisor Georg Frederik Bergholtz, 36 Aar gammel, Apotekersvenden Pakkur, 30 Aar gammel og Læredrengen Henrik Bützow, der var 14 Aar¹⁸⁷). To Aar senere var Læredrengen forsvundet, foruden Bergholtz tjente Svenden Johan Gustav Kollberg, som senere blev Apoteker i Tisted¹⁸⁸). I Holms

sidste Aar var Kristen Madsen Medhjælper hos ham, fra 1801—3 var han Apoteker i Køge.

Efter at Holm havde haft Apoteket i 9 Aar, var dets Tilstand saaledes, at Kancelliet sendte Livmedikus Guldbrand og Apoteker Mühlensteth paa Svaneapoteket i København til Odense for at undersøge det. Den Beretning, de afgav, foranledigede en kongelig Resolution om, at Holm kunde vælge imellem inden 3 Maaneder at antage en duelig, eksamineret og beediget Provisor eller at sælge Apoteket; i Oktober 1790 bestemte Holm sig for det første¹⁸⁹). Collegium medicum averterede Provisorpladsen ledig og udbad sig Forslag til dens Besættelse af de farmaceutiske Assessorer. Der meldte sig tre Lysthavende; en ueksamineret Svend fra Hofapoteket, som imidlertid var vel ung, en farmaceutisk Kandidat fra 1789 ved Navn Samuel Floris fra Sorø og Karl Erdenreich Finch, som konditionerede hos Mühlensteth, var berejst og erfaren og samme Aar eksamineret med Laudabilis. Kollegiet foretrak Finch, der i sin daværende Plads havde 120 Rdl. i aarlig Løn og derhos et meget godt Bord, som han anslog til 200 Rdl. Han forlangte som Provisor 200 Rdl. aarlig og i Kostpenge 2 Rdl. 3 ₤ om Ugen¹⁹⁰).

Som Kollegiet nu var ved at forhandle om en Instruks for Apoteksbestyreren, kom der Brev fra Holm om, at han havde antaget som Provisor sin Svend Nikolaj Schmidt, der hidtil havde tjent ham for 60 Rdl. aarlig. Skøndt det aabenbart har været Forudsætningen, at Provvisoren skulde antages af Kollegiet eller Kancelliet, bøjede man sig for Kendsgærringen, da Schmidt havde gode Vidnesbyrd fra Apoteker i København, hvor han havde serveret; i 1782 tog han Eksamen med Haud illaudabilis. Provisoratet blev anerkendt og Assessorerne Hagen, Frantz Heinrich Müller og Mühlensteth udarbejdede i Februar 1791 en meget læmpelig Instruks, der siden stadfæstedes af Kancelliet. Instruksen bestemte, at Schmidt havde at forsyne Apoteket med gode Medikamenter og Varer, Simplicia og Composita, at han skulde være ansvarlig for, at det Apoteket søgende Publikum med samme gode Medikamenter og Varer samt ellers ordentligt og forsvarligt blev betjent, at han maatte rekvirere de fornødne Varer med videre af Apotekets Ejer og paase det anskaffedes Godhed; ligeledes maatte han hos Holm hæve de til Apotekets Fornødenheder nødvendige Penge, for hvis Anvendelse han havde at aflægge Regnskab for Apotekeren. Skulde Apotekeren til behøvende Varers Anskaffelse eller Udgifters Bestridelse findes sendrægtig eller uvillig, havde Provvisoren at anmelde det for Stedets Øvrighed, som da enten kunde lægge Beslag paa Apotekets Indtægter for deraf at forsyne Provvisoren med det fornødne, eller paa anden Maade for Ejerens

Regning lade Udgifterne ske. I Instruksen stod endvidere, at Apotekeren ikke burde afskedige Provisoren uden at anmelde det til Øvrigheden, som da efter Omstændighederne vilde have at indsætte en anden.

Det blev tilsidst bestemt, at da Schmidt var fornøjet med 100 Rdl. Gage, 10 Rdl. til Nytaar og Kost med Vask og Logis, saa burde han af Apotekeren nyde saadant upaaklageligt mod at forvalte det ham anbetroede saa vel til Publici Fornøjelse som med Redelighed og Troskab imod Ejeren af Apoteket.

Finch var ikke fornøjet med denne Ordning; han truede med at ville sagsøge Kollegiet, idet han paastod sin »solenne Antagelse«, hvorimod Kollegiet oplyste, at Ingen havde givet ham Løfte om Provisorpladsen. Medlem af Kollegiet, Professor Kristian Gottlieb Kratzenstein meddelte, at Finch kunde være blevet hos Mühlensteth, hvis han ikke i de sidste fjorten Dage af December havde forsømt og negligeret alle Forretninger i Apoteket, som om han var ganske forsikret om sit Provisorat; men paa Grund af sin Efterladenhed fik han sin Afsked Nytaarsaften¹⁹¹).

Schmidt var født i Stege den 1. Juni 1747, hans Forældre var Visiterer og Toldbetjent, senere Købmand Nikolaj Schmidt og Anna Margrete Wiborg, der først havde været gift med Købmand Jens Jensen Hage; i dette Ægteskab havde hun en Datter, der blev gift med Apoteker Rasmus Smidt i Stege. Provisor Schmidt havde været Discipel i Nyborg og konditioneret i Faaborg, Stege, paa Københavns Svaneapotek, i Kongsberg og paa Kong Salomons Apotek, førend han gik op til pharmaceutisk Eksamen. Paa Apoteket i Odense endte han sørgeligt sine Dage.

I Maj 1795 beordrede Kancelliet Tiltale mod Apoteker Holm og Schmidt, fordi Arrestanten Frederik Pedersen i Odense Raadhus havde erklæret, at have købt den Gift, hvormed han intenderede Drab paa sin Hustru, paa Apoteket uden Attest; i Avgust blev de to Tiltalte frikendte¹⁹²).

To Aar efter skriver Stiftamtmand Buchwald til Kancelliet, at Schmidt nu har bestyret Apoteket mere eller mindre uordentligt, indtil han paa nogen Tid er bleven saa yderlig drikfældig, at han i den Kvalitet og i Uefterrettelighed endog overgaar Apotekeren selv. Rygtet herom foranledigede Buchwald til at gaa ind paa Apoteket, hvor han med Væmmelse forefandt saadan Skidenfærdighed og Uorden, som man kun kan vente af en Apoteker og Provisor som de derværende. Samme Dag Buchwald havde været paa Apoteket, modtog han en Skrivelse fra Byfoged Bendz med Indberetning om, at Holm havde anmeldt ikke længere at ville beholde Schmidt, hvorfor Bendz vilde anmode Collegium medicum om Ansættelsen af en anden Provisor. Amtmanden andrager Kancelliet om det

samme; han har ladet Byens Læger erklære sig over den gyselige Uorden og Konfusion, som finder Sted ved Udleveringen af Medikamenter, og siger nu: »Hvorledes Publikum her kan være til Mode med saadant et Apotek, som ingen Fidus kan have til, og hvis Medicin Ingen uden Angst og Frygt tør bruge, og om det ej er retfærdigere at betage Apoteker Holm det eksklusive i hans Privilegium, hvilket han desuden efter den strænge Ret har forbrudt, end at lade nogle Hundrede Mennesker baade i og udenfor Odense, som kan være trængende til Lægemedler, plages og ængstes for en eneste Mands enten Egensindighed, Skødesløshed eller Ondskab, deri vil jeg ikke foregribe Kancelliets Omdømme«. Han beder om hurtig Ekspedition af denne vigtige Sag¹⁸⁹).

Der blev nu igen taget fat paa Apotekerens Forhold. Kancelliet skrev den 29. April til Stiftamtmanden, at Holm inden 8 Dage skulde bestemme, om han vilde taale Indsættelsen af en ny Provisor eller ogsaa sælge Apoteket i Løbet af tre Maaneder. Holm erklærede sig den 9. Maj for Provvisoren. Medens nu Myndighederne i København forhandlede om Sagen, indtraf paa Apoteket en Begivenhed, som satte yderligere Fart paa deres Overvejelser. Buchwald indberetter den 28. Maj til Kancelliet, at Provisor Schmidt Morgenen før er fundet død og druknet i en Dam i Apotekets Have, og at der var Formodning om, at han havde ombragt sig selv. »Men i hvordan det end er tilgaaet, saa er her paa Apoteket nu ingen Provisor, og ligesom Apoteker Holm selv allerede er suspenderet og kendt uduelig til at kunne forestaa samme, saa er den i Apoteket værende Svend Martin Frederik Siewert ej heller saa paalidelig, at ham kan anbeføres at forestaa sligt.

Ved at indberette dette maatte det mig gunstigt tillades at anmode, at under disse paatrængende Omstændigheder den forventende nye Provisor uopholdelig maa vorde beskikket og beordret straks at rejse her til Byen for at forestaa Apoteket. Ligesom jeg og om muligt med næste Post udbeder det høje Kancellis Resolution, om Apoteket, indtil den nye Provisor kommer, skal tillukkes, eller om det maa være Apoteker Holm og hans Svend Siewert tilladt imidlertid at præparere og uddele Medikamenter, hvilket sidste vel vil være fornødent i Betragtning af, at der ej er flere Apoteker her i Byen«¹⁹³).

Kancelliet bestemte, at efter de indberettede Omstændigheder blev der intet andet for, end at Apoteket maatte bestyres af Holm og Svenden, indtil Provvisoren kunde komme.

Provisor Schmidt skulde om Morgenen den 27. Maj være mødt i Apoteket Kl. 7 som sædvanligt; Klokken blev et Kvarter over, og Schmidt

indfandt sig ikke, hvorfor Siewert sendte Karlen Godske op paa den Af-dødes Værelse i Sidehuset i Gaarden, hvor ingen Folk var i Nærheden; Karlen fandt Provisorens daglige Klæder hængende paa Væggen; tillige stod der i Kammeret en Flaske med noget, Siewert havde lavet Schmidt til at vaske sig med for Utøj, hvormed han var stærkt befængt over hele Kroppen. Lidt efter blev den Forsvundne fundet flydende paa Maven i en Dam i Haven, en 8—9 Alen fra Kanten; den Døde var aldeles nøgen og afklædt, af hans Klæder fandtes ingen uden et Par Tøfler, som stod paa Land; ved nærmere Besigtigelse i Øvrighedens Nærværelse fastsloges, at der ikke fandtes Spor af ydre Vold paa Legemet, men Ansigtet var blaat og ophovnet. Under det optagne Politiforhør forklarede det, at Schmidt sidst var set den foregaaende Aften Klokken lidt over 10, da Apoteket var lukket, og Personalet skulde gaa til Ro. Han var ganske ædru og ved fulde Sanser, Ingen havde mærket nogen særdeles Sindsforandring hos ham fremfor tilforn; men i Særdeleshed i den senere Tid havde han grublet og beklaget sig over, at han var en gammel Karl, der ikke kunde komme til Levebrød; nu han skulde forlade Apoteket, vidste han ingen Næringsvej, eller hvor han skulde hen. Det blev da uafgjort, om den gamle Medhjælper var gaaet ned til Dammen for at vaske sig eller for at gøre Ende paa sit Liv¹⁹³). Graven lukkede sig over ham i Stilhed den 30. Maj om Morgenen Kl. 3.

Skifteretten tog Affære samme Dag, Ulykken blev opdaget. Apoteker Holm paaviste Schmidts Kammer, hvori fandtes hans Sælskinds Kuffert og hans Gangklæder, som blev nedpakkede i Kufferten; han havde ingen Løn til Gode, men skyldte derimod Apotekeren Penge. Af Skifteprotokollens Blade genopstaar den gamle Provisor for vore Øjne i sin gamle, sribede Frakke med de grønne Manchesters Bukser, dertil Forklæde og gamle Støvler eller Tøfler. Naar han gik ud, anlagde han sin eneste, gamle, sorte Hat til en gammel, violet Kjole med Vest eller en hel Dragt af rødt Klæde, der dog ikke vurderedes til mere end to Mark; som et Løfte til Fremtiden havde han liggende et Stykke sort Ems til et Par Benklæder. Med Undertøj var Schmidt kun slet forsynet; der var i Kufferten kun en gammel Skjorte, fire Par gamle Uldstrømper og et Par gamle, sorte Silkestrømper, hvortil et Par Sølvknæspænder; saa efterlod han sig endnu 6 Bomuldsnathuer, 6 Kraver, 16 Ærmer og 5 Halsklude, hvortil kom 1 Støvekost, 1 Blaarlærredsgardin, Spejl, Ragekniv og Saks, Børster til Sko og Spænder, Strømpebaand og Pudderkitel men ingen Paryk, en Æske med noget Skramleri og en anden med nogle Papirer, Ernstingius' farmaceutiske Leksikon og et Bundt andre gamle Bøger. Alle Sagerne solgtes ved

Avktion for 20 Rdl. 4 ƒ 12 β ; efter at Byfogden havde faaet Salær for Synsforretningen, Kirurg Stützer Honorar for at syne Liget og Birgitte Marie sal. Poulsens Enke 2 Rdl. 3 ƒ for at klæde og vaske den Døde, blev der 1 Rdl. 4 ƒ 9 β tilovers til Apoteker Holm, som langt fra fik Dækning for de af ham afholdte Begravelsesudgifter end sige for sit Tilgodehavende; men der var nu en Gang ikke mere at hente hos den salig Karl¹⁹⁴).

Imedens Schmidts Tragedie udspilledes i Odense, søgte man i København at imødekomme Stiftamtmandens Ønske om hurtig Ekspedition. Den 3. Juni indstillede Collegium medicum, at Holm efter dets Mening burde fradømmes sit Privilegium. Dagen efter nævnes Ansøgerne til Provisorpladsen; Johan Adolph Friderici havde taget sin Ansøgning tilbage, men Georg Ludvig Kobbe, som havde tjent 2 Aar paa Kristianshavn, og Karl Henrik Mau ønskede fremdeles Posten; den Sidste havde været paa Frederiks Hospitals Apotek siden Paaske 1792, var eksamineret to Aar senere og fremlagde fordelagtig Attest fra Apoteker Grønlund om sin Indsigt i Handelen. Den 6. Juni blev Mau antaget, otte Dage efter sendte Kollegiet Kancelliet Forslag til Instruks, den 20. Juni reskriberedes den Amtmanden, og den 3. Juli stod den at læse i Fyns Adressecontoirs Aviser, for at Alle og Enhver kunde se, hvor galt fat det havde været med Apoteket og hvilke alvorlige Skridt, der nu var gjort til en Forbedring.

Det mærkelige, i dansk Apotekshistorie enestaaende Aktstykke lyder i Hovedsagen saaledes:

»Saasnart han (Mau) ankommer til Odense, skal han melde sig hos Provincial-Physicus Doctor Eichel, og forevise ham sin Instrux, og derpaa det allerførste mueligt, i Overværelse af Provincial-Physicus og Magistraten, eftersee og undersøge den udi Apoteket værende Forraad af Vare og Medikamenter, simplicia og composita, og deraf kassere alle de forældede og uduelige. Dog tillades herved at undtage de composita, som enten ved Rectification eller anden Behandling, efter Tingenes Natur, lade sig rette og forbedre til gode Medikamenter, ligesom og de Urter og Rødder, som allene have tabt deres udvortes Anseelse, men ikke ere mugne, eller paa nogen Maade fordærvede, maae anvendes til Extrakter og saadan Brug, hvortil de ere passende.« Man mærker her Assessorernes Bestræbelser for saa vidt muligt at skaane deres Kollega ligesom i 1790.

Instruksens anden Paragraf siger: »Naar denne Visitation er tilendebragt, skal saasnart mueligt forfattes et ordentligt Inventarium over alle i Forraad værende Vare, simplicia og composita og over alle til Apoteket og dets Brug hørende Vasa, Instrumenter etc: af samme gjøres 2 Udskriver,

verificerede med Physici Underskrift og den ene tilstilles Øvrigheden, men den anden bliver ved Apoteket.«

Videre hedder det i følgende malende Afsnit, i hvilket den af Amtmanden paatalte Skidenfærdighed og Uorden kort og knapt konstateres: »Saasart dette er skeet, skal han lade Urtekasserne i Apoteket reengøre, reparere og derefter opmale saaledes at ikke meer end een Artikel faaer Sted i hver Kasse, og at derved alle ubrugelige Signaturer blive udslettede og i deres Sted alle de nyere og brugelige Sorter igien anføres paa Skufferne i den behørige Orden. Det samme skal og skee med Glas, Bøsser etc.«

Dernæst kommer følgende Bestemmelser:

»Paa Materialkammeret, skal, saasart skee kan, indrettes et med Laas og Nøgel vel forsynet Skab, hvori skal gjemmes alle i Forordn. af 1ste April 1796 § 1 nævnte Gifte, hvilken Nøgel Provisoren allene skal have, og skal han hver Gang udlevere det Gift som forlanges, samt i øvrigt nøie iagttage bemeldte Forordnings Bydende og derfor være ansvarlig.

Ligesom han skal staae til Ansvar, saavel for Medikamenternes Forsvarlighed som Uddeelingens Nøiagtighed, saa skal han og have frie Raadighed til at indkiøbe og forsyne Apoteket med de fornødne gode Medikamenter, saavel simplicibus som compositis, efter Overlæg med Provincial-Physicus. Han skal og ene være bemyndiget til, at antage de til Apoteket fornødne Folk, og bliver der Uenighed imellem ham og Apotekeren om sammes Antal eller Løn, da skal samme bestemmes af Stiftamtmanden efter foregaaende Undersøgelse. Disse Folk skal og ene og allene staae under Provisors Befaling.«

Om Pengeforholdet træffes følgende Ordning:

»I Apoteket eller i Stuen næst ved Apoteket skal være indrettet en Vexle- og Udgivts-Kasse, hvori bestandig skal være en bestemt Sum Penge (Summen kan Physicus bestemme, efter Apotekets Fornødenheder, f. Ex. 50 Rb.) som kunde være aftalte, hver Rigsdaler i sit Papir, for ikke at sinke de Kiøbende, naar dem skal vexles. Af denne Kasse bestyres ogsaa de daglig løbende Udgivter. Til hvilken Ende Nøglen hænger paa et vist Sted, og en Udgivtsbog indrettes, hvori strax indføres enhver Udgivt, som tages af denne Kasse, og samme sluttes hver Løverdags Aften. Skulde det indtræffe, at den nedlagte Sum ikke var tilstrækkelig til Ugens Ende, da maae af Apotekets Indtægter paa nye nedlægges en lige Sum.

For alt, hvad som indkiøbes af Betydenhed, maa Provisoren forsyne sig med behørig Qvittering. Urter, Rødder etc., som daglig indkiøbes skal af Svenden i Laboratorio anføres i en dertil indrettet Bog, med deres

Vægt, og naar Ugen er til Ende, kan denne Bog confereres med Udgivtsbogen i Apoteket, hvor da lettelig vil sees, om noget er glemt at anføres.

Udi Disken eller Bordet skal være en Skuffe med 2de forskiellige Laase, hvortil Apotekeren skal have den ene og Provisoren den anden Nøgle. En Gang om Ugen skal denne Skuffe aabnes og Pengene udtages, som leveres til Apotekeren, for saa vidt Provisoren ikke har tilgode for giorte Udlæg eller i andre Henseender, Apoteket vedkommende.«

Instruksen beskæftigede sig nærmere med Vareindkøbet, idet den sagde:

»I Henseende til de Vare, som forskrives fra fremmede Steder, da indrettes dertil en Defect-Bog, hvori indskrives alle de Vare, som ere forskrevne, med deres Vægt, samt Stedet, hvorfra de ere forskrevne, paa det at der ordentlig kan vides hvad og hvormeget der er forskreven, og naar Regningen over disse Varer ankommer, da tilføies Priserne i Bogen til enhver Ting, at man derved, naar noget forlanges, da hastig kan vide Indkiøbsprisen.«

Den tiende og sidste Paragraf handlede om Provisoren selv:

»Han skal erholde i aarlig Løn To Hundrede Rigsdaler og i Kostpenge Eet Hundrede Rigsdaler, foruden frie Bolig paa Apoteket, bestaaende af to Kamre (det ene med Seng og Kakkelovn) samt fornøden Lys og Varme frit og uden Betaling, og ligesom han er beskikket af Vort danske Kancellie, saa kan han og ikke afsættes uden efter dette Kollegii Resolution efter foregaaende Forestilling fra Stiftets Øvrighed, saafremt det befindes, at han ikke opfylder sin Pligt og Publikums Forventning.«

Det er næppe rimeligt, at alle disse Bestemmelser i de to Aar, de fik Lov at virke, bragte Apotekets Anseelse paa Fode og førte Publikums Tillid tilbage. Holm døde ugift den 23. Maj 1799, og hans Efterfølger maatte endnu arbejde under Trykket af tidligere Tidens Vanrøgt.

Provisor Mau sagsøgte efter Apotekerens Død dennes Broder, Præsten i Dalby, til Betaling af hans Gage til 1. Maj 1800, endskøndt Apoteket den Gang var solgt til Blumensaadt; Mau gjorde gjældende, at han siden Salget kun havde opholdt sig paa Apoteket som den nye Apotekers Ven, idet han ikke kunde gaa ind paa Blumensaadts Tilbud om at træde i hans Tjeneste. Mau overtog senere Indretningen og Driften af Svaneapoteket i Odense.

Holms Mobilier og Effekter bortsolgtes ved Avktion i September 1799 for 2206 Rdl. 3 $\frac{1}{2}$ β ; ved Avktion 10. September s. A. blev Apoteker Blumensaadt højstbydende med 1000 Rdl. for Møllerløkken og 1380 Rdl. for Rødehus med tilhørende Løkke, disse Bud blev dog ikke antagne¹⁹⁵).

I det følgende Aar udbød Dødsboet Husene Nr. 545 og 551 i Hans

Jensens Stræde, Nr. 176 i Bangs Boder og Rytterbaraken Nr. 161 paa Sortebrødretorv til Salg underhaanden¹⁹⁶). I Januar samme Aar erindrede Pastor Holm Boets Debitorer for Medikamenter om at betale inden Udgangen af Februar, da de, som ej afgjorde Gælden til denne Tid, ej maatte fortryde paa, at de blev sagsøgte, for at Skiftebehandlingen kunde faa Ende¹⁹⁷).

NIKOLAJ NIELSEN BLUMENSAADT.

1799—1804.

Holms Arvinger lod den 6. Avgust 1799 Kl. 10 Apoteket sætte til Avktion tilligemed Gaarden, der betegnes som Nr. 17 i Overkorsgade; mod Gaden bestod den af to Forhuse, et grundmuret paa 16 Fag og et af Bindingsværk paa 2 Fag; det sidste var den vestlige Ende af Klubbens Gaard med Porten. Af Avktionsbetingelserne fremgaar, at Køberen skulde tage Provisoren og de øvrige Svende paa Apoteket i sin Tjeneste og betale dem deres Løn.

Gaarden og Apoteket blev opraaft for 11,150 Rdl.; Dr. med. Mylenforth i Kerteminde bød 12,540 Rdl. og Højesteretsadvokat Rottbøll 12,600 Rdl., hvorpaa blev givet Hammerslag; om Eftermiddagen erklærede Rottbøll, at hans Bud var gjort for Apoteker Nikolaj Nielsen Blumensaadt i Køge og Cand. pharm. Kristian Kold i København; da Arvingerne erklærede, at de ikke kunde modtage hans tidligere Bud, forhøjede han det til 15,300 Rdl. mod nogle Forandringer i Betingelserne. Dette Bud blev antaget, og Apoteket med det samme overleveret Køberne. Da Kold imidlertid ved Skrivelse af 6. December 1799 havde overdraget sit Bud til Blumensaadt, indtraadte denne som Eneejer, og Skødet udstedtes til ham 30. December 1799. Privilegium fik han 25. April 1800; det var ikke eksklusivt, men gav Ret til at handle med Speceri, Urtekram og Vin¹⁹⁸). Kold overtog derpaa Apoteket i Køge.

Blumensaadt var født i Skads, Højer Herred, Tønder Amt i Slesvig den 27. Maj 1760. Han var Søn af Sognepræst Nikolaj Nielsen og Mette Margrete Blumensaadt. 1777 kom han i Lære hos Apoteker Kasimir Martin Ingwersen i Fredericia, hvor han blev Svend 1783, som saadan tjente han endnu 1½ Aar paa samme Sted. I April 1785 rejste han til København og underkastede sig 23. Juli samme Aar Examen chemico-pharmaceuticum, der indbragte ham Karakteren Haud illaudabilis¹⁸⁶).

Den 3. Marts 1790 købte han Apoteket i Køge for 8000 Rdl. og fik Bevilling 23. April samme Aar. Tre Aar efter ægtede han Susanne Ka-

thrine Göttsche, født paa Donse Krudtværk, døbt 13. Oktober 1766, Datter af Krudtmester Kristoffer Kinch Göttsche og Johanne Kristiane Rose.

I Aarene 1800 og 1801 købte Blumensaadt Eskeløkken udenfor St. Jørgens Port og en anden Løkke i St. Jørgens lille Mark ¹⁸⁹⁾.

Af og til findes der Annoncer fra ham i Byens Blade. I Juli 1801 bekendtgør han saaledes i Adresseavisen, at der paa Apoteket modtages

8. Nikolaj Nielsen Blumensaadt.

frisk afplukkede Roser, saa vel røde som hvide; de betales med 3 Skilling Pundet og har aabenbart været bestemte for Byens og Omegnens Potpourri-krukker. I 1804 averterer han med ekstra gode Kastanjer og Valnødder fra det store Apotek i Odense.

Trods al hæderlig Flid har det været vanskeligt for Blumensaadt at faa Apoteket til at virke, som det skulde; i næsten tredive Aar var dets Anseelse stadigt blevet ringere, dets Publikum vænnet til at søge andet Steds hen. Apotekeren skriver da i Fyens Stifts Adresseavis for 20. Februar 1801 saaledes:

»Da Afsætningen ved mit her eiende Apothek er, som jeg med mine Bøger og holdte Indtægters Beregninger tilstrækkelig kan gotgiøre, langt ringere end den efter Byens, og Omegnens Størrelse og Folkemængde burde formodes, saa har jeg troet, at en eller anden mig ubekjendt Aarsag mueligen kan have bragt samme i ufortient Miskredit, og derfor saavel som, for at stoppe Munden paa nogle Skiændegiæster, for hvis lumpne Bagtalelser og Stiklerier, jeg saa lidet som nogen anden honet Mand har kundet blive forskaanet, besluttede jeg at underkaste mig sammes offentlige Visitation, jeg anmodede derfor de 3de herværende Læger, S. T. Hr. Doctor Eichel som Stift- og Land-Physicus, Hr. Regimentschirurg Jørgensen og Hr. District-Chirurgus Stützer paa anordnede Maade og uden Skaansel i Magistratens Overværelse at visitere mit Apothek og derefter at meddele mig deres Attest. Hr. Chirurgus Stützer var ved Embedsforretning hindret fra at bievaane Visitationen, hvis Udfald nedenstaaende Vidnesbyrd nærmere oplyser.«

Vidnesbyrdet afgaves i denne Form:

»Anno 1801 den 14. Februari haver jeg underskrevne visiteret Hr. Apotheker Blumensaadts Apotheque, og de derudi værende Simplicia og Composita Pharmaceutica, hvor jeg da kan give velbemelte Hr. Apotheker det Vidnesbyrd, at man har største Aarsag at være tilfreds med samme, saa vel Qualitet som Qvantitet af Medicamenter angaaende, som herved testes.

J. Eichel.«

Regimentskirurg Jørgensen kan med Sandhed bevidne ovenanførte, ligesom Borgmester Lindved med Raadmændene Trojel og Bergmann ikke mindre har fundet, at dette Apotek befindes i alle Dele vel ordnet og forsynet med gode Medikamenter.

Blumensaadt fik ikke nogen lang Virksomhed som Apoteker. Den 8. April 1804 afgik han ved Døden, hvilken sørgelige Begivenhed Enken bekjendtgjorde saaledes:

»Efter 11 Aars kierligt Ægteskab berøvede Døden mig igaar Aftes Kl. 8 min inderlig elskte Mand N. N. Blumensaadt, kongelig privilegeret Apotheker her i Byen. Han bortrykkedes i Mandens bedste Alder, nemlig: efter at have oplevet 43 Aar 4 Maaneder. Han har efterladt mig med 5 smaae Børn, hvoraf det ældste Barn ikkun er 6 Aar og den yngste ikkun 4 Uger gl.; 4 Børn af vort Ægteskab ere tilforn gangne over til Evigheden. Enhver der kiendte den Afdøde som Mand, Fader og Ven, veed ogsaa hvad jeg har tabt og vil, derom er jeg overbeviist, billige mine Taarer. Mine Smaa græde med mig ved Tabet af deres Fader og Forsørger. Min eneste Trøst i denne navnløse Sorg er Haabet til Guds Forsyn og Bevidst-

heden om, at mange Ædle deeltage i min Smerte og med mig yde den trofaste Mand, den ømmeste Fader og den oprigtigste Ven en Erindrings-
taare. Bevidstheden herom er mig nok uden enten nogen skriftlig eller
mundtlig Bevidnelse desangaaende, der desuden ikkun vilde lægge nye
Vægt til min sorrigfulde Byrde.

Da jeg har erholdt kongelig allernaadigst Bevilling paa at hensidde i
uskiftet Boe med mine 5 smaae Børn og fremdeles at fortsætte Apoteket,
saa anbefaler jeg mig paa det bedste til Enhver og forsikrer, at det stedse
skal være min eneste Bestræbelse at handle med Enhver, som hidtil er
skeet, paa den bedste og reeleste Maade. Odense den 9de April 1804.

Susanna Kathrine Blumensaadt,
født Gøttsche²⁰⁰).

Ved Samfrændeskifte af 30. Maj 1805 ansattes Gaarden med Have og
Apotek til en Værdi af 15,000 Rdl., et Hus i Hans Jensens Stræde til 500 Rdl.,
en Rytterbarak til 200 Rdl. samt Ind- og Udbo til 500 Rdl.; Boets samlede
Aktiva var saaledes 16,200 Rdl.; da Passiverne udgjorde 15,200 Rdl., blev der
til Arv kun 1000 Rdl.²⁰¹).

Blumensaadt havde to Sønner, der blev Farmaceuter. Den ældste,
Niels Gøttsche Blumensaadt, født i Køge 9. Oktober 1798, kom 1817 i Lære
hos sin Stedfader, Apoteker Jannik Andersen i Odense, var hos ham 5½
Aar som Discipel og siden 2 Aar som Medhjælper. Fra Begyndelsen af
Vinteren 1824 studerede han i København og tog farmaceutisk Eksamen
19. Avgust 1825 med Haud illaudabilis²⁰²). Han døde den 6. September
1883 i Odense efter i en lang Aarrække at have været Proprietær i Vend-
syssel.

Den anden Søn, Nikolaj Niemann Blumensaadt, blev født i Odense,
døbt 1. Maj 1804. 1821 kom han i Lære hos Martin Mecklenburg paa
Flensborg Løveapotek, var her i fire Aar og blev Kandidat 12. Maj 1826
med Laudabilis²⁰²). I 1835 købte han Gaarden Nr. 25 i Odense Nedergade,
hvor han begyndte en senere meget betydelig Fabrikation af Lys, Sæber,
Parfumer, Smørfarve o. s. v. Han døde i Odense 1871.

Af Blumensaadts Personale kendes Jens Waagensen, født i København
1780, Søn af Hørkræmmer Waagensen, der i andet Ægteskab var gift med
Madame Blumensaadts Søster Birgitte Kristine; han var allerede Discipel hos
Blumensaadt i Køge, fulgte med til Odense og var der til Maj 1800; han
blev farmaceutisk Kandidat 1802 og døde som Bataljonskirurg 1816.

Kristen Madsen, der var Medhjælper hos Holm, gik over i Blumen-
saadts Tjeneste til 1800.

Kristian Andreas Damman var Medhjælper i Odense 1801—2, fra

1804—14 var han Apoteker i Kerteminde, han døde som Postmester i samme By.

I 1801 den 1. Februar bestod Personalet af Damman, Jens Kristian Brandt, 22 Aar gammel, (han blev ikke Kandidat), samt Læredrengene Thiis Martin Reichstein, der heller ikke fik farmaceutisk Eksamen, og Sofus Kristian Seidelin, født i Odense 1787, Kandidat 1809, død 1861 i København som Dr. phil., Assessor pharmaciæ og forhenværende Inspektør paa Fajancefabriken Søholm.

Ved Blumensaadts Død havde Mikael Kristoffer Rose været Medhjælper her i næsten et Aar; han fortsatte endnu et Aar til Maj 1805, var 1806—18 Apoteker i Hobro og døde som Medhjælper i Randers 1849. Maaske har han været af Madame Blumensaadts Slægt.

JANNIK ANDERSEN.

1808—1853.

Blumensaadts svage Helbred gjorde det nødvendigt for ham at have en betroet Mand i Apoteket. Denne Stilling indtoges ved hans Død af Apotekersvenden Jannik Andersen.

Han var født den 23. Februar 1774 i Hjemsted, Skærbæk Sogn i Sønderjylland; hans Forældre var Bonden Anders Hansen og Johanne Janniksen, som paa bedste Maade sørgede for Sønnens Opdragelse og skaffede ham Skolekundskaber. Femten Aar gammel kom han i en meget stræng Lære hos Apoteker Andreas Mikael Eilschou i Ribe. Læretiden varede 6 Aar, og Andersen tjente endnu halvandet Aar som Svend hos sin Læremester. Derefter tilbragte han fire og et halvt Aar hos den bekendte Apoteker David Peter Hermann Schmidt i Sønderborg, indtil han 1803 tiltraadte Pladsen hos Blumensaadt¹⁸⁶⁾.

Efter sin Principals Død rejste han til København for at tage farmaceutisk Eksamen, som han bestod 4. Maj 1804 med Laudabilis. Han fortsatte nu sin Virksomhed i Odense og bestyrede Apoteket, ogsaa efter at han den 31. Maj 1805 var bleven gift med Blumensaadts Enke. Først 30. September 1808 udstedte Frederik den Sjette Apotekerbevilling for ham, og de to følgende Konger stadfæstede den 28. Marts 1843 og 4. November 1848.

For det gamle Apotek var det sikkert heldigt, at en ung og arbejdsdygtig Mand nu var dets Ejer. Dets Eneret til Medicinalhandelen i Odense var ophørt med Anlæggelsen af Svaneapoteket i Aaret 1800. Landets Krigsforhold og hele svækkede Tilstand i Aarhundredets første

Decennier i Forbindelse med enkelte Reformere paa Apotekervæsenets Omraade greb paa mange Maader ind i Apoteksdriften; der krævedes en fast og sikker Ledelse for at føre Apoteket igennem de strænge Tider.

I 1805 udkom en ny Farmakopé, der i mange Henseender betød et Fremskridt i Retning af Indskrænkning i Materia medica, i forbedret og navnlig mindre indviklet Fremstilling af Lægemidler. Saaledes nedsatte den Antallet af destillerede Vande, som hidtil i Følge Farmakopéen af

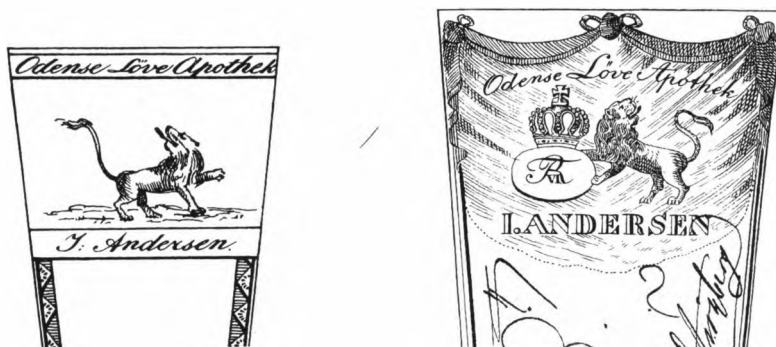
9. Apoteker Jannik Andersen.

1772 havde været officinelle fra 36 til 21; den fritog Apotekerne for at holde paa Lager Hunde-, Hare-, Gedde-, Slange- og Bjørnefedt samt afskaffede Halvdelen af de tidligere brugte Blomster, Frø og Rødder, de to Tredjedele af officinelle Urter.

Aaret efter indtraf den første officielle Takstforandring i fire og tredive Aar. Paa Kronprinsens Fødselsdag 1806 udkom en af Sundhedskollegiet udarbejdet Medicinaltakst, læmpet efter den nye Farmakopé; samtidigt bestemte en kongelig Resolution, at Sundhedskollegiet aarligt ved November Maanedes Udgang skulde bestemme hvilke Forandringer

der efter Omstændighederne burde gøres i den anordnede Takst for enkelte raa Materialier eller Simplicia saa vel i København som for andre Apotekere i begge Rigerne, og at til den Ende Provinsernes Apotekere skulde henvende sig til Kollegiet med Begæring derom, førend Udgangen af Oktober Maaned, hvorefter de saaledes af Sundhedskollegiet gjorde Forandringer skulde indsendes til Kancelliet for derefter at blive meddelte samtlige Overøvrigheder til videre Bekendtgørelse for Vedkommende. Taksten blev trykt med ti særskilte Rubriker, saa at Apotekerne lige til 1815 for hvert Aar kunde tilføje Forandringer i Priserne.

Saa længe kom den imidlertid ikke til at gælde. Den 4. Marts 1808 forbød Frederik den Sjette Udførsel af alle officinelle Lægemidler, og den

22. April s. A. fik Professorerne J. D. Herholdt og K. F. Schumacher kongelig Befaling til at sætte de i København værende Medicinalvarer i Rekvisition, som efter deres Mening udfordredes til at sikre det offentlige mod Manglen af disse nødvendige Varer; lidt senere bestemtes det at udelukke 93 Droger og Præparater af Farmakopéen. Apotekerne beholdt Frihed til at udsælge deres Forraad af dem, men de skulde ikke have nogen Forpligtelse til at anskaffe ny Forsyning; siden hen ophævedes Apotekernes Eneret til at sælge de udelukkede Varer, saa længe Omstændighederne forbød, at en billig Takst kunde sættes for dem.

Ved Plakat af 27. September 1808 avtoriseredes dernæst de to Herrer til at konstituere sig som en Medicinalprovideringsskommission, der skulde oprette almindelige Medicinalvaredepoter, fra hvilke samtlige Apoteker i Danmark havde at forsyne sig. Saadanne Depoter indrettedes nu i København og Fredericia. Det første skulde forsyne Sjælland, Lolland, Falster og omliggende Øer med 41 nærmere betegnede Lægemidler af europæisk

og oversøisk Oprindelse; det andet Depots Omraade var den Del af Landet, som laa Vest for Storebælt, og det havde kun Udsalg af 23 »indiske« Droger, idet man antog, at Jylland lettere end de øvrige Landsdele kunde komme i Besiddelse af de Varesorter, der indførtes fra Fastlandet.

Det bestaaende Udførselsforbud indskærpedes paa ny, idet samtidigt al videre privat Handel og Omsætning med de vedkommende Varer paa det alvorligste blev forbudt.

Der udkom et Tillæg til den gældende Farmakopé, i hvilket optoges nogle nye, mindre bekostelige S sammensætninger til Lettelse for de Fattige og en detaljeret Forskrift angaaende de Lægemedler, som skulde sættes i Stedet for de udelukkede.

Apotekerne førte mange Klager over Medicinalprovideringskommissionen, men opnaede sjældent noget Resultat af deres Besværinger. Særligt var Apotekerne i Fyn og Jylland misfornøjede med, at de ofte ikke kunde faa de Varer, de skulde bruge, fra Oplaget i Fredericia, saa at de nødsagedes til at skaffe sig dem andet Steds fra til Priser, der var højere end dem, Medicinaltaksten tillod dem at tage i Udsalg; saaledes havde Apoteker Mau paa Svaneapoteket i Odense 1809 maattet købe Svovl af en Købmand til 60 β Pundet foruden Transportomkostninger; efter Taksten maatte han kun tage 2 ƒ Pundet i Udsalg; Svovl var paa denne Tid beslaglagt af Arsenalet til Krudtfabrikation, og al privat Handel med dette Stof var forbudt.

Provideringskommissionen formaaede ikke at holde Priserne paa Medicinalvarer nede. Den udsendte Lister over sine Udsalgspriser i 1810, 1811, 1812 og 1813. Af disse Lister fremgaar det, hvorledes Priserne paa de allerfleste af de Varer, Kommissionen handlede med, gik i Vejret. Moskus og Asfaltsolje gik ubetydeligt ned, Arsenik holdt sig uforandret, en svag

Stigning, der ikke naaede en Fordobling fandt Sted for Aloe, raffineret Kamfer, spanske Fluor og Sabadillefrø; Prisen for alle de øvrige Stoffer øgedes, for Lakritsrod endog til det fireogtyvedobbelte.

Prisen paa Sennesblade, Myrra, Kviksølv, Ricinusolje, Brækrod og Senegarod fordobledes, paa Raakamfer, Bævergejl, Manna, raa Salpeter og Soda tredobledes den. Til fire Gange den oprindelige Pris steg Opium og Kinarod, til fem Gange engelsk Salt og Lakrits, til seks Gange Dyvelsdræk og Kongekinabark; Kopaivabalsam og Rabarberrod gik til syv Gange, peruviansk Balsam og Svovl til otte Gange og Kaskarillebark samt rensed Salpeter til den nidobbelte Pris. De højeste Priser naaedes gennemgaaende i 1812 og 13.

Medicinaltaksten holdt ikke Skridt med de overordentlige Forhold i disse Aar. For 1809, 10 og 11 var der udkommet Tillæg til Taksten med nye Priser, men det for 1812 blev ikke færdigt i rette Tid. Københavns Apotekere indsendte derfor den næstsidste Dag i 1811 en Meddelelse til Kollegiet om, at de havde forfattet en Takst, som de agtede at følge fra Nytaar; Følgen heraf blev et Sagsanlæg; den 12. August 1812 idømtes Stadens Apotekere Bøder fra 100 til 500 Rdl. for Overtrædelse af Medicinaltaksten.

Forholdene i Provinserne var naturligvis ogsaa trykkede af de usædvanlige Omstændigheder; Apotekerne i Odense maatte lide deres Del. I November 1810 tilstillede Stiftsfysikus Boe Bojesen det kongelige Sundhedskollegium en ham fra Apotekerne Jannik Andersen og Frederik Teodor Krüger i Odense tilsendt Skrivelse om Tilladelse til at forhøje Priserne paa deres Varer i Forhold til Kursens Stigen beregnet efter de dem ved den kongelige Takst tilstaaede Procent; Bojesen mente ikke at kunne indlade sig paa nogen Besvarelse.

Skrivelsen lød saaledes:

Høvcædle og Velbyrdige

Hr. Stifts-Physikus Doctor Medicinæ Boyfen i Odense.

Formedelst de daglige tiltagende høve Priiser, ey allene paa Medicinal Værenes Indkjøb, ifølge Pengenes sætte Værdj paa hvis Ringhed ingen Grændfer vides, men ogsaa paa de Artikler til Livets første Nødvendigheder, seer vi os nødsaget, at fremkomme med forestilling til Deres Velbyrdighed, om forhøjelse udj Medicinal Taxten, saafremdt vi ellers som ærlige Mænd skal kunde bestaae, leve med en familie og desforuden i vore Dage bespiise 5 à 6 Mand Soldater, betale de nye Statters Paalæg og de ælderes Forhøvelser. Disse Grunde vil være Doctoren nok for at tilstaae os, at vores daglige Udgifter, siden Aaret 1806 fuldkommen har formeret sig til over det 3 à 4 doppelte. følgerig burde vores Indtægter stige i samme forhold, eller ogsaa fordeelen paa samme Indtægter, ifald forholdet skulde være rigtig. Men at ingen af Deelen er Tilfældet vil De som Stiftets Læge kunde vide. De Syges Antal, Byens og Egnens Omfang er stedse den samme, og at fordeelen paa Medicament Udsalg har forringet sig isteden for at forbedere sig, dette skulde vi med Preis-Couranterne i Sammenligning med Medicinal Taxten kunde gotgiøre.

Ihvorel den sidste Medicinal Taxt for dette Aar, ey var beregnet efter de Regler, at vi kunde have den tilbørlige fordeel, thi de 140 p: C: som derved er os tilstaaet er tillagt Indkjøbs Priiserne udj 1806, med Tillæg af hvad Tingene kostede mere udj October 1809, men uden nogen Avance paa dette Tillæg, eller den forhøvede Preis, hvoraf det kommer, at vi efter denne Taxt og beregnings Maade paa mange Artikler ikuns havde 12 à 20 p: C:; uagtet dette, vare vi dog i Begyndelsen derved uden Tab, men nu derimod, da vores Penge har forringet sig siden denne Taxtens Sættelse fra 34 β h: s: h: c: til 20 β h: s: h: c: og hvem staar os inde for de jo endnu bliver flettere? saa burde vi i det Mindste have 34 β isteden for 20 β.

Vi tør ogsaa tro, Doctoren vil billige med os, at efter som det var Kongens og Kollegiets Villie, vi maatte have bemeldte fordeel da Taxten blev sat, bør vi ogsaa have den nu, thi havde Collegiet troet Coursen ey skulde mere Standhaftighed, havde den vist icke heller givet os en standhaftig Taxt, thi som Coursen stiger og falder, maae ogsaa vores Taxt stige og falde, for at den sætter Preis paa alting kan icke nægtes. At vores Gevinst og Tab dependerer af Pengenes Værdi, ligesaavel som en Købmands, kan heller icke nægtes. Vel er den Kongelige Medicinal Proviserings Commission forsynet med adskillige Artikler, men deels ære de meget dyre, deels haves ey Forraad og deels gives derimellem ubrugbare Ting, f. Ex: Oleum ricini, Bals: Copaivæ og Fol. Sennæ, som Deres Velbyrdighed Selv har lagt Dadel paa, ja Ol. ricini ey uden Grund rent Casseret. Som det nu stedse har været

Doctorens alvorlige Villie, i overensstemmelse med vores, at vi skulde anstaffe os de bedste raace Material Vare, hvor de ind vare at bekomme og til hvilken somhældst Priis, for deraf at tilberede gode sammenfattede Medicamenter, hvilke De ey allene ved de aarlige Visitationer, men til enhver Tid har lagt for Dagen. At vi ogsaa har efterkommet denne vores Pligt, det Vidnesbyrd troer vi at have fortiendt, thi derfor overtydes vi af egen Samvittighed. Som Deres Velbyrdighed altsaa paa den eene Maade lade Retfærdigheden tale for dem, haaber vi icke mindre det vil finde Sted paa den Anden, i henseende, at være vores Talsmand paa behørig Sted, og sørge for os, ja tillade os, at tage den fordeel paa Medicamenterne hoormed vi kan være tiendt og nogenlunde sikere os for total Undergang. At vi desuagtet har lidt, og daglig lider stor Tab, det er indlysende. Alle Norske Producter maa vi tage fra Hamburg: f. Ex: Eich: Islandic: rad. gentianæ, Medicin Glas, Retorter og Kolber. En maadelig Kasse Glas koster allene udi Transport og Told 150 Rdl. som tabes rentud paa denne Artifel, da Indkøbet allene er istand til at overflige Udsalgsprisen. Doctoren vil tilstaae os Ubilligheden udi, at nogen Mand skal arbejde for Intet, ind meere med Tab, men endnu urigtigere er det at presse en Apoteker dertil, som desforuden beholder Midler nok ihænde til at holde sig Skadesløs ifald han ey er ligesaa ærlig og samvittighedsfuld som duelig Mand. Hvor let for ham at tage 7 gran Moschus isteden for 8te, en ringere, eller mindre Quantitet China til et Decoct isteden for den foreskrevne o. s. v. i mange Tilfælde flere og hvem er den dødelige som formaaer at skienne igiennem det tykke forhæng hans Handlinger stiules med? Hans første, vigtigste og urockeligste hoved formaal, maa derfor være denne, at opfylde sine Pligter paa det aller Nøyagtigste, thi neppe er nogen Mands af større Digtighed. For Doctoren behøve vi ey at detaillere denne Sættings Digtighed nøyere, vil icluns derfor ogsaa blodt have sagt dermed, at, naar Apotekeren ved med sig Selv punktuelt, at efterkomme disse Pligter, da kan han ogsaa uden tilbagehold, trygt troe sig berettiget til at erholde den fordeel paa sine Vare hvormed han kan være tiendt og leve med en familie. Icke at tvivle paa Deres Velbyrdighed jo er af samme Mening, haaber vi De foreener Deres Ønske med vores paa behørig Sted, og søge at løse det upassende Vaand som nu i 3 à 4 Aar er lagt paa Apotekernes Formue, samt tillader os indtil videre en Ufvigelse fra sidste Medicinal Tægt i det forhold som Bankofsædlerne siden dens Sættelse har forringet sig.

Med sand Høyagtelse har vi den Ære at tegne os Deres Høyædle og Velbyrdigheds
 Ærbødigste

Odense d. 17. Oct. 1810.

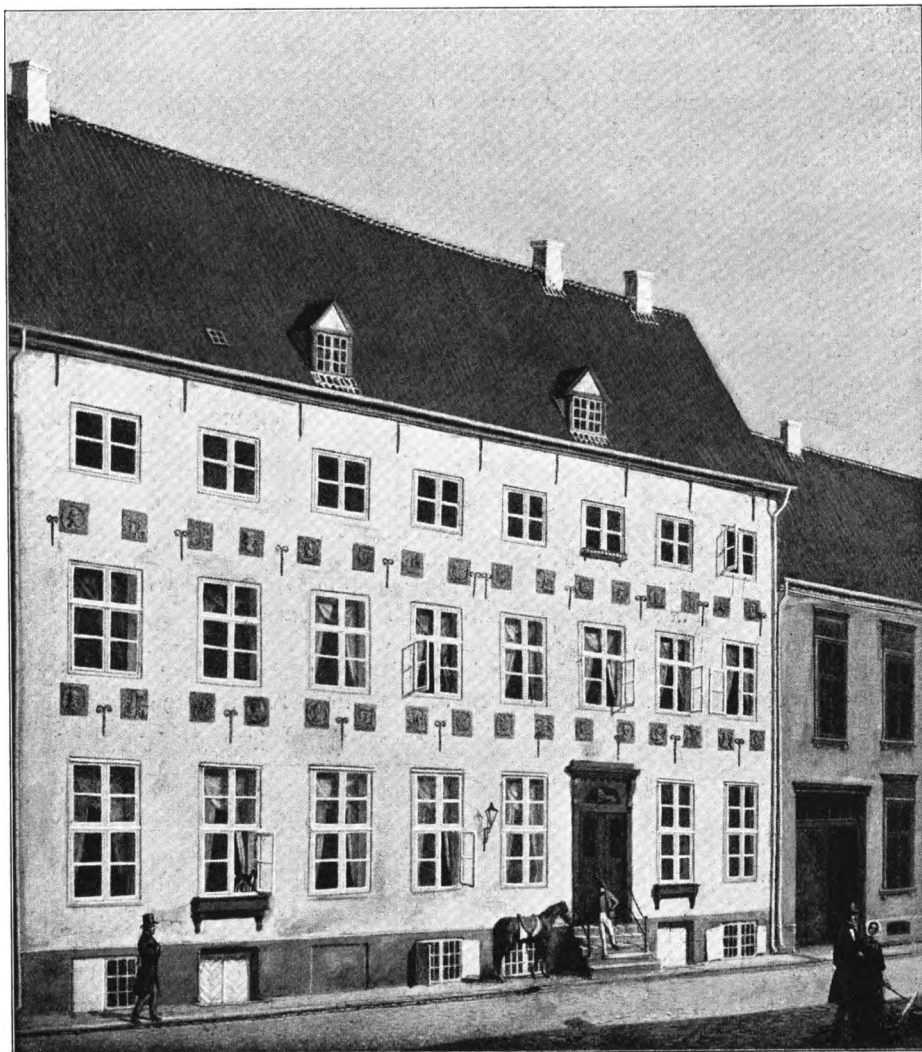
J. Andersen. Fr. Th. Krüger.

Kollegiet bad Bojesen om behageligst at tilmelde Apotekerne, at en ny og forhøjet Medicinaltakst snart vilde udkomme; det underrettede ham tillige om, at Apotekerne i Kjøbenhavn havde faaet af de selv samme Varer, som Andersen og Krüger havde klaget over, og at de ved de nyligt afholdte Apoteksvisitationer var befundne gode; Provideringskommissionen havde yderligere erklæret, at den kun havde en Sort af de nævnte Varer til Salg²⁰³). Dermed henlagdes Apotekernes Skrivelse. To Aar efter blev der imidlertid beordret Sagsanlæg mod Andersen og Krüger for Overtrædelse af Medicinaltaksten; det synes dog ikke at være blevet til Virkelighed.

Noget profiterede Andersen dog ogsaa af Krigens Tid, idet han var medinteresseret i Odensekaperen Den Snilde²⁰⁴).

Ved Skøde af 11. Juni 1814 erhvervede han en Løkke paa Ejby Mark, som endnu tilhører Apotekets Ejer.

Allerede fra 1799 blev der brændt Brændevin paa Apoteket, men i 1822 anlagde Brændevinsbrænder Niels Simonsen paa sine Lavsrødres Vegne en Politiretssag mod Andersen, hvis Brændevinssalg de vilde have

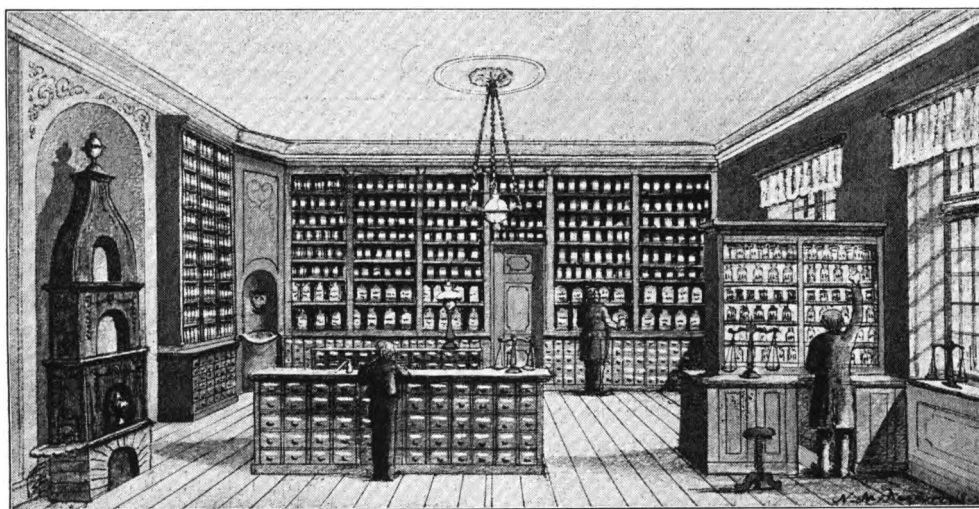
10. Løveapoteket 1853.

forbudt. Apotekeren søgte da om Bevilling til fremdeles at drive det i hans Gaard værende Brændevinsværk, som han i 1812 havde købt fra Gaarden Nr. 291 paa Vestergade. Sagen gik til Kancelliet, der i December erklærede, at der ikke kunde have noget imod, at han erhvervede Borger- skab som Brændevinsbrænder dog under Vilkaar, at han fastnittede Dækslet

til Kedlen og opførte en Mur omkring denne til Dækslets øverste Rand, og endelig at han ikke drev nogen anden borgerlig Næring end den, der ved Forordningen af 1. Februar 1797 var Brændevinsbrænderne tilladt samt hverken holdt Værtshus eller Skænkestue. En saadan holdtes for Resten af Forskellige i Kælderen under Apoteket. Den 8. Januar 1823 løste Andersen sit Borgerskab og betalte det med 15 Rigsdaler Sedler.

Huset Nr. 552 Ltr. C. i Hans Jensens Stræde købte Andersen af Dragon Poul Poulsen i 1828 (Skøde 4. September) for 200 Rdl.

Af den gamle Klubgaard ejede Andersen Porten og de Fag Hus, der

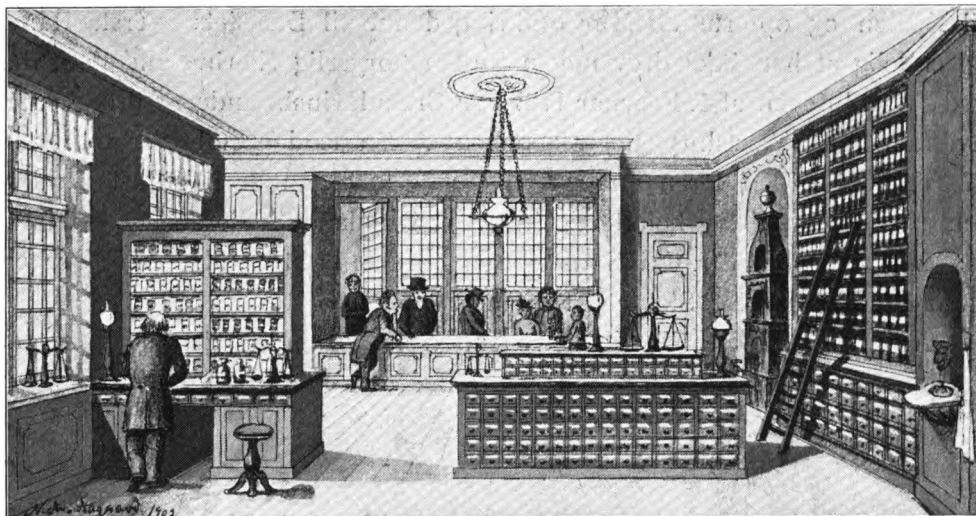

11. Løveapotekets Officin 1853.

var over den; men da Klubben i 1840 vilde bygge sig et nyt Hus, ønskede den at erhverve sig disse Lokalteter, af hvilke Andersen hidtil havde oppebaaret en aarlig Leje af 8 Rdl.; Apotekeren solgte da sin Part af Gaarden for 200 Rdl. og Ret til at benytte Portindkørselen.

Apoteker Andersen gav den 18. Februar 1811 sit Apotek Navnet Løveapoteket, en Uge efter at Hospitalsapoteket havde antaget Svanen som sit Mærke. Fra 1822 var han en Tid lang Overformynder og deltog 1831 i Stiftelsen af Fyns Stifts Sparekasse, hvis Direktør han var til sin Død. Den 14. September 1832 udnævntes han til Kancelliraad.

I Efteraaret 1852 solgte han Apoteket til cand. pharm. Ernst Gustav Lotze for 74,500 Rdl., men han forbeholdt sig Ret til at benytte sit Borgerbrev som Brændevinsbrænder ved sin Gaard Nr. 201 paa Vestergade. Til 1. Maj 1853 fratraadte han Apoteket, og Aaret efter den 12. Maj afgik han

12. Løveapotekets Officin 1853.

ved Døden i en Alder af 80 Aar. Han havde da været Enkemand i næsten ni Aar, idet hans Hustru var død den 18. September 1845. De begravedes paa Kirkegaarden ved St. Knuds Kirke.

En af Andersens Disciple har givet en Skildring af Livet paa Apoteket i Slutningen af Fyrrerne. Han fortæller om sin strænge Opdragelse og sin Læremesters lille, ranke Skikkelse med de skarpe Ansigtstræk, den faste Gang og de af Ar gennemfurede Hænder. Den gamle Kancelliraad var da en rig Mand, meget praktisk anlagt og stadig i Besiddelse af den Arbejdslyst, hvormed han havde styret Apoteket gennem meget vanskelige Tider ²⁰⁵).

Digteren Hans Kristian Andersens Moder samlede Urter til Apoteket; Sønnen fulgte med, naar hun afleverede sin Høst, legede med Apotekerens Børn i Borgestuen, hvor han fortalte Historier og fremstillede Scener af sine Drengears Komedier. Apotekeren varetog i 1827 Andersens Interesser i hans Bedstefaders Dødsbo ²⁰⁶).

ERNST GUSTAV LOTZE.

1853 –1893.

Fyrretyve Aar i frugtbart Arbejde, der udvikler sig harmonisk paa Grundlag af det Fag, der oprindeligt drog Gustav Lotze til Odense. Den unge farmaceutiske Kandidat, som havde fortsat sin Uddannelse længe efter Eksamenen, og som havde lært af fremmede Landes Forhold, satte sig først grundigt ind i de Krav, hans Apotek stillede til ham; han ryddede op i alt det gamle, han ikke kunde bruge, og han fornyede Aar efter Aar det, han havde under Hænder. Tiden gik; den fyldtes ikke længere af den stadigt voksende Forretning, han skabte; mere og mere kom han ind i det offentlige Liv, hans By og hans Fag førte. Han satte sit Præg paa alt, hvad han fik med at gøre, stærk som han var ved sin Arbejdsævne, sin frodige Rigdom paa Ideer, sin altid vaagne Iver efter at underlægge sig nyt Omraade. Han gjorde intet halvt; hvad han satte sig for, blev gennemført til den yderste Enkelthed; han forstod at holde alle sine Gøremaal ude fra hverandre og at give dem netop saa megen Tid, de behøvede; gennem de talrige Pakker skrevne Aktstykker, han har efterladt sig, en omhyggeligt ordnet Samling af Dokumenter for hvert Stykke Arbejde, offentligt eller privat, han har gjort, kan den, der aldrig har talt med ham og ikke har kunnet følge hans Gærning, mens den blev til, Skridt for Skridt følge Udviklingen af hver af de Sager, der fyldte hans Liv, lige fra de første Overvejelser og Beregninger til det fuldt færdige Resultat.

Hjemme hos sig selv byggede og udvidede han bestandigt for at skaffe mere Plads og bedre Betingelser for det daglige Arbejde; hans By voksede

sig stor omkring ham, og han havde ogsaa dens stigende Krav for Øje, naar han gjorde dens Gærning. Men ved Siden af alle de praktiske Hensyn, han altid tog og maatte tage, gik en Stræben efter Lys og Skønhed, som gav al hans Færd Glans og Farve. Naar de, der stod ham nær, vil drage hans Minde frem, knytter de det til Tanken om Sommerens rige Frodighed; da hører de endnu hans Stemmes Klang og ser hans Øjes Lys.

13. Christiane Lotze f. Boeck.

Lotzes Fader var Farmaceut, Ernst Gerhard Lotze hed han, og han fødtes i Hamborg 1768.

Sin Disciplin udstod han hos Friederich Mecklenburg paa Løveapoteket i Flensborg, der fra 1717—64 havde været ejet af den ældre Peter von Westens Brodersøn Edvard v. Westen, som døde her 12. Februar 1774. E. G. Lotze var senere i en Aarrække Laborant paa Hofapoteket i København. Herfra søgte han i 1798 om Privilegium som Materialist i København, men fik Afslag, fordi Collegium medicum mente, at Privilegiet vilde berøve Stadens Apotekere den Fordel, nogle af dem havde af Material-

handel med Rigernes Apotekere, hvilken Handel formentlig var sikrere i deres Hænder end i Andres, ligesom den gjorde det aldeles unødvendigt at have særskilte Materialister etablerede²⁰⁷). Imidlertid løste han tre Aar senere, den 2. December, Borgerbrev som Kommissionær og aabnede en Drogehandel i St. Kannikestræde Nr. 45, nu Nr. 10 ved Siden af Borchs Kollegium; den 2. Marts 1808 forandrede han sit Borgerskab til en Materia-

14. Gustav Lotze.

lists²⁰⁸). Hans Forretning her havde god Fremgang; en endnu bevaret Priis-Courant over Material- og Droguerie-Varer fra 1804 omfatter henved halvfjerde Hundrede Varesorter; han noterede f. Eks. Bals. Copaivæ til 10 ₰ Pundet, Bals. Peruv. til 27 ₰ og Carmin til 27 ₰ Unzen, Coralla alba til 11 ₰, Cort. Chinae Regiæ til 4 Rdl., Lac Sulphuris til 15 ₰, Opium Thebaicum til 5½ Rdl., Rad. Rhabarbari til 14 ₰ 8 β, Rad. Sarsaparillæ til 19 ₰ Pundet, Sal. acetosellæ til 2 ₰ 8 β Unzen. Han købte Gaarden i Kannikestræde og indrettede i Kælderen et Kamferrenseri, der dreves med nogle og tyve Kapeller. Under Bombardementet 1807 led Ejendommen en Del

Skade, Lotze og hans Hustru var paa Færde med Slukningsredskaber, naar Bomberne faldt, og frelste saaledes Huset fra fuldstændig Ødelægelse. Et Par Uger efter fik han foretaget en Vurdering af Skaden for at kunne søge om Erstatning, da han i Mangel af en saadan »for Fremtiden vilde blive en i Grunden ruineret Mand«. Af Taksationsforretningen frem-

15. Løveapoteket efter Ombygningen 1853.

gaar, at i Forhusets Kælder blev en Bjælke og tre Skillerum rent sønderlagne; paa første Sal havde to Bomber ødelagt Loftet, otte Vinduesrammer, Gulvet og Vægtrækket samt splintret en Mængde Ruder, Tagene baade paa Forhus, Side- og Baghus var ganske ødelagte, Bjælker, Løfter og Gulve i Baghuset tog megen Skade. De to vurderende Haandværksmestre anslog, at der til en Istandsættelse vilde medgaa 352 Rdl. dansk Kurant²⁰⁹). Lotzes Nabogaard, Borchs Kollegium, lykkedes det Englænderne at faa skudt i Brand; Kollegiet blev først genopført i 1824; indtil dette skete, var Lotze Lejer af dets Have.

I 1833 afstod Lotze Forretningen til Th. Lose og Schlick, der tretten Aar senere flyttede til Kronprinsessegade; selv tog han Bolig i Ejendommen Nr. 193 (nu Nr. 15) paa Hjørnet af Teglgårdsstræde og Nørrevoldgade, som han købte, og her døde han 29. Oktober 1849.

Lotze var først gift med Karoline Henriette Rosalie Kleinstüber, hvis Fader var Hofmekaniker i Gotha; hun døde 21. Februar 1821. Tre Aar

16. Løveapotekets Officin (1903).

efter, den 15. April, ægtede Lotze sin afdøde Hustrus Søster Charlotte Kristine, født i Gotha 15. Marts 1787; hun var Enke i fire og tyve Aar, tilbragte en lang Aarrække hos sin Søn paa Løveapoteket i Odense og døde her den 23. April 1873.

I det gamle Hus i Kannikestræde fødtes Ernst Gustav Lotze den 14. December 1825. Fem Aar gammel kom han i Skole hos en Enkefru Dietrich i Landemærket Nr. 178 og 179 (nuværende Nr. 9) lige overfor Trinitatis Kirke. I to Aar erhvervede han sig sine første Kundskaber her, hvor en halv Snes Dreng og Piger udgjorde hele Børneantallet. Derefter blev Lotze sat i Borgerdydskolen.

I det Udkast til en Selvbiografi, han har efterladt sig, bruger han meget stærke Ord om dens Bestyrer, den bekendte Professor Mikael Nielsen. Han siger: »Jeg begyndte straks paa Latin, og da jeg var kommen op i fjerde Klasse, overtog Nielsen selv dette Fag, i hvilket vi havde et aldeles overvejende Antal Timer. Nielsens hensynsløse, næsten tyranniske

17. Løveapoteket efter Ombygningen 1871.

Maade at behandle Drengene paa kulminerede i hans Behandling af mit Hold, og da jeg var livlig og oplagt til Spillopper, gik det oftest ud over mig; jeg fik ofte Bank og mange NB. for Uopmærksomhed, i hvilken det jo var en let Sag at gribe En, naar der netop skulde lægges an derpaa; da hvert NB. var $= \div 6$, gik det forholdsvis daarligt. Latin lærte jeg alligevel en hel Del af, men da mine Forældre ikke var fornøjede med, som det gik, blev jeg taget ud af Skolen og sat i Borgerdydskolen paa

Kristianshavn.« Her blev Lotze straks Duks til Trods for Nielsens Udtalelse om, at han aldrig blev til noget.

Efter at være bleven konfirmeret — til sin store Sorg paa Tysk i Petri Kirke — blev Lotze i Avgust Discipel paa Vajsenhusapoteket hos Johan Daniel Herholdt Groth; fem Aar efter tog han Medhjælpereksamen, blev endnu et halvt Aar paa samme Apotek og læste derpaa til Kandidat-

18. Løveapotekets lille Laboratorium.

eksamen, som han bestod i 1847 med Laudabilis. Under Studietiden havde han af og til vikarieret paa Kong Salomons Apotek. I de første fire Aar efter Eksamenen var han Amanuensis ved den polytekniske Læreanstalts Laboratorium, der den Gang var fælles for Læreanstaltens og Universitetets Studerende, først hos Professor Zeise, derpaa hos Professor E. A. Scharling, der begge var Farmaceuter. Samtidigt manudcerede han Farmaceuter og Polyteknikere og deltog flittigt i den 1844 stiftede farmaceutiske Forenings Liv. Han meldte sig ind i den straks efter aflagt Eksamen (14. November 1847) og stillede med det samme sine Ævner til

Foreningens Raadighed. Til det første Julegilde i Foreningen, den 7. Januar 1848, mødte han med to Viser; i den ene af dem siger Lotze, der senere skulde lede saa mange Sammenslutninger af forskellig Art:

Enighed du gjør stærk!
Stort eller lidet Værk,
Intet kan uden dig lykkes.
Hersker du mellem os,
Da kan vi hyde Trods,
Naar vi af Andre mon trykkes.

Til Juletræet det følgende Aar (den 3. Januar) skriver Lotze atter en Sang, hvori han minder Vennerne om, at det er Tid, at Morter og Pistil skal hvile; derefter kommer det for Foreningens Aand betegnende Vers:

Hvad enten Fattig, nu eller Rig,
Hvad enten Herre eller Tjener,
Den ene er jo den Anden liig,
Vi ingen Rangforordning kjender;
Her Skinnet intet Udslag gjøre tør;
Kun Ære den, som Ære hør og bør.
∴ Som Lov skal staae:
»Store eller Smaa,
Her **Frie, Lige, Brødre** være«. ∴

I Farmaceutisk Forening mødtes baade Apotekere og Medhjælpere. Visens sidste Vers har Hentydning til de den Gang raadende patriotiske Stemninger og viser Forfatterens politiske Sindelag, han opfordrer til at tømme en Skaal

»For Danmark indtil Eid'rens Vande«.

Det var dog ikke blot ved festlige Lejligheder, at Lotze var virksom, han tog ogsaa sin Del af Foreningens alvorlige Opgaver. I 1848 holdt han tre Foredrag. Det første handlede om Kloroformens Fremstilling i store og smaa Partier, dens Egenskaber o. s. v.; Foreningens Protokol meddeler, at Lotze overlod Selskabet en lille Portion Kloroform som Ejendom, ligesom han ogsaa skænkede det Manuskriptet til Foredraget, der ikke er blevet offentliggjort. Kloroform var den Gang ny som Lægemedel, i 1847 anvendtes den første Gang som Anæstetikum, den blev optaget i den danske Farmakopé 1850 og kostede den Gang 45 β for 20 Gram, Prisen paa den

samme Mængde er for Tiden 16 Øre. Kloroform spiller nu en fremragende Rolle blandt Firmaet Gustav Lotzes Præparater.

Lotzes andet Foredrag drejede sig om Kulstofkloriderne, var altsaa en Fortsættelse af det første; det tredje behandlede Karlsbadsalt, ledsagedes af Analyser og indeholdt Bemærkninger mod en af den senere Apoteker i Terndrup, cand. pharm. Monrad Matzen, forfattet Afhandling om samme Æmne.

I 1849 bestred Lotze to af de i Foreningen afholdte tre Foredrag. Han talte om de overhedede Vanddampes Anvendelse til Fedtstoffernes Dekomposition og om Ravsyrens Fremstilling af æblesur Kalk samt om Dannelsen af vandfri Salpetersyre ved Indvirkning af tør Klorluft paa tørt salpetersurt Sølville.

Det følgende Aar berettede Lotze om de overhedede Vanddampes overordentlig vigtige Anvendelse i mange tekniske Arbejder, om de elektromagnetiske Telegrafer og om branket Enebærølje. I 1851 talte han i fire Møder om Aëronavtikens Historie fra Oldtiden til den nyeste Tid, han foreviste samtidigt Tegning af Pelinis Flyvemaskine og Generalkort over de vigtigste Arter Luftballoner; dernæst om Tændmassen til Friktionsfyrtikker og deslige pyrotekniske Fabrikata i Almindelighed; Aaret efter indledede han en Diskussion om den farmakognostiske Afdeling i Canstatts Pharmaceutischer Jahresbericht for 1850.

Disse Foredrag viser, hvorledes Lotze søgte at udvide sine farmaceutiske Kundskaber og hans Bestræbelser for paa Grundlag af dem at erhverve sig Indsigt i tekniske Forhold. Han fik senere rig Lejlighed til i det store og praktiske at fortsætte sin Ungdoms Arbejder.

Lotzes Arbejde for den farmaceutiske Forening indskrænkede sig imidlertid ikke til det nu fortalte. I 1818, 49 og 51 var han Medlem af dens Bestyrelse, i 1818 sad han sammen med Grosserer, cand. pharm. Th. Lose og den senere Ejer af Aabenraa Løveapotek, cand. pharm. Peter Kristian Stisgaard (død i Odense 24. August 1893) i et Udvalg, der skulde revidere Foreningens Love. Aaret efter ordnede han en Prøvesamling paa 200 Droger, som var skænket Foreningen af Dr. phil., cand. pharm. Kristian Marinus Paulsen. 1850 foreslog Lotze, at Foreningen skulde lade afholde botaniske Udflugter for Apoteksdisciple; saadanne kom ogsaa i Stand i de følgende Aar, til at begynde med under Ledelse af Botanikeren, den senere Grundlægger af Albanibryggeriet i Odense Th. Schiøtz; han fik ligeledes vedtaget at der skulde offentliggøres Beretninger om Foreningens Virksomhed, hvilket dog ikke skete før nogle Aar senere.

Ved sin Afrejse fra København i Foraaret 1853 synes Lotze at have udmeldt sig af Foreningen²¹⁰).

Ogsaa for det farmaceutiske Understøttelsesselskab gjorde han sig nyttig. I 1852 var han Medlem af en Komité, der udarbejdede væsentlige Ændringer i Selskabets Love, som senere vedtoges; fra 1. Januar 1854 og til sin Død var han dets Provinskasserer for Fyn.

I Begyndelsen af 1852 foretog Lotze en Rejse til England, Frankrig og Tyskland, privatiserede dernæst et halvt Aars Tid og købte om Efteraaret Løveapoteket i Odense for 74,500 Rdl.

19. Overgade Nr. 4, 6, 8 og 10 for 1871.

I Følge Købekontrakten af 6. Oktober solgte Andersen Bygningerne (assurerede for 14,000 Rdl.), Apoteket, alle Farmakopéer samt Haandbøger, alle Kompositioner, Apotekspersonalets Senge med Sengklæder, Brænderiet med samtlige Kedler og Kar, den paa Overtagelsesdagen i Gang værende Brænding samt Mælkerinventariet og de i Haven værende Lysthuse, Træer o. s. v., et Hus i Hans Jensens Stræde, den sydlige Del paa ca. 10½ Td. Land af Andersens Løkke udenfor Frederiks Bro ved Nyborgvejen, to Fag Hus for Enden af Klubbens Gaard. Køberen fik endvidere alle de til Kolonialhandelen hørende Varer og andre Genstande samt tolv Køer og en Arbejdsvogn.

I Vinteren 1852—53 gjorde Lotze Tjeneste paa Kong Salomons Apotek i København, og 1. Maj 1853 overtog han sit Apotek, hans Bevilling er dateret 11. Juni s. A.

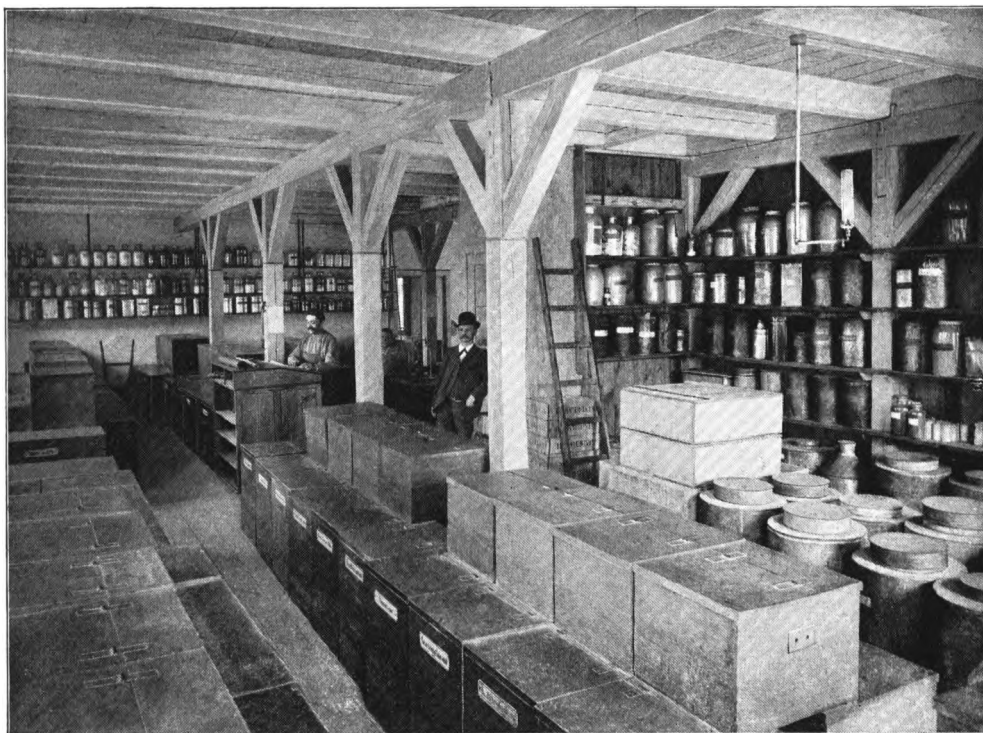

20. Overgade Nr. 4, 6 og 8. 1903.

Samme Dag han underskrev Købekontrakten indrettede Lotze sin første Kassebog for Løveapoteket; i Vinterens Løb noterer han her forskellige Erhvervelser til sin fremtidige Ejendom, saaledes en Ammoniaketort til 10 Rdl. 4 ₤, Apotekets Ur til 30 Rdl.; den første Maj 1853 tager han dens Indtægtsside i Brug, idet han indfører sin første Dagskasse med 42 Rdl. 2 ₤ 1 β. Straks efter tog han fat paa de store Ombygninger, som beskæf-

tigede ham til hans sidste Aar og blandt andet medførte, at Apotekets Façade tre Gange skiftede Udseende.

Paa det gamle Apotek kom man ad en høj Trappe op i en Gang, der gik paa tværs gennem Huset; til højre i den var en Række høje Vinduer med smaa Ruder, de to Vinduer sad i Døre, gennem hvilke man kom ind i den meget lidt rummelige Skranke, hvorfra der var Udsigt til Apo-

21. Rum i den store Lagerbygning.

tekslokalet med dobbelt Receptur ved Pillen mellem de to Fag Vinduer til Gaden, Arbejdsbordet med Skuffer paa Gulvet, den tre Etagers Kakkellovn, Reoler med Træbøsser og Flasker og Vaskekummen med Løvehovedet. Her foregik Medicinalhandelen og Udsalget af den ikke ringe Mængde Brændevin, som Apotekets Brænderi tilvirkede; Brænderiet, der omsatte for omtrent 300 Rdl. om Maaneden, nedlagde Lotze efter et Aars Forløb, men allerede i den første Sommer forandredes Apoteklokalet, saaledes at Skranken kom til at gaa parallel med Gaden, Indgangen flyttedes et Fag mod Øst og førtes lige op til Apoteket, en Receptur anbragtes ved

hvert af Vinduerne, der gjordes større; Apotekets løse og faste Inventar fornyedes helt igennem; blandt Lotzes første Udgifter var 50 Rdl. til Møbler til Vagtkamret, som tidligere var under Hovedtrappen; det gamle Møblement var ved Overdragelsen vurderet til 10 Rd. Kælderlokalerne gibsedes, de gamle Nedgange til dem fra Gaden afskaffedes, og nye Vinduer indsattes, Laboratoriet indrettedes med Dampkedel, nye Kogeapparater o. s. v. Ved

22. Løveapotekets Gaardsplads mod Nord.

den første Visitats i Lotzes Tid (30. December 1853) bevidnede Fysikus Emil Aarestrup og de andre tilstedeværende Læger den nye Apoteker deres Anerkendelse af hans med store Omkostninger forbundne Bestræbelser for at bringe et Provinsapotek i en saa komplet og mønsterværdig Tilstand.

Denne første Ombygning af Apoteket tilendebrogtes den 19. November 1853, paa hvilken Dag Lotze i Kassebogen har noteret: Det nye Apotek, Kassen 49 Rdl. 2 F ; i de følgende Aar har han stadigt i Kassebogen ved den 19. November tilføjet Aarsdagen og saaledes tilkendegivet, at han blev ved at tillægge denne Dag en særlig Betydning.

Ved Avktionen i Andersens Dødsbo 1854 købte Lotze Resten af hans Ejendom ved Nyborgvejen med tilhørende Hus, omtrent 15 Tdr. Land.

I 1871 ombyggedes Apoteket paa ny; herved udvidedes Officinet betydeligt, og Husets Façade forandredes. Andersens gamle udskaarne Træløve over Døren erstattedes med en ny; men den findes endnu bevaret paa Apoteket.

23. Løveapotekets Have og Bygninger til Gaarden. (Efter Maleri.)

Ved denne Lejlighed modtog den østlige Sidefløj med Apoteket en Tilbygning, hvori Laboratoriet indrettedes, den første Renaissancegavl viste sig i Gaarden, Lotze satte paa den sit Firmas Mærke G. L. med Slangestaven og Aarstallet for dens Tilblivelse.

I 1873 købtes en tilstødende Ejendom paa Fisketorvet Nr. 9; hvor Lotze senere indrettede en Materialhandel, som nu er overdraget Hr. exam. pharm. Engelsen; Ejendommen tilhører dog fremdeles Etatsraadinde Lotze.

1879 nedreves Sidehuset til venstre i Gaarden, hvor Brænderiet havde været; paa dens Plads indrettedes en Kassematkælder; den vestlige Side-

fløj modtog en Tilbygning og prydedes paa samme Maade som den tilsvarende Fløj. I Gaardens Vestside opførtes en mindre Bygning, hvori nu Kapsel-, Pille- og Pastilfabrikationen foregaar; i Murene indsattes nogle af Lertavlerne fra Apotekets gamle Façade. Over Nedgangen til Kælderen indsattes en i den gamle Bygning forefundet Bjælke med Oluf Bagers Bømærke og Aarstallet 1572. Ved disse Byggeforetagender kom enkelte

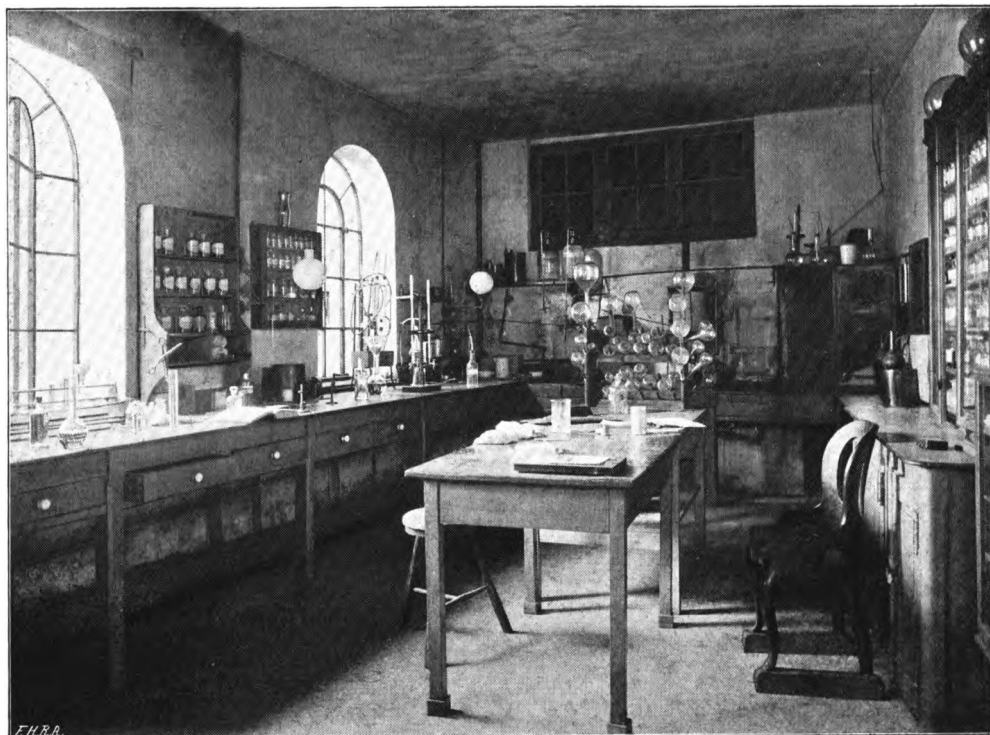
24 Løveapotekets Dampstøderi.

andre Fortidslevninger for Dagen saaledes en i Mejborgs Gamle danske Hjem gengivet Vægdekoration fra Frederik den Andens Tid; paa en Bjælke i det gamle Laboratorium fandtes under Forskalningen en Række religiøse Indskrifter paa Dansk, Tysk og Latin.

1881 købtes en mindre Naboejendom, Nr. 6 paa Overgade, og det følgende Aar Klubbygningens Portparti, noget af dens Gaardsplads med nogle gamle Bygninger samt dens Have, der var udlejet til Tømmerplads, for 25,000 Kr. og 135 Kvadratalen af Apotekets Grund. De nye Erhvervelser nedbrødes og genopførtes i Renaissancestil. Efter at Oluf Bagers gamle

Gaard Jordan i 1889 var blevet købt og ombygget, havde Gustav Lotzes Ejendomme mod Overgade faaet det Ydre, som endnu er bevaret, og som antageligt endnu i lange Tider vil give denne Del af Byen sit Præg.

Allerede 1880 var den store Lagerbygning mod Nord i Gaarden bleven forsynet med ny Gavl, to Aar efter forlængedes den tilstødende Sidebygning mod Vest og sattes i Forbindelse med Lageret, paa samme Tid som en

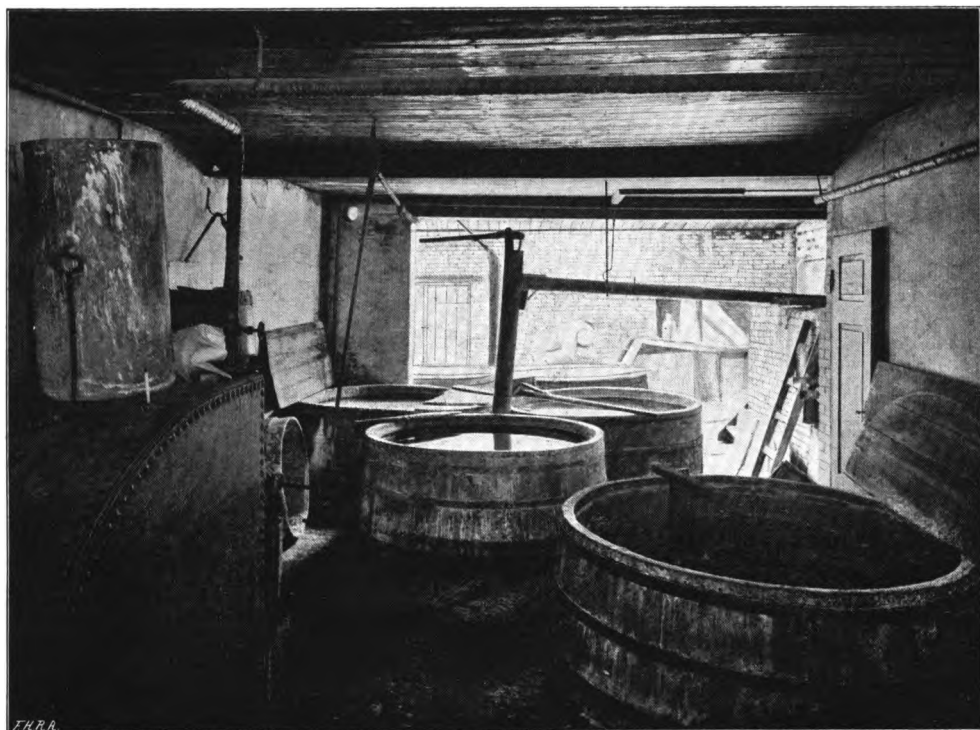
25. Løveapotekets analytiske Laboratorium.

Hegnsmur opførtes mod Klubbens Gaard, og en ny Lagerbygning med Stald og Vognskur byggedes paa Grundens østlige Del. Haven, der hidtil havde været lukket med et lavt Træstakit, forsynedes med et pynteligt Jærngitter, dets Portstøtter prydedes med to Løver af Klokke metal, dets Portlaager med Gustav Lotzes og Hustrus Monogrammer. 1887 opførtes et nyt analytisk Laboratorium og indrettedes særlige Lokalteter til Fremstilling af aseptiske Forbindstoffer. Det samlede Bygningskompleks mundedede nu ud til tre Gader og havde et samlet Areal af over 27,000 Kvadratalen.

Hermed var i det væsentlige Lotzes Byggevirkksomhed her afsluttet;

han havde frembragt et Hele, hvori de enkelte Led naturligt føjede sig ind; der var let Forbindelse mellem alle den store Virksomheds forskellige Afdelinger, til alle Sider knejsede de svejfede Gavle med Firmamærket og Aarstal, som betegnede vigtige Afsnit i en arbejdslykkelig Mands Historie.

Allerede et Par Aar efter sin Overtagelse af Løveapoteket begyndte Lotze at forsyne de nærmeste Apotekere med Droger og Kemikalier; fra

26. Løveapotekets Kloroformværk og Krystallisationshus.

1860 regnede han selv sin Storhandels og Fabrikations egentlige Begyndelse.

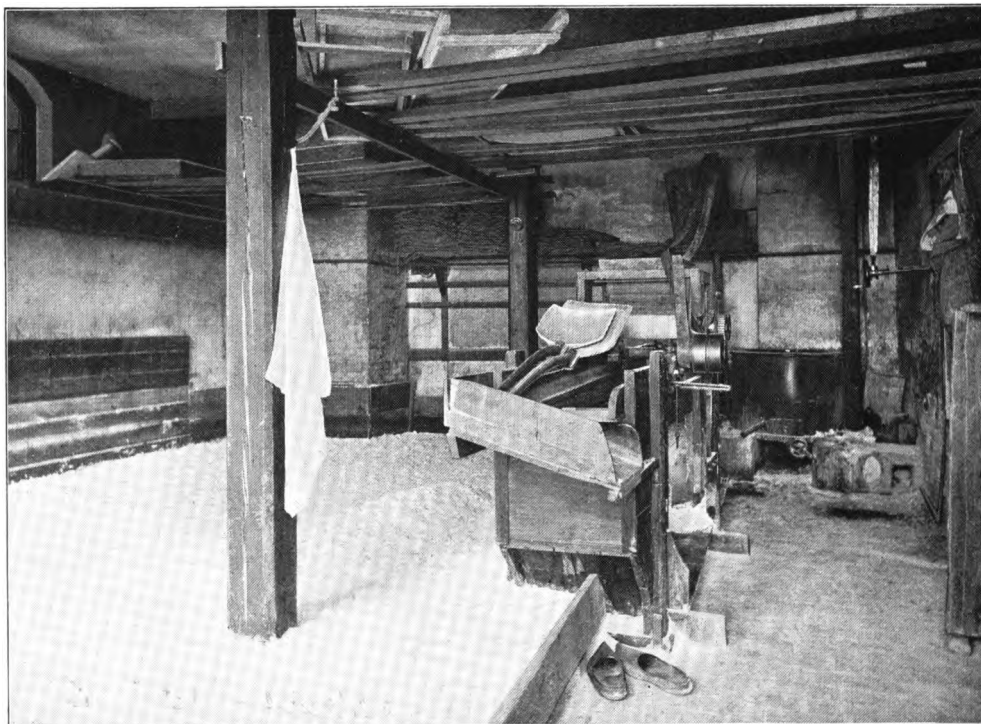
1858 udstillede han ved Fyns Stifts Industriudstilling kemiske og tekniske Præparater, fremstillede i Apotekslaboratoriet; disse Sager nød stor Anseelse og fandt ogsaa Afsætning i København. Særligt fremhæves Eau de Cologne, Extrait des Millefleurs, Kamfin, Belysningsvæske og Alizarinblæk.

1863 udstillede Lotze ved Landmandsforsamlingen i Odense og fik Sølvmedalje for Kemikalier og tekniske Artikler til landøkonomisk Brug samt tørrede Lægeplanter baade vildtvoksende og dyrkede.

1865 var der atter Industriudstilling i Odense; her fik Lotze Sølvmedalje for de udstillede rene Præparater, vel behandlede Frugtsafter og fortrinlige, stødte Krydderier; hæderlig Omtale for Graastensæbler.

Ved Landmandsforsamlingen i København 1869 erholdt han atter Sølvmedalje for tørrede, officinelle Planter.

1872 var Lotze Dommer ved Kunst- og Industriudstillingen i Køben-

27. Løveapotekets Salthus.

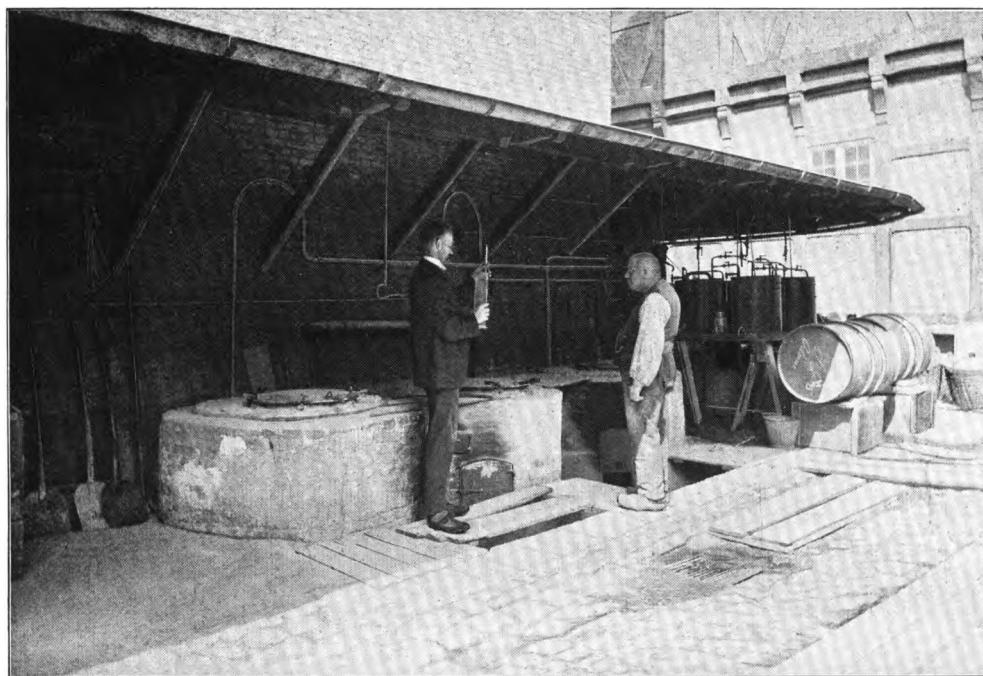
havn og fik Medalje af første Klasse for sin omfangsrige Tilvirkning af farmaceutiske, tekniske og kemiske Præparater.

Lotze var blandt Indbyderne til den almindelige fynske Industri- og Landbrugsudstilling i Odense 1885; han havde Sæde baade i Forretnings- og i Dommerudvalget og fik Sølvmedalje og Æresdiplom for levende tropiske, medicinske Planter og Krydderiplanter og for farmaceutiske, tekniske og kemiske Præparater.

Sølvmedaljer og hædrende Omtale havde han endvidere erhvervet sig ved Udstillinger i Nykøbing paa Falster (1872, Orlean og Ostefarve),

og Amsterdam. 1866 var han Dommer og Udstiller ved Udstillingen i Stockholm.

I 1888 deltog Gustav Lotze i den nordiske Kunst-, Landbrugs- og Industriudstilling i København baade som Dommer og Udstiller udenfor Bedømmelse. Hans Udstillingsmateriale repræsenterede en Værdi af 6000 Kr. og omfattede de vigtigste af hans mangfoldige Præparater, som han selv opgiver saaledes: Kloroform (med en aarlig Produktion af omtr. 4000 Ø),

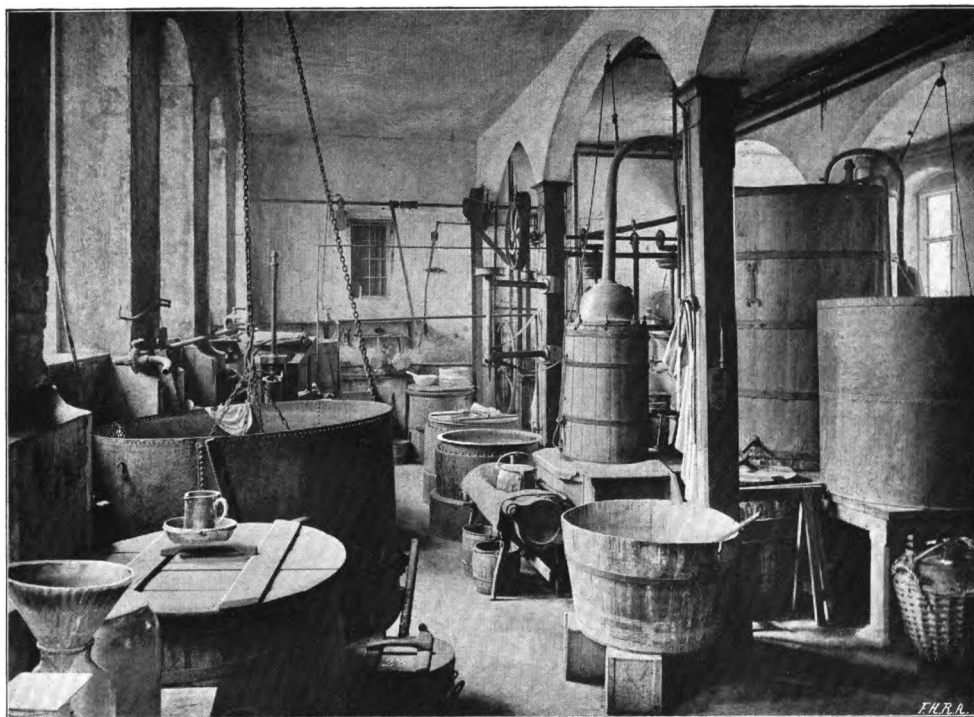

28. Løveapotekets Ammoniakværk.

Bromkalium, Jodkalium, svovlsurt Natron (100,000 Ø om Aaret) svovlsur Magnesia, Jærn-, Zink-, Mangan-, Sølv-, Bly-, Kobber-, Vismut-, Kviksølv- og Guldsalte, Antimon- og Arsenpræparater. Af de tekniske Præparater fremhæves særligt Ammoniakvand, hvoraf fremstilledes 4—500 Balloner om Aaret. Endvidere fremstilledes Alkohol indtil absolut 100° Tr., Krotonolje, Mandelolje, Maltekstrakt, Kødpulver, Agernkakao, Smørfarve, Sozodont, Parfymer. Af Pulvere og maskinskaarne Droger fremstilledes aarligt 150,000 Ø . Dampkraften leveredes af tre Maskiner paa tilsammen 25 Hestes Kraft. Medens Lotze i 1872 beskæftigede 9 farmaceutiske Kandidater,

3 Kontorister, 14 faste Arbejdere, 5 Kvinder og 2 Dreng, ialt 33 Personer, er Personalet i 1888 vokset til 61 Mennesker, hos Firmaet Gustav Lotze arbejdede 9 farmaceutiske Kandidater, 16 Kontorister og Ekspedienter, 1 Maskinmester, 5 Haandværkere, 27 faste Arbejdere, 2 Kvinder og 1 Dreng.

I det foregaaende er flere Gange nævnet Apotekets en og en halv Tønde Land store Have, en af Odense Bys Seværdigheder, med en over-

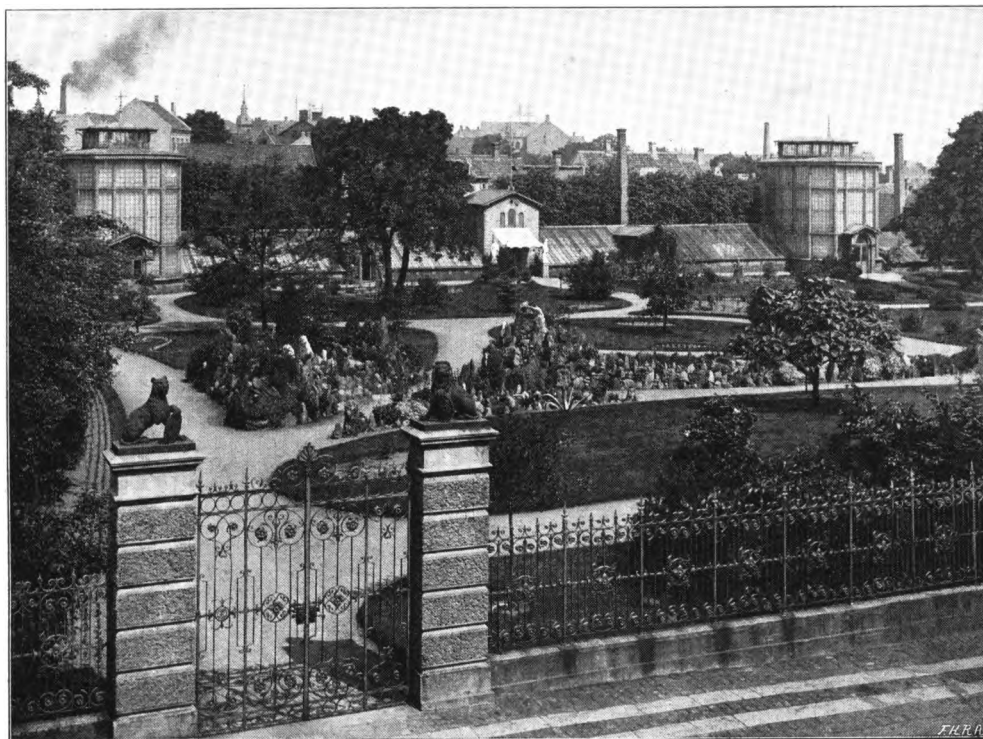

29. Løveapotekets store Laboratorium.

ordentlig Rigdom af Planter paa Friland og i Drivhuse. Med Rette betegnede Lotze den som et videnskabeligt Apparat i Forretningens Tjeneste; saa længe den bestaar, vil den være det smukkeste Mindesmærke om hans Kærlighed til Planternes Verden og til det Fag, som var hans, og som henter mangfoldige af sine Frembringelser i Skov og Mark og paa de høje Fjælde Jorden over.

Over den vidtstrakte Gaardsplads færdes Dagen lang Løveapotekets travle Arbejdere, fra Officin til Kontor, fra Kapsel-fabriken til de viddløftige Lagerrum i Kældere og paa Lofter, fra Maskinhus til Støderi og Labora-

torier; under Halvtaget til venstre suger Vandet i store, afsvalede Jærncylindre Ammoniakluften til sig, i Fabrikens talrige Rum finder mangfoldige Omdannelser Sted. Sindrige Røreapparater drejer om deres Akser i mægtige Pander, hvori sundt Okseblod forvandles til Lægedom for svage Mennesker, vældige Kar fyldes med spejlblank Lud, hvoraf det hvide Glaubersalt skilles ud i blinkende Krystaller, Centrifugen befrier

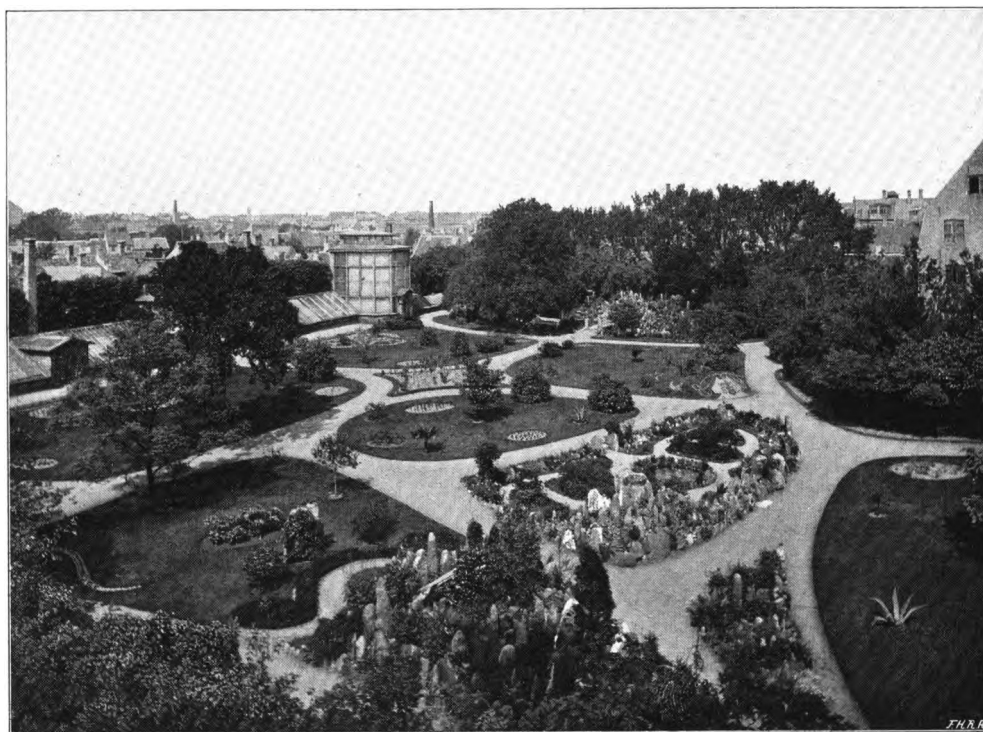
30. Løveapotekets Have mod Nord.

det fra den overflødige Væde, det lægges paa de udstrakte Tørreflader og vendes med store Skovle, indtil al Fugtighed er forsvundet; fra Kloroformværket udsendes et af de fineste Produkter, Verdensmarkedet kender; Gryder, Kedler, Destillerpander, Kolber og Retorter fyldes med Urter, med Frø og Rødder og Blomster, med Metaller, Syrer og Baser; ved egen eller tilført Varme opstaar en Mængde Væsker i alle Farver, Salte i skinnende hvidt, i blaåt og gult og rødt; ved fine Prøver fastslaas deres rette og gode Egenskaber, før de sendes ud i Landet.

Mod Slutningen af Dagen i Sommer og Efteraar viser sig i Gaarden

Koner og Børn med deres Høst, Sække fulde af Bukkeblade, Kamillens og Hyldens Blomster, Kalmus- og Burrerød, Løvetand og Bulmeurt, der spredes til Tørring paa alle Lofter og siden danner Grundlaget for megen farmaceutisk Virksomhed i Landets Apoteker.

Vogne kører ud og ind, Dampfløjten lyder til de beskikkede Tider, overalt høres de dumpne Drøn fra Pulveriseringsanstaltens Dampstødere, de mekaniske Sigtters evige Raslen.

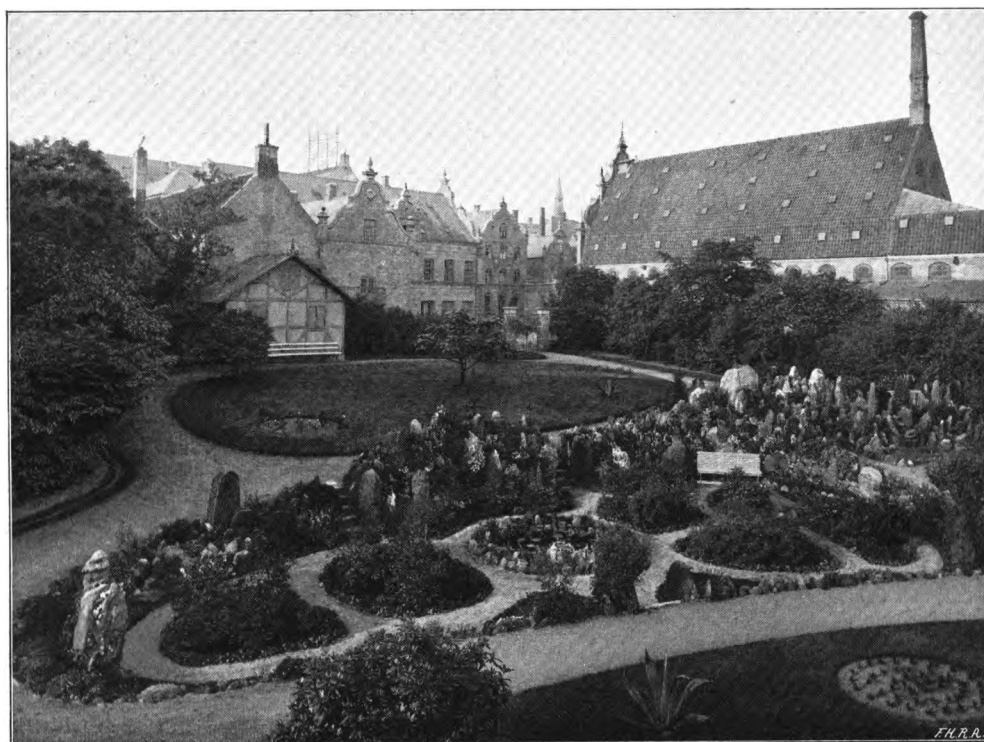
31. Løveapotekets Have mod Øst.

Men stille og fredlyst ligger den store Have som Baggrund for al Travlheden. Her straalder Solen over grønne Plæner, blinker i Træernes Løv, kalder alle Blomsters Farver frem og spiller i stærke Glimt fra Væksthusenes Hav af Ruder.

Tæt indenfor Gitterporten er store og smaa Sten stablede op i smukke Grupper; deres Underlag af Muld og deres jordfyldte Sprækker er Voksesteder for Hundreder af Planter, mange af dem hentede fra fjærne Egne. Her trives *Dryas octopetala* og *Drummondi*, *Saxifraga longifolia*, *Edelweiss*, *Betula nana*, *Salix reticulata*, *Ampelopsis Weitchi*, *Helianthemum*, *Silena-*

arter, Entianer og Ranunkler; fremdeles *Podophyllum peltatum*, *Opuntia Raffinesquiana* og mange *Sedum*arter.

Paa et større Jordstykke, omgivet af Stenhøje, er Jorden bortført til en Dybde af fire Fod, dernæst er der paafyldt to Fod Mosejord omkring et lille Vandbassin med Springvand; i Bassinet er anbragt *Nuphar advena* og *Nymphæa pygmæa alba*. I Mosejorden er indplantet *Azalea*, *Rhododendron*, *Kalmia*, *Ledum palustre*, *Myrica gale*, *Clethra*, *Andromeda*, *Per-*

32. Løveapotekets Have mod Syd.

nellia, *Rhodora*, *Daphne*, *Xanthorrhiza*, *Priva laevis*, *Tyttebær*, *Blaabær*, *Melbær*, *Multebær*, *Fritillaria Meleagris*, *Erythronium* foruden adskillige *Ranunkler*, *Primulaer* og *Entianarter*.

Af Havens sjældnere Træer skal nævnes *Gymnocladus canadensis*, *Pterocarya caucasica*, *Paulownia imperialis*, *Virgilia lutea*, *Liriodendron tulipifera*, *Catalpa speciosa*, *Halimodendron purpureum* og *argenteum*, *Broussonetia papyrifera*, *Koelreuteria paniculata*, *Magnolia Soulangeana*, *Betula pendula Edwardi*; her findes endvidere *Bambusa*, *Eulalia argentea* fol. *marginata*, *Eulalia japonica* og *Eulalia zebrina*.

Drivhusenes samlede Længde er 308 Fod, deri indbefattet to omtrent 30 Fod høje Palmehuse. De indeholder en Rigdom af Bregner, Palmer, Kaktus, Roser og Orchideer; mangfoldige tropiske Nytteplanter er repræsenterede, saaledes de fleste officinelle; de udgør en overordentlig kostbar og sjælden Samling, lærerig for Enhver, der for sit Studiums Skyld eller af Tilbøjelighed ønsker Adgang til at kende fremmede Landes Planteverden.

Ikke blot den skønne Have ved Apoteket var Genstand for Lotzes Omsorg; paa Landstedet og dets Jordtilliggende ved Nyborgvejen anvendte han et betydeligt Arbejde og frembragte her de i Danmark enestaaende Plantager af medicinske Planter. I 1882 opførte han nye Bygninger herude; deres fire Længder indeholder Beboelse for Bestyreren, Stalde og øvrige Rum for det Landbrug, hvortil 13 Tønder Land af Arealet er udlagt. De øvrige 12 Tønder Land anvendes som meget rigt udstyret Frugt- og Køkkenhave samt til Dyrkning af Lægeplanter. Her findes Agre med Kongelys, Bulmeurt, Kamille, Pigæble, Galnebær, Salvie, Lavendel, Pebermynte, Jordhumble, Hjulkrone, Hjærtensfryd, Korbendikt, Malurt, Merian; Sommeren igennem beskæftiges flere end 100 Kvinder og Børn med Indhøstning af de forskellige Plantedele, som siden tørres under Lofternes Skifertag. Over Ejendommen passerer et Vandløb; Vandet herfra kan ledes ind paa et dertil indrettet Jordstykke, hvor det om Vinteren fryser til Is, som bruges i den store Virksomhed.

Hele Arealet er indhegnet af en Tjørnehæk, mod Vest er plantet et Læbælle, og Frugthavens lige og brede Gange er afgrænsede med Frugttræer og Bærbuske. Paa begge Sider af Hovedvejen op til Bygningen er plantet Rødtjørn, langs en anden Vej vokser smukke Røn.

Glæden over det store Arbejde, som er nedlagt i de nu skildrede Foretagender, delte Gustav Lotze med sin Hustru Christiane Boeck, født den 12. September 1832, Datter af konstitueret Guvernør i Serampore Johan Christian Boeck og Sophie Christine Schou; deres Bryllup fejredes den 12. September 1855.

Lotzes fremragende Arbejde paa egen Grund førte til en omfattende Virksomhed i det offentlige Liv. Fra Januar 1859 fungerede han som Eksaminator ved Medhjælpereksamenen for Fyns Stifts Fysikat, indtil den nye Eksamen indførtes syv og tyve Aar senere og henlagdes til København. Han deltog i 1860 i de skandinaviske Naturforskeres ottende Møde i København, hvor han meddelte en kort Beretning om vegetabilsk Pergament og fremviste Prøver af det.

I 1867 holdt Danmarks Apotekerforening Generalforsamling i Odense; her valgtes Lotze til Medlem af Direktionen, og Mødets Deltagere besaa

Løveapotekets Have, som allerede da var rigt forsynet med interessante, indenlandske Planter. Han kom hurtigt til at spille en Rolle i Foreningen, hvis Generalforsamlinger han gjorde tiltrækkende ved Foredrag og Fremvisninger. Ved Mødet i Aarhus 1869 var han saaledes Ordfører for 127 Kaldsfæller, paa hvis Vegne han overrakte Foreningens Formand, Assessor

33. Plantage med Bulmeurt (*Hyoscyamus niger* L.).

pharm. S. M. Trier, et Legat paa 1000 Rdl. til Tak for hans femogtyveaarige Virksomhed som Foreningens Stifter og Leder og som Redaktør af Landets første farmaceutiske Organ; ved samme Lejlighed holdt Lotze Foredrag om Kaliindustrien i Stassfurt; i 1871 kritiserede han den danske Farmakopé og foreslog udarbejdet Forslag til Ændring af Medhjælpereksamenen. Aaret efter afløste han Trier som Formand; da Generalforsamlingen i 1874 afholdtes i Odense, kunde Lotze opvise 33 forskellige Arter af Lægeplanter fra sine Plantager og 76 Arter i Drivhusene; det følgende

Aar fremviste han paa ny dyrkede officinelle Planter og talte om deres Virkning i Forhold til de vildt voksende; det følgende Aar behandlede han atter Undervisningsspørgsmaal, og i 1878 fremkom Foreningens Kommentar til Bekendtgørelsen om Medhjælpereksamen af 1849. Til sin Død var Lotze Apotekerforeningens Formand; han varetog dens Interesser med Kraft og usvækket Iver; kort og klart fandt han Udtryk for sit Standpunkt i den Mangfoldighed af Sager, der trængte sig frem i Aarenes Løb.

Her skal ogsaa nævnes hans Haandkøbstakst (1875) og hans Bogføring for Apotekere (1889).

Da i 1872 Fonden til det farmaceutiske Studiums Fremme blev dannet, var han en af Indbyderne til dens Oprettelse, og han var fra samme Aar Medlem af dens Bestyrelse.

Lotze deltog i den internationale farmaceutiske Kongres i London 1881, hvor han blev Medlem af en Kommission, der skulde tilvejebringe ensartede Regler for Styrken af stærkt virkende Droger og deres Præparater; i 1885 var han til samme Kongres i Bruxelles, fungerede som Vicepræsident og holdt et Foredrag: Observations sur l'essence de canelle de Chine; under sit Ophold her blev han Æresmedlem af Société royale de Pharmacie de Bruxelles, af Société de Pharmacie d'Anvers og af Société de Pharmacie de Gand, allerede i 1881 var han bleven Æresmedlem af Allgemeine oesterreichische Apotekerverein. Medlem af Svenska Läkare-Sällskapet i Stockholm blev han 21. Maj 1878.

Han har endvidere deltaget i arkæologiske Kongresser, Jærnbankongressen i Bruxelles 1885 og i Sejlsportsstævner.

Skønt Lotzes Fagfæller saaledes i en lang Aarrække lagde Beslag paa hans Tid og Arbejde, fik han dog ogsaa Lejlighed til at udfolde en storlaaet Virksomhed for Odense Bys Vel.

I 1859 foranledigede Lotze Oprettelsen af Dampkøkkenet og Badeanstalten i Albanigade; han havde den daglige Bestyrelse af denne Institution, indtil den 1867 udlejedes; i 1884 blev den nedlagt.

Fra 1. Januar 1863 var Lotze Medlem af Sundhedskommissionen, valgtes samme Aar ind i Bestyrelsen for de Fattiges Kasse i St. Knuds Sogn og blev ligeledes Medlem af en Komité, der skulde kontrollere Gassens Lysstyrke; han foretog med selvkonstruerede Apparater en indgaaende Undersøgelse af Gassens Tryk og Lysævne og aflagde mundtlig Beretning derom i Byraadet. Dette Arbejde blev Indledningen til hans senere fremragende Virksomhed her. I 1864 valgtes han ind i Raadet og fik hurtigt Arbejde nok. Gennem de følgende ni og tyve Aar fungerede han i alle Udvalg undtagen Skoleudvalget, saaledes i det for Kanal- og Havnevæsenet

under betydelige Udvidelser og Uddybningsarbejder; han var Formand i Udvalgene for Markvæsenet, Fattigvæsenet, de tekniske Anliggender og Teatret. Overalt satte hans Virksomhed dybe Spor. Blandt andet gennem-

34. Odense Musæum.

førte han straks efter at være bleven Formand i Teaterudvalget en Række Foranstaltninger mod Brandfare, Tid efter anden fik han fornyet Teatrets Inventar, forbedret Belysningsforholdene, indlagt Varme- og Ventilationsapparat og i Sommeren 1891 omdannet den usædvanlige stygge Façade²¹¹).

Desuden var han Medlem af Industriforeningens Bestyrelse, af Teknisk Skoles Bestyrelse, af Repræsentantskabet for Fyns Diskontokasse, af Forretningsudvalget til Anlæggelsen af Sydfynske Jærnbane og senere af dennes

Direktion, Formand for Sydfynske Dampskibsselskab i Svendborg, i Bestyrelsen for Odense Klub og Foreningen Fruens Bøge, desuden virksom ved Anskaffelsen af Dampskibet St. Knud og ved Oprettelsen af Odense Telefonselskab.

For Byens Udsmykning virkede han ved Indsamlingen til Frederik den Syvendes Statue paa Flakhaven (1865), H. C. Andersens Statue i Kongens Have (1888); i Fuldførelsen af Springvandet paa Fisketorvet havde han en væsentlig Andel (1876).

Under Krigen i 1864 arbejdede Lotze i en Odensekomité til de fynske Regimenters Forsyning med Uldtøj, i de følgende Aar sad han i Centralkomiteen; i 1871 stod han i Spidsen for en Indsamling til franske Soldater i tysk Fangenskab. Ved adskillige Lejligheder var Lotze Ordfører for Odense By; en Tid var han Formand for Byens Højreforening.

En Mængde Artikler i Tidsskrifter og Dagblade har Lotze skrevet i Tidens Løb; de giver et udmærket Indtryk af Forfatterens mangesidige Interesser og af hans hele Væsen. Livligt og anskueligt klarlægger de, hvad der skal siges; ofte fremtræder de i spøjende Form, altid vil han belære, advare eller vejlede. Hans tidligste journalistiske Forsøg er et i flere navngivne Hundes Navn gennem Flyveposten i 1852 fremsat spøgefuldt Angreb paa Krigsminister Hansens Forbud mod Hundes Færdsel paa Københavns Volde, et Spørgsmaal, der synes at have sat mange københavnske Hundevenners Penne i Bevægelse. I Fædrelandet anmeldte han 1856 en af F. V. Galschjot foretagen Bearbejdelse af Regnaults uorganiske Kemi; samme Aar skrev han i Berlingske Tidende om Gasbelysning og om Justervæsenet i Danmark; i Fyns Avis offentliggjorde han i 1860 et Digt: Til Mindretallet i den slesvigske Stænderforsamling.

I alle de følgende Aar optræder Lotze hyppigt baade i københavnske og lokale Blade, ligesom han fik optaget enkelte Artikler i lægevidenskabelige og farmaceutiske Tidsskrifter. Han skriver om Trafikforhold (Odense Kanal, Lillebæltsfærgen, Sydfynske Dampskibsselskab), om kommunale Forhold (Byens Veje og Gader, Asylet, Børnehospitalet, Skolerne, Teatret, Badeanstalten, Byraadvalg); ved mange Lejligheder forsvarer han sit Syn paa farmaceutiske Forhold, vejleder og advarer i tekniske Spørgsmaal, skriver til Fordel for bedre Behandling af Dyr; i Fyns Stiftstidende skildrede han 1876 sine Indtryk fra den arkæologiske Kongres i Buda-Pesth; i 1889 fandtes i Dagbladet et Par Artikler om Reval før og nu; med stort Lune anmeldte han i sin Tid Morten Eskesens »Jordskue i Sang«.

I Forbindelse med denne journalistiske Virksomhed skal nævnes Lotzes frodige Produktion af Lejlighedsviser, der for det meste blev til under

Mærket Ernestus. Hans Farmaceutviser er allerede anførte; efter at han havde taget Ophold i Odense og til hans sidste Dage lød hans Sange i mangen offentlig og privat Anledning, ved Fester for Kongehuset og Grundloven, ved Jubilæer, Udflugter, Foreningsmøder o. l. i Odense; en hel Række Viser er helliget Etatsraad J. Chr. Dreyers aarlige Jubilæum i det

35. Skulptursalen i Odense Musæum.

tekniske Udvalg, ofte hørtes hans Vers i Spøg og Alvor indenfor Hjemmets Vægge.

Endnu staar tilbage at omtale den Institution, for hvilken Lotze i en Aarrække med største Kærlighed og Interesse udførte et betydeligt Arbejde, nemlig Odense Musæum. Dets Tilblivelse i sin nuværende Skikkelse skyldes for en stor Del Lotzes Energi og Offervillighed, flere af dets Samlinger har han skænket, Tid og personligt Arbejde anvendte han i rigt Maal paa dets Ordning og hele festlige Indretning.

Allerede i 1860 oprettedes et Musæum for nordiske Oldsager i Odense

af en i dette Øjemed stiftet Forening. Musæet havde først Lokale paa Slottet, men efter at dets Samling af Oldsager i Aarenes Løb var vokset stærkt og dets Omraade udvidet til Mønter og Medaljer, maatte Foreningen,

36. Gustav Lotze.

hvis Bestyrelse bestod af Adjunkt C. G. V. Faber, Etatsraad Koch og Gustav Lotze tænke paa at faa opført en Musæumsbygning. Der blev ved Legatmidler og større Bidrag fra enkelte Privatmænd skabt et Grundfond, hvorefter Lotze fik frie Hænder til at arbejde videre paa Sagen; han skaffede Bidrag fra Staten, Kommunen, forskellige Institutioner i Odense og Fyn

samt fra Private; Byen skænkede Byggegrunden i Skolegade, nu Jærnbanegade, og 15,000 Kr., mod at Musæet med Inventar og Samlinger blev dens Ejendom. Den 1. Juni 1883 begyndte Arbejdet paa Bygningen efter

37. Christiane Lotze f. Boeck.

Murmester A. F. Andersens Planer, og den 19. April 1885 kunde Musæet indvies.

Dets Samlinger bestaar af en historisk-antikvarisk Samling, en Kunstsamling (Malerier og Billedhuggerarbejder) og en naturhistorisk Samling. Den første omfatter en fortræffelig Samling danske Mønter, Mønter og

10*

Medaljer fra Sverig, Slesvig og Holsten; i den naturhistoriske Samling findes Frederik den Syvendes tidligere Samling af udstoppede Pattedyr og Fugle, en østafrikansk Insektsamling, Konkylier, Mineralier, Forsteninger, Koraller og Svampe, alt skænket af Lotze, i mange Aar Genstand for hans Studier.

I Skulptursalen med de udmærkede Afstøbninger af Antiker og af danske Billedhuggeres Arbejder vil Lotzes Buste i Marmor en Gang faa sin Plads; paa hans tresindstyvende Fødselsdag skænkede Lotzes Haandværkere ham dette Kunstværk, modelleret af Billedhuggeren Aksel Hansen, idet de udtalte Ønsket om, at det efter hans og hans Hustrus Død maatte blive anbragt i Musæet; dets Plads indtages indtil da af en Gibsafstøbning.

Gustav Lotzes betydningsfulde Livsgæring vandt Paaskønnelse fra mange Sider udover de allerede nævnte. Den 10. September 1865 udnævntes han til Ridder af Dannebrog, den 9. Juli 1876 til Dannebrogsmænd og den 8. December 1884 til Etatsraad. 1866 den 23. Juli blev han Ridder af den norske Sankt Olafsorden og 20. September 1871 Ridder af Æreslegionen.

Paa Femogtyveaarsdagen for Lotzes Tiltrædelse af Løveapoteket, den 1. Maj 1878, bragte Byraadet ham sin Lykønskning, en Deputation fra Danmarks Apotekerforening og hans Venner overrakte ham en Adresse og en mægtig Sølvopsats; fra Funktionærerne i Forretningen modtog han et Sølvskrivetøj. I Dagens Anledning skænkede Lotze 1000 Kr. til den paa-tænkte Musæumsbygning og 1300 Kr. til den tekniske Skole i Odense som et Legat, hvis Renter skulde uddeles som Præmier for dens flinkeste Elever. Den følgende Dag gav Byens Borgere en Fest paa Raadhuset til Lotzes Ære.

De efterfølgende Aar var rige paa Arbejde, Lotze fortsatte med usvækket Kraft sin store Gæring; men da han begyndte at nærme sig de halvfjersindstyve Aar, tænkte han dog paa at trække sig noget ud af sin of-fentlige Virksomhed for at kunne leve sine sidste Aar i sin egen Kres. Dette skulde imidlertid ikke forundes ham.

I Begyndelsen af December 1893 var Lotze i København til Direktionsmøde i Apotekerforeningen, han vendte hjem paa sin 68aarige Fødselsdag den 14. om Torsdagen; Dagen efter var han til det sidste Møde i Byraadet i hans Valgperiode; han agtede ikke at lade sig opstille ved Valget i den følgende Maaned. Raadets Formand havde takket de afgaaende Medlemmer og navnlig dem, som ikke modtog Genvalg, da Lotze svarede: ». . . Men næst at tale i Forsamlingens Navn, maa det være mig tilladt at sige et Par Ord i mit eget, hvad man ikke vil finde underligt, da jeg staar i Begreb med at forlade en 30aarig Virksomhed. Jeg tager Afsked med By-

raadsgæringen, fordi jeg føler det som en Pligt, nu da jeg er 68 Aar, selv om min Interesse for Sagerne er usvækket, er jeg dog af og til noget anstrængt og mindre arbejdsoplagt. Det er med en motiveret Resignation, at jeg bringer Byraadet og dets Formand en Tak for det forløbne Tidsrum, fra hvilket jeg har mange gode Minder, selv om der ogsaa har været Tider med Strid, da jeg har lagt mig til Ro med en Pen under Pudren. Men naar Kampen blev endt, og Krudtrøgen drev bort, har jeg aldrig baaret Nag og har heller ikke nu Rum for nogen anden Følelse end Taknemlighed. Jeg bringer Dem Alle som En min Tak! Hvis Forretningsordenen fremdeles tillader at tilkalde Assistance til enkelte Udvalg, skulde det glæde mig, om man i Anliggender f. Eks. vedrørende Musæet eller Kanalen fremtidigt vil benytte sig af mig.

Formanden udtalte derefter, at han var vis paa, at det billigedes af Forsamlingen, naar han paa dens Vegne bragte Etatsraad Lotze en Tak for hans 30aarige Virksomhed. Etatsraaden havde angivet Grunden, hvorfor han trækker sig tilbage og fuldkommen rigtigt sagt, at han ikke helt vil forsage os. Jeg er vis paa, at selv om han ikke er Medlem af denne Forsamling, vil den med Glæde sikre sig hans Dygtighed og indsigtsfulde Virksomhed. Jeg vil ønske, at Etatsraad Lotze maa hvile paa sine Lavrbær saaledes, at han ikke fuldstændigt slaar Haanden af os.

Forsamlingen rejste sig i Tilslutning til Formandens Ord og ydede derved Lotze den sidste offentlige Hyldest. Samme Aften deltog han i et livligt Møde om de forestaaende Byraadsvalg, efter sin Hjemkomst ramtes han om Natten af en Hjærtelamhed; Søndag den 17. December Kl. 2 indtraadte Døden. Fem Dage efter fandt Begravelsen Sted fra St. Knuds Kirke under meget stor Deltagelse. Byens Avtoriteter, Byraadets Medlemmer, Løveapotekets Personale, Apotekerforeningens Bestyrelse, en Mængde Apotekere og Haandværkere havde givet Møde. Apotekerforeningen lagde en Sølvpalmegren paa dens Formands Kiste, Sølvkranse var sendte fra Apoteket og Byens Haandværkere. En Salme, den Afdøde havde skrevet, blev sunget i Kirken, hvorefter Kisten førtes ud paa Kirkegaarden og sænkedes i den Grav, hvori hans egen og hans Hustrus Moder samt en syttenaarig Adoptiv søn allerede havde fundet Hvile.

Tre Aar efter satte hans efterladte Hustru ham her et prægtigt Gravmæle i Granit og Bronze med det skønne Citat af Vergil: *Exiit ad coelum ramis felicibus arbor*. Mindesmærkets Portrætmedaljon og dets Figurer er modellerede af Billedhugger Aksel Hansen.

Ved denne Lejlighed fremsagdes et Mindedigt, skrevet af Sophus Michaëlis; i jævne, indholdsrige Ord giver Digtet en slaaende og varm Skil-

dring af den fremragende Mand, som saa pludseligt kaldtes bort fra sit Arbejde, det har derfor en naturlig Plads her, hvor Gustav Lotzes Saga sluttet:

Hans Liv var som et løvrigt Træ,
der bærer Frugt paa Frugt i Læ
af lykkelige Ranker.
En Strøm saa sund som Plantesaft
gav Livet idel Blomstrekraft
— kun Handling var hans Tanker.

Som Dagen blank hans Øjes Skær,
saa fyrig travl hans hele Færd
som selve Somrens Grøde,
der driver hvert et Frø af Muld
og modner Markens Korn til Guld
og lader Frugten gløde.

Hans Smil var lyst som Morgengry,
hans Mod et Solskin over By,
til daglang Gerning rede.
Hver Aften tog hans Tanke fat
paa Kunst- og Fortidsminders Skat,
— alt det, han vilde frede.

Kun den, der planted' Livets Frø
og saaed' Handling, skal ej dø,
men tro af Livet mindes.
Hver Gang i Blomst Naturen staar,
hans eget Minde Knopskud faar,
— hans Navn til Somren bindes.

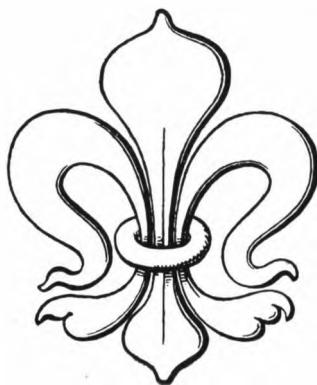
Vi mange, som har kendt hans Ild
og set ham virke, myndig, snild
og følt hans Hjertes Gløden,
— vi hører end hans Stemmes Klang,
ser Øjet lyse end en Gang
og hilser ham trods Døden.

Endnu hans Spor er ikke tabt,
end trives alt, hvad han har skabt,
hans Værk vil længe skinne.
Hvert Aar i Solens fulde Glans
der flettes skal en Sommerkrans
til GUSTAV LOTZE'S Minde!

I det Tiaar, der er forløbet siden Etatsraad Lotzes Død, er den store Virksomhed, han lod tilbage, bleven ført videre i hans Aand og under stadig Fremgang; for at nævne et Par Tal, der illustrerer Væksten: Kloroformproduktionen er stegen til 10,000 t , Ammoniakvandsfremstillingen til 4500 Balloner om Aaret; af Pulvere og maskinskaarne Droger tilvirkes aarligt 250,000 t . Firmaet Gustav Lotze nyder overalt Tillid og Anseelse. En stor Del af Personalet er bevaret fra dets tidligere Chefs Tid, dygtige unge Kræfter er komne til. Etatsraadinde Lotze er fremdeles Firmaets ansvarlige Indehaver, medens den daglige Drift forestaas af Forretningsfører C. A. Jensen og cand. pharm., Løjtnant Peter Johansen de Neergaard; de Neergaard, der tillige er ansvarhavende Bestyrer af Løveapoteket, er født paa Avnsbjærg den 7. Marts 1864, Søn af Godsejer Peter Kristoffer de Neergaard og Ida Louise Amalie Nikoline Ludovika Laussen. Den 24. Juni 1893 ægtede han i Odense Christiane Charlotte Boeck, adopteret Lotze, født 9. Maj 1871.

Etatsraadinde Lotze freder med Pietet og Omsorg sin Mands Værk. Da saaledes Musæet for nogle Aar siden krævede en Udvidelse, traadte Fruen til i Etatsraad Lotzes Sted, erhvervede den fornødne Byggegrund og skænkede til Arbejdet 15,000 Kr., hvorved det muliggjordes at skaffe Musæumsbygningen en passende Afslutning; den udgør nu fire sammenbyggede Fløje om en overdækket Gaard. Den 7. Februar 1902 udnævnte Byraadet Etatsraadinden til Æresmedlem af Musæets Bestyrelse »i Erkendelse og Paaskønnelse af den Betydning, som afdøde Etatsraad Lotze og hans efterlevende Hustru har haft for Udviklingen af Musæet i Odense til dets nuværende anselige Omfang og vidtrækkende kulturelle Indflydelse paa Befolkningen ikke blot i Odense By, men i hele Fyns Stift.«

Det gamle Apotek er da fremdeles i omhyggelige, varsomme Hænder; maatte det bestaa med Lykke og Hæder i kommende Tider.

Enkelte af de i Bogen indeholdte Billeder har ikke fundet nærmere Omtale i Teksten. Dette gælder Frisen paa Side 117; den her afbildede Tavle har sin Plads over Apotekets Port mod Gaarden; oprindeligt hørte den til den Gaard, som Oluf Bager i 1581 byggede paa St. Albani Kirkegaard mod Sankt Knuds Kirke; den laa Vest for Læseforeningens Ejendom og blev nedrevet 1836; Tavlen kom da til Tømremester Langhoffs Gaard paa Vestergade 108; herfra erhvervede Etatsraad Lotze den senere. I samme Gaard paa Vestergade havde ogsaa den Side 34 omtalte Porthjælke tilsidst sin Plads; den har forgæves været eftersøgt og gengives Side 154 efter en Tegning i Burman Beckers En Odenseborger i det syttende Aarhundrede.

Løverne i Afsnittet om Jannik Andersen er tagne fra de i ældre Tid meget benyttede Paabindingssignaturer til Medicinflasker. Et Par af dem bærer Navnet paa den Medhjælper, der har ekspederet Medicinen, hvortil de har været brugte; Side 109 findes fra 13. Juli 1828 Kristoffer Strøybergs Signatur, Strøyberg døde 1847 som Ejer af Aalborg Svaneapotek; Side 111 ses en Signatur fra 8. Marts 1842, skrevet af Kristian Ellermann, død 1898 som Apoteker i Bergen; den ene Signatur Side 112 er skrevet 4. Oktober 1840 af cand. pharm. Jens Nikolaj Walther, der i mange Aar gjorde Tjeneste paa Apoteket; han døde som Købmand i Assens 1850.

Billedet Side 130 er en Gengivelse af et Maleri af Rasmussen Eilersen, det ejes af Etatsraadinde Lotze. Originalerne til J. K. v. Westens og Hustrus Portræter tilhører Hr. Dr. phil. H. C. R. Crone i København, Maleriet af J. G. Becker er i Fru E. Burman Beckers Besiddelse samme Steds, Billederne af Blumensaadt og Jannik Andersen skyldes Enkefru Blumensaadt i Odense; for velvillig Tilladelse til den foretagne Reproduktion er Udgiverinden og Forfatteren meget forbundne.

Portrætet Side 146 er udført efter en Kultegning, Portrætet Side 147 efter Maleri af F. Vermehren.

Fra mange Sider er der ydet Bistand under Udarbejdelsen af denne Bog; med Erkendtlighed skal saaledes nævnes Hr. Redaktør Belaerts van Blokland i Haag, Hr. Justitsraad, Apoteker H. E. Friis, Hr. Kordegn V. Holm, Forfatteren Hr. Sophus Michaëlis og Hr. Arkivar G. Saxild. En ganske særlig Tak tilkommer Hr. Arkivar G. L. Wad, uden hvis sjældne Interesse og Velvilje mangfoldige Oplysninger ikke vilde være komne Forfatteren for Øje; Hr. Arkivaren har ydet sin værdifulde Vejledning ved Tekstens Revision.

Efter Udgiverindens Ønske og ved den gode Samvirken mellem Kunst, Industri og Haandværk har Bogen om Odense Løveapotek faaet den foreliggende smukke Udstyrelse; maatte den da opfylde sin Hensigt at bevare Mindet om en betydelig Mand og at vække Interesse for den historiske Skildring af det Fag, han tilhørte.

HENVISNINGER.

- 1) Holger Rørdam: Monumenta historiae Danicæ, 1 Bd. S. 667 o. v. Dr. Rørdam har her saa udførligt skildret Familjen Hamforts Historie, at hans Fremstilling i det væsentlige maa følges.

Redaktøren af Maandblad van het Genealogisch heraldick Genootschap »De Nederlandske Leeuw« Hr. Belaerts van Blokland i Haag har fremsat den Formodning, at de danske Hamsforter skulde skrive sig fra Byen Amervoirt.

Hr. v. Blokland skriver saaledes: Ik vermoed dat deze familie niets met Amersfoort of de Stichtsche familie van Amersfoort uitstaande heeft en dat zij afstamt uit het Meije-rijsche geslacht van der Amervoirt.

Een Bossche schepenaakte van 19. Febr. 1540 leert omtrent dat geslacht het volgende: Steven Hendriksz van der Amervoirt had een zoon Pieter, die een stuk land onder Oisterwijk kocht van Bartholemeus, zoon van wijlen Bartholomeus genaamd Stevensz van der Amervoirt.

Pieters'zoon en naamgenoot, Pieter van der Amervoirt had 4 kinderen:

1. Steven;
2. Pieter;
3. Arnt, in 1540 reeds overleden, vader van:
 - a. Anthonius;
 - b. Mechteld, in 1540 gehuwd met Anthonis zoon van wijlen Simon Jansz.
4. Heilwig, gehuwd met Pieter Bloys, uit welk huwelijk een zoon, Matthijs Bloys, die in 1540 met zijne beide ooms en de kinderen van zijn oom Arnt bovenbedoeld stuk land overdraagt.

In het zelfde jaar verkocht Arnt van der Amervoirt Arntsz, voor schepenen van 's-Hertogenboch een cijns van 1½ carolusgulden uit een huis en erf onder Moergestel (1. Juli 1540).

- 2) L. F. Caro: Beiträge zur Geschichte der Königl. Hofapotheke zu Dresden. Dresden 1882.
- 3) Sachsen A. Breve fra Kurfyrstinde Anna til det danske Kongehus. 1549—1585. Rigsarkivet.
- 4) K. v. Weber: Anna, Churfürstin zu Sachsen. Leipzig 1865. S. 429.
- 5) Samme Værk S. 462.
- 6) Samme Værk S. 446.
- 7) Samme Værk S. 16.
- 8) Samme Værk S. 425.
- 9) Herholdt og Mansa: Samlinger til den danske Medicinalhistorie. I. Kbhv. 1835. S. 7.
- 10) Kirkehistoriske Samlinger 5 R. I. S. 282.
- 11) Odensegaards Lensregnskab fra Philippi Jacobi Dag 1610 til Anno 1611.
- 12) — — — — — 1625 til Anno 1626. Bilag 17.
- 13) Odense Raadstuebog 1611—19.
- 14) Secher, Corp. const. Danicæ. IV. S. 332.
- 15) St. Knuds Kirkeregnskab 1640—41.

- 16) Odense Raadstuedombog 1602—37. S. 328.
 17) Fynske Tegnelser. V. 1639—48. Fol. 428.
 18) — — — — — 452.
 19) — — VII. 1648—60. — 56.
 20) — — — 1639—48. — 281.
 21) — — — — — 281.
 22) Kristian d. Fjerdens egenhændige Breve ved Bricka og Fredericia. V. 459 o. v.
 23) Odense Byes Raadstuebog 1649—54.
 24) Odense Skifteprotokol 1642—44. Fol. 180.
 25) St. Knuds Kirkes Regnskab fra Philippi Jacobi Dag 1646—47.
 26) Fynske Tegnelser. VII. 1648—60. Fol. 202.
 27) — — — — — 231.
 28) — — VI. 1628—38. — 420.
 29) — — — — — 396.
 30) — — — — — 396.
 31) — — — — — 397.
 32) — — — — — 418 (⁶/₁₂ 1636).
 33) — — — — — 418 (⁵/₁₂ 1636).
 34) — — — — — 416 (¹⁰/₁₁ 1636).
 35) Odensegaards Lensregnskab 1640—41.
 36) Odense Skifteprotokol 1642—44. Fol. 91.
 37) — — — 1645—46. — 93.
 38) Fynske Tegnelser. V. 1639—48. Fol. 16.
 39) Odense Bys Regnskab 1642—43. Byraadets Afl. Nr. 548 blandt Indtægterne: Betaling for Stormklokken ringet for Lig. 19. September 1642: For Otilia Apotechersche hendes Lig ¹/₂ Rdl.
 40) Fynske Tegnelser. V. 1639—48. Fol. 252. Brev fra Kongen til de to Læger dat. Haderslev 2. November 1643.
 41) Samlinger til Fyns Historie og Topografi. VII. S. 40.
 42) Fynske Tegnelser. V. 1639—48. Fol. 331.
 43) — — — — — 446.
 44) Fynske Registre 6. 1648—1660. Fol. 58.
 45) Odense Skifteprotokol. 1645—50. Fol. 112 o. v.
 46) — — — 1650—61. — 195 —
 47) Fynske Registre 6. 1648—1660. Fol. 180.
 48) — — — — — 225.
 49) — — — — — 235.
 50) Odense Byes Raadstuebog. 1649—54. Fol. 155.
 51) Fynske Tegnelser. VI. 1648—60. Fol. 229.
 52) Fynske Registre 6. 1648—60. Fol. 225.
 53) Originalbevillingen bevaret som Indlæg til Fynske aabne Breve Nr. 38 14. Juli 1661.
 54) Supplikprotokol. 1706. 2. Kvartal. 312.
 55) Ny kgl. Saml. Nr. 404. Fol. S. 351.
- Den gottorpske Statsmand Magnus v. Wedderkopp var født 26. Oktober 1657 i Husum, hvor hans Fader, der var af Adelslægt og havde været Officer, ernærede sig som Købmand. Han optoges 1682 i det slesvigholstenske Ridderskab og blev svensk Ridder og Étatsraad. Efter at være falden i Unaade dømtes han 23. Juni 1713 til Døden i Tønningen; Dommen blev dog ikke udført; efter nogle Aars Fængsling fik han atter Embede, kom igen i Besiddelse af sine Ejendomme og døde i Hamborg 16. Januar 1721. (Allgemeine Deutsche Biographie, II Bind, S. 387 o. v.)
- 56) Odense Bytings Konzeptdombog N. 56. Bogfogdens Aflevering Nr. 48.
 57) Odense Byes Raadstuekonceptdombog N. 21 B. B. Byraadets Aflevering Nr. 18.
 58) Odense Panteprotokol. 1683—90. Fol. 99.
 59) — — — 1690—97. — 164.
 60) — — — — — 31.

- 61) Odense Panteprotokol. 1690—97. Fol. 54—55.
 62) — — — — 61.
 63) Genpartdomme til Odense Byting. Byfogdens Afl. Nr. 370. Fol. 196.
 64) Odense Pantebog. 1690—1697. Fol. 215.
 65) — — — 1697—1704. — 11.
 66) — — — — 44.
 67) — — — — 45.
 68) — — — 1704—11. — 92—93.
 69) — — — — 95—96.
 70) — — — 1697—1704. — 97.
 71) — — — 1704—11. — 5—6.
 72) — — — 1697—1704. — 98.
 — — — 1704—11. — 36.
 73) Odense Raadstuebog. 1671—75. Fol. 83, 90, 176.
 74) Fynske og smaalandiske Register. 1660—70.
 75) Odense Raadstuebog. 1680—91. Fol. 107. (¹⁴/₈ 1684).
 76) J. G. Burman Becker: En Borger i Odense i det syttende Aarhundrede. S. 13—17.
 Odense Panteprotokol. 1683—90. Fol. 247.
 77) Odense Magistrats Kopibog over indkomne Sager. Byraadets Afl. Nr. 48. S. 136—38.
 78) Indlæg Nr. 50 ²⁰/₈ 1695. Fynske aabne Breve.
 79) Odense Raadstue Konceptdombog. 1691—95, 1696—1701.
 Genpartdomme til Odense Byting Nr. 6 og 7. Byfogdens Afl. Nr. 370 og 371.
 80) Provinsarkivet for Fyn.
 81) Mandtal over Odense By 1672. Byraadets Afl. Nr. 550.
 82) Mandtal over Odense ang. Kop-, Kvæg- og Ildstedsskat 1688, 89 og 90. Byraadets Afl. Nr. 550.
 83) Fynske og smaalandiske aabne Breve N. 12. 1699—1707. S. 464—65. Nr. 46.
 84) Odense Panteprotokol. 1697—1704. Fol. 159.
 85) Indlæg Nr. 16. ⁹/₈ 1700. Fynske aabne Breve.
 86) Odense Raadstuebog. 1691—1701. Fol. 229.
 87) — — — — 255.
 88) Supplikprotokol. 1713. 2. Halvaar. 266.
 89) Odense Magistrats Kopibog. 1719—26. Byraadets Aflevering Nr. 51. S. 208—10.
 90) Odense Amts Arkiv. Protokol 22. Fol. 24.
 91) — — — Nr. 197.
 Odense Magistrats Kopibog. 1719—26. S. 117 og 142.
 Supplikprotokol. 1722. 1. Halvaar 107.
 92) Odense Magistrats Kopibog. 1719—26. S. 221.
 93) Vedel Simonsen: Bidrag til Odense Byes ældre Historie. Odense 1843—44. 3 B. S. 122.
 94) Odense Kopibog af Kongl. May. og andre Brevve til og fra Otthense fra Anno 1714 og til
 1718. S. 380.
 Odense og Rugaard Amters Kontributionsregnskab. 1716. Bilag 162.
 95) Odense Panteprotokol. 1704—16. Fol. 102.
 96) Supplikprotokol. 1725. 1. Halvaar. 248 og 569.
 97) Odense Bytings Konceptdombog Nr. 83—84. Byfogdens Aflevering Nr. 51.
 98) Fynske og smaalandiske aabne Breve Nr. 14. 1717—23. Fol. 47.
 99) Odense Amts Arkiv Nr. 197.
 100) Supplikprotokol. 1725. 1. Halvaar 562.
 101) — — — 2. — 452.
 102) — — — 1. — 449.
 103) Odense Magistrats Kopibog. 1726—43. Byraadets Aflevering Nr. 52. S. 82.
 104) Odense Skifteprotokol. 1716—22. Fol. 10.
 105) — — — — 80.
 106) Fynske og smaalandiske aabne Breve Nr. 14. 1717—23. Fol. 428.
 107) Odense Skifteprotokol. 1722—26. Fol. 26.

- 108) Odense Skifteprotokol. 1762—64. Fol. 566.
- 109) Apoteker Klavs Seidelins Levnedbeskrivelse i Uddrag ved T. Hindenburg. Historisk Tidsskrift. 3. R. 2. B. S. 299 o. v.
- 110) Odense Skifteprotokol. 1626—29. Fol. 236 o. v.
 Edvard v. Westen kaldes i Skiftet Farbroder, i Virkeligheden var han Farbroders Søn
 (se Side 118).
- 111) Odense Pantebog. 1727—33. Fol. 334.
- 112) — — 1733—44. — 340.
- 113) — — — — 411.
- 114) — — 1744—55. — 486.
- 115) — — 1733—44. — 10.
- 116) — — — — 269.
- 117) — — — — 329.
- 118) — — — — 266.
- 119) — — — — 400.
- 120) — — — — 405.
- 121) — — — — 439.
- 122) — — — — 600.
- 123) — — 1744—55. — 202.
- 124) — — — — 110.
- 125) — — 1733—44. — 389.
- 126) — — 1744—55. — 230.
- 127) — — — — 307.
- 128) — — — — 286.
- 129) — — — — 384.
- 130) Sjællandsfars Landstings Skødebog Nr. 18. 1748—83. Fol. 252 o. v.
- 131) Fynbo Landstings Skøde- og Panteprotokol 18. Fol. 272.
- 132) — — — — — 658.
- 133) Odense Pantebog. 1727—33. Fol. 369.
- 134) — — 1733—44. — 179.
- 135) — — — — 358.
- 136) Kop-, Heste- og Karosseskat. 1743.
- 137) Odense Bytingssager. 1736. Tingsvidne Nr. 3. Byfogdens Aflevering Nr. 76.
- 138) — — — — — — — — — —
- 139) Odense Amtsarkiv. Nr. 201. ^{25/431}.
- 140) Iversens fynske Aviser. 1791. Nr. 83. 17. Oktober.
- 141) A. D. Jørgensen: Ambrosius Stub. (Historiske Afhandlinger. III. Kbh. 1898).
- 142) Ribe Skoleprogram. 1854.
- 143) Odense Byraads Arkiv. Nr. 113.
- 144) Odense Magistrats Kopibog. 1726—43. Byraadets Aflevering Nr. 52. S. 278.
- 145) Fynske og smaalandske aabne Breve. 1759—66. Fol. 38.
- 146) Odense Bytingssager. 1740. Nr. 12, 13. Byfogdens Afl. Nr. 80.
- 147) Odense Amts Arkiv. Nr. 206.
- 148) Ugentlige Provincial Notifications Liste, Odense 1740. Nr. 44. ^{3/0}.
- 149) Fynske og smaalandske aabne Breve. 1746—52. Fol. 470.
- 150) — — — — 1759—66. — 562.
- 151) Povl Hansen: Bonde og Herremænd; Aarbog for dansk Kulturhistorie. I. Kbh. 1891.
- 152) Meddelelse af ¹⁷/₂ 1903 fra Hr. Kordegn V. Holm, Nykøbing F.
- 153) Nykøbing Amts Skifteprotokol. 1772—93. Fol. 113—194.
 Falster Lands Birketings Justitsprotokol. 1775—79. Fol. 32.
 Odense Bytingssager Nr. ¹⁹/₁₇₇₆. Byfogdens Aflevering Nr. 109.
- 154) Næstved Skifteprotokol. 1785—1809. Fol. 156.
- 155) Fynske og smaalandske aabne Breve. 1759—66. Fol. 508.
- 156) — — — — — 189.

- 157) Fyens Stifts almindelige Aviser Nr. 55. ^{11/7} 1783.
 158) Collegii medici Correspondance Protocoll. 1752—1800. S. 17. Sundhedskollegiets Arkiv.
 159) — — — — — S. 21 o. v.
 160) Odense Raadstueakter. 1772—74. Byraadets Aflevering Nr. 31. ^{4/1772}. ^{2/1773}.
 161) — Bytingssager. 1773—74. Byfogdens Aflevering Nr. 101—2. 8. 28. 32. 33. 34. 37. 41. 42. 43. 50. 52. — 1773.
 Odense Raadstueakter. 1772—74. ^{2/1773}.
 162) Odense Bytingssager. ^{21/1777}. Byfogdens Aflevering Nr. 110.
 163) Odense Adresse Contoires Efterretninger. ^{17/9} 1773.
 164) Collegii medici Correspondance Protocoll. 1752—1800. S. 120.
 165) Indlæg til Fynske og smaalandske aabne Breve. ^{19/1} 1774. Nr. 67.
 166) Odense Avktionsprotokol. 1769—74. Fol. 546. 552. 557. 601. 612—76. 691.
 Odense Adresse Contoires Efterretninger. ^{22/10}, ^{17/12}, ^{26/12} 1773, ^{28/1} 1774.

Bibliotekets ældste Bøger var: En latinsk Beskrivelse over Verden gennem alle dens Aldre, trykt med hollandske Typer i Nürnberg 1493; Scarabæus af Erasmus Roterodamus Lips. 1500; Zwelferi Pharmacopoea Augustana, Palat. 1500; Oeconomia Hippocratis Alphabeti serie distincta, Frankfurt 1538; Galeni Opera omnia, 5 Tom. Bas. 1538; Commentarii in 6 Galeni Libros de morbis et symptomatis, Lugd. 1540; Pauli Jovii Vitæ princip. Mediolanensium, Lutetiae 1549; Madii et Lombardi Explanations in Aristotelis librum de poetica, Venet 1550; Henrik Smids Tredje Urtegaard 1557; Scaligeri Viri clarissimi 1559; Ad. Turnebi Adversaria, Paris 1564; Fastos Magistratum et Triumphorum Romanorum ab urbe condita ad Augusti obitum, Brugis Fland 1566; Paupertatis poetarum, Tübingæ 1566; Primum mobila Schreckenfuchsi c. fig., Bas. 1567; Zobes Sachsenspiegel, Leipzig 1569; Allerley deutsche münzen m. Kupf. 1572; Paracelsi Chirurgia magna, Argent. 1573; Nova stiripum adversaria, Antwerpiae 1576; Henrik Smids Lægebog 1577; Chronica Cbariones 1578; Verantwortung des christlichen Concordien-Buchs 1583; Militia moderna, Venet. 1583; Della Comedia di Dante 1587; Der Römische Kaiserliche Kammergerichts-Ordnung 1588; en tysk Beriderbog 1588; Lutheri Bibel, København 1589; Donati Maturitas morborum, Fref. 1591; Lydius de Classe Hisp. invincibili, Tranekær 1591; Biblia Tremelli, Hannover 1596; Descriptio Civitatis Romæ, Frankfurt 1597; Les politiques de J. Lipsius, Paris 1597; Pet. Andr. Matthioli Opera c. fig. 1598; Mejeri Nucleus Historiarum, Hamborg 1599.

- 167) Odense Avktionsprotokol. 1769—74. Fol. 737, 752, 788, 790.
 168) — — — — — 685.
 169) Odense Bytingssager. Byfogdens Aflevering Nr. 110. ^{15/1777} ^{16/1777}.
 170) Peter v. Westen: Adresse-Contoires Nytte, Oprindelse og Rettigheder o. s. v. Odense 1780.
 171) Odense Bytingssager. Byfogdens Aflevering Nr. 114. ^{17/1780}.
 172) Odense Adresse-Contoires Efterretninger. 1779. Nr. 46. ^{12/11}.
 173) Skifte efter Fru v. Westen. Provsarkivet for Nørrejylland.
 174) Høllum Herreds Avktionsprotokol. 1721.
 175) Indlæg Nr. 67. Fynske og smaalandske aabne Breve. ^{18/7} 1774.
 176) Collegii medici Correspondance Protocoll. 1752—1800. S. 147.
 177) Odense Bytingssager. ^{11/1776}. Byfogdens Aflevering Nr. 105.
 178) Odense Politidokumenter. ^{10/1779}. Byfogdens Aflevering Nr. 334.
 179) Odense Adresse Contoires Efterretninger. ^{17/5} 1776.
 180) — — — — — ^{9/1} 1778.
 181) — — — — — ^{19/1} 1776.
 182) Fyens Stifts Journal. ^{26/1}, ^{9/11} 1781.
 183) Politiretssag mod Apoteker F. Holm. Odense Amts Arkiv Nr. 212.
 Politivdnæforhør over Apoteker Holm. ^{2/1780}. Byfogdens Aflevering Nr. 334.
 Odense Politidokumenter Nr. ^{10/1779}. Byfogdens Aflevering Nr. 334.
 Indlæg Nr. 218 til Fynske og smaalandske aabne Breve. ^{19/12} 1781.

De paa den omstridte Regning anførte Lægemidler var følgende: Mercurius sublimatus, Stærk Merkurialsalve, Mercurius dulcis rite ppt., Antimonium diaphoreticum, Conchæ ppt., Radix Sarsaparillæ, Rasura Ligni Guajaci, Lapis infernalis, Ungventum purificans, Mel ro-

salum, Mercurius vivus, Gummi arabicum, Pulvis Croci, Camphora, Ungventum digestivum, Emplastrum Vandaleri, Mercurius præc. rubr., Magnesia, Emplastrum mercuriale. Ungventum Basilicon, Boraks, Lapides Cancrorum ppt., Pulvis Jalapæ, Cremor Tartari, Flores Sulphuris, Theriaca Andromachi, Semen Lycopodii, Emplastrum de vanisum Mercurio, Diagridium ppt., Pulv. Trochisces Alhandali, Rad. Liqviritiæ.

- 184) Odense Bytingssager. ⁷/₁₇₈₈. Byfogdens Aflevering Nr. 119.
 185) — — — — — ⁸⁰/₁₇₈₈. — — — — — 122.
 186) Det medicinske Fakultets Eksamensprotokol. 1769—1807.
 187) Optegnelse paa Folketallet i Odense Kiøbstæd. ¹/₇ 1787.
 188) Mandtal og Skatteprotokol for Odense Kiøbstæd. 1789.
 189) Odense Amts Arkiv Nr. 47. Brevkopi-protokol. 1795—98. S. 580 o. v.
 190) Collegii medici Correspondance Protocoll. 1752—1800. S. 673.
 191) — — — — — S. 679.
 192) Odense Bytingssager. ²⁸/₁₇₈₆. Byfogdens Aflevering Nr. 132.
 193) Indlæg 2395 til Fynske Tegnelser. ⁹/₆ 1747.
 194) Odense Skifteprotokol. 1795—99. S. 467, 529, 630 og 646.
 195) Odense Avktionsprotokol. 1791—1807. Fol. 547, 541.
 196) Fyens Stifts Adresse Avis og Avertissements Tidende Nr. 30. ¹⁰/₃ 1800.
 197) — — — — — 19. ¹²/₃ 1800.
 198) 5. Departements Registrant for 1800. Fol. 172. Nr. 401,
 199) Indberetning af ³⁰/₁₂ 1802 fra Odense Magistrat til det danske Kancelli om de sidste Købesummer paa Jorder under Odense Bys Jurisdirektion. 1798—1802.
 200) Fyns Stifts Adresse Avis og Avertissements Tidende. Nr. 43. ⁹/₄ 1804.
 201) Odense Skifteprotokol. 1804—10. Fol. 504.
 202) Det medicinske Fakultets Eksamensprotokol. 1807—27.
 203) Det kongelige Sundhedskollegiums Korrespondanceprotokol. 1808—11. Nr. 225. ²⁷/₁₁ 1810.
 204) Odense Byraads Aflevering Nr. 945. Provinsarkivet for Fyn.
 205) Cand. pharm. P. Rønning: Erindringer fra mine Discipelaar 1845—49. Archiv for Pharmaci og Chemi. VII Bd. Kbh. 1900. S. 6 o. v.
 206) G. L. Wad: Om Hans Christian Andersens Slægt. Personalhistorisk Tidsskrift. IV. 3. S. 199.
 207) Collegii medici Correspondance Protocoll. 1752—1800. S. 870.
 208) Københavns Raadstueprotokol.
 209) Københavns Raadstuearkiv. Vurderinger. 1754—1807. Klædebo Kvarter.
 210) Den farmaceutiske Forenings Forhandlingsprotokol. 1844—79.
 211) Karl Schmidt: Meddelelser om Skuespil og Teaterforhold i Odense. Odense 1896. S. 223.

NAVNEREGISTER.

Aabye, M. Side 64. Aarestrup, Emil 129. Adam, Apoteker 14. Adler, Fobian Kristensen 58. Andreas Bartskeer 36. Andersen, Rasmus 36. Anna, Kurfyrstinde 12. 13. Anckelmann, Joachim Heinrich 38. 39. Anchersen, Provinsialmedikus 89. 90. Andersen, Johan 47. Andersen, Jannik 106. 107—116. Andersen, H. K. 116. Arnisæus, Henning 20. Arntsdatter, Barbara 27. d'Aubigné 54. Avgust den Første af Sachsen 12. Avgustinusdatter, Otilia 26.

Baar, Anna Johanne Side 78. 79. 87. Baar, Jens 58. 70. 78. 82. Bader, Peiter Terkel 20. Bager, Oluf 26. 34. 57. 131. Baldov, Beata Katharina 50. Bang, Lauritz 64. Bang, Maren Marie 36. 37. Bang, Niels 41. Banner, Erik 37. Balslev, Birgitte 32. 50. Balslev, Kristoffer Pedersen 31—32. 34. 38. 39. 41. 42. 50. Balslev, Peder 32. Barchhausen, Johan 50. Barchhausen, Marie 50. Bastiansøn. Daniel 36. Becker, Dorothea 41. Becker, Elisabeth 42. 49. 50. 51. 54. 55. Becker, Gottfried 34. Becker, Gottfried Kristoffer 56. Becker, Jakob Gottfried 33—43. 44. 45. 56. 57. 58. 59. Becker, Johan Gottfried 34. 36. 38. 39. 41. Becker, Karen 42. 56. Becker, Katharina 42. Becker, Kristoffer 40. 41. Beldenak, Jens Andersen 8. 25. Belliger, Regimentskvartermester 58. Bendz, Byfoged 97. 100. v. Bergen, Birgitta Katharina 78. Bergholtz, Georg Frederik 95. Bergmann, Raadmand 105. Bertelsdatter, Karen 51. Bierring, Kristoffer Jørgensen 79. Bilde, Sten 25. Billhardt, Georg 29. 30. 31. Billhardt, Sebastian 29. 30. Bille, Elisabeth 36. Bille, Landsdommer 60. Bille, Stiftamtmand 89. 92. 93. Bircherod, Jens 41. Bircherod, Kristian Karl 46. 50. 55. Blad, Steffen 59. Bless, Kristian Ulrik 50. 55. 58. Blumensaadt, Mette Margrete 103. Blumensaadt, Niels Göttsche 106. Blumensaadt, Nikolaj Nielsen 102. 103—107. Blumensaadt, Nikolaj Niemann 106. Boeck, Christiane 140. Boeck, Johan Christian 140. Bojesen, Boe 110. 113. Bolt, Søren 34. Boman, Andreas 20. Borch, Anton 51. Borch, Maren 88. Borch, Margreta Helena 50. 51. Bording, Jakob 12. Borring, Søren 60. 61. Brandt, Frederik 41. Brandt, Jens Kristian 107. Breinholm, Thomas 91. Brixen, Valborg 8. Brochmand, Jesper 10. Brodersen, Niels 59. Brodersen, Niss 56. Brodersen, Thomas 22. Brohm, Regimentsfeltkær 93. Bruun, Karen 31. Bryde, Hans 60. Buchwald, Stiftamtmand 97. Bugenhagen, Johan 8. Bützow, Henrik 95. Böwing, Apoteker 94.

le Claire Side 62. Cunniger, Skuespiller 62.

Daa, Dorthe Side 32. Dam, Andreas 51. Dam, Sofia Maria 51. Dam, Wolrath 50. Damman, Kristian Andreas 106. 107. Dietrich, Eukefru 121. Dorothea, Enkedronning 12. 13. Dreyer, Hans Jacob 78. Dreyer, Jens 64.

Ebell, Avgustinus Side 26. Ehrenreich, Elisabeth 34. Eichel, Justitsraad 60. 68. 70. 89. 90. 92. 93. 94. 100. 105. Eilschou, Andreas Mikael 107. Eilschou, Morten Kristian 78. Engelsen, exam. pharm. 130. Eriksen, Jens 37. Eriksen, Lars 58. Eriksdatter, Susanne 36. Erritso, Niels Iversen 88.

Faber, Kristian Side 73. 78. 90. Falcks, Bodil Katharina 57. Fabricius, Jakob 26. Fabricius, Johannes 25. Fabricius, Lorends 42. v. Finecke, Günther Diderich 56. Finch, Johan Ertman 78. Finch, Karl Erdenreich 78. 95. 96. 97. Finnecke, Anders 77. Flohr, Frederik Otto 78. Floris, Samuel 96. Folckersen, Detleff 20. Foss, Johann 59. Frandtzen, Niels 26. Frederik den Anden 9. 10. 13. Frederik den Tredje 23. 31. Frederik den Fjerde 44. 45. 49. 55. Frederik den Femte 63. Frederik den Sjette 107. 108. 109. Friderici, Johan Adolph 100. Fries, Bernhard Webold 15. Friis, Kristian 20. Friis, Margrete 26. Führsen, H. 38.

v. Gabel, Valdemar Kristian Side 37. de la Gardie, Jakob 22. Giedde, Frederik 37. Green, Justitsraad 68. Grubbe, Beate Juliane 51. Grubbe, Bertel Herman 51. Grubbe, Herman 50. Grubbe, Johan Gerhard 47. Grubbe, Samuel Joakim 46. 50. 51. 64. Grønlund, Apoteker 100.

Guldbrand, Livmedikus 96. Gyldenløve, Ulrik Kristian 25. Gyldenstjerne, Henrik 37. Gyldenstjerne, Mogens 15. Göttsche, Birgitte Kristine 106. Göttsche, Kristoffer Kinch 104. Göttsche, Susanne Kathrine 104, 105, 106, 107.

Haagen, Jakob Hansen Side 69. Hag, Klavs 42. Hage, Jens Jensen 97. Hagen, Assessor 96. Hahne, Herman 23, 34, 42. Hahne, Jørgen 36. Hahne, Susanne 37, 42. Hamsfort, Dorothea 17. Hamsfort Orschotanus, Henik 8. Hamsfort, Johannes 8, 14. Hamsfort Kornelius 7—17. Hamsfort, Kornelius 17—24. Hamsfort, Kornelius 24—25. Hamsfort, Magdalene 15, 16, 24. Hamsfortius, Petrus 8. Hamsforts, Luterø 8. Hansdatter, Mette 42. Hansen, Anders 107. Hansen, Ludvig 29. Hansen, Søren 46, 47. Harboe, Niels Jørgensen 57. Hardenberg, Erik 20. Haurum, Karen 59. Hee, Søren 58. Heerfort, Johannes 37. Heerfort, Katarina 41. Heerfort, Kristoffer 41, 43. Henriksen, Jakob 57. Herholdt, J. D. 109. Hervig, Jørgen, Apoteker 41. Hervig, Jørgen, Præst 56. Heye, Jep 9. Hincheldey 69. Hoffman, Præsident 89. Hollænder, Johan Kristian 47. Holm, Etatsraad 77. Holm, Prokurator 61. Holm, Folkmar Jakobsen 75, 87—95. Holm, Jakob 92, 93, 94, 95—103, 106. Holm, Jakob Poulsen 87. Holm, Niels 95, 102, 103. Holmsted, Bernt 65, 69. Holmsted, Karen Krag 65, 69. Holst, Evert 38. Holsts, Marie 39. v. Holstein, Ditlev 61. v. Holstein, Henning Kristoffer 61. v. Holstein, Ulrik Adolf Vilhelm 61. v. Holstein, Adam Kristian 58. Hoyers, Anna 24. Hoyer, Hermann 15. Hoyer, Kaspar 15. Høeg, Laurids Rasmussen 36. Høen, C. S. 93.

Ingwersen, Kasimir Martin Side 89, 90, 103. Ingwersen, Henrik Martin 89, 90. Iversen, Ane Dorothea 88, 95.

Janniksen, Johanne Side 107. Jensen, Henning 58. Jensen, Jakob 57. Jensen, Laurids 60. Jers, Johan 21. Jers, Katharina 21, 22, 23, 25. Jespersen, Niels 17. Jessen 73, 78. Jonsen, Jens 9. Jokum, Apotekerdreng 60. Juel, Sofie Hedeveg 73, 78. Juul, Michael Johansen 95. Jørgensen, Apotekersvend 60. Jørgensen, Hendrik 57.

Karl Rudolf, Hertug af Würtemberg Side 45. Karstensen, Petter 42. Kayser, Johan Henrik 95. Khemme, Johannes 22. Klausen, Nikolay 61. Klebe, Justitsraad 61. Kleinstüber, Karoline Henriette Rosalie 121. Kleinstüber, Charlotte Kristine 121. Klobwech, Johan 14. Knudsen, Jakob 36. Knudsen, Knud 29. Knudsen, Niels 58. Knudsen, Otto 57. Kierring, Jess 60. Kierulf, Birkedommer 69. Kingo, Thomas 32, 50. Kobbe, Georg Ludvig 100. Kok, Habakuk 29. Kold, Kristian 113. Kollberg, Johan Gustav 95. Kornarius, Matthias 17. Krabbe, Gregers 32. Krag, Niels 59. Krag, Sofie 59. Kratzenstein, Kristian Gottlieb 97. Kremmer, Peder 24. Kristens, Erik 60. Kristensen, Hans 42. Kristensen, Palle 10. Kristjær den Anden 12. Kristian den Tredje 8, 9, 10, 11, 12, 13, 24. Kristian den Fjerde 21, 22, 24, 25. Kristian, udvalgt Prins 20. Kristian den Femte 39, 67. Kristian den Sjette 64. Kristian den Syvende 70. Krumb, Johan 22, 23. Krumpen, Otte 13. Kruse, Otte 20. Krüger, Frederik Teodor 110, 113. Kryssing, Dorothea Marie 65. Kurrelbaum, Postmester 93. Kurrelbaum, Johan Frederik 64. Kylvn, Herman Kristian 58.

Landorph, Knud Side 43. Lang, Hans 17. Lange, Gesa 21. Lange, Mikkel 59. Langebek, J. 20. Langermann, Henrik 22—23. Langgren, Niels 60, 61. Langheim, Frederik 34. Lassen, Niels 38. Lauridsen, Anders 55, 69. Lauritzen, Bendiks 23. Leopold, Gregers 59. Leopold, Hans Hansen 56. Lerche, Jakob Kristensen 47. Lerche, Sidsel Marie 43. Levetzau, Klara 56. Levetzau, Stiftamtmand 89. Lindved, Borgmester 105. Lorentz, Apotekersvend 29. Lohse, Th. 125. Lotze, Ernst Gerhard 118. Lotze, Ernst Gustav 9, 15, 115, 116—151. Ludvigsen, Bertel 51. Luja, Birgitte Kristiansdatter 51. Luja, Kristian 37. Lukassen, Willum 27. Lund, M. T. 87. v. Løvenhjelms, Hans 37.

Madsen, Kristen Side 106. Madsen, Mads 36. Markus, Apotekerdreng 60. Martfeld, Peter 36. Martini, Ludvig 70, 72. Matzen, Monrad 125. Mau, Karl Henrik 100, 110. Medelby, Povl Andersen 20. Mecklenburg, Martin 106. Mecklenburg, Friederich 118. Melby, Andreas 55. Merckel, Adam 46, 47. Merckel, Kristian Karl 46, 47, 50. Meyer, Samuel 34. Michelsen, Hans 21, 27. Michelsen, Morten 41, 42. Monrad, Johan 38. Mule, Else 42. Mule, Hans Klavsen 29. Mule, Jens 27, 28. Mule, Jørgen Hansen 34. Mule, Kirsten Jørgensdatter 20. Munch, Margrete Lauridsdatter 56. Musæus, Karl 47, 49. Munthe, Bredo 59, 60, 61. Mühlensteth, Apoteker 96, 97. Mylenforth, Dr. med. 103. Müller, Frantz Heinrich 96. Møller, Jakob Kristensen 36. Møller, Morten 59.

Neergaard, Thomas Side 58, 65. Neuhaus, Agnete 22. Nielsen, Anders 57, 58. Nielsen, Erik 23. Nielsen, Jens 64. Nielsen, Mikael 122. Nielsen, Nikolaj 103. Nielsen, Peder 59. Nieman, Johan 57. Nissen, Nis 60. Nissen, Klavs 50.

Oldenburg, Klavs Side 40, 42, 55. Olivarius, Barbara 58, 65, 66, 67, 68, 69. Olivarius, Holger 65. Ortmann, Johan Frederik 91, 93. Ottho, Dietrich 20.

Payens, Magdalene Side 15. Pakkur, Apotekersvend 95. Pedersen, Kristian 37. Peter den Store 45. 46. Petersen, Lorentz 60. Piil, Jørgen 60. Poppe, Johan Harm 36. Paulsen, Kristian Marinus 125. Poulsen, Poul 115. Povlsen, Hans 50. Povlsdatter, Karen 50. Powisch, Henning 28. Pritzbuur, Stiftamtmand 44.

Rademacher, Nikolaj Side 88. Rademan, Helene Marie 51. Randers, Matthias Jensen 45. Rantzau, Henrik 14. Rantzau, Kristian 65. Ram, Kristina 41. 42. Ram, Stefan 29. 30—31. 41. Rasch, Laurids 60. Rasmussen, Knud 23. Rasmussen, Peder 31. Reichert, Hans 46. Reichstein, Thiis Martin 107. Riber, Madam 57. Riisbrigh, Thomas Brodersen 30. 31. Riisbrigh, Karen 30. 31. 32. Riisbrigh, Otto 34. 38. Ris, Peder Simonsen 57. Rose, Johanne Kristiane 104. Rose, Mikael Kristoffer 107. Rosenkrands, Holger 20. Rosenvinge, Jens 58. Rotböll, Højesteretsadvokat 103. Rudolf, Fyrste af Anhalt 20. Rönnow, Birkedommer 79.

Sachmand, Diderik Side 36. Sakso, Bager 50. Sass, Niels 57. Schiöt, Kvartermester 93. Schiötz, Th. 125. Schmaltz, Præst 93. Schmidt, David Hermann 107. Schmidt, Nikolaj 96. 97. 98. 99. Schneider, Frederik 50. 56. 60. Schou, Sophie Christine 140. Schousboe, Niels 58. Schultz, Hans 20. Schultz, Johannes 27. Schultz, Kristoffer 23. 26. 27—29. 30. Schumacher, K. F. 109. Schæffer, Anton Frederik 73. 78. 79. Secblad, Birgitte 30. Sehested, Kristian 44. 45. 47. 59. 65. Sehested, Kristian Thomsen 22. Seidelin, Frederik 40. 82. 85. 86. Seidelin, Klavs 52. 53. 54. Seidelin, Sofus Kristian 107. Siersted, Hans 93. Siewert, Martin Frederik 98. Simonsen, Hans 58. Simonsen, Niels 114. Skeel, Jørgen 34. 41. Skinkel, Ide 36. Skotte, Jakob 36. Small, Klement 15. thor Smede, Klavs 17. thor Smede, Mette 21. thor Smede, Reinhold 21. Smidt, Rasmus 97. Smith, Kirstine Magdalene 65. Sperling, Jakob 22. Splenters, Mericke el. Maren 9. 15. Stisgaard, Peter Kristian 125. Stolpe, J. H. 73. Stoud, Ludvig 32. Stub, Ambrosius 62. 77. Stützer, Kirurg 100. 105. Suidtzer, Jakob Andersen 36. Sørensen, Laurs 56. Sørensen, Peder 21.

Taulov, Jørgen Bertelsen Side 29. 31. 36. Thenner, Hieronimus 15. 16. Thestrup, Peder 69. Thidtkke, David 91. 93. Thimmesen, Jesper 20. Thimmesen, Maren 20. Thomsen, Melchior Diderik 63. Tollelund, Niels 26. Trojel, Raadmand 92. 93. 94. 105.

Uldall Side 79. Ulfeld, Laurids 28. Unno, Willum 11.

Valckendorff, Henning Side 21. 22. 24. 25. de Vale, Kornelia 8. Vind, Niels 22. Vind, Iver 22.

Waagensen, Hørkræmmer Side 106. Waagensen, Jens 96. 106. Waltmann, Johan Filip Rauch 39. 40. Wanchres, Villhelm 24. Wasmann, 70. Wedell, Kristian Ludvig 46. West, Margrete 56. v. Westen, Abel Katharina 55. 57. 69. von Westen, Arnold 43. 56. von Westen, Berent 66. 68. von Westen, Charlotta Kristiana 55. von Westen, Edvard 55. 118. von Westen, F. C. 82. von Westen, I. B. 82. von Westen, Jakob 46. von Westen, Johan Kristoffer 87. von Westen, Johan Kristoffer 51—69. von Westen, Kristian Ulrik 66. 69. von Westen, Kirsten Matthiasdatter 55. von Westen, Matthias 43. von Westen, Matthias 55. 60. 61. von Westen, Peter 43—51. 56. 58. von Westen, Peter 55. 59. 61. 66. 67. 68. 71—87. 90. von Westen, Thomas 85. von Westen, Sidsel 56. von Westen, Susanne 56. Westesen, Kristen 57. Wiborg, Anna Margrete 97. Willumsdatter, Anna 27. 28. 29. 30. Winding, Jens Povlsen 31. Winding, Peder 37. 42. Winsløv, Anna Magdalene 88. v. Wittinghof, Frederik 37. Winther, Andreas 41. 51. 55. 56. Wohlraths datter, Karen 87. Wolf, Jakob Jakobsen 26. Wolf, Kristoffer Jakobsen 23. 24. 25. 26—27. 28. Worm, Oluf 20. Wulff, Knud 20. 23. 29.

Trykt i 700 Eksemplarer hos MARTIUS TRUESEN.

Billederne udførte i fotografiske Ætsninger i F. HENDRIKSENS Reproduktionsatelier.

Fotografierne af Apotekets Lokalteter ved VALD. POULSEN.

KØBENHAVN.

MCMIII.